

**TC
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Coğrafya Anabilim Dalı**

Doktora Tezi

**LONDRA'DA TÜRK VARLIĞI
MEKÂN ve AİDİYET**

**Ahmet UYSAL
2502100035**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ayşe Nur TİMOR**

İstanbul 2014

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı :Ahmet UYSAL Numarası :2502100035
Anabilim/Bilim Dalı :Coğrafya Tez Savunma Tarihi :06.01.2015
Danışman :Prof.Dr.Ayşe Nur TİMOR Saati :11:00
Tez Başlığı :”Londra’da Türk Varlığı: Mekan ve Aidiyet”

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-Prof.Dr.Nazmiye ÖZGÜÇ		KABUL
2-Prof.Dr.Ayşe Nur TİMOR		KABUL
3-Doç.Dr.Hamza AKENGİN		KABUL
4-Yrd.Doç.Dr.Gaye ERTİN		KABUL
5-Yrd.Doç.Dr.Hüsniye DOLDUR		KABUL

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-Yrd.Doç.Dr.Muhammet KAÇMAZ		
2-Yrd.Doç.Dr.Selma AKAY ERTÜRK		

LONDRA'DA TÜRK VARLIğI: MEKÂN ve AİDİYET

Ahmet UYSAL

ÖZ

Çok kültürlü bir şehir olan Londra'daki Türkler denildiği zaman Kuzey Londra'nın Enfield, Haringey, Hackney ve Islington ilçeleri akla gelmektedir ve şehrin bu bölgesinde, yoğun Türk nüfusuna paralel olarak market, kebabçı, restoran gibi iş/emek mekânları; dernek, kahvehane, okul, cami, cemevi gibi toplumsal ve kültürel mekânların varlığı ile adeta 'Küçük bir Türkiye' olarak isimlendirilen bu bölge her ne kadar anavatan ile benzerlikler gösterse de kendine özgü özellikleri olan bir yerdir. Bu çalışmanın birinci amacı; Londra'daki Türk mekânlarını resmederek bu bölgeyi hangi unsurların özgün kıldığını sorgulamaktır.

İçinde birçok unsuru barındıran ve çok boyutlu bir kavram olan aidiyet kavramını ve özellikle göçmenlerin aidiyet duygusunu anlamak için mekân kavramı oldukça önemlidir. "Kimsin" sorusunun "nerelisin" sorusuyla paralellikler gösterdiği göz önüne alınırsa, coğrafi bir perspektif ile aidiyet ve yerler arasındaki ilişkiyi anlamak için oldukça faydalıdır. Mekân ve aidiyet arasındaki ilişki, genel olarak, üç boyutludur: Lokasyon boyutu, bireysel boyut ve toplumsal boyut. Bunun mekâna yansımaları ise, "hem orada hem burada olma durumu", "ne orada ne burada olma durumu", "dünya vatandaşı olma durumu" şeklinde olmaktadır. Bütün bunlara ilaveten, mekân ve aidiyet arasındaki ilişki birbirini etkileyen ve yeniden üreten bir olgudur. Bu ifade edilen coğrafi perspektifle, yarım asrı aşan bir süredir Londra'da bulunan Türkiyeli ve Kıbrıslı göçmenlerin mekân ve aidiyet ile kurduklarını ilişkiyi nelerin ve nerelerin etkilediğini irdelemek, çalışmanın ikinci amacıdır.

Bu çalışmada özellikle Londra'daki Türklere ait mekânların dağılımını ele alınırken saha gözlemleri yöntem olarak kullanılmıştır. Göçmenlerin göç süreçleri, göçmenlere

ait aidiyet duygusu ile mekân arasındaki ilişkiyi irdelemek için nitel yöntemlerden birisi olan yarı yapılandırılmış mülakat yönetimi kullanılmıştır. Bu bağlamda, otuz iki kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır ve bu görüşmeler sayesinde Londra'daki göçmenlerin mekân ile kurdukları aidiyet ilişkisinin derinliği ve çeşitliliği gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Göçü, diaspora mekânları, ulusaşırı mekânlar, aidiyet

TURKISH MIGRANTS IN LONDON: SPACE AND BELONGING

Ahmet UYSAL

ABSTRACT

Turkish population in London intensify in the districts of North London such as Enfield, Haringey, Hackney and Islington, and this region is called “The Small Turkey” due to having so many labour spaces owned by Turkish people such as markets, kebab shops and restaurants, and due to the number of social and cultural spaces such as organizations, coffeehouses, schools, mosques, cemevis that Turkish people frequent. Even if the region has some features of both the homeland and the host country, it is a unique and distinctive place. Thus, my first aim in this thesis is to describe the places belong to Turkish people in London, and to examine what makes the region distinctive.

The concept of space is so significant in order to figure out the sense of belonging of migrants and the concept of belonging, which is multidimensional. Given that the question of “who are you” is connected with the question of “where are you from”, the geographical perspective is convenient to comprehend the relationship between belonging and space. The relationship between belonging and space in general has three dimensions: Location, personal and social dimensions, which are reflected in the ways of “being both in here and there”, “being neither in here nor there” and “being a citizen of the world”. In addition, the concepts of belonging and space affect and reproduce one another. From a geographical perspective, the second aim of my thesis is to explore the relationship between space and belonging among the Turkish migrants in London, and the places that have profound influence on their sense of belonging.

Field observation was used for a method to gain information about Turkish spaces in London. Also, semi-structured interview, which is a method in qualitative resource, was used for comprehending the process of the migration and the relationship

between space and sense of belonging. In this sense, it was made thirty two semi-structured interview to represent the inclusiveness of belonging.

Key Words: Turkish immigration, diasporic spaces, transnational spaces, belonging

ÖNSÖZ

21. yüzyılda, insanın bir yerden başka bir yere hareket etmesi ya da göç etmesi eski zamanlara göre çok daha hızlanmış ve kolaylaşmıştır. Özellikle ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler göç hareketlerini ve ona dair olguları da etkilemiştir. Bu etkileşimin ve değişimin en iyi görüleceği kavramlardan birisi de mekândır. Mekân insanın aynasıdır ve bu aynada insana dair faaliyetleri görmek mümkün olduğu gibi aynı zamanda insanın özü ve varlığı ile ilgili temel felsefi meselelere de cevaplar bulmak mümkündür. Birçok olguyu açıklamak için kullanılan küreselleşme kavramının revaçta olduğu günümüz dünyasında, 1950'lerde Londra'ya göç eden birinin anavatan ile bağlantı kurması için, günler sonra ulaşan bir mektup yazması gerekirken günümüzde internette görüntülü konuşma sayesinde anında iletişim kurabilmesi göç olgusunun eskiden farklı boyutlar kazandığını gösteren örneklerden sadece birisidir. Bu ve buna benzer değişimler günümüzün diasporalarını da eskiye göre farklı kılmaktadır. Türkiye'de gerçekleşen siyasi ya da kültürel bir olay, eş zamanlı olarak, Londra'daki Türk mekânlarında da karşılığını bulabilmektedir. Hatta diasporaların sesi anavatanı da etkilemektedir.

Göçmenler aynı zamanda gittikleri ülkenin şartlarına da uyum sağlamak zorundadırlar. Barınma, iş hayatı, eğitim gibi hayatın birçok unsuru göçmenlerin hayatına yeni bir unsur olarak girerek onları etkilemektedir. Bu bağlamda, göçmenler hem anavatanına dair hem de göç edilen yeni yere dair unsurları harmanlarlar. Bu göçmenlere yeni bir tecrübe ve bakış açısı kazandırdığı gibi aynı zamanda göçmenlerin inşa ettikleri mekânları da yepyeni ve özgün kılmaktadır. O halde denilebilir ki, Londra'daki Türkler nasıl bir yerden bir yere yani bir lokasyondan bir lokasyona göç etmişse, bu göç olayı ile lokasyonlar arasındaki zihin dünyaları da birbirini etkilemiştir.

İnsana dair en köklü duygulardan birisi de aidiyet duygusudur ve az önce ifade edilen yeni durumdan göçmenlerin aidiyet duygusu da etkilenmektedir. Londra'daki bir göçmen çok kısa bir sohbet esnasında bile, geldiği köye ait köklü duygu ve özelemlerini ifade ettikten hemen sonra yaz tatilinde memleketine gittiği zaman Londra'yı özlediğini de söylemektedir. Bu ve buna benzer duyguların birçok çeşidini

aidiyet kavramı içinde görmek mümkün olduğu için bir göçmenin aidiyet duygusunu anlamak demek onun mekâna yüklediği anlamları da anlamak demektir ya da en köklü hislerden biri olan insanın bir yere ait olma ihtiyacı bizatihi insanın kendini mekân aynasında görmesi demektir.

Bir mekân bilimi olan coğrafyayı sevdirmesinin haricinde onu derin ve kapsamlı bir şekilde anlamam için bana her daim yardımcı olan, bu konuda rehberliğini benden hiç esirgemeyen ve en önemlisi entelektüel dünyamda derin izleri olan hocam Prof. Dr. Nazmiye ÖZGÜÇ'e teşekkürlerimi sunarım. Her zaman sıcak ve sabırlı yüzünü bana göstererek fikir ve görüşlerini benden esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Ayşe Nur Timor'a teşekkürlerimi sunarım. Bana her daim yardımcı olan Yrd. Doç. Hüsniye Doldur'a teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma boyunca Londra'daki birçok kişi ile mülakat yaptım ve bu mülakatların haricinde birçok kişi ile tez ile alakalı sohbetler ettim. Bu kişilerin hepsine bana vakit ayırdıkları için tek tek teşekkürü borç bilirim.

Ahmet Uysal

Londra, 2014

İÇİNDEKİLER

Öz	i
Abstract	iii
Önsöz	v
İçindekiler	vii
Tablo Listesi	ix
Harita Listesi	x
Fotoğraflar Listesi	xi
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	12
1.1. Araştırmanın Metodolojik Temelleri	12
1.2. Araştırma Süreci.....	17
1.3. Veri Toplama Yöntemleri	20
1.3.1. Saha Gözlemleri	21
1.3.2. Yarı Yapılandırılmış Mülakatlar	22
2.4. Araştırmanın Veri Analizi.....	27
2.BÖLÜM: İNGİLTERE'YE TÜRK GÖÇÜ	30
2.1. Göçün Tarihsel Gelişimi ve Nüfus Özellikler.....	30
2.2. Göçün Sebepleri	41
2.3. Londra'daki Türk Nüfusunun Mekânsal Dağılımı.....	52
2.3.1. Kuzey Londra'da Türklerin En Yoğun Olduğu Üç İlçe: Enfield, Hackney, Harringey.....	61
2.3.2. Londra'da Türklerin Bulunduğu Diğer İlçeler	67
3.BÖLÜM: LONDRA'DAKİ TÜRK VARLIĞINA AİT MEKÂNLAR.....	69
3.1. Diaspora Mekânları ve Ulusaşırı Mekânlar	70
3.1.1. Diasporadan Ulusaşırılığa	71
3.1.2. Küreselleşme Süreci ve Küresel Çağda Ulus-Devlet.....	74
3.1.3. Diaspora Mekânlarına ve Ulusaşırı Mekânlara Coğrafi Bir Bakış	78
3.2. İş/Emek Mekânları	82
3.2.1. Tekstil Fabrikaları: Bir Zamanların Karlı İşİ	83
3.2.2. Türk Restoranları: Çok kültürlü Londra'da Farklı Lezzet Mekânları.....	86
3.2.3. Kebapçılık ve 'Take Away': Her Köşe Başında Bir Kebapçı.....	93
3.2.4. Marketçilik: Küçük Ölçekli Marketler ve büfeler (off-licence)	98
3.2.5. Taksi Şoförlüğü.....	102
3.2.6. Diğer İş Kolları	104
3.3. Toplumsal ve Kültürel Mekânlar	108
3.3.1. Toplumsal ve Kültürel Organizasyonlara Ait Mekânlar	108

3.3.1.1. Kıbrıs Türk Cemiyeti ve İngiltere Kıbrıs Türk Dernekleri Konseyi..	110
3.3.1.2. İngiltere Türk Dernekleri Federasyonu.....	114
3.3.1.3. Demokratik Güç Birliği Platformu	117
3.3.1.4. Bir Çatı Kuruluş Altında Olmayan Toplumsal Organizasyonlar.....	121
3.3.2. Eğitim Mekânları	123
3.3.2.1. İngiliz Okullarındaki Türk Öğrenciler	123
3.3.2.2. Türk Dili ve Kültürünün Öğretildiği Okullar.....	127
3.3.3. Dini Organizasyonlara Ait Mekânlar	137
3.3.3.1. Şeyh Nazım Kıbrısı Dergahı	139
3.3.3.2. Londra İslam Türk Cemiyeti.....	140
3.3.3.3. Birleşik Krallık Türk İslam Vakfı	141
3.3.3.4. İngiltere Türk İslam Cemiyeti.....	142
3.3.3.5. İngiltere Türk İslam Kültür Merkezi Vakfı.....	144
3.3.3.6. İngiltere Alevi Kültür Merkezi ve Cemevi	147
3.3.3.7. İngiltere İslam Toplumu Milli Görüş.....	149
3.3.3.8. İngiltere Türk Diyanet Vakfı.....	149
3.3.3.9. Anadolu Müslüman Toplumu	151
3.3.4. Spor Mekânları.....	152
3.4. Yaşama Mekânları	155
3.4.1. Fiziksel ve İmgesel Olarak Ev	156
4. BÖLÜM: LONDRA'DAKİ TÜRKLERİN AİDİYET VE MEKÂN İLİŞKİSİ ..	167
4.1. Aidiyetin Lokasyon Boyutu	169
4.1.1. Biricik Olan ve Köklerin Bulunduğu Yer: 'Orada Bir Köy Var Uzakta'	170
4.1.2. Birçok Yere Ait Olma: 'Bize Her Yer Vatan'	177
4.1.3. Yeni Bir Yer Yeni Bir Aidiyet: 'Biz Artık Londralıyız'	183
4.2. Aidiyetin Bireysel Boyutu: 'Aidiyet Duygusu'	187
4.3. Aidiyetin Toplumsal Boyutu: 'Benzerlikler ve Farklılıklar', Biz ve Öteki' ..	201
SONUÇ VE GELECEK.....	212
EK	225
KAYNAKÇA.....	229
ÖZGEÇMİŞ	243

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Londra’da Konuşulan ve En Yaygın Olan İkinci Diller.....	6
Tablo 2:1986-2005 yılları arasında Türkiye’den İngiltere’ye İltica Edenler	36
Tablo3: İngiltere’deki Kıbrıs ve Türkiye Doğumlu Nüfusun Bölgelere Göre Dağılımı.....	55
Tablo 4: Londra’daki Türkiye Doğumlu Nüfusun İlçelere Göre Dağılımı	57
Tablo 5: 22 Mayıs 2014 Yerel Seçimlerine Göre Londra’daki Türk Belediye Meclis üyelerinin İlçelere Göre Dağılımı	60
Tablo 6: Londra’daki Türk Nüfusun En Yoğun Olduğu Üç İlçede Türk Nüfusun Yoğun Olduğu Mahalleler	66
Tablo 7: Londra’daki Türk Restoranlarının Sınıflandırılması	88
Tablo 8: İngiltere Kıbrıs Türk Dernekleri Konseye’ne Üye Dernekler	113
Tablo 9: İngiltere Türk Dernekleri Federasyonuna Üye Dernekler	115
Tablo 10: Demokratik Güç Birliği Platformu’nde Yer Alan Dernekler	118
Tablo 11: Bir Çatı Kuruluş Altında Olmayan Toplumsal Organizasyonlar	122
Tablo 12: İngiltere Türk Dili, Kültürü ve Eğitimi Konsorsiyumuna Üye Londra’daki Okullar	130
Tablo 13: İngiltere Türk Dili, Kültürü ve Eğitimi Konsorsiyumuna Üye Londra Dışındaki Okullar	130
Tablo 14: İngiltere Türk Ligi Futbol Federasyonu Liglerindeki Futbol Takımları ..	154
Tablo 15: Anavatana Dair Anlamlar	172
Tablo 16: Birçok Yere Ait Olmaya Dair Anlamlar.....	179

HARİTA LİSTESİ

Harita 1: Londra’da Türk Nüfusunun Yoğun Olduğu Yerler	58
Harita 2: Londra’da Konuşulan İkinci Dillerin Dağılımı.....	59
Harita 3: Londra’da İlk Kurulan ve En Fazla Şubeye Sahip Türk Marketlerinden biri olan TFC (Turkish Food Centre)’nin Şubeleri.....	101
Harita 4: İngiltere Türk Dili, Kültürü ve Eğitimi Konsorsiyumuna Üye Londra’- daki Okullar.....	131

FOTOĞRAF LİSTESİ

Foto 1: Newington Green, Green Lane Caddesi'nin Başlangıcı	62
Foto 2: Palmers Green, Enfield	63
Foto 3: Green Lane Caddesi, Haringey	65
Foto 4: Stoke Newington High Street Caddesi, Hackney	66
Foto 5: Londra'daki Modern Türk restoranlarından birisi, İshar Restoran.....	89
Foto 6: Londra'da Geleneksel Türk Restoranlarından Biri, Gallipoli Restoran	90
Foto 7: Londra'daki Türk eğlence mekânlarından birisi olan Cyprus Garden Restoran'a ait bir ilan	91
Foto 8: Londra Stoke Newington'daki 'Esnaflık lokantası' Tarzındaki Lokantalardan Birisi Olan 19 Numara Boş Cırrık Ocakbaşı Restoranı	92
Foto 9: Londra'da 1966 Yılında İlk Kebapçı Olarak Açılan Hodja Nasreddin Kebab House	95
Foto 10: Güney Londra'da Bexleyheath'de Bir Kebapçı Dükkânı	96
Foto 11: Stoke Newington'da Bir Türk Marketi	99
Foto 12: Londra'da İlk Açılan Marketlerden Birisi Olan TFC'nin Dalston Şubesi	100
Foto 13: Stoke Newington'da Bir 'Mini Cab' Taksi Durağı	103
Foto 14: Stoke Newington Caddesi'ndeki Bir Kuyumcu Dükkânı.....	104
Foto 15: Londra'da Türklere Ait Bir Avukatlık Bürosunun İlanı.....	107
Foto 16: Soho'daki Kıbrıs Türk Cemiyeti	111
Foto 17: Green Lane Caddesi'de Pekünlüler Derneği Lokali	117
Foto 18: Daymer (Turkish and Kurdish Community Centre) Derneği	120
Foto 19: Londra Türk Okullarının Camden Town Center'daki 23 Nisan Kutlamaları	133
Foto 20: Londra Dr. Fazıl Küçük Türk Okulu'nda Dr Fazıl Küçük'ü Anma Töreni	135
Foto 21: Stoke Newington Caddesi'ndeki Aziziye Cami	143
Foto 22: Hackney'deki Süleymaniye Cami	145
Foto 23: Dalston'daki İngiltere Alevi Kültür Merkezi ve Cemevi	148
Foto 24: İngiltere Türk Toplumu Futbol Federasyonu'nun Organize Ettiği 19 Mayıs Kupası ödül töreni	154
Foto 25: Londra'daki Belediye Evlerinden Biri	158
Foto 26: Londra'da İlk İnşa Edilen Yüksek Binalardan Biri	159
Foto 27: Londra'da Yarı Bitişik Nizamlı Müstakil Bir Ev	161
Foto 28: Londra'daki Yerel Gazete ve Dergiler	21

GİRİŞ

Londra’da yaşayan Türklere dair hep bir hikâye anlatılır. Açıkçası, göç olgusunun yaşandığı her yerde, bu ve benzeri hikâyelere rastlamak mümkündür. Bu bağlamda, bir ‘şehir efsanesi’ olduğu ve her yere yayıldığı söylene de, göçmenlerin büyük bir çoğunluğunun göç hikâyesini özetleyen ve göçmenlerdeki mekân ve aidiyet ilişkisine ışık tutan bu hikâyeyi anmak oldukça faydalı olacaktır:

“Londra’daki bir Türk marketine bir müşteri gelir. Kasada bulunan genç delikanlı müşterinin İngilizcesini anlayamaz. Daha doğrusu kendi İngilizcesi müşteriyi anlamak için yeterli değildir. Uzun bir süre müşterinin ne istediğini beden dili ile anlamaya çalıştıktan sonra bu çabasından vazgeçer ve arka depoda olan arkadaşına seslenir: ‘Çabuk gel, turist geldi’”

Az önce ifade edildiği gibi, hikâyenin değişik versiyonları Almanya, ABD, Belçika gibi Türklerin göç ettiği diğer ülkeler için de anlatılır. Olayın yaşandığı mekân hikâyeden hikâyeye farklılık gösterebilir. Mesela, kiminde markette geçerken bir diğerinde restoranda ya da kebabçıda geçebilen bu olay genelde göçmenler arasında fıkra gibi komik bir durumu ifade etmek için anlatılsa da artık klişeleşmiş bu hikâyeden birçok sonuç çıkarmak mümkündür. Bunlardan en önemlisi, göçmenlerin mekân ve aidiyet ile kurdukları ilişkiye dair çıkarımlardır. Bir yabancı ülkeye göç eden göçmenler beraberlerinde ayrıldıkları ülkelerden unsurları da götürürler. Hikâyedeki genç göçmen, markete giren yabancıyı turist olarak tanımlamaktadır. Bu noktada da şu soruyu sormak gereklidir: Gerçekten yabancı kimdir? Normalde markette kasiyer olarak çalışan, Londra’ya yeni göç etmiş olan ve yeteri kadar İngilizce bilmeyen genç göçmen ülkenin yabancıdır. Henüz dilini bile öğrenemediği yeni bir ülkede hayata uyum sağlamakta zorlanmaktadır. Alış veriş yapmak için markete giren ve ana dili İngilizce olan müşteri ise ülkenin asli unsurudur. Oysa genç göçmenin hâkimiyet alanı olan markette ise durum tersine dönmektedir. Bu mekânda kasiyer asli unsur, müşteri ise yabancıdır. Elbette ki böyle bir kavramsallaştırma yapılırken bunun kime göre olduğu önemlidir. İşte tamda bu noktada, biraz daha derinlemesine bakıldığı zaman, göçmenler arasında fıkra gibi anlatılan bu olayın göçmen ve mekân ilişkisini ve onunda ötesinde göçmenlerin aidiyet duygusunu anlamada faydalı olacağı açıktır. O halde denilebilir ki, göçmenler ev, iş yeri, kahvehane, dernek gibi kendi sınırlı mekânlarında anavatandan

getirdikleri kavramlarla hareket ederler. Bu sınırlı mekânların tüm ülke içinde oldukça küçük bir mekân olduğu da göz önüne alınırsa böylesi bir durumda bir çatışma ya da uyum sorununun doğması normaldir. Bu hikâyeye her ne kadar klişeleşmiş alarak görülse de göçmenler arasında benzer durumların yaşanması, bu hikâyeden çıkarılacak sonuçları haklı çıkarmaktadır. Londra’da tercüman olarak çalışan Şeyda’nın ifadelerinde bunu görmek mümkündür:

“Belediyelerde tercümanlık işine gittiğim zaman oradakiler pek şaşırmıyor. Alışmışlar. Ama hastane gibi yerlere gittiğim zaman doktorların bazıları şaşıyor ve soruyor: ‘Bu kadar sene olmuş hâlâ İngilizce öğrenemiş mi’ diye. Bu kadar sene dediği yirmi otuz sene civarı. Yani, yirmi otuz sene geçse de hiç İngilizce bilmeyen bir sürü kişi var” (Şeyda, 29 yaşında).

Bu konuda bazı göçmenler mahcupdur. İngilizce öğrenmemelerine sebep olarak kendi eğitimsizliklerini ve yoğun iş hayatlarını gösterirler. Bazı göçmenler ise dil öğrenmek için hiçbir çabalarının olmamasından dolayı memnundurlar. İngilizceye hiç ihtiyaçlarının olmadığını ve sırf Türkçe ile bütün işlerini halledebildiklerini ifade etmektedirler. Gerçekten de, Londra’da Türklerin yoğun olarak bulunduğu yerlerde yaşayan bir göçmen alışveriş, sosyalleşme gibi günlük ihtiyaçlarını hiç İngilizceye ihtiyaç duymadan Türkçe ile görebilmektedir. Sağlık, adli vakalar, belediye işleri gibi kamusal alanda hizmet alacakları zamanlarda ise devletin ücretsiz tercüman tedarik etmesi göçmenler için ayrı bir kolaylıktır. Kısacası, bir göçmen yaşadığı ülkenin dilini hiç öğrenmeden ya da çok az bir İngilizce ile bireysel ve kamusal alanda yaşamını devam ettirebilmektedir. Her ne sebeple olursa olsun, yaşadıkları toplumun dilini öğrenmeme durumu, özellikle birinci kuşak göçmenler için gayet doğal ve yaygın bir olgudur.

Peki, yukarıda anlatılan hikâyeye bütün bir göçmen topluluğu için geçerli midir? Yani Londra’daki Türklerin hepsi yalıtılmış ve içe kapanık mekânlarda mı yaşamaktadırlar. Açıkça söylemek gerekirse, böyle bir çıkarım yapmak yanlış olur. Londra’daki göçmen topluluğu tekdüze bir yapıdan ziyade oldukça çeşitli ve farklı unsurlardan oluşan bir yapı sergilemektedir ve bu çeşitliği görmenin en uygun yolu, Londra’daki Türklere ait mekânlara bakmaktır. Çalışmamızın üçüncü bölümü olan Londra’daki Türklere ait mekânlar başlığı altında bu konular üzerinde yani Türkleri Londra’da görünür kılan mekânlar üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulacaktır. Sonyel

(1998)'e göre 'sessiz bir azınlık' ya da Enneli (2005)'e göre 'görünmez bir topluluk' olan Londra'daki Türkler, gerçekten de, Londra'daki Hindistanlılar, Pakistanlılar, Karayib Adalılar, Polonyalılar gibi diğer göçmen grupları ile karşılaştırıldıkları zaman daha az dikkat çekicidir. Bu durumun en önemli sebeplerinden birisi, Türklerin nüfusunun daha az olmasıdır.

Bir diğer üzerinde durulması gereken husus ise, Londra'ya gerçekleşen Türk göçlerinin diğer Türk göçlerinden farklı yanının ne olduğudur. Özellikle 1950'lerden sonra Türkiye'den dünyanın gelişmiş ülkelerine doğru büyük göçler yaşanmıştır. Bu yüzden dünyanın birçok yerinde Türk nüfusu bulunmaktadır. Yurt dışında yaşayan 5 milyonu aşkın Türk toplumunun yaklaşık 4 milyonu Batı Avrupa ülkelerinde, 300 bini Kuzey Amerika'da, 200 bini Ortadoğu'da, 150 bini Avusturalya'dadır. Buna göre, yurt dışında yaşayan Türklerin en büyük kısmını oluşturan ülkeler Avrupa ülkeleridir ve dolayısıyla Türkler Avrupa'da en büyük göçmen gruplarından birisidir. Türklerin göç ettiği Avrupa ülkelerinden birisi de İngiltere'dir. İngiltere'ye olan Türk göçlerinin diğer Avrupa ülkeleriyle benzer yanları olduğu gibi birçok farklı yanları da vardır. Bu farkların en başta geleni göçmen nüfusu ile ilgilidir. Almanya, Fransa, Hollanda, Belçika gibi Avrupa ülkelerine kıyasla İngiltere'de daha az Türk bulunmaktadır. Bir diğer fark ise, göç politikası ile ilgilidir. İşçi akımının düzenli gerçekleşmesini kolaylaştırmak ve göçmen işçilerin ve işverenlerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Türkiye sırasıyla Almanya ile 1961'de, Avusturya, Belçika ve Hollanda ile 1964'te, Fransa ile 1965'te ve Avustralya ile 1967'de işgücü anlaşması imzalanmıştır¹. Bu bağlamda ifade etmek gerekirse, Türkiye ile İngiltere arasında işçi alımına dair bir anlaşma yoktur. Bu sebeple göç politikaları açısından, Türkiye'den İngiltere'ye olan göçler Avrupa'daki asıl Türk göçmen nüfusunu oluşturan diğer Avrupa ülkelerinden farklılık göstermektedir. İngiltere'ye göç eden Türkler belli bir plan dâhilinde ve devlet desteği ile göç etmekten ziyade kendi imkânları ile göç etmişlerdir.

Yukarıda ifade edilen farkların haricinde ve aslında en önemli bir diğer farklılık ise, İngiltere'ye ilk olarak Kıbrıslı Türklerin göç etmiş olmasıdır. Hatta İngiltere'deki

¹ Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, Yurt Dışında Yaşayan Türk Vatandaşları, (Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_.tr.mfa, 27 Nisan 2013.

Türklerin büyük bir çoğunluğunu Kıbrıslı Türkler oluşturmaktadır. Son yıllarda Türkiyeli göçmenlerin sayısında artış olsa da İngiltere’de hâlâ Kıbrıslı Türklerin oranı daha fazladır. Kıbrıslı Türklerin Avrupa ülkeleri içinde yalnız İngiltere’ye göç etmiş olmaları ise ayrıca dikkate değerdir. Bunun en büyük sebebi geçmişte İngiltere ile Kıbrıs arasında koloniyal bir bağ olmasıdır.

Bir diğer fark, İngiltere’de Türk nüfusunun diğer Avrupa ülkelerinin aksine yalnız bir şehirde toplanmış olmasıdır. Diğer Avrupa ülkelerindeki Türkler o ülkenin birçok şehrine dağılmışken, İngiltere’deki Türklerin neredeyse tamamına yakını Londra’ya yerleşmiştir. Özellikle son yıllarda diğer şehirlerdeki Türk nüfusunun sayısı artmış olsa da göçlerin ilk başladığı 1950’li yıllardan günümüze kadar İngiltere’deki Türkler denilince ilk akla gelen şehir Londra’dır. Bu durum göçmenlerin söylemlerine de yansımıştır. Göçmenlerin çoğu ‘İngiltere’ye geldim ya da göç ettim’ ifadesinin yerine ‘Londra’ya geldim ya da göç ettim’ ifadesini kullanmaktadır. Dolayısıyla Londra’daki Türkler denildiği zaman, dolaylı olarak, İngiltere’deki Türkler kastedilmiş olur.

Bu noktada sorulması gereken bir soru ise, Londra’daki Türklerin diğer göçmen topluluklarına göre durumunun nasıl olduğudur. Çok kültürlü bir dünya şehri olan Londra, dünyanın birçok yerinden göç almaktadır ve Londra’daki göç tarihi çok eskilere kadar gitmektedir. Londra’ya yaşanan göçlerin tarihi, genel hatları ile ifade edilecek olursa, ilk önemli göç dalgası on sekizinci yüzyıla kadar gitmektedir. Bu dönemde Fransa’daki mezhep çatışmalarından kaçarak İngiltere’ye göç eden Fransız Protestanlarının büyük bir bölümü Londra’ya yerleşmiştir. 1840’lı yıllarda İrlanda’da yaşanan kıtlık sebebiyle birçok İrlanda’lı dünyanın farklı yerlerine göç etmişlerdir. Bu yerlerden birisi de Londra’dır. 1880-1910 yılları arasında Doğu Avrupa’daki ırkçı saldırılar sebebiyle birçok Yahudi ülkelerinden ayrılmışlardır. İngiltere üzerinden birçok Yahudi ABD’ye göç etsede bu kişilerin bazıları Londra’da kalmışlardır. Yukarıda ifade edilen göç hareketlerinin haricinde günümüzün Londra’sındaki göçmen nüfusun esas dağılımını oluşturan göçler, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra yaşanmıştır. Savaşta yıkılan ve harap olan yerleri yeniden inşa etmek amacıyla iş gücüne duyulan ihtiyacı karşılamak için Hindistan, Pakistan, Karayib Adaları gibi eski İngiliz kolonilerinden birçok kişi Londra’ya göç etmiştir. Bu dönemde göç eden

topluluklardan birisi de Kıbrıslı Türklerdir. 1960'larda göç yasaları sebebiyle nispeten göçler yavaşlamış olsa da Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda gibi yeni kıta ülkelerinden gelen göçmenlere ayrıcalıklı bir durum söz konusudur. 1980'lerde Güneydoğu Asya ve Uganda gibi bölgelerden mülteci gelişleri artmıştır. Yine bu dönemde ABD, Avustralya, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Yeni Zelanda'dan göçmenler gelmeye devam etmiştir. Ayrıca ifade etmek gerekir ki, bu göçlere bağlı olarak şehrin yerlisi olan birçok İngiliz 1980'li yıllarda Londra'nın dışına taşınmıştır. 1990'larda eski Sovyet ülkelerinden Londra'ya göçler yaşanmıştır. 2000'li yıllarda ise, gözle görülür bir şekilde Avrupa Birliği ülkelerinden gelen göçmenlerin sayısı artmıştır. Son dönemlerde özellikle Avrupa Birliği'ne yeni katılan Polonya ve Bulgaristan'dan ciddi miktarda göçmen Londra'ya gelmiştir. Bütün bu göç hareketlerinin haricinde dünyanın birçok yerinden eğitim amacıyla birçok öğrenci Londra'ya gelmektedir. Kısacası eskiden beri hem iş amacıyla hem de eğitim amacıyla gelen birçok göçmenin bulunduğu Londra, bu bağlamda bir dünya şehridir.

2011 yılı nüfus sayımına göre Londra'nın nüfusu 8,173,941'dir. Bu nüfus sayımına göre göçmenler doğum yeri ülkesine göre sıralandığı zaman ilk sırada Hindistanlılar vardır. Daha sonra ise sırasıyla, Polonyalılar, İrlandalılar, Nijeryalılar, Pakistanlılar, Bangladeşliler, Jamaikalılar, Sri Lankalılar, Fransızlar, Güney Afrikalılar, Kenyalılar, Somalililer, ABD'liler, İtalyanlar, Ganalılar, Türkiyeliler, Almanlar, Avustralyalılar, Romanyalılar, Filipinler, Portekizliler, Litvanyalılar, Çinliler, İranlılar, İspanyalılar gelmektedir. Londra'daki göçmenlerin doğum yeri ülkelerine bakıldığı zaman, Türkiye on altıncı sıradadır. Londra'da üç yüzden fazla dil ve lehçenin konuşulduğu düşünülmektedir. Bu yönü ile çok kültürlü bir şehir olan Londra'da dünya kültürlerine ait birçok unsuru görmek mümkündür. Londra'da İngilizce haricinde konuşulan ikinci dilin yaygınlığına bakıldığı zaman ilk dikkat çeken husus Polonyacanın (Lehçe) son yıllarda arttığıdır. İkinci dikkat çeken özellik ise, kolonilerden gelen göçmenlerin genelde İngilizce konuşuyor olmasıdır. Londra'da ikinci dil olarak konuşulan diller arasında Türkçe yedinci sıradadır (Tablo 1). O halde, kısaca şöyle denilebilir: Londra dünyanın birçok yerinden göç almış bir şehirdir ve bu çok kültürlü yapısını şehrin birçok yerinde görmek mümkündür. Bu çeşitliğin içinde, Londra'daki göçmen topluluklarından birisi de Türklerdir.

Daha önce ifade edildiği gibi Londra'ya ilk göç eden Türkler Kıbrıslı Türklerdir. Daha sonra ise Türkiyeli Türkler göç etmişlerdir. Ayrıca çok az da olsa Batı Trakya Türkleri, Irak Türkmenleri ve Suriye Türkmenleri bulunmaktadır. Dolayısıyla Londra'da Türkler denildiği zaman en önemli göçmen grup Kıbrıslı ve Türkiyeli Türklerdir. Londra'daki Kıbrıslı Türklerin geldikleri yerlere bakıldığında zaman adada Türklerin yoğun olarak bulunduğu yerlerle paralellik göstermektedir. Yani adada Türklerin bulunduğu her bölgeden Londra'ya göçler olmuştur. Bu normaldir; çünkü günümüzde KKTC nüfusu kadar Londra'da da Kıbrıslı Türk bulunmaktadır.

Tablo:1 Londra'da Konuşulan ve En Yaygın Olan İkinci Diller

Konuşulan Dil	Konuşan Kişi Sayısı	Toplam Nüfus İçindeki Payı (%)
Polonyaca	147,816	1.9
Bengalce	114,467	1.5
Guceratça	101,676	1.3
Fransızca	84,191	1.1
Urduca	78,667	1.0
Portekizce	71,525	0.9
Türkçe	71,242	0.9
İspanyolca	71,192	0.9
Arapça	70,902	0.9
Tamilce	70,565	0.9

Kaynak: 2011 Nüfus Sayımı, ONS.

Londra'daki Türkiyeli göçmenlerin geldikleri yerlere göre dağılımı ise aynı değildir. Londra'da Türkiyeli göçmenler denilince Türkiye'nin bazı bölgeleri öne çıkmaktadır. Önal (2001)'in Londra'da yapmış olduğu kapsamlı bir saha çalışmasında göçmenlerin bölgesel dağılımı şöyledir: % 31.5 oranıyla Marmara Bölgesi ilk sırada yer almaktadır (Adapazarı, Bursa, İstanbul, Kocaeli, Tekirdağ), Daha sonra ise sırasıyla % 23.4 oranıyla Güneydoğu Anadolu Bölgesi Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin); % 20 oranıyla İç Anadolu Bölgesi (Aksaray, Ankara, Eskişehir, Kayseri, Kırşehir, Konya, Nevşehir, Sivas, Yozgat); % 9.5 oranıyla Akdeniz Bölgesi

(Antalya, Hatay, Kahramanmaraş, Mersin); % 6.8 oranıyla Doğu Anadolu Bölgesi (Ağrı, Bingöl, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Hakkari, Kars, Malatya, Tunceli); % 4.1 oranıyla Ege Bölgesi (Denizli, İzmir, Kütahya, Uşak) ve % 3.4 oranıyla Karadeniz Bölgesi (Artvin, Bartın, Bolu, Gümüşhane, Ordu, Rize, Samsun, Trabzon) gelmektedir.

Marmara Bölgesi'ne ait oranın yüksek olmasının sebebi, göçmenlerin Londra'ya gelmeden önce İstanbul'a göç etmeleri ile ilgilidir. Görüştüğüm kişilerden edindiğim izlenime göre, birçok göçmenin İstanbul ya da Ankara'da evlerinin olması kendi memleketlerinden ayrılmadan önce bu büyük şehirlere göç ettiklerinin kanıtıdır.

Göçmenlerin bölgesel olarak dağılımının haricinde, Londra'da Türkler denilince sembolik olarak öne çıkan yerler de vardır. Bir köyün büyük bir bölümünün Avrupa'nın bir şehrine göçmesiyle beraber köy artık o ülke ile anılır olmuştur. Bu bağlamda, Gümüşhane'nin Kelkit İlçesi'nin Pekün Köyü ya da Aksaray'ın Yuva Kasabası artık Londra ile özdeşleşmiş yerlerdir. Bu yerlerden Londra'ya yoğun göçler olması bir göçmenin diğer göçmeni etkilemesi açısından örnek gösterilebilir. Bu spesifik yerlerin haricinde Londra'da Türkler denilince ilk akla gelen yerler Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan ilçeleri, Aksaray, Kayseri, Gümüşhane ve Sivas'tır. Genel olarak bu yerlerden göçmenler yoğun olsa da, Türkiye'nin birçok yerinden göçmenleri Londra'da görmek mümkündür. Kıbrıs'tan ve Türkiye'den gelen göçmenlerin geldikleri yerlere göre mekânsal dağılımı, toplumsal ve kültürel özelliklere de yansımıştır. Üçüncü bölümde ifade edileceği gibi, Londra'da Türk göçmenleri içinde her türlü kimlikleri, ideolojileri ve siyasi fikirleri görmek mümkündür. Bu yüzden olsa gerek, Londra'da Türk nüfusun yoğun olarak bulunduğu yerler için 'Londra'daki Kıbrıs' ya da 'Londra'daki Türkiye' ifadeleri sıklıkla kullanılmaktadır.

Londra'daki Türk varlığına dair genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra çalışmanın bölümleri kısa bir şekilde özetlenecek olursa; Birinci bölümde, çalışmanın dayanağını, çerçevesini ve bakış açısını oluşturan metodoloji ele alınacaktır. İlk olarak, araştırmanın metodolojisinin felsefi temelleri üzerinde durulduktan sonra araştırma süreci başlığı altında araştırma sahası ve mülakat yapılacak kişilerin belirlenme sürecinin nasıl olduğu ifade edilecektir. Çalışmanın

felsefi temelleri, çalışılacak sahanın ve mülakat yapılacak kişilerin nasıl belirlendiğinin ifade edilmesinden sonra, araştırmada kullanılan yöntem ve teknikler ele alınacaktır. Buna göre, bu çalışmada saha gözlemleri ve yarı yapılandırılmış mülakatlar veri toplamak için esas kabul edilmiştir. Ayrıca göçmenlerle yapılan sohbetler, göçmenlerle ilgili internet ve gazete gibi unsurlar da veri toplamada oldukça faydalı olmuştur. Toplanan bu verilerin nasıl analiz edileceği daha sonraki başlık altında ele alınmıştır. Bütün bunların haricinde araştırmaya dair sınırlılıklar bölümün sonunda ifade edilecektir.

İkinci bölümde, Londra'daki Türklerin nüfus özellikleri ve bu nüfusun Londra'daki mekânsal dağılımı ele alınmıştır. Çalışmamızın ölçeği her ne kadar Londra ile sınırlı olsa da bölümün başında, bütün bir ülkeye yani İngiltere'ye olan göç tarihi incelendikten sonra, Londra'daki Türkler üzerinde durulacaktır. Ayrıca ifade etmek gerekir ki, İngiltere'de bulunan Türklerin büyük bir çoğunluğu Londra'da yaşadığı için aslında Londra'daki Türklere dair analizler az ya da çok İngiltere'deki Türklerin tümünü kapsar. İngiltere'ye olan Türk göçünün tarihçesinden sonra, bu göçlerin sebepleri üzerine durulacaktır. Göç sebepleri genel olarak itici ve çekici faktörler yaklaşımı ile ele alınmıştır. Bu yapılırken göçmenlerin söylemleri göz önünde bulundurulmuştur. En son olarak ise, Londra'daki Türk nüfusunun mekânsal dağılımı irdelenecektir. Bu noktada bir hususun altını çizmekte fayda vardır; Birinci Bölümde ayrıntılı bir şekilde ele alındığı gibi, İngiltere'de ne kadar Türk nüfusu olduğu tartışmalıdır. Bu konu hakkında kesin veri elde etmek neredeyse imkânsız gibidir. Bu durumun en önemli sebeplerinden birisi nüfus sayımındaki sorular içinde Türk nüfusunu kesin bir şekilde ortaya çıkaracak verilerin olmamasıdır. Bu çalışmada İngiltere'de 250 bin civarında bir Türk nüfusunun bulunduğu ve bu nüfusun yaklaşık % 75'inin yani 150 bin civarında bir Türk'ün Londra'da yaşadığı kabul edilecektir. Buna bağlı olarak, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Londra'daki Türk nüfusunun mekânsal dağılımı ele alınmıştır. Londra'daki Türk nüfusunun harita üzerinde dağılımına bakıldığında zaman Türk nüfusunun daha çok Kuzey Londra'da bulunduğu gözlemlenmektedir. Kuzey Londra'daki Enfield, Haringey, Hackney, Islington, Waltham Forest gibi ilçelerde daha çok sayıda Türk varken Güney Londra'da daha az sayıda Türk nüfusu bulunmaktadır. Güney Londra'daki Türk nüfusun yoğun

olduğu ilçeler ise, Southwark, Lewisham ve Croydon'dur. Bu bölümde, nüfus dağılımının gösterildiği harita ile daha sonraki bölümlerde eğitim mekânlarına dair haritanın ve iş-emek mekânlarına dair haritanın nüfus dağılımıyla paralellik göstermesi ayrıca dikkate değerdir.

Üçüncü bölümde, Londra'daki Türk mekânları ele alınacaktır. Çalışmanın temelini oluşturan bu bölümde, Londra'daki Türklere ait mekânlar incelenirken bölgesel coğrafya yaklaşımı esas bakış açısını oluşturmuştur. Buna göre, Londra çalışmanın sınırını oluşturmaktadır. Bu sınırlar içinde ele alınacak konular ise, Londra'daki Türk mekânlarının beşeri coğrafya özellikleri olacaktır. Yani bu bölümde, genel olarak, Londra'daki Türklerin ekonomik, toplumsal, kültürel vb faaliyetleri ele alınmıştır. Ancak bu faaliyet alanlarının oldukça geniş olduğu da ayrıca ifade edilmelidir. Dolayısıyla bu bölümün bakış açısını ve zeminini; 'faaliyetlerin mekâna nasıl yansıdığı' sorusu oluşturmaktadır. Bu bakış açısı, çalışmayı sosyoloji ve antropoloji gibi disiplinlerden ayırıp ona coğrafi bir perspektif kattığı için önemlidir. Buna göre, Londra'daki Türk mekânları üç başlık altında ele alınmıştır: İş-emek mekânları, toplumsal ve kültürel mekânlar ve konutsal mekânlar. Bu başlıklar kapsayıcı başlıklardır ve her başlık kendi içinde alt başlıklara da sahiptir. Londra'ya göç eden Türklerin büyük bir çoğunluğu ekonomik sebeplerle göç ettikleri için Londra'ya geldikten sonra nasıl bir ekonomik faaliyet içinde bulduklarını ve bu faaliyetlerin mekâna nasıl yansıdığını görmek oldukça önemlidir. İş-emek mekânları bölümünde Londra'daki Türklerin geçmişten günümüze kadar yaptıkları ekonomik faaliyetler, hangi iş kollarında istihdam edildikleri gibi konular ele alınacaktır. Bir diğer başlık olan, Londra'daki Türklere ait toplumsal ve kültürel mekânlar bölümü, çalışmanın en kapsamlı kısımlarından biridir. Londra'daki Türklerin ne gibi toplumsal ve kültürel faaliyetlerde bulduklarının ele alındığı bu başlıkta, daha önce ifade edildiği gibi, nirengi noktasını bu tür faaliyetlerin içeriğinden ziyade mekânsal yansımaları oluşturmaktadır. Bu bölümün alt başlıklarını ise, toplumsal ve kültürel organizasyonlara ait mekânlar, eğitim mekânları, dini organizasyonlara ait mekânlar, spor mekânları başlıkları oluşturmaktadır. Aslında, ele alınan konular her ne kadar birbiriyle ya da bir başlık diğeri ile ilişkili olsa da, konuları daha rahat ele almak amacıyla böyle bir sınıflandırmaya gidilmiştir. İkinci bölümün son konu başlığı ise

Londra’da Türklere ait konutsal mekânlardır. Londra’da iş-emek mekânları ya da toplumsal ve kültürel mekânlar belli bir oranda görünür iken konutsal mekânlar neredeyse hiç görünür değildir. Bir caddede yürüdüğümüz zaman, tabelasına bakıp bir yerin Türk restoranı olduğunu anlayabiliriz. Aynı caddede bulunan bir caminin Türklere ait olup olmadığına karar verebiliriz. Ya da Türklere ait bir dernek, vakıf, amatör futbol kulübü gibi toplumsal organizasyonların nerede olduklarını internetten arayıp bulabiliriz. Ancak Londra’daki Türklere ait evlerin nerede olduğu, hangi sokaklarda yoğunlaştıkları bilgisine ilk elden ulaşamayız. Dolaylı olarak, Türklere ait iş-emek mekânlarının ve toplumsal ve kültürel mekânların yoğunlaştığı yerlerde Türklere ait konutlarda yoğunlaşmıştır diyebiliriz. Ancak hangi evin Türk evi olduğu bilgisine çıplak gözle ulaşamaz. Bu anlamda bu evler saklı mekânlardır. Dolayısıyla bu bölümde konutsal mekânlar denildiği zaman konutların dışından ziyade içi incelenecektir. Bizzat evler bir coğrafi bölge olarak düşünülecektir.

Dördüncü bölümde, Londra’daki Türk göçmenlerine dair aidiyet ve mekân kavramları arasındaki ilişki incelenecektir. Aidiyet ve mekân arasındaki ilişki incelenirken üç başlık altında ele alınacaktır. Bunlar; lokasyon, bireysel boyut ve toplumsal boyut. Aidiyetin lokasyon boyutu ile ‘nerelisin ve nereye aitsin’ sorusuna cevap aranacaktır. Göçmenlerin çıktıkları ülke ile gittikleri ülke arasındaki aidiyet ilişkisi incelenecektir. Kısacası, burası ile orası arasındaki aidiyet bağı resmedilecektir. Kişilerin lokasyon ile olan aidiyet ilişkisi bazen ‘hem burası hem orası’; bazen ‘ne burası ne orası’; bazen ‘ya burası ya da orası’ şeklinde kavramsallaştırılacaktır. Aidiyetin bireysel boyutu ele alınırken ise, duygularla ilgili olan alana yoğunlaşılacaktır. ‘Kendini nerede rahat hissediyorsun’ sorusu esas alınarak sorular sorulup aidiyet duygusunun yansımaları resmedilmeye çalışılacaktır. Aidiyetin toplumsal boyutu ise ‘ben ve öteki’; ‘benzerlikler ve farklılıklar’ kavramlaştırılması ile ele alınacaktır. Çıkılan ülke ile gidilen ülke arasındaki farklılıkların ve benzerliklerin toplumsal boyutları ve bunların kişilerin aidiyeti üzerindeki etkileri irdelenecektir. Ayrıca vatandaşlık kavramı üzerinden kişilerin çıktıkları ülke ve yaşadıkları ülke arasında kurdukları ilişkiler ele alınacaktır.

Çalışmanın bölümlerini kısaca özetledikten sonra ifade etmek gerekir ki; bu çalışmanın amacı Londra’da Türklere ve Türk mekânlarına ait genellemeler yapmak

ya da teoriler oluşturmak değildir. Kullanılan metodolojiye uygun olarak söylenirse, bu çalışmanın birinci amacı, Londra’da Türk varlığına ait mekânların çeşitliliğini resmetmektir. Bakış açısına göre, bu çeşitlilik ve hatta renklilik artabilir. Ama yine de ifade etmek gerekirse, Londra’daki Türklere dair genel fotoğrafı ortaya sermek amaçlardan biridir. Bir diğer amaç ise, Londra’daki göçmenlere ait aidiyet kavramının sorgulanmasıdır. Mekânla doğrudan bağlantısı olan aidiyet kavramına dair genellemelerde bulunmaktan ziyade, bu bölümde de göçmenlerdeki aidiyet duygusunun çeşitliliği üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda, çalışmanın iz sürdüğü birçok soruyu iki soruya indirgeyerek özetleyebiliriz: Birincisi, Londra’daki Türklere ait yerlerin mekânsal dağılımı nasıldır? İkinci soru ise, Londra’da Türk göçmenlerdeki aidiyet duygusu ile mekân arasında nasıl bir ilişki vardır?

1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu bölümde daha önce ifade edilen araştırma sorularına cevap ararken kullanılacak yöntem ve teknikler üzerinde durulacaktır. Ayrıca araştırmanın ampirik olarak çerçevesini oluşturan metodolojiye bakışın nasıl olduğu ifade edilecektir. Bu yapılırken birinci olarak, araştırmanın metodolojik temelleri üzerinde durulacaktır. Yani çalışmanın ontolojik ve epistemolojik yapısı ele alınacaktır. Coğrafyanın bilimsel araştırmalarda hangi yöntemleri kullandığı ve bu yöntemlerin felsefi dayanaklarının ne olduğu sorusuna cevap aranacaktır. Coğrafyada farklı dönemlerde hakim olan paradigmlar ile bu paradigmların bilimsel araştırmalarda kullandıkları yöntem ve teknikler arasındaki ilişki ele alındıktan sonra veri toplamada kullanılan yöntemler ifade edilecektir. Peşinden bu verilerin nasıl analiz edildiği üzerinde durulduktan sonra en son olarak da araştırmanın metodolojik sınırlılıkları ele alınacaktır.

1.1. Araştırmanın Metodolojik Temelleri

Sosyal Bilimlerde olay ve olguların bilimsel olarak açıklanması, konjoktürel şartlara göre değişmektedir. Değişen bu şartlara bağlı olarak paradigmların olayları açıklama gücü de farklılaşmaktadır (Özgüç ve Tümertekin, 2012). Dolayısıyla belli bir olay ve olguyu açıklarken oluşturulacak çerçeve oldukça önemlidir ve bu zamana ve olgulara göre değişebilir. Bu çerçeve aynı zamanda felsefi bir bakış açısı olarak da ifade edilebilir. Kavramların tanımı, araştırma sorularının sınırları, test edilecek fenomenler için kullanılacak metotların seçimi, toplanan verilerin analizi gibi yapılan araştırmaya dair birçok şeye bu felsefi bakış açısıyla cevap aranır. Bu yüzden bir bilimsel araştırmada 'görme biçimi' (Berger, 1972) olarak metodolojik çerçeve oldukça önemlidir. Böylece toplanan veriler sağlam bir temele oturmuş olur. Bir mekân bilimi olarak coğrafyada olayları ve olguları görme biçiminin nasıl şekillendiğini anlamak için kavramların felsefi yapısına ve tarih boyunca geçirdikleri süreçlere bakmak faydalı olacaktır.

Yirminci yüzyılın büyük bir bölümünde coğrafyacılar, fiziki ve beşeri mekânlara dair birçok konuya ilgi duydular. Buna bağlı olarak mekâna dair birçok bilgi kayıt altına alındı ve mekânsal ilişkilerin açıklanması için modeller geliştirildi. Bu yapılırken

artan bir şekilde nicel yöntemler kullanıldı. Fakat yirminci yüzyılın sonlarına doğru teorik perspektifte değişiklikler görülmeye başlanmıştır. 1970'li yıllarda Beşeri Coğrafyada, insan eylemlerini ve coğrafi görünümleri anlamak, betimlemek ve açıklamak amacıyla mekâna dair analitik metotlara (nicel, bilimsel, objektif) alternatif arayışlara gidildi. Bu yeni yaklaşımlara hümanistik, Marksist, feminist ve post yapısalcı coğrafya örnek olarak gösterilebilir.

Zamanla oluşan bu farklı yaklaşımların felsefi arka planını görmek gereklidir. Bu da bizi mekâna dair bilgilerin doğası ile bu bilgileri nasıl bildiğimize dair tartışmalara götürür. Yani ontoloji ve epistemoloji kavramları karşımıza çıkar. Ontoloji, felsefenin içinde bulunan metafiziğin en önemli dallarından biridir. Varlık problemi ya da 'olmak'ın ne anlama geldiği ile ilgilidir. Coğrafyanın Eski Yunan'daki kelime anlamına baktığımız zaman, 'dünya hakkında yazmak' anlamı karşımıza çıkar. Yani ilk önce dünyanın ne olduğu hakkında fikre sahibizdir, sonra ise onun özellikleri ve karakterine dair bilgiler ediniriz. O halde en genel seviyede ifade edersek, ontoloji dünyanın neye benzediğine dair varsayımlar ve teoriler dizisidir. Ontoloji kavramı geçmişten günümüze kadar zengin bir felsefi mirasa sahiptir.

Ontoloji içinde yapılan ana ayrımlardan birisi de monizm ve dualizm arasındadır. Varlığın ne olduğuna dair yapılan bu ayrımın gölgelerini, uzun ve zengin bir felsefi geleneğe sahip olan Coğrafyanın üzerinde de görmek mümkündür. Maddi ve zihinsel, benlik ve ötesi gibi ikiliklerden biri olan doğal ve insana dair ayrım bu dualizmin yansımasını, coğrafyada fiziki coğrafya ve beşeri coğrafya olarak görmek mümkündür. Bu dualizm içinde her kategori kendi diline ve özelliklerine sahiptir. Ayrıca içinde alt bölümleri de barındırır.

Bir araştırmacının ilave olarak açıklamak zorunda olduğu bir diğer kavram zaman ve mekân kavramıdır. Felsefeci ve Coğrafyacı olan Kant için zaman ve mekân dualizmi önemli fenomenlerdir ve bu kavramlar esastır. Çünkü zamana ve mekâna ait boyutları dünyaya dair görünümlerden ayrı düşünmek imkânsızdır. Bu bağlamda tarihin payına zaman düşerken coğrafyanın payına da mekân düşmüştür.

Dünyanın neye benzediğine dair sorgulama yapan ontolojinin bütün bu dualizmin içinde 1960'lara kadar coğrafyacılar fiziksel ve maddi olanla ilgilenme

eğilimindeydiler. Ancak 1960'lerden sonra davranışsal ve hümanistik coğrafya alanında çalışmalar artmıştır. Kelimelerin, imajların ve simgelerin anlam dünyasında coğrafyanın alanına girmiştir. Bu aynı zamanda fiziksel ve toplumsal alanlarda ikili yapıların birbirine nasıl geçtiğine dair ilgiyi de artırmıştır. İnsan sadece beşeri bir varlık olarak değil aynı zamanda toplumun içinde bir olgu olarak da ele alınmaya başlanmıştır. Bu bağlamda ortaya çıkan kavramlar tamamen hibrid yani melez kavramlardır ve onların varlığı bize bütün kategorileştirmelerin dünyada bir düzen oluşturma girişimi olduğunu hatırlatır. Son yıllar coğrafyacıların artık kurumsallaşmış bir ayırım olan fiziki ve beşeri ayırımının üstesinden gelme çabasına şahit olmuştur. Mekân üzerine yeniden düşünölmeye başlanmıştır. Massey (2005) gibi bilim insanları zaman duygusu ve mekân duygusunun sarmaş dolaş olduğu için birbirinden ayırlamaz olduğunu göstermiştir.

Kategorilere ayırmaya dair bu endişe lafta kalmamıştır. Fenomenler hibrid olarak düşünöldüğü zaman artık onları tek ve ayrı düşünmek mümkün değildir. Dolayısıyla iki şey arasında ayırım bulanıklaşır. Örneğin bir binanın ontolojik durumunu düşünödüğümüz zaman birçok unsur vardır ve bunlar birbirine geçmiştir. Tasarımı yapan bireyin zihni, fiziki unsur olarak binanın materyalleri, toplumsal unsur olarak binayı inşa eden emek gücü birbirine geçmiştir ve biz bir yeri anlamak için bu sarmaş dolaş olmuş hibrid-melez mekânı anlamak zorundayızdır. Yani onu parçalara ayırmak onun gerçekliğinden bir bölümü kaybetmesi demektir. Dolayısıyla belli bir fenomeni tarif etme ve açıklama çabası bir yönü ile mümkün değildir. Bu noktada fenomenler arasındaki ilişkinin bir düzene ve kurala sahip olduğu fikri de tartışma konusu olmaktadır. Yani bir kavramın diğere kavramla ilişkisinin bir kuralı var mıdır ve bu tahmin edilebilir mi sorusuna verilecek cevap, eğer kavramlar hibrid ise; hayır, kavramlar arasındaki ilişkinin kesin bir kuralı yoktur denilebilir.

Metodolojinin temellerini oluşturan bir diğere kavram ise epistemolojidir ve metodoloji söz konusu olduğu zaman ontoloji ile aynı anda düşünölmeli gereklidir. Çevremizdeki dünyayı nasıl tanımlayacağımız ve fenomenler arasındaki ilişki ile ilgili sorular bizi epistemolojinin alanına sokar. Bilgi kavramını nasıl anlamlandırdığımız ve bir araştırma konusu olarak dünyayı nasıl bildiğimizle alakalıdır. Ontoloji tartışmalarında az önce ifade edilen monizm ve dualizm gerilimi

epistemolojide de vardır. Dualistler zihin vasıtası ile elde edilen bilgi; dış dünyadan ayrıdır ve ancak böylece objektiflik duygusu kazanılabileceğinde ısrar ederlerken monistler ise bütün bilgilerin bireyin içiçe olduğu bir dünya ile üretildiğini savunur. Yani dış dünya ve zihin ayrımı yoktur. Bir araştırmacının bilgiyi nasıl elde ettiğini anlamak için ifade edilen maddi-zihni, gerçeklik- düş, birey-toplum gibi ontolojik zıtlıklar hatırlanmalıdır. Bizim zihnimiz dış dünyadan ayrı bir şekilde serbestçe gezinir mi? Yoksa düşüncelerimiz dünyanın bir parçası olarak tecrübe edilmiş kontekstten mi gelir? Bu ve bunun gibi sorular bizi epistemolojinin en temel tanımına götürür. Buna göre epistemoloji dünyayı nasıl bileceğimize dair varsayımlar ve teorilerdir. Tam da bu noktada bilim tarihinin geçirdiği aşamalar önemlidir. On sekizinci yüzyılda Aydınlanma Çağı'nda bilginin kaynağı ve bilimsel araştırmaların hakim kaynağı olarak 'akıl' görülmüştür. Bu dönemde insan her şeyi bilen bir fail olarak tasvir edilmiştir. Akıl dış bir gözlemcidir ve bizzat aklında kendisi dışarıdaki her şeye tarafsız bir şekilde bakabilmektedir. Buna göre akıl dünyada şeylerin nasıl işlediğini açıklayabilir. Kimse dünyanın tam ve mutlak bir bilgisini ürettiğini iddia etmez. Ancak bilginin bir tuğla gibi sürekli üst üste koyulduğuna ve zamanla dünya hakkındaki bilgilerimizin hakikate daha çok yaklaşacağına inanılmaktadır. Bu görüş doğal bilimlerde hâlâ egemen olmasına rağmen beşeri bilimlerde uzunca bir süredir epey eleştiri almıştır. Aklın dış dünyadan bağımsız olamayacağı ve benliğin kendini ötekinden ayırarak objektif olamayacağı noktasında eleştiriler almıştır. Bu araştırmacının bilgiye nasıl ulaşacağına dair sorulara eskisinden farklı cevaplar vermesine sebep olmuştur. Tam da bu noktada karşımıza paradigma kavramı çıkar. Ontolojik ve epistemolojik farklılıklara bağlı olarak Coğrafyada dünyanın ne olduğuna ve dünyayı nasıl bilebileceğimize dair farklı bakış açıları geliştirilmiştir. Kısaca bakış açısı olarak ifade edilen paradigmanın tanımı yapacak olursak: Paradigma, dünyanın ne olduğuna (ontoloji) ve dünyayı nasıl araştıracağımıza (epistemoloji) dair paylaşılan temel varsayımlardan oluşan literatürler bütünüdür. Ayrıca coğrafyacının esas araştırma konularının ne olduğuna ve daha geniş bir bağlamda coğrafyacının rolünün ne olduğuna dair bir çerçevedir. Tam da şimdi ifade etmek gerekirse coğrafya birçok paradigmalara sahip olsa da en genel olarak dört paradigmaya sahip olmuştur. Kronolojik olarak mekânsal bilim, humanist coğrafya, eleştirel realizm ve post-yapısalcı coğrafya. Bu

paradigmaların hepsinin kendi için muazzam bir literatürü oluşmuştur. Bu çalışmamda belli bir paradigmanın içinde kalarak bu çalışmayı gerçekleştirmeyeceğim. Çalışma alanım Londra ile sınırlı olduğu için bu durum doğal olarak bölgesel coğrafya bakış açısına sahip olmama sebep olmuştur. Londra'daki Türklerin beşeri coğrafya özelliklerini resmetmek ve bunlar arasındaki ilişkileri analiz etmek bu bakış açısının bir ürünüdür. Göçmenlerin aidiyet duygusu ve bunun mekânla ilişkisine baktığım zaman ise hümanist coğrafya'nın sınırları içine girmem de normaldir. Bu noktada göçmen çalışmalarına dair araştırmaların gelişim süreçlerine bakmak faydalı olacaktır.

Göç alında yapılan çalışmaların çoğu mekânsal modeller oluşturma ve yerleşme kalıpları üzerine yoğunlaşmıştır (Halfacree ve Boyle, 1998). Bu durum göç araştırmalarında nicel yaklaşımların hakimiyetine yol açmıştır. Göçmenlerin karar verme sürecinde ekonomik sebeplere özellikle vurgu yapmanın ayrıcalıklı bir yeri olmuştur (Halfacree, 2004). Sonraları ortaya çıkan nitel yaklaşımlar göç hikâyesinin bütününe bu olmadığını göstermiştir. Fielding (1992:16) göç çalışmalarında nicel ve nitel yaklaşımı arasındaki farkı şöyle özetlemektedir:

“Göç araştırma tarzında ilginç gelişmeler vardır. Biz biliriz ki..bir yerden başka bir yere hareket etme daima esas olaydır...Göç ile ilgili duygular her zaman karışıktır. Göç etmeye karar verme ve göç sonuçları karışık hisler barındırır. Göç bireyin kişiliğini etkileyen ve ayrıca bizzat onu ortaya çıkaran bir şeydir. Kişinin toplumsal değerlerini, bakış açılarını ve duygularını da kapsar göç olayı. Bu yönüyle kültürel bir olaydır. Ancak biz göçleri bilimsel olarak araştırdığımız zaman bütün bunları görmeyiz ve buna göre göçmen, bütün kararları alırken ekonomik olarak en uygununu seçen ‘mantıklı ekonomici insan’ olarak görülür. Ya da sınıfsal durumu dolayısıyla göç etmeye mahkûm olarak değerlendirilir”.

Gerçekten de öyledir. Göçmen denince ilk akla gelen ekonomik sebeplerle bir yerden başka bir yere göç eden insanlardır. Elbette bu sebeplerin yanına birçok sebep ilave edilir. Ancak neticede duygulara, bir dünya görüşüne ve toplumsal değerlere sahip olan göçmenlerin bireysel ve toplumsal dünyaları uzun bir süre göç araştırmalarının sahasına uğramamıştır. Birçok göç araştırmacısı bu metodolojik probleme dair vurgu yapmışlardır. Örneğin: (Bretell ve Hollifield, 2000: Halfacree ve Boyle, 1993; Findlay ve Li, 1997; Graham, 1999; Skelton, 1995; White ve Jackson, 1995). Bu

araştırmacılar göçün yeniden kavramsallaştırması gerektiğini düşünürler. Bunu yaparken göçmenlerin karar verme sürecine daha geniş bir açı ile bakıp kültür, toplumsal yapı, kişisel detaylar ve bizzat insanın kendisi göz önüne alınmalıdır (Silvey, 2004). Bu yeniden kavramsallaştırmanın coğrafyaya da yansımaları olmuştur. Findlay ve Graham (1991:160), göç üzerine çalışan coğrafyacıların kullandıkları metodlara ‘göç tecrübelerini keşfetmek amacıyla humanistik metodolojileri’ dahil etmeleri gerektiğini ifade eder. Bu gelişmelere bağlı olarak göç çalışmalarında bir zenginlik ortaya çıkmıştır. Biyografik yaklaşımlar (Halfacree ve Boyle, 1993; Findlay ve Li, 1997; Ni Laorie, 2000), yapısalcı yaklaşımlar (Silvey ve Lawson, 1999), feminist yaklaşımlar (Lavie ve Swedenburg, 1996), realist yaklaşım (Iosifides, 2003) ve karışık metodlar yaklaşımı (Pooley ve Turnbull, 1998) göç çalışmalarına dahil olmuştur. Beşeri Coğrafya’da meydana gelen ‘kültürel dönüşüm’ (cultural turn) den sonra göç; mekân, kimlik ve subjektiflik ile bağlı olan toplumsal ve kültürel bir kavram olarak görülmeye başlanmıştır (Nilaorie, 2000:232).

Bu noktada ifade etmek gereklidir ki bu çalışmada göç araştırmalarına dair bu dönüşüm dikkate alınacaktır. Yani göçmenler kararlarını en akılcı ve en ekonomik şekilde alan bireyler olarak düşünmeyecektir. Londra’da yaşayan Türklerin göç etmeden önceki duygu ve düşünceleri, göç etme süreçleri ve göç ettikten sonra duygu ve düşüncelerinin nasıl şekillendiği dikkate alınacak en önemli unsurlardan biridir. Bu noktada ifade etmek gerekir ki göçmenlerin zihinsel, kültürel ve toplumsal dünyalarını anlamak amacıyla en uygun yol nitel yaklaşımları benimsemektir. Yani göçmenlerin anlam dünyalarına girildiği ölçüde göç olgusu derinlemesine anlaşılabilir. Peki, anlam dünyasına nasıl girilebilir diye sorulduğu zaman, bu noktada kullanılacak yöntem ve tekniklerin ne olduğu devreye girecektir.

1.2. Araştırma Süreci

Bu bölümde araştırma aşamalarının nasıl geliştiğinden bahsedeceğim. Bunu yaparken otobiyografimin araştırmaya etkisini ifade ettikten sonra araştırma sorularının nasıl ortaya çıktığı ve gelişim gösterdiği üzerinde duracağım. Tabi bütün bunlarla beraber araştırmada verilerinin nasıl toplandığı sorusuna eş zamanlı olarak cevap vermeyi gerektirir. İlk olarak ifade etmek gerekirse, araştırmanın örüntüsünü

oluştururken nitel yaklaşımlar kullanılmıştır. Bu yaklaşımları kullanmak araştırmanın örüntüsünü oluşturmada 'esneklik' sağlamıştır (Şimşek ve Yıldırım, 2011). Araştırmada kullanılan nitel yöntemlerin çalışmayı daha akışkan ve esnek kılması üzerinde ayrıca durulacaktır.

Eğer yapısalcıların iddiaları doğru ise araştırma yapan kişi araştırılan konuda bağımsız değildir. Yani toplumsal ve kültürel olarak içinde bulunulan çevre araştırmaya dair bakış açısını etkiler. Bu normaldir. Ancak pozitivist geleneğe göre araştırmacı kendini konunun dışında tutarak olay ve olgularla arasına belli bir mesafe koyarak objektif olmak zorundadır. Sosyal Bilimlerde ve Coğrafyada nicel yaklaşımların fikri alt yapısı bu bakış açısına kadar gitmektedir. Ancak daha sonraki zamanlarda bu bakış eleştiri almıştır ve araştırmacının mutlak anlamda tarafsız olmadığı ifade edilmiştir. Bir nicel yöntem olan anketler ve bu anketlerin analiz edilmesi mutlak anlamda objektif veri olarak kabul edilir. Oysa anketleri hazırlayan kişinin soruları seçerken ve hazırlarken sahip olduğu bakış açısı, her ne kadar araştırmacının tarafsız olduğu iddia edilirse edilsin araştırmacıdan bağımsız değildir. Bu yüzden objektifliği tartışılan bir araştırmacının ortaya çıkaracağı bulgulardan kurallar, normlar, teoremler ve modeller oluşturması mümkün değildir. Yani bir araştırmanın amacı genellemeler yapmaktan ziyade bir olay ve olguya dair spesifik unsurları ortaya çıkarmaktır. Bunun ucu açıktır. Genellemeler bizi nasıl tek bir ifade getiriyorsa onun zıddı ise bizleri birçok farklı ifadeler ve doğrulara ulaştırmaktadır.

Bu noktada ifade etmek gerekir ki otobiyografik bakış araştırılacak konunun seçiminde ve araştırmanın şekillenmesinden önemli öğelerden biridir. 2011 yılında Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir öğretmen olarak 'Türk Dili ve Kültürü' öğretmeni olarak Londra'ya geldiğim zaman benim için yeni bir şehir ve yeni bir kültürün içine girmek farklı bir heyecandı. Avrupa'da birçok Türk'ün yaşadığını biliyordum. Özellikle Almanya, Hollanda ve Belçika gibi ülkelerde birçok Türk aklıma geliyordu ama Avrupalı Türkler denince nedense aklıma İngiltere gelmiyordu. Belki bunda Türkiye'deki İngilizce ağırlıklı eğitim anlayışının payı vardı. Zira Türkiye'de İngiltere dendiği zaman benim gibi ortalama okuryazar için akla dil ve kültüre ait unsurlar geliyordu. Bunda İngiltere'nin kıta Avrupa ülkesi olmasının da etkisi mutlaka vardır. Ancak İngiltere'ye göç eden Türklerin Almanya

gibi ülkelerle kıyaslandığı zaman çok az olması en önemli sebepler arasındadır. Londra'ya geldiğim zaman ilk dikkatimi çeken Türk mekânlarının varlığı olmuştu. Bir diğer dikkatimi çeken unsur ise Londra'da Türkler denilince ilk akla gelenin Londralı Türkler olduğudur. Bunu daha önce biliyordum ama Kıbrıslı Türklerin topluluk içindeki cari ağırlığını geldiğim zaman gördüm. Ayrıca Londra'da yaptığım iş de Türklerle çok yakın ilişki içinde olmamı gerektiriyordu. Londra'daki Türkler tarafından kurulan okullarda ve İngiliz okullarının okul sonu kulüp faaliyetleri kapsamında Türk Dili ve Kültürü öğretmenliği yapmış olmam toplulukla yakın ilişki içinde olmama sebep olmuştu. İlk geldiğim sene Kuzey Londra'da çalışmıştım. Hem okullarda hem de diğer mekânlarda Türk topluluğuna ait ilginç gözlemlerde bulunuyordum. Kuzey Londra'nın bazı yerleri sanki Küçük bir Türkiye gibiydi ancak aynı zamanda Türkiye'den farklıydı. Bir sene sonra Güney Londra'da çalışmaya başladım. Buradaki Türkler az olmakla beraber oldukça farklıydı. Bütün bu gözlemlerden ve edindiğim bilgilerden hareketle 'Londra'daki Türkler' hakkında araştırma yapmaya karar verdim. Londra'da Türkler denildiği zaman çok genel bir başlık olduğu açıktı. Bu yüzden araştırmanın belli bir çerçeveye içinde tutulması gerekiyordu. Eskiden beri dikkatimi çeken bir soru vardı. Neden yurtdışında yaşayan insanlar anavatana dair büyük bir özlem içindedirler. Ya da gerçekten öyle bir özlem var mıdır? Göç eden Türkler yeni gittikleri yerlerde kendilerini nasıl hissediyorlar? Yeni yerde uyum sorunu yaşıyorlar mı? Bu ve benzeri sorular beni ister istemez insanın en temel duygularından biri olan 'aidiyet duygusu' na götürüyordu. O halde şu soruyu sormak gerekiyordu: 'Londra'daki Türkler kendilerini nereye ait hissediyorlardı?'. Bütün bu süreçleri hocam Nazmiye Özgüç ile beraber değerlendirdikten sonra çalışma konumu 'Londra'da Türk Varlığı, Mekân ve Aidiyet' olarak belirledik. Aidiyet kavramına ve ayrıca aidiyet mekân ilişkisine yoğunlaştığım zaman sahada yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğunun Sosyoloji alanında yapıldığına dikkat ettim. Bu çalışmalarda mekâna dair unsurlar vardı ancak mekân esas ve temel unsur değildi. Bu yüzden ilk önce Londra'daki Türklere ait mekânları araştırmak gerektiğine karar verdim. Böyle yapmaktaki amacım göçmenlerin aidiyet duygusunu incelemeden önce göçmenlerin yaşadıkları yerleri görme isteğiydi. Böylece mekânsal bir genel bakış açısı ile aidiyet gibi nispeten soyut bir kavrama sağlıklı bir zemin oturtmuş olacaktım. Bu ayrıca daha sonraki yapılacak çalışmalara

mekânsal bir genel bakış sunma açısından faydalı olacaktır. Bu noktada şunu ifade etmem gereklidir ki çalışmamın esas kısmı, iki noktadan oluşmaktadır. *Birincisi* Londra’da Türklere ait mekânlar. *İkincisi* ise Londra’daki Türklerin aidiyet duygusu idi. Bu durum kaçınılmaz olarak kullandığım yöntem ve teknikleri de etkilemiştir. Londra’da Türklere ait mekânları araştırdığım zaman klasik bir Coğrafyacı gibi şehrin Türklere ait bütün mekânlarını dolaştım. Nüfusa, ekonomiye, eğitime ve topluma dair gerekli verilere ulaştım ve bunların mekânsal dağılımını ortaya koymaya çalıştım. Çalışma alanım Londra ile sınırlı olduğu için Londra’daki Türk mekânların dağılımını ele almak kaçınılmaz olarak bölgesel coğrafya yaklaşımını benimsememe sebep oldu. Fakat bu durum çalışma alanımda bütün coğrafi unsurları çalışacağım anlamına gelmiyordu. Bu noktada mekân ve aidiyet ilişkisine dair konular bu bölgedeki ele alacağım coğrafi unsurları da sınırlamış oldu. Buna göre Londra’da Türk mekânları denildiği zaman ekonomik, toplumsal, kültürel unsurlar kastedilmektedir. Çalışmanın Londra’da Türklere ait mekânları bölümünde hem nicel hem de nitel yaklaşım sergileyip buna göre yöntem ve teknikler kullanılmıştır. Ancak çalışmanın Londra’daki Türklerdeki Aidiyet’e ait bölümünde ise tamamen nitel yöntem ve tekniklerin kullanımı söz konusu olmuştur.

1.3. Veri Toplama Yöntemleri

Araştırmaya dair veri toplarken iki farklı metot kullandım. Bunlar; saha gözlemleri, yarı yapılandırılmış mülakat, katılımcı gözlemi. Mülakatlar bana algıları, beklentileri, umutları, duygu ve düşünceler hakkında bilgi vermiştir (Flick, 2002, 2004; Hopf, 2004; Seale, 2004). Ayrıca bir araştırmada birden çok araştırma metodu kullanmak araştırma sorularına çok yönlü cevaplar bulmayı sağlar (Flick, 2006).

1.3.1.Saha Gözlemleri

Araştırma saham olan Londra’da, Türklerin mekânsal varlığını ve dağılımını gözlemlerken iki usül izledim. Birincisi, Londra’da Türklerin yoğun olduğu yerlere planlı bir şekilde gezi düzenledim. Bu geziler öncesinde ön hazırlık yapmış olmam gezinin daha verimli ve üretken geçmesine sebep oldu. Gezi esnasında notlar aldım ve fotoğraflar çektim. Diğer bir yöntem ise, kendi günlük yaşantım ve iş hayatımın

büyük bir bölümü Türklerin yoğun olduğu yerlerde geçtiği için, doğal olarak bu esnada yapılan gözlemler, sohbetler ve değerlendirmeler çalışmam için büyük bir veri kaynağı oluşturmuştur. Bir sene Kuzey Londra'da yaşamış olmam, daha sonra da Güney Londra'ya yerleşmem bana Londra'daki Türk mekânlarını ve Türklerin yaşantılarını gözleme olanağı sunmuştur. Ayrıca Londra'da Türklere ait iş-emek mekânları incelerken restoran, dernek, avukatlık bürosu, kebabçı, gazete, gibi iş yerlerine yapılan ziyaretlerde o yerlerin sahipleri ile görüşmeler yapılarak o yerler hakkında bilgiler alınmıştır. Yani gözlemler hem klasik bir gezi şeklinde olurken hem de kişilerle o yer hakkında yapılan sohbetler şeklinde olmuştur. Kendim Türk topluluğuna ait okullarda çalıştığım için eğitim mekânlarına ait yaptığım gözlemler daha da kolaylaşmıştır. Dernek, cami, kültür merkezi, Cem evi gibi toplumsal organizasyonlara ait mekânlar hakkında bilgi almak için bu mekânları ziyaret etmem ve yetkililerle sohbet etmem oldukça bilgilendirici olmuştur. Konutsal mekânlar belki de en zor gözlemlenecek bir mekândır. Ancak Türk topluluklarına ait okullarda çalıştığım için okul velileri ile kolay iletişim kurma imkânına sahip olmam ve onların beni evlerine davet etmesi bana ev ortamlarını gözleme imkânı vermiştir. Londra'daki Türklere ait tüm mekânları planlı bir şekilde gezmem, hayatın içinde bu mekânlarda vakit geçirmem ve bu mekânlardaki insanlarla sohbet halinde olmam ya da ayrıca toplumsal hayatta önemli yer tutan kişilerle söyleşiler yapmam çalışmamın saha gözlemlerine dair en önemli unsurlarını oluşturmaktadır. Bu gözlemler için çalışmamın giriş kapısı ya da temeli ifadesi de kullanılabilir.

Kısacası, Londra'da Türklere ait mekânları incelediğim bölümünde Türk mekânlarına ait her unsuru gezmeye, ziyaret etmeye buradaki insanlarla sohbet etmeye çalıştım. Restoranlar, kebabçılar, gazeteler, dernekler, konsolosluk yetkilileri vb birçok yeri ziyaret edip buradaki kişilerle sohbet etmem çalışma için oldukça yararlı bilgiler sağlamıştır. Özellikle dernek ve vakıf gibi toplumsal organizasyonların başkanları ile yaptığım görüşmelerin katkısı büyüktür. Bu organizasyonların bünyelerinde birçok kişiyi barındırması daha çok kişiyle ilgili fikir edinme ve gözlem yapma imkânını doğurmuştur.

1.3.2. Yarı Yapılandırılmış Mülakatlar

Araştırmamda veri toplamak amacıyla kullandığım en temel metotlardan birisi yarı yapılandırılmış mülakatlardır. Birçok sebepten dolayı yarı yapılandırılmış mülakat yönteminin çalışmaya daha uygun olduğuna karar verdim. Ancak en önemli sebeplerden biri mülakat yapılan kişilerle esnek bir sohbete imkân vermesidir. Bu esneklik yarı yapılandırılmış mülakat yönteminin yaratıcı yönünü de ortaya çıkarır (Fontana ve Frey, 2000; Kvale, 1996). Araştırmacının zihninde bir sohbet formatı vardır. Ancak sohbet esnasında mülakat yapılan kişi yepyeni konular açabilir. Dolayısıyla bu yöntem sınırlı ve dar olmanın ötesindedir (Miller, 2000). Yarı yapılandırılmış mülakatlar belli bir plana odaklanmıştır ve mülakat başlamadan önce sorular nispeten bellidir. Sohbet dinamik bir süreç olduğu için mülakatı yapan kişi ile mülakat yapılan kişi arasında bu planın çok ötesine gidilir (Denzin, 1997).

Başarılı bir yarı yapılandırılmış ve nitel mülakat gerçekleştirmek oldukça dikkat isteyen bir süreçtir. Eğer mülakata iyi hazırlanılmazsa mülakat verimli geçmeyebilir ve sonuç olarak ortaya bir zaman kaybı çıkar. Mülakatlar yapılırken hatalardan ders alınmazsa bu zaman kaybı katlanarak büyür. Dolayısıyla her mülakat sonrası için yeni bir hazırlıktır ve sorular zamanla daha kristalize olurlar. Yani araştırmanın ruhuna uygun sorular sorabilme yeteneği zamanla gelişir. O halde denilebilir ki başarılı bir mülakat sadece soru ve cevabın çok ötesinde bir şeydir (Fontana ve Grey, 2000:697). Aynı zamanda başarılı mülakat bir denge işidir. Mülakat yapılan kişinin konuşurken rahat olmasına engel olmadan araştırma sorularını sorabilmektir. Kısacası başarılı yarı yapılandırılmış mülakat ‘belli bir amaç doğrultusunda sohbet edebilmektir’ (Valentine, 2005:111).

Yaptığım ilk mülakatlar nispeten daha şekilsel olmuştu. Çünkü zihnimde sormam gereken sorular vardı ve böyle bir durum mülakat esnasındaki ortamı doğal olarak resmi yapıyordu. Hatta ilk mülakatlar soru-cevap şeklinde giden ve ortamın soğuk olmasına sebep olan bir duruma yol açıyordu. Bunun en önemli sebebi de daha önce hazırlamış olduğum soruların hepsini sorma isteğimdi. Bu, aynı zamanda, mülakatın çok hızlı olmasına ve sorular bittiğinde sanki hiç bir şey konuşulmamış gibi bir his oluşmasına sebep oluyordu. Ancak zamanla bu ruh hali sona erdi. Soruların hepsini

sorma ya da belli bir düzene göre sorma yöntemini terk ettim. Sohbetin gelişimine göre sorular sordum. Hatta ne kadar az soru sorarsam aslında aradığım cevaplara dair sohbeti geliştiğini gözlemledim. Tabi bu durumda sohbeti yönlendirmek için çok ufak müdahaleler gerekiyordu. Böylece sohbet dağılmadan ve resmi bir ortam oluşmadan birçok soru kendiliğinden sorulmuş oldu. Bu durum artık mülakat sorularını sorarken şekilsel ve kitabi bir söylem kullanmamdan ziyade beni çok daha sade ve gündelik bir dil kullanmama sebep oldu. Mülakat yapılan kişilerin kendilerini daha rahat hissetmeleri ve tecrübelerine dair birçok konuyu samimi bir şekilde paylaşmaları sağlanmış oldu. Sosyal Bilimlerde nitel yöntemlerin amaçladığı tarzda sorular sormanın nasıl mümkün olduğunu bizzat kendim bu mülakatlarda yaşayarak cevabını bulmuş oldum. Buna göre kesin ve net sorular sormaktan ziyade ucu açık ve kişi cevap verirken onu serbest bırakan sorular sormak nitel yaklaşımın en önemli özelliğidir. ‘...hakkında ne düşünüyorsunuz; bunun hakkında düşüncenizi benimle paylaşır mısınız’ tarzı sorular mülakat yapılan kişiyi daha özgür kılmakta ve kişiye belli bir sınır çizip söylemek istediklerine engel olmamaktadır.

Mülakat yapılan kişileri dar ve net sorularla sınırlandırmamanın onları paylaşacakları konuda serbest bıraktığı ve bu durumun çalışmayı zenginleştirdiği bilinmektedir. Mülakata başlamadan önce zihinde mevcut olan bilgilere mülakat yapılan kişinin fikirleri ve gözlemleri eklenince yepyeni bilgiler edinilir ve araştırmaya dair yeni alanlar oluşur. Nitel mülakatlar araştırmacının kafasında a priori bilgiyi test etmek amacıyla yapılan görüşmeler değildir. Var olan bilgilere yeni bilgilerin eklenmesine ve yeni alanların açılmasına sebep olan bir yöntemdir. Daha önceden verili bir bilgiye sahip olan araştırmacı mülakatı bu bilgileri test etmek amacıyla kullansa bile her mülakat bu bilgilere yeni kapılar açacaktır. Bu bilgiler bazen birbirinin zıddı bile olabilir. Örneğin bir göçmene göre başka ülkede yaşamak anavatana aidiyeti artırır. Başka bir göçmene göre tam tersi durum söz konusu olabilir. Yani her kişinin kendi hikâyesi bir gerçekliktir. Mülakatlardan çıkan sonucu genelleştirmekten ziyade her ne kadar farklı sonuç var ise onu ifade etmek nitel yaklaşımın en temel özelliğidir.

Post-modernist araştırmaların arttığı günümüzde araştırmacının nötr ve tarafsız olduğu ve dolayısıyla araştırma sorularının objektif olduğu varsayımı şiddetle eleştirilmektedir (Atkinson ve Silverman, 1997; Denzin, 1997; Hart, 1998; Hertz,

1997; Katz, 1994). Katz (1994)'ın ifade ettiği gibi Sosyal Bilimlerin post-pozitivist dnyasında nötr olma illüzyonu bırakılmıştır. Hikâye ve hikâyeyi söyleyen kişi arasındaki ilişkinin varlığı kabul edilmiştir. Bu durum mülakat yaparken benim de empatik bir yaklaşım sergilememe sebep oldu (Holstein ve Gubrium, 2000). Mülakat yapma işi aktif bir süreçtir ve hem mülakatı yapan hem de mülakat yapılan kişi ile birlikte bir hikâye oluşturma sürecidir. Kong (2002)'un ifade ettiği gibi mülakatlar 'arkadaşlığın metodolojisi' olarak ifade edilebilir. Bir adım daha öteye gidilirse mülakatlar 'muhabbetin metodolojisi' olarak değerlendirilebilir. Bu yüzden olsa gerek mülakat yaptığım çoğu kişi ile daha sonra da iletişim halinde oldum. Çoğuyla özellikle sosyal medyada arkadaş oldum. Bazılarıyla da arkadaşlık kurdum.

Elbette bu empatik yaklaşım ve arkadaşlık metodolojisi tarzı yaklaşımın bir bilimsel araştırmayı belirsiz kılabilme gibi riskleri de vardır. O yüzden Sosyal Bilimlerdeki pozitivist sonrasının sınırlarını da bilmek gereklidir. Uçsuz bucaksız sonuçlar ve çıkarımlar bir araştırmayı bulanıklaştırabilir. Ayrıca araştırmacı ile konusu arasında çok yakın ilişki çalışmayı bilimsellikten uzaklaştırabilir. Bu noktada araştırmacı tetikte olmalıdır ve bu sınırı her daim kontrol etmelidir (Lynch, 2000). Mülakatlar esnasında nötr ve objektif olma kaygısı bir kenara bırakılsa bile araştırmayı yapan kişinin bir araştırmacı olduğunun bilince olması gerekmektedir. İşte bu yüzden mülakatların çok resmi olmamasına dikkat ettiğim kadar aynı zamanda çok sıcak bir ortam olmaması için de çaba harcadım. Böylece mülakat yaptığım kişi daha sofistike ve kristalize olmuş bilgiler vermesinin kapısını aralamış oldum. Sonuç olarak mülakatlar bir denge işidir. Terazinin bir tarafında çok resmi olma durumu söz konusu iken diğer tarafında aşırı samimi olma durumu söz konusudur. İkisinin ortasını bulmak başarılı bir mülakatın en önemli unsurlarından birisidir.

Ayrıca mülakatlar kişilerin sübjektif dnyasını anlamada önemli bir role sahiptir (Hopf, 2004). Göçmenlerin mekân ve aidiyet duygusu arasındaki ilişki incelendiği zaman ister istemez kişilerin sübjektif dnyasına girmek ve onların mekâna, topluma, benlik ve ötekine nasıl baktıklarının görülmesi anlamına gelmektedir. Bu noktadan sonra kimlerle mülakat yapılacağına karar verilmelidir. Mülakat yapacağım hedef grubun belirlenmesinde konu başlığı ilk unsur olmuştur. 'Londra'da Türklerin Varlığı' denildiği zaman bütün bir toplulukla görüşmek mümkün değildir. Ancak

yine de bu başlığa göre bütün çeşitlilik az ya da çok yansıtılmak zorundadır. Mülakat yapılacak kişiler seçilirken topluluğun bütün farklı unsurlarını göz önüne almaya dikkat edilmiştir. Bunu yaparken kriterler ise, yaş, cinsiyet, gelinen ülke, sosyo-ideolojik düşünceler vb gibi öğelerdir. Londra'da Türklerin Varlığı dendiği zaman ilk dikkat çekici unsur çıkılan ülkedir. Buna göre Londra'da Kıbrıs ve Türkiye ağırlıklı olmak üzere Türk nüfusu vardır. Ayrıca az da olsa Batı Trakya ve Azeri Türkleri, Irak Türkmenleri gibi unsurlar da vardır. Mülakat yapılmak üzere seçilen kişilerin büyük bir çoğunluğunun Kıbrıs ve Türkiye kökenli olmaları da normaldir. Çok az da olsa (4 kişi) Kıbrıs ve Türkiye kökenli Türkler haricinde kişilerle de mülakat yapılmıştır.

Mülakat yapılan kişilerin çoğunluğunu Kıbrıs ve Türkiye kökenli Türkler oluştursa da, bu kişiler kendi içinde yekpare bir durum göstermemektedir. Kıbrıslı Türkler Londra'ya daha önce gelmişlerdir ve şu an üçüncü ve dördüncü nesil temsilcileri bulunmaktadır. Oysa Türkiye'den gelenler daha yenidir ve yalnızca ikinci ve üçüncü nesle ait temsilciler söz konusudur. Dolayısıyla mülakat için kişi seçerken Kıbrıslı Türklerden üç kuşak göz önünde bulundurulurken, Türkiyeli Türklerde ancak iki kuşak dikkate alınabilmiştir. Mülakat yapılan kişiler seçilirken bir diğer kriter ise cinsiyettir. Mülakat yapılan kişilerin yarısının erkek yarısının kadın olmasına özellikle dikkat ettim. Diğer araştırmalarda gözlemlediğim bir durum eğer araştırmacı erkek ise mülakat yapmak için kadın mülakatçılar bulmakta zorlanmalarıdır. Oysa Londra'da yaptığım iş nedeni ile bu konuda zorluk yaşamadım. Haftanın her günü farklı Türk okullarında çalıştığım için öğrencilerimin velileri ile iç içeydim. Ayrıca başka birçok farklı okulda çalışan meslektaşlarımla irtibat halinde olmamın mülakat yapmak için kişi bulmamda bana oldukça faydası olmuştur. Son olarak ise mülakat yapılacak kişileri seçerken dikkat ettiğim kriter mümkün olduğu kadar sosyo-ekonomik ve sosyo-ideolojik farklılıkları yansıtmaya çabasıdır. Bu noktada Kıbrıslı Türkler en genel ifade ile solcu, sağcı diye ayrılırken, Türkiyeli Türklerde bu durum çok daha parçalıdır. Hemen hemen Türkiye'deki bütün politik, ideolojik, sosyolojik ve dini farklılıkların yansımaları Londra'daki Türkler arasında görmek mümkündür.

Bütün bu kriterlerden sonra ifade etmek gerekirse toplam 32 kişi ile yarı yapılandırılmış mülakat gerçekleştirdim. Mülakat yapacağım kişileri bulmada kartopu tarzını benimsedim. Yani bir mülakat yaptığım kişinin tanıdığı vasıtasıyla başka kişilere ulaştım. Ayrıca kendi çalıştığım okullardaki öğrenciler ve veliler benim için zengin bir kaynaktı. Yaptığım mülakatlar yarı yapılandırılmış olduğu için her yeni mülakat bana yeni sorular sorma imkânı sundu. Bu durum araştırma gündeminde olmayan konuları da keşfetmeme ve çalışmanın içine dahil etmeme sebep oldu.

Yarı yapılandırılmış mülakatların haricinde topluluğun içinde geçirdiğim zaman zarfında birçok kişi ile sohbet etme imkânım oldu. İlk zamanlar sohbetlerimi kaydetmedim. Ancak daha sonra sohbetler bitince ilginç ve faydalı gördüğüm bilgileri defterime not aldım. Hatta bir noktadan sonra yaptığım spontane sohbetlerin içinde araştırmamla ilgili sorular sormaya başladım. Tezi yazmaya başladıktan sonra yazarken kafamda oluşan sorular çoğu zaman sohbet konularının da belirlenmesine sebep oldu ve bu tür sohbetlerde oldukça faydalı bilgiler edindim.

Araştırmamın başlangıcında veri toplamada kullanmak istediğim bir diğer metot katılımcı gözlemdir. Fakat çalışmaya başladıktan sonra bu yöntemin bütün çalışmaya dair uygulanmasının çok zor olması bu yöntemi terk etmeme sebep oldu. Ancak bu yöntemin özünden faydalanmak amacıyla iki yıl boyunca çalıştığım okullardaki öğrencilerimin ve onların ailelerinin yaşam tarzlarını sürekli gözlemlerim ve notlar aldım. Daha çok etnografik yaklaşım olarak da kabul edilen bu yöntem ile 'orada yani araştırma sahasında olma' halini yaşamaya çalıştım. Bu yöntem gözlem yaptığım insanların günlük hayatlarına, mekânla kurdukları ilişkilere ve aidiyet ilişkilerine yakından bakma olağanı sunmuştur. Ayrıca bu gözlem yaptığım kişileri sosyal medyada paylaşımlarını izlemem ne tür bir düşünce yapısına sahip olduklarını görmem de faydalı olmuştur. Antropolojide yaygın olarak kullanılan katılımcı gözlem yöntemi araştırmamın temelini oluşturmadır ve bu yöntemi kapsamlı bir şekilde çalışmamda kullandığım söylenemez. Özellikle eğitim mekânları bölümünü oluştururken, göçmenlerin eğitime dair düşüncelerini ve bu düşüncelerin aidiyet duygusuna yansımalarını görmek amacıyla katılımcı gözlem yöntemi kullandım.

1.4. Araştırmanın Veri Analizi

Bir mülakatın ses kayıtlarının transkriptini çıkarmak için tek bir metot yoktur (Flick, 2006). Genellikle araştırma sorularının gereklerine uygun olan kısımların yazılı hale getirmenin daha doğru olduğu kabul edilmiştir (Crang 2002). İlk zamanlar mülakatları yaptıktan sonra bütün sohbetin ses kaydını kâğıda aktarırken sonraki mülakatlarda seçici olmaya başladım. Yani araştırma sorusu ile ilgili konuların transkriptini çıkarmanın daha uygun ve pratik olduğu kanaatine vardım. Aksi takdirde çok zaman alan bu süreç daha da uzayacaktı. Böylece gereksiz yere vakit kaybetmenin önüne geçmiş oldum. Çoğu mülakatta sohbetin ses kaydını aldım. Ses kaydetmeye sıcak bakmayan kişiler olduğu zaman sohbet esnasında sohbetin havasını bozmamak kaydıyla defterime kısa notlar aldım.

Mülakatların analizi denildiği zaman akla sadece katılımcının ne dediği gelmemelidir. Ayrıca söylediklerini nasıl bir tarzda söylediği de önemlidir (Mishler, 1991). O yüzden mülakat bittikten hemen sonra mülakatta nasıl bir sohbet olduğuna, ortamın nasıl olduğuna dair bilgileri hemen defterime not aldım. Kısacası her mülakattan sonra ses kaydının haricinde o mülakatta ilgi ufak bir özet yazdım. Bu notların daha sonra verilerin analiz edildiği bölümde oldukça faydası olmuştur.

Sosyal Bilimlerde mülakat metinlerini analiz etmek için birçok farklı yaklaşım vardır: Gömülü teori, semiyotik, hermönitik, söylem analizi gibi (Silverman, 1993). Sosyal Bilimlerde 'öyküleyici dönüşüm' (Carr, 1986) ile beraber tecrübelerin hikâye edilen doğasına vurgu yapılır. Bu yaklaşımın objektiflik gibi bir iddiası yoktur. Bunun yerine konumsallık ve sübjektiflik geçerlidir. Anlatı analizi insanların dünyadaki konumlarını anlamlandırmak için söylediklerinin üzerine yapılan çalışmalar ve teknikler bütünüdür (Wiles, 2005). Bu çalışmada mülakatlarda kendi öykülerini paylaşan insanların söylediklerini analiz etmek için anlatı analizi teknikleri kullanılmıştır.

Anlatı analizinin nasıl yapılacağına dair genel bir kabul olmamasına rağmen, Riessman (2002) bu yaklaşımın dört tane özelliğini ifade eder. Birincisi tematik anlatı analizidir. Buna göre analiz nasıl dendiğinden ziyade, neler dendiğine yoğunlaşır. İkincisi, yapısal anlatı analizidir. Ne söylendiğinden ziyade söyleme

şekline vurgu yapar. Yapısal anlatı analizi görüşmenin içeriğini dikkate alır. Ancak hikâyenin söylenme usulüne daha çok yoğunlaşır. Üçüncüsü, Edimsel anlatı analizidir. Bu yaklaşım daha çok para-linguistik ifadelere yoğunlaşır. Yani yaşam öyküsünü anlatan kişinin itirazlarına, söz kesmelerine, dil sürçmelerine dikkat eder. Dördüncüsü, etkileşimsel anlatı analizidir. Hikâye anlatan ile dinleyicinin arasındaki etkileşime yoğunlaşır.

Çalışmamın konseptine daha uygun olduğunu düşündüğüm için çalışmamda ‘tematik anlatı analizini’ni kullandım. Mülakatlardan sonra ses kayıtlarını aktardığım kâğıdı dikkatli bir şekilde inceledim. Her mülakattan sonra o mülakatın esasını oluşturan temaları değerlendirdim. Bu noktada ifade etmem gerekir ki anlatı analizinin diğer usullerini çok az da olsa kullandım. Aidiyete dair sözlerin ötesinde kalan duygusal alanı görmek için bu yöntemleri kullanmak kaçınılmazdır. Aidiyet psikolojik olduğu kadar toplumsal ve kültürel bir kavramdır. Dolayısıyla mülakat yapılan kişilerin bu kavrama dair duygularını anlamak için sadece ifade edilen sözler yeterli değildir. Bunu nasıl ifade ettiği yani yapısal analiz de önemlidir. Bu sözleri söylerken toplumsal ve ideolojik bakış açısının konuşmasını etkileyip etkilemediği önemlidir. Bazen insanlar belirli bazı kaygılarla düşündüklerinin tam tersini ifade edebilmektedir. Yapısal analizi destekler mahiyette sohbet esnasında söylenen sözleri destekleyen ya da onlarla çelişen yanları ortaya koymak için edimsel analize ihtiyaç vardır. En son olarak da mülakat denen şey bizzat sohbet olduğu için sohbet beni de etkileyen bir süreçtir. Hem fikri hem de duygusal anlamda bir etkileşim söz konusudur. Dolayısıyla bu durum araştırmaya bakışımı da etkilemiştir. Bütün bu yaklaşımlardan hareketle kısaca şöyle denebilir. Anlatı analizi ya da yaşam öyküsü analizi mülakat metinlerini analiz etmek için kullandığım yöntemdir. Bu analiz yönteminin içinde de esas olarak kullandığım teknik tematik anlatı analizidir.

Davies ve Dwyer (2007:258)’in nitel metotlara dair söylediği gibi ‘beşeri coğrafyacıların metin çalışmaları, mülakat, odak grup ve etnografik gibi yöntemlere ilgileri artarak devam ediyor...’ Bu metotlar, Beşeri Coğrafyadaki nitel araştırmaların dayanağını oluşturmuştur. Yukarı da felsefi arka planını ifade edilen nitel yaklaşıma bağlı veri toplama yöntemlerini kullandım. İfade edilmelidir ki nitel yaklaşım, çalışmam için daha uygun olsa da mutlak anlamda gerçekliği ifade eden bir yaklaşım

değildir. Thrift (2000:3), coğrafyada nitel yaklaşımları eleştirir. Thrift'e göre nitel yöntemler Coğrafyacının hünerleri sınırlandırır. Bu yaklaşım Coğrafyacıyı ürkek yapar. Latham (2003) ise bu Thrift'in konuyu abarttığını ifade eder ama yine de söylediklerinin doğruluğunu kabul eder.

Thrift'in ifade ettiği ürkeklik ve sınırlılık zaten nitel yaklaşımın avantajıdır. Yani bir mekânda dair araştırma yaparken genelleştirmeler yapmaktan kaçınmak gerekir. Çeşitlilikleri ortaya sermek günümüz mekânını anlamak için daha doğru bir yöntemdir. Yani bir mekâna ait model oluşturmanın gerçekliliğinin şiddetle tartışıldığı günümüzde genel teorilerden kaçınma ürkekliği nitel çalışmanın özüdür. Ancak bir yönü ile nitel çalışmaların yetersizliğidir. Dolayısıyla bu çalışmamda Londra'daki Türklerin aidiyet duygularına dair bir kalıp ya da model bulmak imkânsızdır. Söz konusu olan çeşitli bakışların genel bir sunumudur.

Araştırmamın başlığı olan 'Londra'da Türk Varlığı' başlıklı çalışmamın Londra'da Türklere ait mekânlar' bölümünde konu başlıklarının derinleşmesi için bir engeldir. Çalışmamın bu bölümünde bölgesel coğrafya yaklaşımı ile Londra'daki Türklere ait mekânların genel bir değerlendirmesini yaptım. Oysa her bir kendi içinde bir derinliğe sahiptir. Dolayısıyla Londra'da Türklere ait mekânların alt başlıkları bir başlık altında incelenebilecek kadar kapsamlı ve derin konulardır. Ancak araştırmamın ana hedefi mekân ve aidiyet arasında nasıl bir ilişki olduğunu incelemek olduğu için Londra'da Türklere ait mekânların alt başlıkları genel olarak sunulmuştur.

Bu araştırmada nitel yaklaşım kullandığım için ortaya çıkan sonuçların Londra'daki Türklerin bütünü 'temsil' etme gibi bir iddiası yoktur. Tam tersine Londra'daki Türklerin mekân ve aidiyet kavramlarına dair çeşitliliğini sunma iddiasındadır.

2. BÖLÜM: İNGİLTERE'YE TÜRK GÖÇÜ

Bu bölümde, İngiltere'de bulunan Türklerin genel olarak nüfus özellikleri üzerinde durulacaktır. İlk olarak, İngiltere'de bulunan Türklerin nüfus sayısının ne kadar olduğu sorusuna cevap aranırken, tarihi bir perspektif bakış açısını oluşturacak; yani göçlerin ilk başladığı zamandan günümüze kadar Türk nüfusunun gelişim süreci göz önünde bulundurulacaktır. Buna göre, İngiltere'ye ilk göç eden Kıbrıslı Türkler olduğu için öncelikle İngiltere'de ne kadar Kıbrıslı Türk olduğu üzerinde durulacaktır. Daha sonra ise, Türkiye'den göç edenlerin ne kadar olduğu sorusuna cevap aranacaktır. En son olarak da Kıbrıslı Türkler ve Türkiyeli Türkler haricindeki Türk nüfusun varlığı üzerinde durulacaktır. Bu bölümün ikinci kısmında ise, İngiltere'ye göç eden Türklerin göç sebepleri ele alınacaktır. Bu yapılırken olgu yine tarihi bir perspektifle değerlendirilecektir. Bu bölümde Türklerin göçleri dört döneme ayrılıp ele alınacaktır. En son olarak da İngiltere'deki Türk nüfusun mekânsal dağılımı incelenecektir. Ayrıca İngiltere'deki Türklerin büyük bir çoğunluğunun yaşadığı Londra'daki Türk nüfusunun mekânsal dağılımı bu bölümün bir diğer konu başlığı olacaktır.

2.1. Göçün Tarihsel Gelişimi ve Nüfus Özellikleri

İngiltere'ye olan Türk göçlerini dört döneme ayıran Düvel (2000)'in yaptığı sınıflandırmaya göre; *birinci dönem*, 1940'larda başlar ve 1970'lere kadar devam eder. Bu dönem Kıbrıslı Türklerin İngiltere'ye göçüdür. *İkinci dönem*, Türkiye'deki 1980 askeri darbe sonrası dönemidir. Bu dönem Türkiye'deki siyasal karmaşayı sebep gösterip Türkiye'den İngiltere'ye göçen Türkiyeli Türklerin göçüdür. *Üçüncü dönem*, 1990'lar dönemidir. Bu dönem, Türkiye'nin Kürt kökenli vatandaşlarının daha çok sığınmacı olarak İngiltere'ye yaptığı göçlerdir. *Dördüncü dönem* 1990'ların sonlarındaki dönemdir. Bu dönem, Türkiye'den turist, iş adamı, öğrenci, çocuk bakıcısı vizesiyle gelip vize süresini aşarak İngiltere'de kalanlara ait göçlerdir. Bu dört göç dönemi arasında farklılıklar olduğu kadar benzerlikler de vardır ve ayrıca bir dönemde yaşanan göçleri tek bir sebebe indirgemek doğru değildir. Göç tarihini dönemlere ayırmak yaşanan göç sürecini daha iyi kavramak içindir. Bunların bir bütünün parçası olduğu unutulmamalıdır ve her dönemde yaşanan göçler, içinde birçok sebep barındırdığı gibi aynı zamanda birbiri ile de bağlantılıdır.

İngiltere'ye ilk göç eden Türkler Kıbrıslı Türklerdir. Daha sonra ise Türkiyeli Türkler göç etmişlerdir. Bunlara ek olarak, çok az da olsa, Balkan kökenli Türkler, Azeriler, Irak ve Suriye Türkmenleri de bulunmaktadır. Son yıllarda, Bulgaristan'ın Avrupa Birliği'ne girmesiyle orada yaşayan Türklerden İngiltere'ye göç edenlerin artmış olması da ayrıca dikkate değer bir husustur. Ancak genel olarak İngiltere'de Türk nüfusunun esas çoğunluğunu Kıbrıslı Türkler ve Türkiyeli Türkler oluşturmaktadır. Bu yüzden göç tarihi incelenirken ilk önce Kıbrıslı Türkler ele alınacaktır. Daha sonra ise Türkiyeli Türklerin göç süreci incelenecektir. En son olarak da diğer yerlerdeki Türkler incelenecektir.

İngiltere nüfusuna dair temel kaynak her on yılda yapılan nüfus sayımı verileridir. En son olarak 2011 yılı nüfus sayımı verileri ve öncesindeki 2001 yılı verileri, İngiltere'de ne kadar Türk var sorusuna cevap vermek için bakılması gereken kaynaklardır. Ancak bu tek başına yeterli değildir. İngiltere'deki nüfus sayımında sorulan soruların cinsi, ülkede bulunan Türk sayısı hakkında kesin bir bilgi verememektedir. Bu yüzden İngiltere'deki Türk nüfusunun sayısı tartışmalıdır. Nüfus sayımında etnisite ve doğum yeri ülkesi soruları ülkede yaşayan Türklerin kesin sayısını yansıtamamaktadır. "Hangi etnisitedensin?" sorusuna verilecek cevapların şıkları; Beyaz Britanyalı, Diğer Beyaz, Siyahi Karayibli, Siyahi Afrikalı, Asyalı Hintli, Asyalı Pakistanlı ve diğer etnisiteler gibi geneli kapsar. Hangi etnisitedensin sorusuna verilecek cevaplar arasında Türk şıkkı yoktur. Bu soruya bazı Türkler 'diğer Beyaz' diye cevap verirken bazıları 'Asyalı' ya da 'diğer' diye cevap vermektedirler. Bu yüzden hangi etnisitedensin sorusuna verilen cevaplara bakarak İngiltere'deki Türk sayısına ulaşılamaz. Nüfus sayımının bir diğer sorusu ise doğum yeri ülkesinin sorulmasıdır. İngiltere'deki Türklerin sayısına ulaşmak için bu soruya verilen cevaplara bakmak da tartışmalıdır. Doğduğu yere göre kişiler sınıflandırıldığında, birinci kuşak Türkler doğum yeri sorusuna Türkiye derken ikinci kuşak Türkler bu soruya İngiltere diye cevap vermektedirler. Dolayısıyla resmi nüfus kayıtlarında İngiltere'de doğmuş olan ikinci ve üçüncü kuşak Türkler Türkiyeli olarak görülmemektedir. Aynı durum Kıbrıslı Türkler için de geçerlidir. İkinci ve üçüncü kuşak Kıbrıslı Türklerin doğum yeri ülkesi İngiltere olduğu için nüfus sayımında Kıbrıs olarak gözükmemektedirler. İngiltere'deki Kıbrıslı Türklerin

sayılarına ulaşmak için bir zorluk daha vardır. Kıbrıslı Türkler, doğum yerin neresidir sorusuna Kıbrıs diye cevap verirken Kıbrıslı Rumlar da aynı soruya Kıbrıs diye cevap verdiği için doğum yeri Kıbrıslı olanların ne kadarının Türk ne kadarının da Rum olduğunu ayırmak kolay değildir. Kısacası, İngiltere’deki Türklerin sayısına dair yapılan çalışmalar, bu tartışmalı durumu ifade ettikten sonra hem nüfus verileri hem de kişisel gözlem ve daha önce yapılmış çalışmaları birleştirerek bir nüfus tahmini yapmaktadırlar. Tekrar altını çizmek gerekirse nüfus miktarı hakkındaki verilerin kesin veriler olmadığı akıldan çıkarılmamalıdır.

İngiltere’ye ilk göç eden Kıbrıs Türklerin ilk göçleri 1930’larda adeta damla misali olurken esas göç 1950’ler ile 1960’larda olmuştur (Ladybury, 1977). Sonyel (1988)’e göre ise ilk göçler 1945 ile 1955 yılları arasında olmuştur. Ada’nın 1878’ten 1960’a kadar Britanya kolonisi olması, Kıbrıslıların İngiltere’yi göç edilecek yer olarak seçmesinde etkili olmuştur. Kıbrıs’tan İngiltere’ye olan göçler, Britanya Ordusu’nun çekildiği ve Britanya’nın koloniyel varlığına bağlı olarak iyi gelir getiren işlerin kaybolduğu 1960 ve 1961 yıllarında çok artmıştır. Bu ayrıca 1962 Birleşik Krallık Göç Yasası’nın hayata geçmesinden önceki zaman dilimine denk düşmektedir. Bu göçler, Ladybury (1977:303)’e göre “daha iyi gelir elde etmek amacıyla yapılan ekonomik sebepli” bir göçtür. 1963 yılından sonra adada, Kıbrıs Türkleri ve Kıbrıs Rumları arasındaki çatışmanın artmasıyla gerçekleşen göçlerin ise ekonomik sebeplerle beraber siyasal sebeplerle de bağı vardır. II. Dünya Savaşı sonrasında özellikle Londra’nın sanayi ve hizmet sektöründe birçok elemana ihtiyaç duyması göçü etkileyen bir diğer unsurdur (Thomson, 2008:7). Kısacası koloniyel bağ ve II. Dünya Savaşı sonrası Britanya’nın iş gücüne ihtiyaç duyması sebebiyle Kıbrıslılar Britanya’yı göç edecek ülke olarak seçmişlerdir (King ve Bridal, 1982:96). II. Dünya Savaşı’ndan önce Kıbrıs’tan Britanya’ya yaşanan göçlerin çoğunluğunu Kıbrıslı Rumların yaptıkları göçler oluşturmaktadır. Bu yıllarda Britanya’da 7000 ila 8000 arasında Kıbrıslı nüfusu vardır. Bu Kıbrıslı nüfusun içindeki 50 kişi Kıbrıslı Türklerdir ve onlar da Londra’ya yerleşmişlerdir (Oakley, 1989).

Kıbrıslı Türklerin göçleri Kıbrıslı Rumların göçlerine benzemektedir. İkisi de büyük ölçüde bütün ailenin göçüdür ve Birleşik Krallık’a yerleşme amacıyla yapılmıştır (Constantinides, 1977). Bu göçler ilk olarak erkeklerin göçmesiyle daha sonra da

eşlerin ve çocukların göçe katılması şeklinde olmuştur. 1931’de toplam göç edenlerin beşte biri erkek iken 1971’de bu oran eşitlenmiştir (Sonyel, 1988: 11). Göç edenlerin Britanya’ya yerleşme amacına ilaveten göçmenler, Kıbrıslı Türk kimliğini ve Kıbrıs ile bağlarını devam ettirmeyi de amaçlar. (Ladybury, 1977). Robin ve Aksoy (2001:690)’a göre Kıbrıslı Türkler “Britanya yaşam tarzına benzerliklerini pragmatist bir çaba olarak vurgulamaktadırlar”. Bu dönemde göç eden Kıbrıslı Türklere iş ve barınma sorununu çözmeye Britanya’ya daha önce gelen Kıbrıslı Rumlar yardım etmişlerdir. Kıbrıslı Türkler ilk geldikleri zaman daha çok tekstil sanayinde, otellerde, restoranlarda ve barlarda çalışmışlardır. Daha sonraları çoğu Kıbrıslı Türk bu sektörlerde kendi işini kurmuştur.

Kıbrıs’ta 1963-64 yılları arasında ortaya çıkan, 1974 yılında adanın ikiye bölünmesiyle neticelen olaylarda adada yaşayan iki halk arasından gerilim var iken İngiltere’ye göç etmiş Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar arasında ilişkiler, adanın aksine iyi bir şekilde devam etmiştir (Thomson, 2008:8). Bunun sebebi “karşılıklı bağımlılık ve Kıbrıs’tan İngiltere’ye yaşanan göçlerin şiddet olaylarının başladığı 1963 yılından önce olması”dır. Şiddet olaylarının başlamasından sonra, adanın iki ayrı devlete bölünmesine denk düşen 1970’li yılların ortalarında, Kıbrıs’tan İngiltere’ye bir başka göç dalgası daha olmuştur (Hatay, 2007).

Kıbrıslı Türklerin sayısı daha önce bahsedilen sebeplerden dolayı tartışmalıdır. Nüfus sayımı verilerine göre, Kıbrıslı Türkler ile Kıbrıslı Rumlar’ın sayısını birbirinden ayırmak zordur. Kıbrıs’tan İngiltere’ye 1950 ve 1960’lı yıllarda yoğun göçlerin ardından 1971 yılında İngiltere’deki Kıbrıslıların sayısı 72,665’e ulaşmıştır. 1981 yılında ise bu sayı 84,327’e çıkmıştır. Bu adanın iki ayrı bölüme ayrılmasından sonra yaşanan ilave göçlerin kanıtıdır. Bu sayı 1991’de 78,191 iken 2001 yılında 77,156’dır. 2011 yılı nüfus sayımına göre, İngiltere’deki Kıbrıslıların sayısı 76,973’tür. Daha önce ifade edilen sebeplerden dolayı çoğu araştırmacı nüfus sayımı verileri tartışmalı olduğu için İngiltere’deki Kıbrıslı Türk sayısını başka yöntemlerle bulmaya çalışmıştır. Örneğin, Constantinides (1977: 272) 1971 yılı nüfus sayımı verilerini ikiye katlarsak İngiltere’de doğan ikinci kuşak ile beraber tüm Kıbrıslıların (Türk ve Rum nüfus beraber) sayısının 140,000 olacağını iddia eder. Ladybury (1977: 305) ise, 1970’lerin ortasında İngiltere’de yaşayan Kıbrıslı Türklerin sayısını

40,000 olarak tahmin etmektedir. Bu iki yazarın tahminlerinden çeyrek yüzyıl sonra, bir başka ifadeyle nüfusa bir kuşağın daha eklenmesinden sonra, Robin ve Aksoy (2001:689) İngiltere'deki Kıbrıslı Türklerin sayısını 100.000 olarak tahmin etmektedirler. Daha yakın bir tarihte ise Enneli (2005), İngiltere'deki Kıbrıslı Türklerin sayısını 120.000 olarak ifade etmektedir. KKTC Dış İşleri Bakanlığı 2001 yılında İngiltere'de Kıbrıslı Türklerin sayısını 200.000 olarak ifade etmiştir. *Home Affair Komitesi* 2011 yılında İngiltere'de bulunan Kıbrıslı (Türk ve Rum nüfus beraber) sayısını 300.000 olarak ifade etmiştir. Kıbrıs ve Türkiye kaynaklı gazetelerde ya da Londra merkezli yerel Türk gazetelerinde Birleşik Krallık'ta bulunan Kıbrıslı Türklerin sayısı daha yüksek ifade edilmektedir. Örneğin Kıbrıs Gazetesi 2008 yılında yalnız Londra'da yaşayan Kıbrıslı Türklerin sayısını 280.000 olduğunu iddia etmiştir. Hürriyet Gazetesi'den Armin Lasçhet, Britanya'da yaşayan Kıbrıslı Türkler'in sayısının 350.000 olduğunu söyler. Kıbrıs Gazetesi'den Cemal Akay 2011 yılında bu sayının 400.000 olduğunu ileri sürmüştür.

Görüldüğü gibi İngiltere'deki Kıbrıslı Türk sayısı hakkında kesin bir sayı verilememektedir. 1950 ve 1960'li yıllardan itibaren Birleşik Krallık'a göç eden Kıbrıslı Türkler artık ikinci ve üçüncü kuşak ile beraber varlıklarını sürdürmektedirler. Bütün bu verilerden ve kişisel gözlemlerden hareketle İngiltere'de bulunan Kıbrıslı Türklerin sayısı 130.000 olarak ifade edilebilir ve bu sayı bu çalışmada da esas olarak kabul edilecektir.

Kıbrıslı Türklerin nüfus sayısı hakkında bilgi verildikten sonra Londra'ya Kıbrıslı Türklerden sonra gelen Türkiyelilerin göç hareketlerine bakılacak olursa, ilk ifade edilmesi gereken Türkiye'den İngiltere'ye ilk göçlerin 1960'ların sonları ile 1970'lerin başlarında yaşanmış olmasıdır. Aynen Kıbrıslı Türklerde olduğu gibi ilk önce erkek nüfus daha sonra da onların eşleri ve çocukları göç etmişlerdir. 1960'ların sonu ve 1970'lerin başında göç eden erkeklere 1970'lerin sonunda ve 1980'lerin başında kadınlar ve de çocuklar katılmıştır. Bu göçlerin büyük bir çoğunluğu İzmir ve Ankara gibi büyük şehirlerin olduğu Türkiye'nin batısından olmasına karşın aslında bu göçler kırsal alandan yapılan göçlerdir. Yani bu göçmenler ilk önce Türkiye'de kırsal alandan şehirlere, daha sonra oradan da Britanya'ya göç etmişlerdir (Mehmet Ali, 2001). 1960'ların sonunda büyük bir ölçüde ekonomik sebeplerle

yapılan göçler 1980'lerde farklı bir boyut kazanmıştır. Türkiye'de 1980'de gerçekleşen askeri darbe Türkiye'den İngiltere'ye yaşanan göçleri artırdığı gibi ayrıca ona siyasi bir boyut katmıştır. Bu sebeple göç edenlerin içinde entelektüeller, öğrenciler, sendikacılar da vardır. Bunlar şehir orjinlidir ve Türkiye'deki şehirlerden İngiltere'ye siyasal sebeple göç etmişlerdir (Erdermir ve Vasta, 2007).

Kıbrıslı Türkler İngiltere'ye yerleşip iş sahibi olduktan sonra Türk yemekleri pişirilen restoranlar açmaya başlamışlardır. Özellikle "kebab" ve diğer Türk yemeklerinin pişirilmesi konusunda Kıbrıslı Türkler fazla tecrübe sahibi olmadığı için bu alanda istihdam edebilecekleri aşçı ve şefleri Türkiye'den temin etmişlerdir. Bu da Türkiye'den İngiltere'ye yaşanan göçleri etkileyen bir diğer husustur (Thomas, 2005).

1980'lerin sonları ve 1990'lerin başlarında ise Türkiye'den İngiltere'ye olan göçler daha çok Türkiye'nin doğu bölgelerinden olmuştur. Türkiye'nin Kürt kökenli vatandaşlarının yoğun olarak göç ettiği bu dönemde göç edenlerin büyük bir çoğunluğu sığınmacı ve mülteci olarak göç etmişlerdir (Enneli, 2005). Türkiye'den İngiltere'ye 1989 yılında sığınmacı olarak başvuruların sayısı 4, 650 ile tavan yapmıştır. 1990'lar boyunca sığınmacı olarak başvuruların sayısı yıllık ortalama 1500 ile 2000 arasındadır. Fakat 2000'li yılların başında tekrar yükselmiştir ve sığınmacı olarak başvuruların yıllık ortalama sayısı 4000'lere ulaşmıştır. 2000'li yılların ortalarına doğru ise bu sayı hızlı bir şekilde yıllık 1000 civarına düşmüştür İngiltere'ye sığınmacı olarak başvuran ülkeler arasında 2005 yılına kadar Türkiye ilk 10 ülke arasında yer alırken 2005 yılından sonra Türkiye'den İngiltere'ye sığınmacı olarak başvuruların sayısı epey düştüğü için Türkiye ilk ülkeler arasında bulunmamaktadır (Home Office, 2011). Türkiye'den İngiltere'ye iltica edenler dönemlere ayrıldığında 1986 yılından 2005 yılına kadar sürekli bir artış gözlemlenmektedir. Bu yıllar arası Türkiye'den İngiltere'ye yaşanan göçlerde iltica ederek göç edenler hakim unsurdur. Yaklaşık yirmi yıllık bu dönemde 35 bin kişi Türkiye'den İngiltere'ye iltica etmiştir (Tablo 2). Ancak 2005 yılından sonra iltica edenlerin sayısı oldukça azalmıştır. İltica edenlerin toplumsal yapısına bakıldığı zaman genel olarak Türkiye'nin Kürt ve Alevi kökenli vatandaşlarının bu tip göçlerde esas öge olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo:2 1986-2005 yılları arasında Türkiye’den İngiltere’ye İltica Edenler

Yıllar	İltica Eden Kişi Sayısı
1986-1990	4,549
1991-1995	9,320
1996-2000	11,795
2001-2005	10,905
Toplam	35,569

Kaynak: Home Office, 2011.

Peki iltica edildikten sonra göçmenleri nasıl bir hayat bekler? Son on beş yılda göz altına alma, başvuru haklarının sınırlandırılması ve sığınmacıların çalışma haklarının kaldırılması gibi uygulamalarla iltica kurallarının zorlaşması bütün iltica edenler gibi Türkiye’den iltica edenlerin yaşamlarını zorlaştırmıştır (Thomson, 2005). İltica edenlerin büyük bir çoğunluğu iltica başvurularının sonuçlanması için uzun bir süre bekledikleri için bu durum onları psikolojik ve toplumsal olarak etkilemiştir. Ayrıca bunlara uyum sorunu eklenince sorun daha da büyümüştür. İltica edenler içinde Londra’da yakını olanlar yasak olmasına rağmen bir işe girmişlerdir. Bu da onlara ilave ekonomik katkı sağlamıştır.

İngiltere’ye göç eden Kıbrıslı Türkler nasıl daha önce göç etmiş Kıbrıslı Rumlara yakın yerlere yerleşmişlerse, Türkiye’den İngiltere’ye göç edenler de iş ve barınma sorununu daha kolay çözebilmek amacıyla Kıbrıslı Türklerin yerleşmiş olduğu yerlerin yakınına yerleşmişlerdir ve belli bir zaman sonra aynen Kıbrıslı Türklerde olduğu gibi Türkiyeli Türklerde kendi iş yerlerine sahip olmuşlardır (Enneli, 2005:15).

İngiltere’de bulunan Türkiyeli Türklerin sayısı aynen Kıbrıslı Türklerin sayısında olduğu gibi tartışmalıdır. Bunda, daha önce ifade edilen sebepler etkilidir. Nüfus hakkında en önemli veriyi oluşturan 2001 yılı nüfus sayımına göre, İngiltere’de bulunan Türkiye doğumlu kişiler 54,079 kişidir. 2009 yılında ONS’nin yaptığı tahmine göre ise İngiltere’de bulunan Türkiye doğumlu kişilerin sayısı 72 bindir. Son nüfus sayımı olan 2011 nüfus sayımına göre ise, İngiltere’de bulunan Türkiye doğumluların sayısı 91 bin 115 kişidir. Bu nüfusun 59,596’sı yani yüzde 65’i

Londra'da yaşamaktadır. Home Office ve Londra Türk Konsolosluğuna göre İngiltere'de bulunan Türkiyelilerin sayısı yaklaşık 150 bindir. Atatrk Düşünce Derneği'nin Londra şubesi, İngiltere'de Türkiye orjinli kişi sayısının 300 bin olduğunu ifade eder. 2011 yılında Londra'yı ziyaret eden Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanı, İngiltere'de Kıbrıslı ve Türkiyeli yaklaşık 400 bin Türk yaşadığını ifade etmiştir. Bütün bu verilerin ışığı altında İngiltere'deki Türklerin sayısı 120 bin olarak tahmin edilebilir ve bu sayı bu çalışmada esas olarak kabul edilecektir.

Ayrıca bir diğer konu ise, Türkiye'den göç edenlerin etnisitesi hakkındaki tartışmalardır. Hem nüfus sayımı hem de iltica başvurusu hakkındaki verilere bakıldığı zaman Türkiye'den İngiltere'ye göç edenlerin etnisiteleri hakkında bilgiye ulaşılması oldukça zordur. Aynen Kıbrıs'ta olduğu gibi Türkiye'den göç edenlerin ne kadarının Türk ne kadarının Kürt olduğunu kesin olarak ifade edemeyiz. Bu ancak tahminler ve saha gözlemleri ile mümkündür. Thomson (2006:20)'a göre İngiltere'de 50,000 civarında Türkiyeli Kürt bulunmaktadır.

İngiltere'de Kıbrıs ve Türkiye'nin haricindeki yerlerden de g etmiş Türkler de bulunmaktadır. Sayıları Kıbrıslı Türkler ve Türkiyeli Türkler kadar olmasa da Bulgaristan, Yunanistan, Makedonya, Romanya gibi Balkan lkelerindeki Türklerden, Azerbaycan'dan, Irak ve Suriye Türkmenlerinden İngiltere'ye göçerler yaşanmıştır. Özellikle, Bulgaristan'ın Avrupa Birliği'ne girmesinden sonra Bulgaristan'dan İngiltere'ye göç edenlerin sayısı artmıştır. Araştırmalarımaya göre, g edenlerin içinde Türkler de vardır. Ancak resmi kayıtlara göre g edenler geldikleri ülkeye göre değerlendirildiği için, g edenlerin ne kadarının Türk olduğuna dair bir veri yoktur. Bulgaristan'daki Türk nüfusu tüm nüfusun yaklaşık yüzde onluk kısmına denk düştüğü için gelenler arasında Türk nüfusunun dikkate değer boyutta olduğu kesindir. İngiltere'de sayıları çok az olsa da Irak ve Suriye Türkmenleri de vardır. Irak Türkmen Cephesi'nin faaliyetlerinde bulunan Snds'n İngiltere'de yaşayan Türkmenlerin sayısı hakkında fikirleri şöyledir: "İngiltere'de yaklaşık yüz elli kişi civarında Irak Türkmen'i vardır. Aynı sayı yaklaşık olarak Suriyeli Türkmenler için de geçerlidir. Bu çok az olan nüfusun da büyük bir çoğunluğu Londra'da yaşamaktadır".

Sonuç olarak, İngiltere'ye yaklaşık altmış yıl önce göç etmeye başlayan Türklerin İngiltere'deki toplam nüfusu, diğer azınlıklara göre oldukça az olmasına rağmen artık büyük bir topluluk olacak sayıya ulaştıkları da söylenebilir. Londra'daki Türkler denilince ilk akla gelen Kıbrıslı Türklerdir. İlk göç eden onlardır. Daha sonra ise Türkiye'den göçler başlamıştır. Yukarıda ifade edilen sebeplerden dolayı İngiltere'deki Türklerin sayısı tartışmalıdır ve kesin bir sayı yoktur. Ancak bütün bu tartışmalar ışığında İngiltere'de bütün Türklerin sayısı denilince yaklaşık olarak 300 bin sayısı bu çalışmada veri olarak kabul edilecektir. Bunun 130 bini Kıbrıslı Türkler 120 bini de Türkiyeli Türklerdir. Ayrıca İngiltere'deki 250 bin nüfusun yaklaşık %75'i Londra'da yaşamaktadır.

İngiltere'deki Türk nüfusunun miktarı yaşanan göçlerin tarihsel gelişimi ile ele alındıktan sonra incelenmesi gereken bir diğer önemli konu nüfus özellikleridir. Nüfus miktarına dair resmi verilerin bile tartışmalı olduğu bir ortamda nüfus özelliklerine dair verilerin neredeyse hiç olmaması gayet doğaldır. O yüzden Londra'daki Türklerin nüfus özelliklerine dair bilgileri resmi verilerden elde edemiyoruz. Ancak daha önce yapılmış çalışmaları ve kendi gözlemlerimizi bir arada değerlendirerek bu konuda genel bir tablo çizilebilir.

Enneli (2005) ve Önal (2000)'ın ankete dayalı yapmış oldukları kapsamlı bir saha araştırması bizlere Londra'daki Türklerin nüfus özellikleri hakkında genel olarak bilgi vermektedir. İlk olarak Londra'daki Türk nüfusunun nerede doğduklarına baktığımız zaman doğum yeri ülkeleri ile göç tarihi arasında paralellik gözlenmektedir. Yani Kıbrıslı Türklerin büyük bir çoğunluğu İngiltere doğumludur. Bu durum normaldir çünkü Kıbrıslı Türklerin göç tarihi neredeyse altmış yıl öncesine kadar gitmektedir ve artık üçüncü ve dördüncü kuşak Kıbrıslı Türklerin varlığı söz konusudur. Bu kuşakların neredeyse tamamı da İngiltere'de doğmuştur. Hatta 1950 yılında Londra'ya geldikten sonra hem kendi çocukları, daha sonra da torunları Londra'da doğan birçok kişi vardır. Türkiyeli göçmenlerin ise durumu biraz daha farklıdır. Türkiyeli göçmenlerin büyük bir çoğunluğu anavatanda doğmuştur. Ancak ikinci nesil Türkiyelilerin arttığı günümüzde Londra'da doğanların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Türkiye'nin Kürt kökenli vatandaşlarının ise büyük bir çoğunluğu İngiltere'ye en son gelen göçmen grubu olduklarından İngiltere

doğumluların sayısı oldukça azdır. Enneli (2005:23)'nin saha çalışmasında İngiltere doğumlu olanların oranı sırasıyla Kıbrıslı Türklerde (%66), Türkiyeli Türklerde (%36), Türkiyeli Kürtlerde (%3)'tür. Bu oranların miktarı araştırmalara göre değişse de, genel olarak Kıbrıslı Türk nüfus içinde İngiltere doğumluların oranı en yüksektir. En düşük orana ise Türkiye'nin Kürt kökenli vatandaşları sahiptir.

Nüfusun yaşlara göre dağılımı konusunda genel bir durum değerlendirmesi yapılacak olursa, bu konuda gözlemlere dayalı bir tablo çizilebilir. İlk göçmen grubu Kıbrıslı Türkler olduğu için Londra'daki Türk nüfusu içinde en yaşlı nüfusun Kıbrıslı Türkler arasında olması normaldir. Üç sene zarfında çalıştığım Türk okullarında ders arasındaki teneffüsler bile bu konuda yeteri kadar bilgi vermektedir. Kıbrıslı Türklere ait okullarda öğrenci velileri arasında birçok yaşlı kişiler görmek mümkünken Türkiyeli Türklere ait okullarda öğrenci velileri arasında yaşlı görmek pek mümkün değildir. Ayrıca toplumsal organizasyonlar arasında Kıbrıslı Türklere ait bizzat ismi 'Yaşlılar Kulübü' olan üç tane dernek vardır. Bu derneklerin haricinde bazı derneklerin üyelerinin büyük bir çoğunluğu yaşlılıklardan oluşmaktadır. Türkiyeli göçmenlerin kurduğu dernekler arasında sadece yaşlılara hitap eden dernekler olmadığı gibi, üyeleri arasında yaşlıların çoğunlukta olduğu dernekler neredeyse yok gibidir. Buna göre, Kıbrıslı Türkler arasında yaşlı nüfusun daha çok olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bunun sebebi ise Kıbrıslı Türklerin göç tarihinin çok daha eski yıllara uzanmasıdır.

Londra'daki Türk göçmen çocuklarının okullardaki durumuna bakılacak olursa; Londra'da bulunan bütün göçmen topluluklarına kıyasla Türklerin okul başarı durumları oldukça düşüktür (Mehmet Ali, 2001; Enneli, 2005). Kıbrıslı ve Türkiyeli göçmenler içindeki göçmen çocuklarına bakıldığı zaman Kıbrıslı göçmenlerin başarı durumu Türkiyeli göçmenlere göre daha yüksek olduğu görülür. Kıbrıslı Türk öğrencilerin büyük bir çoğunluğu İngiltere'de doğmuştur. Hatta ebeveynleri de İngiltere'de doğmuştur. Dolayısıyla Türkiyeli Türklere göre dil sorunu ve uyum sorunlarını daha az yaşarlar. Bundan dolayı Kıbrıslı Türklerin okul başarıları Türkiyelilere göre daha yüksektir. Türkiyeli göçmenler arasında ise Türkiye'nin Kürt kökenli vatandaşlarının okul başarı durumları daha düşüktür. Bu durumun birçok sebebi olmasına rağmen en önemli sebep İngiltere'ye daha geç geldikleri için dil ve

uyum sorununu daha çok yaşamalarıdır. Göçmen toplulukları arasındaki bu farklılığa rağmen, genel olarak Londra'daki Türk topluluğunun diğer göçmen gruplarına kıyasla okul başarı seviyeleri daha düşüktür.

Londra'da Türklerin istihdam alanlarına bakıldığı zaman bu konunun oldukça çeşitli olduğu görülmektedir. Ayrıca geçmişten günümüze bir değişim göstermiştir. Londra'ya ilk gelen Türkler olan Kıbrıslı Türklerin varlığı 1920'li yıllara kadar gitmektedir. Ancak bu sayı 1940'larda artmıştır. Bu dönemde gelenler ayakkabıcılık, tekstil, lokantacılık gibi alanlarda işçi olarak çalışmışlardır (Mehmet Ali, 2001). Daha sonraları çoğu Kıbrıslı Türk bu sektörlerde kendi işini kurmuştur. Daha sonra gelen Türkiyeli göçmenler de hemen hemen Kıbrıslı Türklerle aynı işlerde çalışmışlardır. 1990'lı yıllardan sonra tekstil sanayinin çöküşü ile fabrikalar ve atölyeler kapanmıştır. Buna bağlı olarak birçok kişi işsiz kalmıştır ve yeni iş alanlarına yönelmişlerdir. Bu iş alanlarından en önemlisi gıda sektörüdür. Günümüzde Londra'da Türkler denilince kebabçılık, restorancılık, market ve büfe işletmeciliği gibi işler ilk akla gelen alanlardır. Bu konu ikinci bölümün 'İş emek mekânları' başlığında ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

2.2. Göçün Sebepleri

Göçleri inceleyen coğrafyacılar insanları göç etmeye sevk eden itici ve çekici faktörlerin neler olduğunu bulmaya çalışırlar. En genel ifadeyle kendi yerlerini terk eden insanları bu karara götüren koşullar itici faktörlerdendir. Onları diğer yerlerden daha çok belirli yerlere çeken şeyler ise çekici faktörlerdendir (Tümertekin ve Özgüç, 2013). Buna göre Londra'ya göç eden Türkleri göç etmeye sevk eden faktörler itici ve çekici faktör yaklaşımı ile göçmenlerin kendi ağzından anlaşılmasına çalışılacaktır.

Kıbrıs'ın 1878'ten 1960'a kadar Britanya kolonisi olması Kıbrıslıların İngiltere'ye göç etmesinde en önemli faktörlerden biridir. İngiltere, II. Dünya Savaşı'ndan sonra yoğun bir iş gücüne ihtiyaç duymuştur ve bu ihtiyacı da kolonilerinden karşılamıştır. Dolayısıyla 1950'lerin sonlarında Kıbrıs'tan İngiltere'ye göçler artmıştır. Yani

Kıbrıs'tan göç etmek isteyen Türklerin ilk tercih ettiği yer kolonyal bir bağ olduğu için İngiltere olmuştur ve bu etkiyi hızlandıran bir diğer faktör de savaş sonrası Londra'sında iş gücüne ihtiyaçtır.

Peki kolonyal bağ olduğu için daha çok İngiltere'ye göç etmeyi tercih eden Kıbrıslı Türklerin göç etmesini etkileyen diğer sebepler nelerdir? İlk dönem yani 1950'lerden sonraki göçler ekonomik sebepli göçlerdir (Ostergaard, 2003: 687). Bu dönemde gerçekleşen göçlerin çoğu ekonomik sebeplidir. 1953 yılında Londra'ya göç eden Ali'nin ifadesi şöyledir:

“Yapacak iş yoktu. Fakirdik. İngilizlere (Kıbrıs'taki İngiliz idaresi kastedilmektedir) işe başvurduğum ama almadılar. Nişanlıyım. Kayınpederimin Londra'da akrabaları vardı. O Londra'ya gitmeye karar vermişti. Nişanlımla biz de gitmeye karar verdik. Kalsaydık evlenecek paramız bile yoktu” (Ali, 76 yaşında).

Ancak o yıllarda Londra'ya gelen Kıbrıslı Türklerin göç hikâyeleri dinlendiğinde ekonomik sebeplerle birçok faktörün içiçe geçtiği görülmektedir. Örneğin Kıbrıs'tan ilk göçenler daha sonra göç edenleri etkilemiştir. Kıbrıs'ta yaşam şartlarının zorluğu ile bir yerlere gitmeyi düşünen kişilerin ilk aklına gelen yer orada akrabaları ya da yakınları olduğu için Londra olmuştur. Yani akrabalık ilişkileri de Kıbrıslı Türklerin İngiltere'ye göçlerini etkileyen bir diğer unsurdur. Bu durumu Fatma şöyle ifade etmektedir:

“Benden önce abim Londra'ya gitmişti. Bize mektuplar gönderiyordu hep. Bu mektuplardan sonra hep Londra'yı hayal ediyordum. Oralar nasıldır diye merak ediyordum. Kız olduğum için babam pek göndermek istemiyordu. Zar zor babamı ikna ettik ve bir vapura binip Londra'ya geldim. Yanımda bizim köyden altı kişi daha vardı” (Fatma, 81 yaşında).

O yıllarda yani 1950'li yıllarda gelen göçmenlerin birçoğu daha ucuz olduğu için vapur yolculuğunu seçmiştir. Uçakla seyahat çoğunun karşılayamayacağı kadar pahalıdır. Fevzi'nin ifadesi ile:

“Ondokuz sterlinle geldim Londra'ya. Uçak çok pahalıydı. Bütün paramı uçağa vermek istemedim. Bu yüzden vapurla geldim. Elimde fazla param yoktu. Neredeyse yarısını vapur bileti için verdim. Vapur yolculuğu bir hafta sürdü” (Fevzi, 78 yaşında).

Bu yolculuk ve ilk günler göçmenlerin zihninde hâlâ tazedir. Hatta ilk Londra'ya ayak bastıkları gün çok çok önemlidir. Elmaziye adlı bir Kıbrıslı Türk ile sohbetimde kullandığı ifade oldukça ilginçtir:

“Buraya geldiğimiz ilk günün tarihini kimse unutmaz. Doğum günümüzü unuturuz ama Londra'ya ilk ayak bastığımız günün tarihini asla unutmayız. Mesela ben 17 Eylül 1977'de geldim” (Elmaziye, 55 yaşında).

Bu hakikaten doğrudur. Hangi Kıbrıslı göçmen ile konuşmuşsam hepsi Londra'ya ilk geldikleri günü tarihiyle beraber en ince ayrıntısına kadar hatırlamaktadırlar.

1950 ile 1960 yılları arasındaki göçlerin sebepleri genel olarak ekonomik sebeplere bağlanılır. Oysa o yıllarda az da olsa başlayan siyasi gerilim göçmenlerin Londra'ya göçme kararlarını etkileyen bir diğer sebep olarak göçleri etkilemiştir. 1953'te ilk silahlar patlayınca Kıbrıs'ın karışacağına ortaya çıkmasıyla birçok kişi Kıbrıs'tan İngiltere'ye göç etmiştir. Bu dönemde adanın hem siyasi hem de ekonomik geleceğinin belirsizliğe doğru gidecek olması göçleri tetiklemeye başlamıştır.

“Ortalık karışınca mecburen buralara geldik. Aslında ben buraya gelmek istemiyordum. Yapacak iş yoktu. Bir de ortalık iyice karışınca mecburen buralara geldik” (Semih,81 yaşında).

Kıbrıs'tan Londra'ya diğer bir göç dalgası da, 1960 yılında İngilizler adadan çekilip adanın bağımsız bir devlet olmasından sonradır. İngiliz koloni yönetiminde birçok Türk çalışmaktaydı. Özellikle polis ve memur gibi görevlerde yer alan Türkler, İngilizlerin adayı terk etmesi ile beraber işsiz kalmışlardır. Zaten ekonomik olarak fazla imkânı olmayan adada birçok kişi zor duruma düşmüştür. Bu zor durumda çoğunun Londra'ya göç etmesine sebep olmuştur:

“Ben sekiz sene polis olarak çalıştım. Amirlerim İngiliz'di. Geçimimiz yerindeydi ama Kıbrıs yavaş yavaş karışmaya başlamıştı. İngilizler çekilince ben işsiz kaldım. Yapacak işte yoktu. Ne yapayım diye düşünürken ben de bir sürü kişinin yaptığı gibi Londra'ya gitmeye karar verdim. Aslında ilk başta gitmek istemiyordum. Ancak benim gibi polislikte çalışıp sonra işsiz kalan bir sürü kişi Londra'ya gitmeye karar verince ben de gideyim dedim ve 1962 yılında Londra'ya geldim. Geliş o geliş” (Fevzi, 78 yaşında).

1960 yılında sonra artan şiddet olayları Kıbrıslı Türklerin İngiltereye olan göçlerini hızlandırmıştır. Ekonomik sebeplere şiddetten kaçmak eklenmiştir. 1970 yılında Londra göç etmiş olan Leyla'nın ifadelerine göre:

“Ben gelmeden önce Kıbrıs'ta her yer karışmaya başlamıştı. Kavga başlamıştı. İş zaten yoktu. Sokağa da çıkamıyorduk artık. Çıksak da korkuyorduk. Bir akrabam gel dedi bana. Ben de Londra'ya geldim” (Leyla, 75 yaşında).

1974 yılında Türkiye'nin adaya çıkarma yapmasından sonra adanın içindeki nüfus yapısı değişmiştir. Kuzey Güney arasında bir nüfus yer değiştirmesi olmuştur. Bu esnada büyük bir Kıbrıslı Türk nüfus Londra'ya göçmüştür. Bu dönemde Londra'ya gelen Gülten'in ifadeleri şöyledir:

“Bizden önce Londra'ya gelenler bilmezler. Onlar görmedi. Orada biz savaşı gördük. Acıları gördük. O yüzden bizim zamanımızda gelenler biraz daha çok bağlıdır vatanlarına. Yanlış anlama, kimse daha az bağlı değildir. Öyle demedim. Ama biz savaşı gördük, yokluğu gördük, acıyla geldik buraya. Ümitten ziyade acı ile geldik buraya” (Gülten, 62 yaşında).

Kıbrıslı Türklerin göç sebepleri ele alındıktan sonra şimdi ise Türkiye'den göç edenlerin neden göç ettiklerine bakacağız. Türkiye'den İngiltere'ye göçlerin 1960'ların sonlarında başladığını belirtmiştik. Bu göçler genel olarak ekonomik sebepli göçlerdir. Birçok sebep iç içe girse de yapılan mülakatlar ve gözlemler sonucunda vardığımız sonuç bu göç sebeplerinden öne çıkan sebep, göçlerin büyük bir çoğunluğunun ekonomik sebeplerle olmuş olmasıdır. Buna ilaveten siyasi sebepler de vardır. Ancak siyasi sebeplerin bile temeline inildiği zaman çoğu göçün içine ekonomik sebepler de girmektedir.

Türkiye'den İngiltere'ye göç edenlere dair ilk dikkat çeken özellik, diğer Avrupa ülkelerinden farklı olarak Türkiye'den İngiltere'ye göç edenlerin kendi imkânları ile göç etmiş olmalarıdır. Çünkü diğer Avrupa ülkelerinin aksine Türkiye ile İngiltere arasında bir işçi anlaşması yoktur. Bu durum Türkiye'den İngiltere'ye göçlerin diğer Avrupa ülkelerine göre nispeten daha geç başlamasına da sebep olmuştur. Yani ilk olarak Almanya, Belçika ve Hollanda gibi ülkeleri seçen Türkiyeli Türkler bu ülkelere kıyasla çok daha sonraları İngiltere'ye göç etmişlerdir.

Göçmenlerin göç sebeplerini kendi ağızlarından dinlemeden önce şu soruyu sormak gerekir: Peki göç olgusuyla gidilen ülkenin göçmenlere uyguladığı göç politikaları arasında ilişki nasıldır? Bu soru aynı zamanda göç sebeplerini de etkiler. İngiltere kamuoyunda göçlere ve göçmenlere dair tartışmalar her zaman yoğun olarak yaşanmaktadır. Bu tartışmalar bazen göçmenlerin lehinde bazen de aleyhinde olabilmektedir ve geçmişten günümüze kadar göç sebeplerini etkileyen en önemli unsurlardan birisidir. Örneğin 2013 yılında özellikle Avrupa Birliği'ne yeni katılan Romanya ve Bulgaristan gibi ülkelerden gelen göçmenler kamuoyunun sürekli gündemindeydi. Bu bağlamda göçmenlere olumsuz bir imaj yüklenmektedir. Ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında iş gücüne ihtiyaç duyulduğu için göçmenler bu dönemde olumlu imaja sahiplerdi. İkinci Dünya Savaşı sonrasında iş gücünü karşılamak amacıyla göçleri teşvik eden ya da en azından engel çıkarmayan İngiltere zamanla bu politikasında değişime gitmiştir.

1989 yılına kadar Türkiye'den gelen göçmenler İngiltere'ye girişlerde çok zorluk yaşamamışlardır. İngiltere 1989 yılına kadar Türkiye'ye vize uygulamadığı için bu göç etmek için cazip bir durumdur. Fakat bu dönemden sonra nispeten daha zorlaşmıştır. Günümüzde ise İngiltere'nin Türkiye'ye uyguladığı vize politikası eskiye göre oldukça sert ve göçleri sınırlama amaçlıdır. Bütün bu vize politikalarındaki değişiklikler göç sebeplerini etkileyen en önemli unsurların başında gelmektedir. 1989 öncesinde Türkiye'den Londra'ya vizesiz gelip havaalanında memuru turist ya da ziyaret amaçlı geldiğine ikna ettikten sonra ülke sınırları içine girip daha sonra İngiltere'ye yerleşmiş birçok kişi vardır. Bu zaman diliminde İngiltere'ye göç eden kişiler havaalanı ya da sınır girişlerindeki memuru ikna etmek için türlü yöntemler uygulamışlardır. Halk arasındaki sohbetlerde bu konuda birçok hikâyeler anlatılmaktadır. Örneğin evlendikten sonra balayını İngiltere'de geçirmek için geldiğini söyleyen ve bunu ispat için gelinlikle gelenler olduğu gibi, halk oyunları yarışmasına geldiğini söyleyen ve bunu ispat için geleneksel halk oyunları kıyafetleri giyip gelenler de olmuştur. Yine bu dönemde bir şekilde İngiltere sınırları içine giren bir kişinin ilk hedefi, on sene sonra oturma izni (oturum) almak ve sonra da vatandaşlığa geçmek olmuştur. Bu konuda tüm toplumda yeterli bir bilinç

oluştugu için göçmenin oturma izni almak ve vatandaşlığa geçmek için yapması gerekenler göçmenler tarafından adım adım takip edilmiştir.

1960'ların sonlarında özellikle restoran işine giren Kıbrıslıların Türk yemeklerini bilen ustalara ihtiyaç duymaları ve bu elamanların Türkiye'den temin edilmesi Türkiye'den İngiltere'ye olan göçü etkileyen unsurlardandır (Atay, 2006). Buna en güzel örneklerden birisi, bir dönem Türkiye'den birçok göçmen gelmesine sebep olan ve o zamanlarda bir fenomen olan 'Ali Usta'dır. 1970'lerde Wimpy adı altında hamburgerci dükkânlarının sayıları hızla artar. Ayrıca bu yeni fast food türü Londralılar için de yenidir ve bu yayılmanın en önemli sebebidir. İşte bu hamburgerci dükkânlarının birçok bayisinin işletmeciliği de Kıbrıslı bir Türk olan Salih Ali'ye aittir. Balıkçioğlu (2012:29), o dönemi ve Salih Ali'nin Türk toplumuna etkisini şöyle anlatmaktadır:

“1968 yılında Londra'nın en başarılı iş adamlarından biri de Kıbrıslı Türk Salih Ali idi. O günlerde İngilizlerin yeni yeni tanıdığı 'hamburger', Wimpy isimli bir şirketin amblemi ile en popüler yiyecek olarak fish and chips'i sollamak üzereydi. Ucuzdu, çabuktu, doyurucuydu. Birkaç yıl içerisinde Londra'nın her köşesine yayılmıştı bu Wimpy Bar'lar... Artık kafe ve fish and chip dönemini kapatmış gibiydi Kıbrıslı Türkler. Sanki bu Amerikan yiyeceğini İngilizlere sevdirmek ve tanıtmakla görevli bir toplum olmuşlardı... Bu Wimpy'lerin bir başka özelliği de Londra'da yaşayan Kıbrıslı Türklere iş olanakları sağlaması, girişimci yönlerini teşvik etmesi olmuştu... Elbette, hiç kimse Salih Ali gibi 'Hamburger İmparatorluğu' kuramadı ama küçük küçük krallar, prensler, prensesler mantar gibi bitiyordu Londra'da. Ta ki 'döner' hamburgerin ne kadar basit, lezzetten yoksun bir yiyecek olduğunu İngilizlere ispat edene kadar. Ta ki Mc Donald süratle Wimpy'ye nal toplatana kadar...”

Cidden de 1965'li yıllar ile 1975'li yıllar arasında, fast food yiyeceklerin ilklerinden olan hamburger ve onunla özdeşleşmiş Wimpy dükkânları Londra ve diğer İngiltere şehirlerinde oldukça yaygınlaşmıştır. Hatta diğer dünya şehirlerinde de yaygınlaşan Wimpy'lerin sayısı 1970'li yıllarda bine ulaşmıştır. Bu dükkânların sayısı arttıkça bu dükkânlarda çalışacak işgücüne de ihtiyaç artıyordu. “Burada çalışmak Londra'da devamlı yaşayanlar için cazip değildi. İş yükü ağırdı ve ücretler düşüktü. Bu yüzden Salih Ali, İngiltere dışından çalışma izniyle bir işçi ordusu getirmek zorunda kalmıştı. Kıbrıs'tan getirdiği beş on kişinin dışında, bu işçi ordusu tamamen

Türkiye’den getirtilmişti” (Balıkçioğlu, 2012:30). Salih Ali’nin yanında çalışan bir Türkiyeli vasıtasıyla Londra’ya göç eden Mahmut o dönemi şöyle anlatmaktadır:

“Teyzemin oğlu Londra’ya gelmişti. Bir yaz Türkiye’ye geldi. Bana sen de gel dedi. İş falan hazır dedi. Evrakların hazırlanmasında falan onun patronu yardım ediyormuş. Zorluk çıkmaz dedi. Londra’ya geldiğim zaman hemen bir hamburgercide çalışmaya başladım. Teyzemin oğlunun patronum dediği Ali Usta’nın dükkânlarından biriydi. Yani benim gibi birçok kişi Türkiye’den Ali Usta’nın dükkânında çalışmak için geliyordu” (Mahmut, 57 yaşında).

Türkiye’den İngiltere’ye 1970’li yıllarda gerçekleşen göçlerin esas sebebi ekonomik olsa da, 12 mart 1971 yılında Türkiye’de gerçekleşen askeri darbe, siyasi sebeplerle Türkiye’den İngiltere’ye bir göç akımı doğmasına sebep olmuştur. Bu yıllarda da aslında sebep ekonomikti; ancak buna siyasi sebepler de eklenmiş oluyordu. 1980 darbesi öncesi ve sonrasında yaşanan şiddet olayları ve darbe sonrası ortam Türkiye’den İngiltere’ye göçleri etkileyen bir diğer husustur. 1978 Maraş olaylarında yaşananlar çok sayıda Alevi Maraşlının İngiltere’ye göç etmesine sebep olmuştur. Bu durum aynı zamanda Alevilerin Türkiye, Almanya ve İngiltere arasında ulusaşırı bir ağ oluşturmalarının da başlangıç noktasıdır (Simsek, 2012:73-74). 1980 askeri darbesi diğer Avrupa ülkelerine olduğu gibi Türkiye’den İngiltere’ye göçleri etkileyen ve ona siyasi bir boyut katan bir diğer olaydır. Siyasi sebeplerden dolayı Türkiye’yi eğitilmiş, şehirli ve entelektüel insanlar terk etmiştir. Dolayısıyla bu dönemde siyasi sebeplerle İngiltere’ye göç edenler, ekonomik sebeplerle kırsaldan gelenlerden daha eğitilmiştir (Mehmet Ali, 2001:7).

1985 sonrası dönemde Türkiye’den daha çok Türkiye’nin Kürt kökenli vatandaşları göç etmişlerdir. Bu dönemin baskın özelliklerinden biri de göçlerin çoğunun iltica şeklinde olmasıdır. Göçlerin asıl sebebi siyasi iken, bu duruma Türkiye’nin doğu bölgesinin hem ekonomik hem de güvenlik açısından kötü durumda olması da etkindir. Özellikle 1984 yılından sonra Türkiye’nin doğusunda artan terör olayları ve çatışmalar bölgeden hem diğer Avrupa ülkelerine hem de İngiltere’ye olan göçleri hızlandırmıştır. Buna ilaveten bu olay Türkiye’deki iç göçleri de tetiklemiştir. Ayrıca İngiltere’nin diğer Avrupa ülkelerine göre iltica politikasının daha yumuşak olması ve iltica taleplerini kabul ediyor/tanıyor olması Türkiye’den iltica etmek isteyenlerin

İngiltere’yi seçmelerinde etkili olmuştur. İlticaları tek başına siyasi sebeplere indirgemek doğru değildir. Siyasi sebeplerle ekonomik sebepler iş içe geçmiştir. 1993 yılında Londra’ya iltica etmiş olan Yaşar’ın ifadesiyle:

“Ben Maraş’ın bir köyündenim. Köyden şehre göçtüm. Bir dükkân açtım ama işler iyi gitmedi. Elde ne varsa yemeye başladık. Yazın bir akrabam memlekete geldi. İngiltere’ye gitmişti daha önce. Onunla sohbet ettik. Bana neden sen de gelmiyorsun dedi. Zaten işler iyi gitmiyordu. Bu fikir aklıma yattı. Nasıl geleceğim diye sorduğumda, sen onları bana bırak dedi. Biraz para hazırla gerisi kolay dedi. Şebekeye para veriyormuşuz onlar hallediyormuş. Onların dediklerini yaptım ve ‘refüci’ olarak Londra’ya geldim” (Yaşar, 58 yaşında).

Bu dönemlerde Türkiye’den İngiltere’ye göç etmek bir uzmanlık gerektiren alan olmuştur. Gideceği ülkeye dair hiçbir şey bilmeyen göçmene yardım etmeyi amaç edinen bir ‘iş alanı’ doğmuştur. Halk arasında ‘şebeke’ denilen bu kişiler belli bir ücret karşılığında Türkiye’den Londra’ya gelmek isteyenlere her türlü yardımı yapmışlardır. Göç edecek kişinin havaalanında neler yapacağı, evraklarının hazırlanması gibi birçok konuda yardım eden bu şebeke bir dönem Türkiye’den İngiltere’ye göçlere damga vuran en önemli unsurlardan birisidir. Hatta İngiltere’ye yaşanan göç trafiğinde en belirleyici grup Türkiyelilerdir. Scotland Yard polisinin 1999 yılında açıkladığı rapora göre; Türkiyeliler amatör göçmenler değillerdir. Göç dalgasını profesyonel bir iş alanı olarak da kullanmaktadırlar. Başlangıçta sadece Türkiye ve sınır ülkeleri göçmenlerini taşıyan organizasyonlar kurmuşlardır. Daha sonra ise Pakistan’dan Çin’e uzanan daha geniş alanlarda göçmenleri taşımaya başlamışlardır (Önal, 2000).

Az önce ifade edildiği gibi, iltica edenlerin iltica sebepleri siyasi olsa da ekonomik sebepler işin içindedir. Ancak iltica sebepleri sadece siyasi sebeplere bağlayanların sayısı oldukça fazladır. Örneğin Turnpike Lane’de taksicilik yapan Ali durumu şöyle özetler:

“Ben ilk önce İzmir’e gittim. Köyümü bırakıp. Oysa köyümden ayrılmak istemiyordum. Köyümden ayrılmama sebep Türkiye devletidir. Ha İzmir ha Londra benim için. İzmir’de bir şey yapamadım. Buraya geldim. Köyümü, yurdumu terk etmeme sebep Türkiye devletidir. Kızgınlım...” (Ali, 47 yaşında).

Ayrıca ifade etmek gerekir ki, iltica edenlerin bazıları iltica ettiklerini ifade etmekten çekinmektedirler. Bunun en önemli sebebi güvenlikçi bir bakış açısı olduğu kadar toplumsal sebeplerdir. Yani Londra'daki topluluk içinde iş hayatına sahip kişiler dışlanmamak için bu durumlarını ifade etmemektedirler. Ancak iltica etmelerini bir varlık sebebi olarak düşünen göçmenlerin sayısı da oldukça fazladır. İdeolojik ve etnik vurgu çoğu iltica eden için bir varoluş meselesidir. Örneğin kırk yaşında Kebapçı dükkânı olan Hasan bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“Burada ben Kürt'üm dediğim zaman kimse bana bir şey demiyor. Kimliğimi rahatça yaşıyorum. Türkiye'de dilimizi bile konuşamıyoruz. Burayı seviyorum. Ben 'refüci' olarak buraya geldim. Burada hayat ne kadar zor olsa da, ne kadar çok zorluk yaşasam da kimse bana sen necisin falan demiyor” (Hasan, 36 yaşında).

O halde genel olarak şöyle denilebilir; Bu dönemde, yani 1990'lar ile 2000'li yıllar arasında olan göçleri sadece bir tek sebebe indirgenmesi doğru değildir. Siyasi sebeplerle ekonomik sebepler içiçe girmiştir. Kimi göç olayı tek başına siyasi sebeplerden sayılabilirken kimi siyasi ve ekonomik sebeplerle birlikte düşünülebilir. Bazı göç olaylarında ise asıl sebep ekonomik iken siyasi sebepler vize engellerini açmak için kullanılmıştır. Daha genel olarak ifade edersek, bu dönemdeki göçler birçok itici ve çekici faktörlerin birbirini etkilediği bir dönemin ürünüdür.

Türkiye'den İngiltere'ye yaşanan en son göç dönemi ise 2000'ler sonrası dönemdir. Türkiye'den turist, iş adamı, öğrenci, çocuk bakıcısı vizesiyle gelip vize süresini aşp İngiltere'de kalanlardır. Dört döneme ayrılan göçlerden üzerinde en az durulanı en son gelenlerdir. Yani 2000'li yılların ortalarından sonraki göçlerdir. Kıbrıslı Türklerin göçleri ile Türkiye'den 1980'lerde ve 1990'larda gelen Türklerin ve Kürtlerin göçleri üzerine belli çalışmalar ve araştırmalar yapılırken son gelenler üzerine pek çalışma yapılmamıştır.

Peki, bu dönemde yani 2005'ten sonra Londra'ya gelenlerin daha önce gelenlerden farkı nedir? Onları göç etmeye ve Londra'yı yurt edinmeye iten sebepler nelerdir? Kısacası hikâyeleri öncekilerle aynı mıdır? Elbette sebepler arasında benzerlikler vardır ve bağlantılar kurulabilir ama son dönem göçler önceki dönemlerde yaşanan göçlerden birçok açıdan farklıdır. Önceki göçleri genel olarak ekonomik ve siyasi

sebeplere bağlanırken son dönem göçler ise farklı bir süreç izlemektedir. 2005'ten sonra gelenlerin içinde 'eğitim amaçlı gelenler'in sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Dil öğrenmek, yabancı bir ülkenin üniversitesinde okumak ve farklı bir ülkede yaşamak gibi sebepler bu dönemi diğer dönemlerden ayırır. İçlerinde eğitimine devam edemeyip çalışmak zorunda olanların oranı çok yüksektir. Hayata tutunabilmek için çalışmak zorunda kalsalar bile zihinlerinin bir köşesinde mutlaka üniversiteye gitme ya da master yapma fikri vardır. Eğitime devam etme fikri ile beraber, gelmişken İngiltere'den "oturum alayım" düşüncesi de hakimdir. Zamanla bütün planlar o yöne evrilmiştir.

Türkiye'de üniversite bitirip Londra'da master yapma amacıyla gelenler olduğu gibi Türkiye'de liseyi bitirip Londra'da üniversite okumak amacıyla gelenler de vardır. Mesela dört sene önce Londra'ya gelmiş olan Özge gelme amacı için şu ifadeleri kullanmaktadır:

"Türkiye'de sosyoloji bölümünü bitirdiğim zaman amacım master yapmaktı. Nerde yapsam diye düşünürken aklımda hep Londra vardı. İngilizcemi en iyi geliştirebileceğim yer orası diye düşünmüştüm. Amacım burada (Londra'da) masterimi bitirip Türkiye'ye geri dönmektir. Londra'da master yapmanın Türkiye'de getirisinin çok olacağını düşünmüştüm ve hâlâ da öyle düşünüyorum" (Özge, 27 yaşında).

Türkiye'de liseyi bitirdikten sonra Londra'ya gelen Osman ise gelme sebebini şöyle açıklıyor:

"Liseyi bitirdiğim zaman iki defa üniversite sınavına girdim, kazanamadım. Çok üzülmişim ve çevreden kazanamadığım için dalga geçenler oluyordu. Bir işe gireyim dedim ama okumak istiyordum. Londra'da bir akrabam vardı. Onunla konuştuktan sonra Londra'ya gitme ve burada bir üniversite okumayı düşündüm. İlk önce İngilizce kursuna kaydoldum. Bir şey bilmiyordum. Tabii ki param hemen bitti ve bir işe girdim. Kursu da bırakmak zorunda kaldım. Halen çalışıyorum ama bir yandan da okumak için para biriktiriyorum" (Osman, 25 yaşında).

Örnekleri çoğaltmak mümkündür ancak genel olarak denilebilir ki, son dönemde gelenlerin içinde eğitim amaçlı gelenlerin oranı yüksektir. İlk gelen göçmenlerle kıyaslandığında sonradan gelenlerin eğitim seviyesi öncekilere göre daha yüksektir. Geldikten sonra ise durum değişmektedir. Bu sefer ekonomik faktörler devreye girmektedir. Ailesinin maddi durumu iyi olan ve onlardan destek alanlar eğitimlerine

devam edebilirken, bu destekten mahrum olanlar eğitimlerine devam edememektedir ya da en azından ara vermektedirler. Londra'ya 5 yıl önce gelen Merve aile desteği aldığını şu cümlelerle ifade eder:

“Okul masraflarımı ailem karşılıyor. Aslında niyetim onlardan hiç yardım almamaktı. Ancak burada her şey çok pahalı. Okul parasını kendi başıma karşılamam mümkün değil. Yine de ben aileme fazla yük olmamak için okul haricinde part-time çalışıyorum. Okulum bittiği zaman kendi ayaklarım üzerinde durabileceğim. Ben de aileme yardım edeceğim” (Merve, 26 yaşında).

Londra'ya geleli dört yıl olmuş Kaan ise ailesinden eğitim için yardım alamayanlardandır:

“Burası çok pahalı. Okul için ailemden yardım isteyemem. Tüm gelirlerini bana verseler bile yetmez okula. Ama yine de sağ olsunlar. İlk geldiğim zaman biraz para vermişlerdi. Ancak bu para hemen bitti. Kursu bile yetmedi. Zaten ben de kursu fazla gidememiştim. Bir restorantta işe girmiştim” (Kaan, 29 yaşında).

Denilebilir ki, eğitim için aile desteği almayanların oranı daha yüksektir. Bu yüzden eğitim amaçlı gelenler kısa bir süre sonra maddi sorunlar yaşadıkları için iş hayatına girmektedirler. Asıl olarak üniversite eğitimi amaçlansa da yükseköğrenim için yeterli derecede İngilizceyi elde etmek için bile gerekli eğitimi almayanların sayısı oldukça fazladır. İş hayatı ise en az eğitim hayatı kadar zor ve zahmetlidir. Hatta daha zahmetlidir. Çünkü çalışma izni olmaması nedeniyle resmi olarak iş bulmak mümkün değildir. Bu sorun illegal yollarla aşılır. İlk tercih edilen daha kolay iletişim kurulabildiği için Türk işverenler olmaktadır. Üç yıldır Londra'da bulunan ve Türkiye'de üniversite bitirip Londra'da master yapmayı amaçlayan ancak eğitim hayatına ara veren Özcan şöyle demektedir:

“Çalışma iznim yok. Vizem, öğrenci vizesi. Tabi param da olmadığı için mecbur iş bulmam lazım. Genelde Türklerin yanında iş bulmak daha kolaydır. Gerçi çok ucuza çalıştırıyorlar ama ne yaparsın başka yerde iş bulmak da zor. Mesai saatleri de çok uzun. Yapacak bir şey yok. Bizim işe ihtiyacımız olduğunu biliyorlar” (Özcan, 27 yaşında).

Ali ise aynı durumu şu sözlerle ifade ediyor:

“Alan memnun satan memnun. Biz onlara muhtacız. Mecburen çalışıyoruz. Onlar ise 3 liralık işi 1 liraya yaptırdıkları için bizi tercih ediyorlar” (Ali, 31 yaşında).

Ceyda'nın cümlelerinde ise yarı kırgınlık, yarı kızgınlık vardır:

“İkide bir kendi geldikleri yılların sıkıntısını anlatırlar. Çok zor işlerde çalıştıklarından bahsederler. Fakat kendileri aynı sıkıntıları yaşamalarına rağmen bizim üç kuruşumuza göz dikerler. Suiistimal ederler” (Ceyda, 26 yaşında).

Memnun olmayanlar olduğu kadar bu durumu farklı yorumlayanlar da vardır. Altı sene önce Londra'ya gelmiş olan Şenol'un düşüncesi şöyledir:

“İş bulmak zor. Sağ olsun hemşerilerim bana yardımcı oluyorlar. Tamam, çok çalışıyorum ama çalışmadan olmuyor. Burada herkes çalışıyor. Adam 20 sene önce gelmiş. Hâlâ sabah akşam demeden çalışıyor” (Şenol, 31 yaşında).

İş hayatının içine girdikten sonra hedefler boyut değiştirmektedir. Gelmeden önce eğitim amacı baskınken, maddi zorluklarla beraber eğitim hâlâ asıl hedeftir ancak bunun için uygun zaman beklenmektedir. Daha doğrusu ertelenmektedir. Ancak ne zaman olacağı pek de bilinmemektedir. Bu noktada İngiltere vatandaşlarının sahip oldukları hakları elde edebilmek esas amaç olmaya başlamaktadır. Yani kişiler eğer “oturum” alabilirsem işlerim daha kolaylaşır, en azından daha rahat iş bulurum ve daha fazla kazanırım diye düşünmeye başlarlar.

Son yıllarda öğrenci ya da turist olarak İngiltere'ye gelenler eğer İngiltere'de kalmak istiyorsa başvurduğu yollardan birisi de Ankara Antlaşması'nın imkânlarından yararlanmaktır. Bu durum son yıllarda artmıştır. Ankara Antlaşması 1963 yılında Türkiye, bazı Balkan ve Doğu Avrupa ülkeleri ile Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeleri arasında imzalanmış olan uluslararası bir anlaşmadır ve Türk vatandaşları bu kapsamda iş kurma ve oturma hakkı isteyebilmektedir. Bu başvuruyu yapabilmek için başvuruyu yapanların Birleşik Krallık'ta yasal olarak bulunuyor olmaları gereklidir. Normalde turist ya da bazı öğrenci vizeleri için Türkiye'ye dönmeden vize uzatma başvurusu yapma ve başka vize kategorisine geçme izni verilmediği halde, Birleşik Krallık ülkeden çıkış yapmadan Ankara Antlaşması başvurusuna izin vermektedir. Haliyle bu durum vizesi dolmakta olan ama İngiltere'de kalmak isteyenler için bir fırsattır. Dolayısıyla son yıllarda Ankara Antlaşması İş Kurma

vizesi alarak bu ülkeden oturma hakkı almak için uğraşanların sayısında bir artış vardır. Ankara Anlaşmasına son yıllarda en çok öğrenciler başvurmaktadır. Özellikle üniversitelerin lisans ve yüksek lisans programlarından mezun olanlara verilen 2 yıllık çalışma izni ve bazı öğrenci vizelerinden çalışma hakkı kaldırıldıktan sonra Ankara Anlaşması'na geçiş yapmak isteyen öğrencilerin sayısı artmıştır. Ankara Antlaşması İş Kurma vizesine başvuranlar resmi bir iş kurmak zorundadırlar. Ancak yaptığım gözlemlere göre çoğu kişi işini kurduktan sonra resmi olarak tüm işlemleri eksiksiz yerine getirirse de o işi yapmamaktadır. İş için vergi gibi giderleri ise başka işlerden elde ettiği gelirlerle karşılamaktadırlar. Vize başvurusu için yaptığı işten belli bir gelir elde etse de bu yeterli olmadığı için noksan kısmını başka işlerden karşılamaktadırlar. Bunların içinde belli bir eğitimi edindikten sonra dönmek isteyenler olduğu gibi Londra'ya yerleşmeyi amaçlayanlar da vardır. Her halükarda oturma ve İngiltere pasaportu alıp kendilerine ilave avantaj sağlamak çoğu göçmenin amacıdır.

2.3. Londra'daki Türk Nüfusunun Mekânsal Dağılımı

Bu bölümde ilk olarak Londra'daki Türklerin kısa yerleşme tarihçesi ifade edildikten sonra Londra'daki Türklerin günümüzdeki mekânsal dağılımı ele alınacaktır. İngiltere'deki Türkler denilince akla ilk gelen yer Londra'dır. Çünkü İngiltere'ye göç eden Türklerin büyük bir çoğunluğu Londra'ya yerleşmiştir. Bu oran değişse de günümüzde İngiltere'de yaşayan Türklerin yaklaşık yüzde %75'i Londra'da yaşamaktadır (Mehmet Ali, 2001). Daha önce de ifade edildiği gibi, Londra'ya ilk gelen Türkler Kıbrıslı Türklerdir. Dolayısıyla Londra'da Türklerin yerleşme tarihi anlaşılacak isteniyorsa özellikle 1950'lerden sonra gelen Kıbrıslı Türklerin nerelere yerleştiği ve yerleşme süreçlerinin nasıl geliştiğine bakmak gereklidir. King ve Bridal (1982)'e göre Londra'daki ilk yerleşmeler küçük bir ölçekte ve sınırlı bir bölgede olmuştur. Belli bir zenginliğe ulaştıktan sonra ise yerleşme şekilleri değişmiştir. 1951 yılında Kıbrıslılar Camden, İslington ve Westminster civarında yoğunlaşmıştır. Yani "1950'lerde Kıbrıslı Türkler merkezi Londra'da iskan ediliyorlardı" denilebilir. Hatta Camden için 'Küçük Kıbrıs' ifadesi kullanıla

gelmiştir. 1961’de Westminster’de Kıbrıslıların nüfus yoğunluğu azalırken Islington ve Camden’da aynı kalmıştır. 1966 yılında Camden’daki Kıbrıs nüfusu düşmeye başlamıştır. Bu dönemde Kıbrıslı Türkler merkezi Londra’dan nispeten merkezden daha uzak bölgelere taşınmışlardır. Bu yıllarda Harringey Kıbrıslılar için popüler ilçe olarak ortaya çıkmıştır. Bu ilçede 1961 ve 1966 yılları arasında Kıbrıslı nüfusu ikiye katlanmıştır. Peki, neden ilk göç edenler merkezi Londra’yı tercih ederken daha sonra buralardan ayrılmışlardır? Kıbrıslılar Londra’ya ilk geldiklerinde ucuz ev bulabilecekleri ve kalifeye elemana ihtiyaç duyulmayan işlere yakın yerleri tercih etmişlerdir. Camden, Westminster ve Islington, ticaret ve eğlence merkezi olan West End’e yakın yerlerdir. Ayrıca, bu bölge savaş sonrasında giyim sanayisinin hakim olduğu bölgedir. Kıbrıslılar bu bölgede otellerde, cafelerde ve tekstil fabrikalarında iş bulmuşlardır. Dolayısıyla daha kolay iş buldukları bu bölgelere yakın yerlere yerleşmeyi tercih etmişlerdir. Her yeni gelen de tanıdığı ya da bir akrabası aracılığıyla iş ve barınma sorununu çözdüğü için zamanla Türklerin bu bölgelerdeki nüfusu artmıştır. Londra’ya ilk göç eden Kıbrıslı Türkler genelde Kuzey Londra’ya yerleşmişlerdir. Ancak Kuzey Londra’ya göre daha az olsa da Güney Londra’ya yerleşen Türkler de mevcuttur. Özellikle Southwark ilçesinde Peckham bölgesi Türkler tarafından tercih edilmiştir. Londra’da Kıbrıslı Türkler tarafından ilk kurulan camilerden birisinin de Peckham’da olması buraya yerleşmeyi kanıtlayan en güzel göstergelerden birisidir.

Daha önce ifade edildiği gibi, Kıbrıslı Türkler, Kıbrıslı Rumlardan sonra Londra’ya gelmişlerdir. Ladybury (1977)’e göre bu sebepten dolayı Kıbrıslı Türkler iş ve barınma sorununu çözmede Kıbrıslı Rumlara bağlı kalmışlardır. 1974’e kadar iki toplum iyi ilişki içindedir. İlk göç zamanlarında iş ve barınma sorununu çözmede Kıbrıslı Rumlara bağlı olan Türkler bir süre sonra kendi iş yerlerinin, tekstil fabrikalarının sahibi olmuşlardır ve artık kendi kendine yetebilen bir topluluk haline gelmişlerdir. Bu durum yerleşim şekline de yansımıştır. Robins ve Aksoy (2001:21) bu durumu şöyle anlatır: Kıbrıslı Türkler Londra’ya ilk geldikleri zaman Camden ve Euston bölgesine yerleşmişlerdir. Daha iyi evler alabilecek güce eriştikleri zaman Seven Sisters, Haringey, Palmers Green’e taşınmışlardır ve bu bölge Enfield’e kadar uzanmıştır. Günümüzde Kıbrıslı Türkler Kuzey ve Kuzeydoğu Londra’da yoğun bir

şekilde yerleşmişlerdir: Barnet, Enfield, Edmonton, Wood Green, Palmers Green, Islington, Stoke Newington, Harringey, Hackney ve Tottenham bu yerlerden en öne çıkanlarıdır. Güney Londra'da Kıbrıslı Türklerin yoğunlaştığı yerler ise Elephant and Castles, Lewisham, Southwark, Peckham ve Croydon'dır.

Londra'ya gelen ikinci büyük Türk göçmen topluluğu ise Türkiye'den gelen göçmenlerdir. Kıbrıslı Türkler'den çok daha sonra göç eden Türkiyeli Türkler yerleşme şekli bakımından hemen hemen Kıbrıslı Türklerle aynı yolu izlemişlerdir. Hatta Kıbrıslı Türklerin varlığı Türkiyeli Türklerin yerleşme şeklini etkilemiştir. Türkiye'den gelen göçmenler iş ve barınma sorununu daha kolay çözmek amacıyla Kıbrıslı Türklere yakın olan yerlere yerleşmeyi tercih etmişlerdir. İngiltere'ye göç eden Kıbrıslı Türkler nasıl daha önce göç etmiş Kıbrıslı Rumlar'a yakın yerlere yerleşmişlerse, Türkiye'den İngiltere'ye göç edenlerde Kıbrıslı Türklere yakın yerlere yerleşmeyi tercih etmişlerdir. 1970'li ve 1980'li yıllarda Türkiye'den göç edenler aynen Kıbrıslı Türklerde olduğu gibi tekstil sektörü, market, büfe işletmeciliği gibi hizmet ve perakende sektörlerinde çalışmışlardır. 1990'larda İngiltere'deki tekstil sektörünün zayıflamasıyla beraber bu sektörde çalışan Türkler özellikle hizmet sektörüne kaymışlardır. Şu an Türklerin büyük bir çoğunluğu market işletmeciliği, kebabçılık, büfe işletmeciliği gibi işlerde çalışmaktadır. Ayrıca altını çizmek gerekir ki, Kıbrıslı Türklerde olduğu gibi Türkiye'den İngiltere'ye gelen göçmenlerin büyük bir çoğunluğu Londra'da yaşamaktadır.

Yılmaz (2005) ve Ansari (2004)'ye göre Birleşik Krallık'taki Türklerin yüzde 90'i Londra'da yaşar ve az önce ifade edildiği gibi Türkiye'den Londra'ya göç eden Türkler iş ve barınma sorununu daha kolay çözebilmek amacıyla Kıbrıslı Türklerin olduğu yerlere yerleştiği için Türkiyeli Türklerle Kıbrıslı Türkler içiçedir. Günümüzde Türkiyeli Türkler aynen Kıbrıslı Türkler gibi Kuzey ve Kuzeydoğu Londra'da yoğun bir şekilde yerleşmişlerdir: Enfield, Edmonton, Wood Green, Palmers Green, Islington, Stoke Newington, Harringey, Hackney ve Tottenham, Barnet bu yerlerden öne çıkanlarıdır. Güney Londra'da Türkiyeli Türklerin yoğunlaştığı yerler ise Elephant and Castles, Lewisham, Soutwark, Peckham ve Croydon'dur.

Kısaca özetlemek gerekirse; Göçler ilk başladığından günümüze kadarki süre içinde İngiltere’de yaşayan Türklerin büyük bir çoğunluğu Londra’da yaşamaktadır. Oran kesin olmamakla beraber İngiltere’deki Türklerin yaklaşık %75’i Londra’dadır. 1950’lerde Londra’ya ilk gelen Kıbrıslı Türkler daha çok merkezi Londra’ya yerleşmişlerdir. Ancak zamanla maddi durumları düzelince şehrin daha sakin yerlerine taşınmışlardır. Türkiye’den gelen göçmenlerde aynı şekilde daha çok Kuzey Londra’ya yerleşmişlerdir. Batı Trakya gibi diğer yerlerden gelen Türkler ise belli bir yerde yoğunluk göstermemektedirler. Sayıca çok az oldukları için görünürlükleri de neredeyse yok gibidir.

Londra’daki Türklerin kısa yerleşme tarihinin ifade edilmesinden sonra şimdi ise Londra’daki Türklerin günümüzdeki mekânsal dağılımı üzerine durulacaktır. Bu yapılırken, daha önce ele alınan kısa yerleşme tarihçesi de göz önünde bulundurularak yaklaşık altmış yıllık mazisi olan Londra’daki Türklerin günümüzde hangi bölgelerde yoğun oldukları ya da görünür oldukları sorularına cevap aranacaktır.

Tablo 3:İngiltere’deki Kıbrıs ve Türkiye Doğumlu Nüfusun Bölgelere Göre Dağılımı

Bölge	Kıbrıs Doğumlu Nüfus	Toplam Kıbrıslı Nüfus İçindeki Payı (%)	Türkiye Doğumlu Nüfus	Toplam Türkiyeli Nüfus İçindeki Payı (%)
Londra	40,931	53,2	59,596	65.4
North East	1,318	1.7	1,054	1.6
North West	4,281	5.6	3,403	3.7
Yorkshire ve the Humber	3,226	4.2	3,179	3.5
East Midlands	3,936	5.1	2,923	3.2
West Midland	3,567	4.6	2,309	2.5
East	6,285	8.1	5,908	6.5
South East	8,099	10.5	7,816	8.6
South West	4,126	5.4	3,296	3.6
Galler	1,204	1.6	1,631	1.8
Toplam	76,973	100	91,115	100

Kaynak: 2011 Nüfus Sayımı, ONS.

Londra'daki Türk nüfusunun nerelerde yoğun olduğuna geçmeden önce İngiltere'de Türk nüfusunun nerelerde yoğun olduğuna bakmak faydalı olacaktır. En son yapılan nüfus sayıma göre İngiltere'de Kıbrıslı ve Türkiyeli doğumluların büyük bir çoğunluğu Londra'da yaşamaktadır. Buna göre İngiltere'deki 91,115 Türkiye doğumlu nüfusun %65.4'ü yani 59,596 kişi Londra'da yaşamaktadır. Geri kalan nüfusun İngiltere'nin kuzeyinde ve doğusunda yoğunlaşması ayrıca dikkat çekici bir özelliktir. İngiltere'nin kuzeyinde ve ortasında Türkiye doğumlu nüfus oldukça azdır. Bu mekânsal dağılım Kıbrıslı doğumlular içinde benzer bir şekildedir. İngiltere'de Kıbrıs doğumlu 76,973 kişi bulunmaktadır ve nüfusun büyük bir bölümü (%53.2) Londra'da yaşamaktadır (Tablo 3).

Tekrar altını çizmek gerekirse, Kıbrıs doğumlu nüfus denildiği zaman hem Türkler hem de Rumlar kastedilmektedir ve bu nüfusun ne kadarının Türk olduğu bilinmemektedir. İkinci ve üçüncü nesiller İngiltere'de doğdukları için nüfus sayımında Kıbrıslı ya da Türkiyeli olarak gözükmemektedirler. Bir diğer altı çizilmesi gereken husus ise, nüfus sayımı formlarını doldurmayan, oturma hakkı olmamasına rağmen İngiltere'de ikamet eden Türklerin varlığı dikkate alınırsa bu nüfusun daha fazla olduğunu söylemek hiç de yanlış olmaz. Buna göre, nüfus sayımı verilerinin haricinde Home Office gibi resmi kurumların yaptığı açıklamaların ve daha önce yapılmış çalışmaların ışığı altında İngiltere'de Kıbrıslı ve Türkiyeli olmak üzere toplam 250 bin civarında Türk vardır denilebilir ve bu nüfusun yaklaşık 185 bini, yani yaklaşık yüzde 75'lik bir kısmı Londra'da yaşamaktadır.

Londra'da kuzey-güney ayrımı şehrin birçok alanına yansıdığı gibi göçmen nüfuslarının dağılımına da yansımıştır. Londra'daki göçmenlerin büyük bir çoğunluğu Kuzey Londra'da yaşamaktadırlar. Bu bağlamda, Londra'daki Türklerin dağılımı diğer göçmen topluluklarıyla paralellik göstermektedir. Yani Londra'daki Türklerin büyük bir bölümü Kuzey Londra'daki ilçelerde bulunmaktadır. Londra'da Türk varlığı denildiği zaman ilk olarak akla gelen Enfield, Harringey ve Hackney ilçeleridir. Bu bölgelerde yapılacak kısa bir gezi bile Türk izlerinin görülmesini sağlar. Özellikle ana caddelerdeki dükkânların Türkçe tabelaları bölgedeki Türk varlığının en önemli kanıtıdır.

2011 nüfus sayımına göre 59,596 Türkiye doğumlunun bulunduğu Londra’da Türkiye doğumluların en fazla olduğu ilçe ise 13 bin 968 kişi ile Enfield olurken burayı sırasıyla 10 bin 096 kişi ile Haringey, 8 bin 982 kişi ile Hackney, 3 bin 777 kişi ile Islington ve 3 bin 279 kişi ile Waltham Forest izlemektedir. Bütün bu ilçelerin hepsi Kuzey Londra’dadır. Merkez Londra olarak kabul edilen City 19 kişi ile başkentteki Türkiye doğumluların en az yaşadığı bölge olurken, zengin bölgeler arasında bulunan Kensington ve Chelsea’da 869, Richmond’da ise 387 kişi Türkiye doğumlu olduğunu ifade etmiştir. 1,382 kişi ile Croydon kenti, Güney Londra’da yaşayan Türkiyelilerin en yoğun yaşadığı bölge olurken, Barnet 1,952 kişi ile Türkiye doğumluların en yoğun olduğu bölgeler arasındadır (Tablo 4 ve Harita 1).

Tablo 4: Londra’daki Türkiye Doğumlu Nüfusun İlçelere Göre Dağılımı

Bölge (İlçe)	Türkiye Doğumlu Nüfus	Türkiye Doğumlu Nüfus İçindeki Payı (%)
Enfield	13,968	23.5
Haringey	10,096	17.0
Hackney	8,982	15.0
Islington	3,777	6.3
Waltham Forest	3,279	5.5
Barnet	1,952	3.3
Croydon	1,382	2.3
Diğer ilçeler	16,160	27.1
TOPLAM	59,596	100

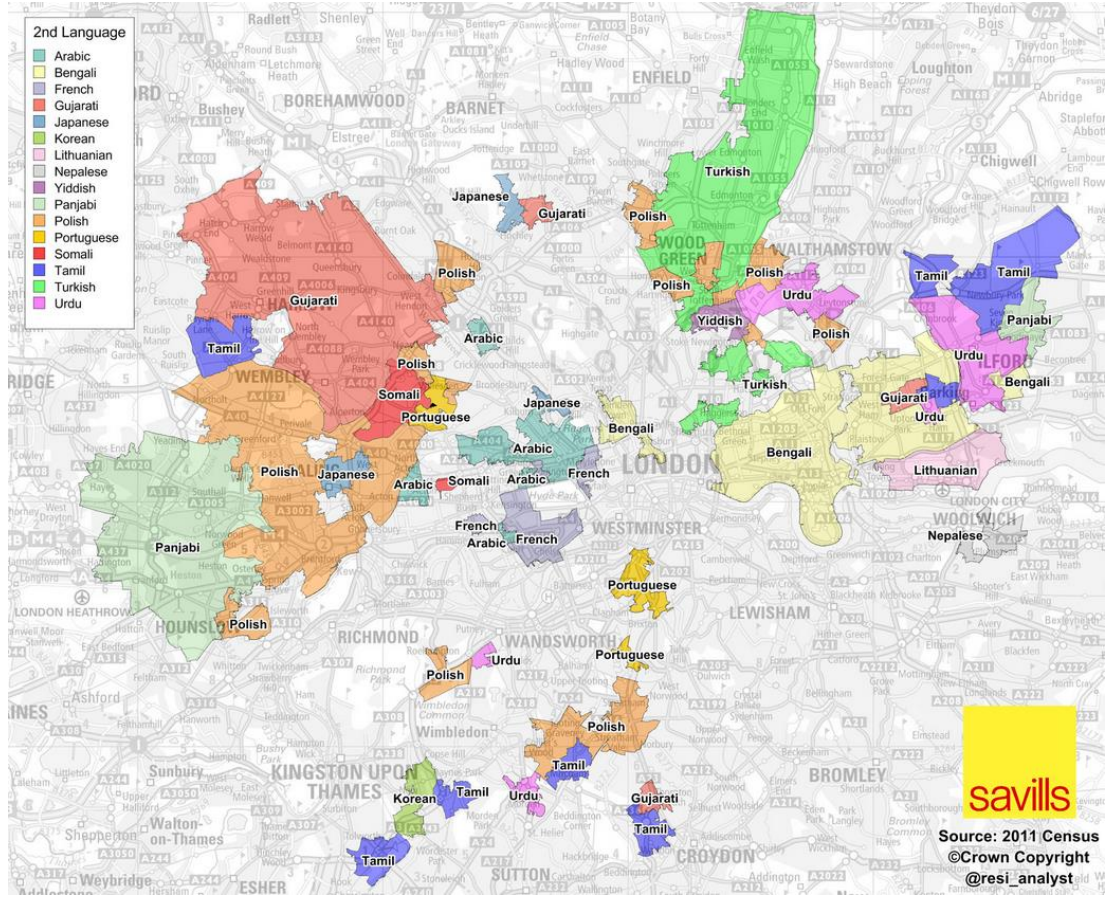
Kaynak: 2011 Nüfus Sayımı, ONS.

Türkiye doğumlu nüfus Enfield’de beyaz İngilizlerin ardından en kalabalık göçmen topluluğudur. Türkiye doğumluların yine yoğun olarak buldukları Haringey’de ikinci, Hackney’de üçüncü ve Islington’daki dördüncü en kalabalık etnik topluluktur. Kısacası, Londra’daki toplam Türkiye doğumluların %55.5’i Türklerin en yoğun olduğu Kuzey Londra’daki Enfield, Haringey ve Hackney ilçelerinde bulunmaktadır. Bu üç ilçedeki Türk nüfusunun İngiltere’deki toplam Türk nüfusuna oranı ise %37’dir.

Harita 1: Londra’da Türk Nüfusunun Yoğun Olduğu Yerler

2011 yılı nüfus sayımına göre Londra’da Kıbrıslıların sayısı 40,931’dir. Bu sayı 2001 yılı nüfus sayımında yaklaşık 44 bindir. Sayının düşmesi Londra’daki Kıbrıslı Türklerin sayısının düştüğü anlamına gelmemektedir. Daha önce ifade edildiği gibi nüfus sayımında sorulan sorulardan kaynaklanan problemlerden dolayı Türk nüfusu hakkında kesin bilgi edinmek oldukça zordur. Bu durum Kıbrıslı Türkler söz konusu olunca daha da zorlaşmaktadır. Ancak yine de Kıbrıslı Türklerin mekânsal dağılımı göstermesi açısından faydalıdır. Dolayısıyla 2011 nüfus sayımına göre ifade edilen ilçelerde Kıbrıslı sayısı az gözükse de gerçekte bu bölgelerde en az Türkiyeli Türkler ve hatta daha fazla Kıbrıslı Türk vardır. O yüzden bu bölgelerdeki tüm Türklerin sayısının daha fazla olduğu bir gerçektir. Nüfus sayısı her ne kadar tartışmalı olsa da, bu bölümde nüfus sayısından ziyade nüfusun ilçelere göre dağılım oranlarına eğilmek daha faydalı olacaktır.

Harita 2: Londra’da Konuşulan İkinci Dillerin Dağılımı (Savills, 2011)

Londra’daki Türklerin mekânsal dağılımını ele almanın bir diğer yolu da Türkçe konuşulan yerlerin dağılımına bakmaktır. Londra’da Türkçe konuşulanların dağılımı nüfusun dağılımı ile paralellik göstermektedir. Buna göre Türkçe’nin en çok konuşulduğu bölgeler yine Kuzey Londra’daki Enfield, Harringey ve Hackney’nin oluşturduğu bölgedir (Tablo 1 ve Harita 2)

Bu noktada Türklerin yoğun olduğu bölgelere ayrı ayrı bakmak daha doğru olacaktır. Gerçi bu bölgeler idari olarak birbirinden ayrılrsa da bir bütün olarak baktığımız zaman Türklerin yoğun olduğu ilçeler birbiri ile bitişiktir. Hatta Enfield, Harringey, Hackney, Islington, Waltham Forest ve Barnet ilçeleri birbiriyle komşu olan ilçelerdir. Dolayısıyla Türklerin yoğun olduğu bölgeler denildiği zaman Kuzey Londra’da idari olarak ayrı ama Türklerin beşeri coğrafyası açısından bütün olarak bir bölge akla gelir.

Seçimlerde, özellikle yerel seçimlerde Türk nüfusunun temsil edildiği yerlerin varlığı Londra’da Türk nüfusunun mekânsal dağılıma ışık tutan bir diğer unsurdur. İngiltere’deki Türkler seçimlerde diğer göçmen grupları kadar aktif değillerdir. şimdiye kadar Türk milletvekili ya da belediye başkanının olmaması bunun en güzel göstergelerinden biridir. Ancak 22 Mayıs 2014 yılında yapılan yerel seçimlerde eskiye nazaran çok daha fazla sayıda Türk belediye meclis üyesinin seçilmesi bu konuda Türklerin daha aktif olmaya başladığının kanıtıdır. Daha nceki yıllarda toplam 10 kişinin altında olan belediye meclis yesi sayısı 2014 seçimlerinde 32 kişiye yükselmiştir. 83 Türk adayın katıldığı yerel seçimlerden 32 kişi belediye meclis üyeliğini kazanmıştır. Ayrıca ifade etmek gerekir ki, belediye meclis üyelerinin ilçelere göre dağılımı nüfus dağılımı ile paralellik göstermektedir.

Tablo 5: 22 Mayıs 2014 Yerel Seçimlerine Göre Londra’daki Türk Belediye Meclis yelerinin İlçelere Göre Dağılımı

İlçe	Türk Belediye Meclis yesi Sayısı
Enfield	16
Haringey	5
Hackney	4
Islington	2
Bexley	2
Camden	1
Havering	1
Hillington	1
Toplam	32

Buna göre en fazla Türk belediye meclis yesi sayısının bulunduğu ilçe 16 kişi ile Enfield’dir. Daha sonra sırasıyla 5 kişi ile Haringey, 4 kişi ile Hackney, 2 kişi ile Islington, 2 kişi ile Bexley, 1 kişi ile Havering, 1 kişi ile Camden ve 1 kişi ile Hillington ilçeleri gelmektedir.

Ayrıca bu dağılıma göre Türk belediye meclis üyelerinin neredeyse tamamı Türk nüfusun yoğun olarak bulunduğu Kuzey Londra'dadır. 32 Belediye meclis üyesinin 2 tanesi Güneydoğu Londra (Bexley), 1 tanesi Batı Londra (Hillington), 1 tanesi Kuzeydoğu Londra (Havering) ve geri kalan 28 tanesi Kuzey Londra (Enfield, Harringey, Hackney, Islington, Camden) bölgesindedir. Belediye meclis üyesi seçilen Türklerin büyük bir çoğunluğu İşçi Partisi'den (24 kişi) seçilirken Muhafazakâr Parti'den seçilenler 7 kişi ve Liberal Demokrat Parti'den seçilen de 1 kişidir (Tablo 5).

2.3.1. Kuzey Londra'da Türklerin En Yoğun Olduğu Üç İlçe: Enfield, Harringey ve Hackney

İdari olarak birbirinden ayrı olan bu ilçelere bölgesel coğrafya bakış açısıyla bakılırsa, bir bütün olarak 'Londra Türk Bölgesi' denilebilir. Londra'da bulunan toplam Türk nüfusun yaklaşık olarak yüzde 55'nin yaşadığı bu bölge aynı zamanda Türk mekânlarının en çok gözle görünür olduğu yerdir. Elbette buralarda nüfusu fazla olan göçmen grubu sadece Türkler değildir. Çok kültürlü bir yapıya sahip olan Londra'da Türklerin yoğun olduğu bu bölgede birçok milletten göçmenler görmek mümkündür. Bu bölgeyi farklı kılan ise, Türklerin burada görünür ve hatırı sayılır bir varlığı olmasıdır. Hatta Enfield ilçesinde yerli halk olan Beyaz İngilizlerin ardından en fazla nüfusa sahip olan göçmen grubu Türklerdir. Kısaca, daha önce de belirtildiği gibi, Londra'daki Türk bölgesi denince akla Kuzey Londra'daki Enfield, Harringey ve Hackney ilçeleri gelir. Bu ilçeler idari olarak ayrı olsalar da, ilçelerin tümünün bir Türk bölgesi olarak düşünölmelidir. Buna en güzel örnek 'Green Lane' caddesidir.

Londra'da Türkler denilince ilk akla gelen cadde olan Green Lane Caddesi oldukça uzun bir caddedir. 12 km uzunluğu olan bu cadde birden fazla ilçenin içinden geçer. Caddenin güney ucu Newington Green'den başlar (Foto 1). Cadde'nin başlangıç kısmı Islington'a komşudur ve Hackney'yi de içine alacak şekilde başlar. Caddenin başlangıç yeri olan Newington Green bölgesi Türk nüfusunun yoğun olarak bulunduğu bölgedir. Hackney sınırları içinde olan Newington Green'den başlayan Green Lane Caddesi, Enfield sınırları içinde bulunan Winchmore Hill'e kadar gider.

Newington Green'den yola çıkıldığı zaman cadde boyunca Manor House, Harringey, Turnpike Lane, Wood Green, Palmers Green'den geçilerek Winmore Hill'e ulaşılır. Green Lane Caddesi'nin çevresindeki yerlerde de Türk nüfusu yoğundur.

Foto 1: Green Lane Caddesi'nin Başlangıcı, Newington Green,

Örneğin, Newington Green bölgesinin batısında bulunan Stoke Newington, Türk varlığının en görünür olduğu bir diğer yerdir. Manor House'un doğusunda bulunan Finsbury Park, Newington Green'in güney doğusunda bulunan Dalston Türklerin yoğun olduğu diğer bölgelerdir. Kısacası 'Green Lane' caddesi üzerinde ve bu caddesinin çevresinde bulunan yerler Londra'da Türklerin en yoğun olarak bulunduğu kesimdir. Hatta burası için 'Küçük Türkiye' ifadesi de kullanılmaktadır. Caddenin sosyolojik yapısı da farklıdır. Örneğin, Green Lane Caddesi'nin Harringey kısmında daha çok restoranlar vardır ve bu bölgede hâkim nüfus Türkiye'nin Kürt kökenli vatandaşlarıdır. Newington Green civarı ise daha çok sağ görüşlü ve milliyetçi insanların bulunduğu bölge olarak dikkat çekmektedir. Enfield Bölgesi ise daha çok Kıbrıslı ve Türkiyeli göçmenlerin konut alanları olarak dikkat çekmektedir.

Tam da bu noktada Londra'daki Türk nüfusun en fazla olduğu üç ilçe olan Enfield, Harringey ve Hackney'e tek tek bakmak faydalı olacaktır.

Foto 2: Palmers Green, Enfield

Londra'da Türk nüfusunun en fazla olduğu Enfield'in 2011 yılı nüfus sayımlarına göre toplam nüfusu 312,466'dır ve bu nüfusun 13,968 kişisi Türkiye doğumludur (Foto 2). Bu nüfus sayımında nüfusun %64.9'u kendisini İngiltere doğumlu olarak beyan etmiştir. Enfield'deki etnisite dağılımına bakıldığı zaman nüfusun %40.5'i kendini Beyaz Britanyalı olarak ifade etmiştir. Beyaz İngilizlerden sonra en fazla orana sahip olan etnik grup Türklendir. Bunun haricinde Siyahi Afrikalılar, Karayıblılar, Pakistanlılar diğer yüksek oranlara sahip etnik gruplardır. Nüfus sayımındaki problemleri göz önünde bulundurarak Enfield'da yaklaşık 30 bin kişinin olduğu tahmin edilebilir. Enfield Belediye meclis üyesi Ertan Ürer, bu rakamların gerçeği yansıtmadığını ifade etmektedir. Kendisinin 2008 yılında yaptığı bilimsel olmayan bir araştırmaya göre, Enfield sınırları içinde yaşayan Türklerin sayısı 30

binin üzerindedir. Bütün bu veri ve tahminlerden hareketle Enfield bölgesinde 30 bin civarında Türk vardır denilebilir.

Merkezi Londra'nın kuzeyinde dış Londra'da (Outer London) bulunan Enfield bir sınırlı ilçesidir. İlçenin doğusu ve kuzeydoğusundaki mahallelerde daha çok Beyaz İngilizler yaşarken batı bölgesinde etnik çeşitlilik oldukça fazladır. Buna göre Türkler Enfield'in batısında, kuzeybatısında ve güneybatısında daha yoğun bir nüfusa sahiptirler. Edmonton Green, Palmers Green, Enfield Lock, Turkey Street, Ponders End, South Gate, Haselbury, Jubilee, Bush Hill Park, South Gate Green, Wichmore Hill gibi mahalleler Türklerin yoğun olarak yerleştiği yerlerdir.

Londra'da Türk nüfusunun yoğun olduğu bir diğer ilçe ise Harringey'dir (Foto 3) Enfield'e göre şehir merkezine daha yakın olması bu bölgedeki Türk varlığının daha görünür olmasına sebep olmuştur. Çok kültürlü bir şehir olan Londra'da dünya mutfağına ait birçok örneği görmek mümkündür. Bu bağlamda, Türk restoranları denilince çoğu kişinin aklına Harringey gelir. Ayrıca bir diğer dikkat çekici husus, yine Harringey denildiği zaman daha çok Türkiye'nin doğu bölgesinden göç eden göçmenlerin varlığıdır. İlçe genelinde durum böyle olmasa da, restoranların yoğun olarak bulunduğu bölgelerde restoran sahiplerinin ve çalışanlarının genelde Türkiye'nin doğu bölgesinden olması bunun bir kanıtıdır.

2011 nüfus sayımana göre Harringey ilçesinin toplam nüfusu 254, 926 kişidir. Bu sayıma göre Harringey'deki Türkiye doğumlu nüfusun sayısı ise 10,096'dır. Harringey'de aynen çevre ilçelerde olduğu gibi son yıllarda Polonyalı göçmen sayısı artmıştır. Bunu caddelerdeki tabelalardan da görmek mümkündür. İlçe sınırları içinde birçok göçmen grubu vardır. 2011 yılı nüfus sayımına göre Harringey sınırları içinde Beyaz İngiliz olmayanların oranı %65'tir. Bu oran Londra ortalaması olan %55'in çok üstündedir. Harringey'de etnisite dağılımına bakıldığında zaman yüksek orana sahip gruplar Türkler, Polonyalılar, Siyahi Afrikalılar, Karayiblilerdir. Harringey'deki Türkler ilçenin hemen hemen her tarafında mevcuttur. Ancak daha yoğun olarak buldukları semtler ise White Hart Lane, Seven Sisters, Tottenham Hale, Tottenham Green, Harringey, Noel Park, Hornsey, Alexandra, Bowes, Bruce Grove semtleridir.

Foto 3: Green Lane Caddesi, Harringey.

2011 nüfus sayımına göre 246,270 nüfusu olan Hackney ilçesi Türklerin yoğun olarak bulunduğu bir diğer ilçedir. Bu nüfus sayımına göre Türkiye doğumluların sayısı 8,962'dir. Merkezi Londra'ya yakın bir semt olarak kabul edilen Hackney sınırları içinde birçok göçmen grubu vardır. Bu grupların başında Siyahi Karaibliler, Siyasi Afrikalılar, Türkler, Polonyalılar başta gelmektedir. Aynen Harringey'de olduğu gibi Hackney'de de Beyaz İngilizlerin oranı Londra ortalamasının altındadır. Yani bu ilçede birçok ülkeden gelen göçmenler bölgesidir. Green Lane Caddesi'nden sonra Türklerin en fazla görünür olduğu cadde olan Stoke Newington High Street Caddesi bu ilçe sınırları içinde bulunmaktadır (Foto 4).

Foto 4: Stoke Newington High Street Caddesi, Hackney.

Tablo 6: Londra'daki Türk Nüfusun En Yoğun Olduğu Üç İlçede Türk Nüfusun Yoğun Olduğu Mahalleler

İlçe Adı	Türklerin yoğun olarak bulunduğu mahalleler
Enfield	Edmonton Green, Palmers Green, Enfield Lock, Turkey Street, Ponders End, South Gate, Haselbury, Jubilee, Bush Hill Park, South Gate Green, Wichmore Hill
Haringey	White Hart Lane, Seven Sisters, Tottenham Hale, Tottenham Green, Harringey, Noel Park, Hornsey, Alexandra, Bowes, Bruce Grove.
Hackney	Dalston, Stoke Newington Central, Lordship, King Park, Hackney Central, Hackney Down, Chattam, Brownswood, De Beauvoir, Haggerston.

Bu cadde üzerinde Türklere ait restoran, market çiçekçi, berber, kitapçı, büfe, kafe vb yerler bulunduğu gibi, aynı zamanda Türk topluluğuna ait Aziziye Camii de bu caddenin üzerindedir. Londra Alevi Derneği ve Cemevi de bu caddenin hemen yakınında bulunmaktadır. Kısacası, bu cadde Green Lane'den sonra Türklerin en fazla görünür olduğu ve Türklerle özdeşleşmiş ikinci caddedir. Türk nüfusunu

Hackney ilçe sınırlarında hemen hemen her semtte mevcuttur. Ancak yoğun olarak bulunduğu semtler ise Dalston, Stoke Newington Central, Lordship, King Park, Hackney Central, Hackney Down, Chattam, Brownswood, De Beauvoir, Haggerston semtleridir (Tablo 6).

2.3.2. Londra’da Türklerin Bulunduğu Diğer İlçeler

Londra’da Türk nüfusun yoğun olarak bulunduğu Enfield, Haringey ve Hackney ilçeleri kadar olmasa da Londra’nın diğer ilçelerinde de Türk nüfusunun nispeten yoğun olduğu yerler vardır. Bunlardan ilki, Kuzey Londra’da bulunan Islington, Waltham Forest ve Barnet ilçeleridir. Diğeri ise Güney Londra’da Türklerin az da olsa nispeten yoğun olduğu Southwark, Lewisham, Croydon, Greenwich gibi ilçelerdir.

Islington, Waltham Forest ve Barnet ilçeleri birçok göçmen nüfusa sahip ilçelerden birisidir. Bu ilçedeki Türkler hakim azınlık grup olmasalar da, yine de dikkate değer bir varlık söz konusudur. 2011 nüfus sayımına göre Türkiye doğumluların sayısı sırasıyla Islington’da 3,777, Waltham Forest’da 3,279 ve Barnet’te 1,952’dir. Bu üç ilçedeki toplam Türkiye doğumluların sayısı 9,008’dir ve bu da yaklaşık Londra’daki toplam Türk nüfusunun yüzde 15’ine denk düşer. Bu üç ilçedeki Türkiye doğumluların sayısı Londra’daki en fazla Türk nüfusun bulunduğu üçüncü ilçe ile Hackney’deki kadardır.

Islington, Waltham Forest ve Barnet Kuzey Londra’daki tüm ilçeler gibi birçok farklı göçmen topluluğunun bulunduğu ilçelerdir. Siyahi Karayipliler, Fransızlar, Polonyalılar, Siyahi Afrikalılar göçmen topluluklarından bazılarıdır. Islington Avrupalı göçmenlerin biraz daha fazla olması sebebiyle ayrıca farklılık göstermektedir. Islington’daki Finsbury Park, Caledonian, Holloway, Highbury East, Barnbury, Bunhill gibi mahallelerde Türk nüfusu nispeten daha yoğun iken; Waltham Forest’te Chapel End, William Moris, Wood Street, Leyton, Hatch Lane, Endlebury, Chingford mahallerinde Türk nüfusu nispeten daha fazladır.

Güney Londra’daki Türkler kuzeye göre oldukça azdır. Bu konuda resmi ve kesin bir oran verilemese de tahminen Londra’daki tüm Türklerin yüzde onluk bir kısmı

Güney Londra'da bulunmaktadır. Daha çok güneydoğu Londra'da bulunan Türklerin yoğun olarak bulunduğu semtler Lewisham, Southwark, Greenwich, Croydon ve Bexley'dir. Londra'ya ilk gelen Kıbrıslı Türklerin ikinci inşa ettiği caminin (Peckham Cami) güneyde olması bu bölgelere kuzeye göre daha az da olsa Türklerin yerleşmiş olduğunun göstergesidir. Güney Londra'da Türk göçmen topluluğu gibi diğer göçmen grupları da kuzeye göre nispeten daha azdır. Ancak son yıllarda özellikle Lewisham ve Croydon bölgesinden göçmen nüfusu artmıştır.

3.BÖLÜM: LONDRA'DAKİ TÜRK VARLIĞINA AİT MEKÂNLAR

Bu bölümde Londra'da Türk varlığına ait mekânların genel olarak bir resmi çizilecektir. Bu yapılırken iki noktaya dikkat edilecektir. Birincisi, İngiltere'deki Türk nüfusunun büyük bir bölümünün bulunduğu Londra, bölgesel coğrafya yaklaşımı ile Londra'daki Türklere ait yerlerin beşeri coğrafya özellikleri ele alınacaktır. İkincisi ise, Londra'daki Türk mekânlarına ait genel tablo çizilirken aynı zamanda bu mekânlardaki göçmenlerin aidiyet kavramı ile ilişkisi ele alınacaktır. Bu yapılırken aidiyet kavramı daha sonraki bölümde kapsamlı bir şekilde inceleneceği için dolaylı olarak ele alınacaktır. Bu bakış açısı çerçevesinde bölümün ilk kısmı teorik bir çerçeve çizmeyi amaçlamaktadır. Göçmen mekânları incelenirken temel kavramlardan olan 'diaspora' ve 'ulusaşırı mekân' kavramları ve bu kavramların Londra'daki Türk mekânlarıyla ilişkisi sorgulanacaktır. Açıkça söylemek gerekirse, çoğu çalışmalarda bir veri olarak bu iki kavram birbirinin zıddı olarak kabul edilir ve bir göçmen mekânını anlamak için biri diğerine tercih edilir. Oysa bunlar birbirinin zıddı değildir ya da en azından biri diğerine terkedilecek kavramlar değildir. Diaspora kavramı denilince daha çok anavatana dair özellikler akla gelirken ulusaşırı mekânlar denilince daha çok anavatani ve hatta mekânları aşan özellikler akla gelir. Bizzat bir olguda bu iki durumu eş zamanlı olarak görmek mümkündür. İşte bu ikircikli durumu aşmak içinde coğrafi bir bakış oldukça faydalı olacaktır. Hem diasporaya hem de ulusaşırılığa ait öğeleri içinde barındaran ve onları kapsayan bir çerçeve olarak mekânsal bakış oldukça önemlidir. Londra'da Türk mekânları denildiği zaman, diaspora mekânları ve ulusaşırı mekânlar eş zamanlı olarak gözlemlenebilen olgular olarak düşünülecektir. Bu teorik çerçeve oluşturulduktan sonra Londra'daki Türk mekânları üç bölümde ele alınacaktır. Bunlar sırasıyla; İş emek mekânları, toplumsal ve kültürel mekânlar ve konutsal mekânlardır. Bu başlıklar kendi içinde alt başlıklara da ayrılmıştır. Ayrıca mekânı tematik başlıklara ayırmak konuyu daha iyi kavramak amacıyla olduğu ve tüm bu başlıkların bir bütüne ait olduğu unutulmamalıdır. İşte bunun için bölüm sonunda Londra'daki Türk mekânlarının genel bir değerlendirmesi yapılacaktır. Londra'daki Türk mekânları genel olarak değerlendirildikten sonra göçmen ve aidiyet arasındaki ilişkiyi ele

almak daha sağlıklı olacaktır. O halde denilebilir ki, bu bölüm aidiyet kavramını incelemek için gerekli olan mekânsal temeli oluşturmaktadır.

3.1. Diaspora Mekânları ve Ulusaşırı Mekânlar

Göç eden bir kişinin gittiği yere uyum sağlaması ve zamanla asimile olması ya da en azından entegre olması göç çalışmalarının klasikleşmiş bir argümanıdır. Buna göre, terkedilen ülke ile bağlar zamanla zayıflayacak ve orası belki emekli olununca dönülecek bir yer olacaktır. Fiziksel mesafe olarak uzak olduğu için zamanla zihnen de uzaklaşılacağı düşünülen eski yerin nostaljik bir değeri olsa da, bu durum ilk gidenlerden sonraki ikinci ve üçüncü kuşaklarda ortadan kalkacaktır ve yeni yerde oranın toplumsal hayatına uyumlu bir şekilde hayat devam edecektir. Varsayılan bu durum tam olarak gerçekleşmemiştir. Aksine göçmenler geldikleri yer ile bağlarını devam ettirmişler ve bu bağları ekonomik, siyasal ve kültürel olarak güçlendirmeye çalışmışlardır.

Dolayısıyla asimilasyonu esas alan görüş uluslararası göç ve göçmenler olgusunu açıklamada yetersiz kalmıştır. Bu noktada ‘ulusaşırı’ kavramı devreye girmiştir ve buna bağlı olarak ulusaşırıçılık, ulusaşırı göçler, ulusaşırı göçmenler ve ulusaşırı toplumsal mekân gibi kavramlar literatürde kullanılır olmuştur.

Ulusashirilik kavramı ile doğrudan ilişkili olan ve hatta bu kavramın doğmasına sebep olan olgu ise küreselleşmedir. Küreselleşme uzun mesafeli göçleri kolaylaştırdığı gibi ulusaşırıçılığı da yoğunlaştırmıştır. Zaman mekân sıkışması, internet, ulaşım teknolojilerinde ilerleme gibi olgular; yerler arasındaki akışı kolaylaştırmıştır. Fiziki hareketliğin hızlanması ile beraber kültürel ve toplumsal hareketlik de hızlanmıştır ve bu sebeple göçmenler anavatanları ile bağlarını daha da kuvvetlendirmişlerdir. Kavram üzerine kafa yoranlar, ona değişik anlamlar yüklemişlerdir. Bu anlamlar birbirini tamamladığı gibi, zamanla birçok kavram içiçe geçtiği için bir anlam kargaşası da yaşanmaya başlamıştır. Hal böyle olunca, bir olguyu açıklarken olgu ile ilişkili kavramların izini sürmek de kaçınılmaz olmaktadır. Tam da bu noktada bir noktanın altını çizmekte fayda vardır: ‘Küreselleşme yeni bir olgu değildir ama günümüzde kazandığı özellikler ve hız onu yepyeni bir olgu olarak karşımıza çıkarmaktadır’ (Özgüç ve Tümertekin, 2013: 71). Yani ulaşımın ve iletişimin

gelişmesine bağlı olarak göçler eskiden beri artmıştır. Ancak yirmi birinci yüzyılda ulaşım ve iletişimdeki gelişme hızı çok daha arttığı için günümüzde göç ve ona bağlı olgular çok daha farklı bir boyut kazanmıştır. Dolayısıyla küreselleşmenin bu yepyeni hali göç olgusuna da yeni özellikler ve yeni kavramlar kazandırmıştır. Bunlardan biri de uluslararası kavramıdır. Göç çalışmalarında uluslararası kavramı 1990'larda geliştirilen ve kullanılmaya başlanan bir kavramdır. İlk zamanlar diaspora kavramına yeni bir anlam ilave etme amacıyla ya da diaspora kavramının yerine kullanılmıştır. Modern anlamda kullanılan diaspora kavramıyla uluslararası kavramı birçok açıdan örtüşmektedir ve aynı zamanda birçok noktada ayrılmaktadırlar. Bu noktada diaspora ve uluslararası kavramlarının kökenlerine ve kavramların tarihsel gelişimine bakmak faydalı olacaktır.

3.1.1 Diaporadan Uluslararasılığa

1980'lere kadar diaspora kavramı, aynı duyguları paylaşan, birbirlerine ve etnik kimliklerine bağlı göçmenleri ifade etmek için kullanılmıştır. Diaspora kavramı, göçmen topluluklarının anavatan ile yakın ilişkilerini ve göç edilen ülkedeki etnisiteye dayalı mekânları analiz etmek için kullanılmıştır (Cohen, 1997; Vertovec, 1999). Modern anlamda diaspora kavramının sık kullanılır olması ise göç dalgalarının artmasıyla ilgilidir. Srenerny (2003:301)'in ifade ettiği gibi, "Bu yüzyılda (yirminci yüzyıl) kitlesel göçler diasporaları üretmiştir". Aynı zamanda göç edenlerin gittikleri yerlerde oluşturdukları kimlikler, 'anavatan' ile ilişkilendirilerek anlaşılmaya çalışılmıştır. Pattie (1999:3)'e göre: "Bizatihi kimlik gibi diaspora, yurda geri dönüş ve anavatan kavramları hep beraber sürekli bir oluşum içindedir".

Diaspora kavramının tarihsel gelişimine bakılacak olursa, açıkça ifade etmek gerekir ki kavramın orjinal anlamı ile modern dönemdeki anlamı oldukça farklıdır:

"Geleneksel olarak, *diaspora*, Babil sürgününden sonra Yahudilerin Filistin dışına dağılma ve yerleşmelerini tanımlamada kullanılan bir kavramdır. Fakat artık genel olarak ülkelerinden uzakta çeşitli etnik azınlık gruplarının göç hareketlerini ve yerleştirilmelerini içine alacak şekilde genişletilmiştir... Modern diasporalar yabancı bir ülkede oturan ve çalışan, fakat çıktıkları ülke ile-anavatanlarıyla- olan güçlü maddi ve manevi bağlarını sürdüren göçmen gruplarıdır. Göçmenler ile çıktıkları ülke arasında güçlü bağlar, düzenli ziyaretler, hatta, anavatanla kültürel ve siyasal bağları sıkı tutmak amacıyla lobbycilik yapmak şeklinde de sürdürülür. Diaspora,

hem oturduğu ülkeye hem de anavatanına çeşitli nedenlerle bağlı olan, fakat oturduğu ülke ile tam bütünleşemeyen göçmenleri tanımlamada çok uygun düşen bir kavramdır”(Tümertekin ve Özgüç, 2013:242)

Modern diaspora kavramı, anavatandan uzak tüm azınlıkları kapsayıcı bir şekilde kullanılmaya başlandıktan sonra aralarındaki farklılıkları ortaya koymak için çeşitli ayrımlar yapılmıştır. Örneğin Kliot (1996), etnik diasporaları üçe ayırmıştır. Buna göre: birincisi *antik ya da çok eski diasporalar* (Yahudi, Ermeni, Yunanlı); ikincisi, *eski diasporalar* (Güney Asyalılar, denizaşırı Çinliler); üçüncüsü, *yeni ortaya çıkan diasporalar* (Almanya’da Türkler, Fransa’da Kuzey Afrikalılar)’dır (Tümertekin ve Özgüç, 2013:242). Bu zaman perspektifli diaspora sınıflamasının haricinde bir diğer sınıflandırmada Cohen’in, küresel ekonominin oluşum sürecini esas alan sınıflamasıdır. Buna göre: “Eski diasporalar ikiye ayrılır: Birincisi, Yahudiler ve Ermeniler gibi zorunlu diasporalardır; ikincisi, İngilizler gibi sömürge diasporalarıdır. Modern diasporalar ise üçe ayrılır. Birincisi, Yahudiler ve Lübnanlılar gibi ticaret diasporaları; ikincisi İngilizler gibi iş (business) diasporaları; üçüncüsü ise İrlandalılar, Hintliler, Çinliler ve Türkler gibi emek diasporalarıdır” (Cohen, 1997:73). Modern diasporaların oluşumu, daha sonraki çalışmalarda zorunlu göç etme kavramından ziyade ekonomik ihtiyaçlara göre açıklanmıştır. İster zorunluluktan isterse ekonomik ihtiyaçlardan kaynaklansın, her iki diaspora görüşünde de göçmenlere hiç seçme hakkı verilmemiştir. Oysa göç sorununa dair algılar küreseleşmenin etkisiyle değişmiştir. Günümüzde göçmenler anavatanına geri dönme ya da göç ettikleri ülkede kalmayı seçme imkânına eskisinden çok daha fazla sahiptirler ve nereye seçerlerse seçsinler, çıktıkları ülke ile yaşadıkları ülke arasındaki ilişkiler eskisinden çok daha farklıdır. Artık tek bir toplumdaki etkilenmekten ziyade birçok toplumdaki etkilenerek daha geniş bir toplumsal ilişkiler kurmaktadır (Simsek, 2012). Modern göçmenler, iletişim ve bilgi teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak çıktıkları ülke ve yaşadıkları ülkedeki diğer toplumlarla hem reel hem de sanal olarak ilişki kurabilirler ve dolayısıyla buna bağlı olarak, yeni bir kimlik ve aidiyet duygusu geliştirirler (Horst, 2002). Bu durum, artık diasporanın ve diaspora mekânlarının yeni bir boyut kazanması anlamına gelmektedir.

Cohen (1997)’in diasporaları ekonomik değişimlere göre ayırmasına karşın Vertovec (1996, 1997) bu kavramı fonksiyonlarına göre ayırır. Buna göre modern diasporalar

üç ayrılır: Birincisi, '*toplumsal bir form*' olarak diasporalardır. Bu tanımlamada, ulus devletin sınırlarını aşan sosyal, ekonomik ve politik ağlara sahip ulusaşırı topluluklar kastedilmektedir. İkincisi, '*bir bilinç örneği*' olarak diasporalardır. Bu bilinç ulusaşırı bağlantılar aracılığıyla ortaya çıkar. Bu yaklaşım Du Bois tarafından 'çifte bilinç' olarak ifade edilmiştir. Bu tanımlaya göre göçmenler, 'hem burada hem orada' ve 'vatandan uzakta yeni bir vatanda' olduklarının bilincindedirler. Üçüncüsü ise, '*kültürel inşa ve dışavurum biçimi*' olarak diasporadır. Modern diasporaya dair bu üç yaklaşım, diapora kimliklerini anlamak için yeni teorik bir çerçeve sağlar. Hall (1990)'a göre, diaspora kimlikleri, sürekli yeniden inşa edilir. Bu süreklidir. Göçmenler, çıktıkları ülke ile güçlü bağlara sahip olsalarda asla sabit ve özcü değillerdir ve dolayısıyla kendilerini dönüştürebilirler. Diaspora kimlikleri, sürekli bir toplumsal etkileşimin ve bizatihi kendini yeniden inşa etmenin bir parçasıdır (Sismsek, 2012).

Kısacası, artık diaspora denilince akla yekpare bir topluluk gelmemektedir. Tam tersine, hem çıkılan hem de yaşanılan ülkeyle kurulan eş zamanlı ilişkiden dolayı ortaya yeni bir durum çıkmaktadır. Ayrıca anavatan ve yaşanılan ülke arasındaki toplumsal, ekonomik ve kültürel farklılıklar, bu yeni durumda kendi içinde çeşitlendirmektedir. Dolayısıyla günümüzde diaspora denilince aynı hisleri paylaşan bir topluluk akla gelmemektedir:

“Anavatan hakkında kolektif bir hafıza ve efsane küresel diasporalarda gerekli bir özellik olmaktan artık çıkmıştır. Tek bir “müşterek hafıza”nın varlığına ya da anavatan hakkında aynı imaj, aynı anılar ve fikirlerin taşıdığına rastlamak son derece güçtür... anavatana bakış çok farklı zihin haritaları sunmaktadır” (Tümerkin ve Özgüç 2013:243).

Bu noktada denilebilir ki, diaspora kavramı yeni göç tecrübelerini anlamada yeterli bir kavram değildir. Özellikle, ikinci ve üçüncü kuşağa dair olguları anlamada sınırlıdır. 1990'larda başlayan çalışmalarla diaspora kavramının eksiklikleri ifade edilmeye başlanmıştır. Glick Shiller, Basch and Blanc-Szanton göç çalışmalarında birden çok yere ait göçmenleri anlamak için, yeni bir kavrama ihtiyaç duyulduğunu ifade etmişlerdir ve bu ihtiyaçtan dolayı ulusaşırıcılığı kavramsallaştırmışlardır. “Biz ulusaşırıcılığı bir süreç olarak tanımlıyoruz. Göçmenler hem çıkılan hem de göç edilen ülkede toplumsal bir alan inşa ederler. Toplumsal alan inşa eden göçmenler

ulusaşırı göçmenler olarak tanımlanır” (Glick Schiller, 1992:1). Uluşaşırıçılık, toplumsal ağlar, faaliyetler ve yaşam kalıplarından oluşan bir kompozisyondur ve bu hem çıkılan hem de yaşanılan ülkedeki toplumları içine alır (Glick Schiller, 1997:158).

Kavramın ortaya çıkışında iki olgu ona eşlik etmiştir: Küreselleşme ve küresel çağda ulus-devlet. Bu iki olgu epey bir tartışma konusudur. Dolayısıyla bu iki olguya yakından bakmak uluşaşırıçılık ve göç arasındaki ilişkiyi daha net görmek için faydalı olacaktır.

3.1.2. Küreselleşme Süreci ve Küresel Çağda Ulus-Devlet

Küreselleşme ve uluşaşırıçılık arasındaki bağ, iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmelerle doğrudan ilişkilidir. Bu teknolojilerle çıkılan ülke ile yaşanılan ülke arasındaki ilişkiler kolaylaşmış ve artmıştır. Bu durum kolaylığın yanı sıra toplumsal, ekonomik ve kültürel etkilileşimi de beraberinde getirmiştir. Bir diğer ifadeyle küreselleşmeyle birlikte yerler ve mekânlar arasındaki akışlar hızlanmıştır. Bu durum göçmenlerin kolaylıkla uluşaşırı bağlar kurabilmelerine ve kendi topluluklarını dönüştürmelerine imkân sağlamıştır (Kennedy ve Roudometof, 2002). Vertovec (1999:449)’in ifadesine göre: “Eskinin diasporası iletişim, hareketlilik ve toplumsal organizasyonlar aracılığıyla günümüzde uluşaşırı topluluklar adıyla devam etmektedir”. Bu noktada çoğu çalışmada diaspora kavramının miadını doldurduğu ve yerine uluşaşırı kavramının kullanılması gerektiğinin savunulduğunu ifade etmek gerekir.

Uluşaşırıçılığa dair yapılan çalışmalarda en çok tartışılan konulardan birisi de modern ulus-devletin gücünün zayıfladığıdır. Ulus devletin gücünün zayıfladığını ve hatta ulus devlet döneminin bittiğini savunanlar kadar bu görüşlere karşı çıkanlar da olmuştur. İster bu görüşler savunulsun ister karşı çıkılsın, şu kesindir ki; ulus devlet kavramına yüklenen anlamlar eskiye göre değişmeye başlamıştır ve bu durum göç çalışmalarına da yansımıştır.

Wimmer ve Glick Schiller (2002)’e göre; ulus-devletlerin inşa süreci bizzat göç kavramına dair algılara biçim vermiştir. Bu noktada ‘metodolojik ulusculuk’

kavramını kullanmışlardır. Buna göre; metodolojik ulusçuluk, toplumsal analiz yapılırken ulus devletin zihinlerde çizdiği sınırların bir veri olarak kabul edilip bu sınırların terkedilmesinin gerekliliğini savunur. Bu yazarlar, diaspora ve uluslaşırıcılık kavramları arasında ayırım yapsalar da onlara göre uluslaşırıcılık kavramı şimdiki durumu kavramak için daha uygundur ve diaspora ile uluslaşırılık aralarında çok az bağlantı vardır. Onlara göre, diasporalar belli bir nüfusa ya da belli bir anavatana bağlılık olarak algılanır. Uluslaşırıcılıkta ise, insanların ve toplulukların sınırları aşan hareketliliği söz konusudur. Bu yüzden diaspora kavramı denilince anavatana güçlü duygusal bağlar geliştiren göçmen topluluklar anlaşılır. Oysa uluslaşır topluluklar, hem çıkılan ülke hem de yaşanılan ülkeyle ve ayrıca diğer yerlerle yakın bağları sürdürme yeteneğine sahiptir. Bu sebeple bir uluslaşır topluluk hemen hemen her zaman diasporiktir. Fakat diasporik bir topluluğun uluslaşır olması bir zaruret değildir. Bir diğer ifade ile, uluslaşırıcılık bireylerin ve toplulukların ülke sınırlarını aşan hareketliliğiyle ilgili genel bir kavramken, diaspora daha spesifik ve hareketlilikten ziyade kültürel bağlılığı ifade eder (Simsek, 2012).

Uluslaşırılık, son zamanlarda moda kavram olmasına rağmen bu kavramı şiddetli bir şekilde eleştirenler de vardır. (Al-Ali Koshar, 2002; Soysal, 1999; Kastoryano, 2003). Bunlara göre, ulus-devlet toplumsal alana hâlâ şekil verir ve uluslaşırılık bir gerçeklikten ziyade bir kurgudur. Kastoryano (2003:416)'nin ifadesine göre: “Çoğu uluslaşır topluluklar ortak bir coğrafi, ekonomik ve kültürel referansın üstüne inşa edilmiştir”. Ona göre, uluslaşırılık yeni bir ulusçuluk çeşididir ve bu durum ‘uluslaşır ulusçuluk’ adı altında ifade edilir. Yani göçmenler gittikleri ülkede uluslaşır ilişkiler ağı içinde olsa da neticede orada da anavatanla toplumsal ve kültürel bağları vardır. Bu bağlamda devletlerinde yeni konsepte uyum sağlaması yani daha dinamik ve hareketli bir biçimde göç olgusuna dahil olması bu kavramsallaştırmayı haklı çıkarmaktadır.

Uluslaşır topluluklar ve uluslaşır göçmenler hakkında tek bir tanım yoktur. Göç çeşitleri, kuşaklar ve coğrafi unsurlar gibi farklı özelliklerden dolayı tanımlamalarda farklılık gösterir (Simsek, 2012). Al-Ali (2001:594)'e göre: “Şüphesiz, uluslaşır topluluklar ifadesini kullanmak oldukça sorunludur. Çünkü, farklı farklı insanların az ya da çok nasıl büyük bir çerçevenin içine dahil edildiği analiz edilmeden bu kavramı

kullanmak promlemlı olur. Birçok farklı göçmen toplulukları vardır ve uluslaşırıcılığa dair çalışmaların çoğu bu farklılıkları gizleme eğilimindedir. Guarzino ve Diaz (1999:416), aynı durumun altını çizer. Onlara göre, uluslaşırı topluluk kavramı her göçmen topluluklarına uygulanamaz.

Bu noktada Soysal (1999:13)'ın ulusal ve uluslaşırı ikiliğine dair fikirleri dikkate değerdir. O'na göre, vatandaşlık ve kimlik üzerine tartışmalarda, ulusal ve uluslaşırı ikiliği nihayete ermiş bir teorik çerçeveden ziyade bir çeşitlilik olarak görülmelidir. Artık, ulusal ve uluslaşırı ikiliği kullanılarak kimlik ve aidiyetlere çerçeve çizmek bırakılmalıdır. Ulusal ve uluslaşırı kavramlarına gelişmekte olan bir aşama olarak bakmak yerine, her ikisini de teorik çerçevemizi oluşturacağımız bir değişken olarak görmek daha faydalı olacaktır. Çünkü ulusal olan ile ulus aşırı olan aynı anda birlikte var olurlar.

Simsek (2012), bu görüşü eleştirmektektedir. Soysal'ın, göçmenlerin küresel düzeydeki tecrübelerini hesaba katmadığını ileri sürmektedir. Ulusal olan ile uluslaşırı olanı aynı düzlemde tartışmak, farklı göçmen pratiklerinin genel resmini görmede faydalı değildir. Böyle bir bakış açısı, göç edilen ülkede doğup büyüyen ikinci kuşağın tecrübelerini anlamada yetersizdir. Londra'daki Türkçe konuşan toplulukların ikinci kuşağı üzerine araştırma yapan Simsek (2012:35), ulusötesicilik kavramı olmadan ikinci kuşağa ait tecrübelerin anlaşılamayacağını ifade etmektedir: 'Ulusalcılık tek bir çerçeve içinde bulunmasına karşın ulusötesicilik, ulus-devlet sınırlarını aşan çoklu tecrübeler hakkındadır. Ulusal olanla ilgili kavramlar; yer, vatan, coğrafi görünüm (landscape), kökler ve aidiyet ile ilgili kavramlardır. Ulusötesini çağırştırıran kavramlar ise; yurtsuzlaşma, köksüzlük, kökünden arınmak, küresel kültür mekânları, ayrışma, ve yeni yerler arzu etme ile ilgilidir'.

Bir diğerk dikkate değer eleştiride Şenay (2010:256) tarafından yapılmıştır. Ona göre; uluslaşırı alanların oluşumunu inceleyen çalışmalar genellikle belli aktörler üzerinden konuya eğilmektedirler. Genel yaklaşım devletlerin uluslaşırı alanların inşasındaki rolünü pek dikkate almamaktadır. Şenay'ın Avustralya'lı Türkler ve uluslaşırı kimlikler üzerine yaptığı çalışmasında, buradaki Türklerin kimliklerinin oluşumunda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin etkisini açıklar. Aynı durum Londra'daki Türkler

için de geçerlidir. Genel olarak Londra'daki Türkler üzerine yapılan çalışmalarda göçmen mekânlarının ve kimliklerinin oluşumunda göçmenlerin geldiği devletin etkisi dikkate alınmamıştır. Hatta görmezden gelinmiştir. Oysa küreselleşme çağında nasıl göçmenler uluslararası ilişkiler kuruyorsa devletler de bu döneme uyum sağlamışlardır. Yani göçmenleri etkileme kabiliyetleri eskisinden daha fazladır. Bu anlamda, Londra'da Türklerin kimliklerinin oluşumuna etki etme amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin de birçok faaliyeti vardır ve uluslararası göçmenler ve uluslararası mekânlar denildiği zaman bu etki görmezlikten gelinmezdir.

Soysal (1999)'ın kavramsallaştırması benim çalışmamın doğasına daha uygundur. Ayrıca Şenay (2010)'ın eleştirisi dikkate alınması gereklidir. Londra'da Türkler denildiği zaman yekpare bir durum sözkonusu değildir. Diaspora'ya ait çağrışımlar olabileceği gibi uluslararası mekânlara ait çağrışımları da eş zamanlı olarak görmek mümkündür. Dolayısıyla uluslararası mekânlar ve diaspora mekânları gibi kavramlar bir 'değişken' olarak kabul edilmelidir. Kısacası hepsi birbirini var eden olgulardır. Belki zıt kavram gibi gözükebilirler ancak keskin sınırları yoktur ve hatta içiçe geçmişlerdir.

Bir değişken olarak diaspora ve uluslararası kavramı ele alındığı zaman, ifade edilmesi gereken en önemli hususlardan biri de göçmenlerin göç hikâyelerinin nasıl inceleneceğidir. Diasporalar; göçmen toplulukları arasındaki kolektif ve ortak duygu paylaşımını ifade ederken; uluslararası kavram, hem göç veren hem de göç alan toplumlara ait mekânlardaki bireysel katılıma vurgu yapar. Yani göçmen kimliklerine dair kolektif formları aşmaya çalışır. Çok genel bir ifade ile diasporalar kolektif olana vurgu yaparken, uluslararası kavram bireysel olana yoğunlaşmıştır.

İşte tam da bu noktada, coğrafi bir bakış açısı oldukça faydalı olacaktır. Zira sosyolojinin ve antropolojinin aktör ve yapı; birey ve toplum arasındaki gelgitleri ancak mekânsal bir bakış açısı ile aşılabılır. Bu bağlamda, mekânsal bakış açısının iki yönlü faydası vardır: Birincisi, çalışılacak alanı sınırlayarak bir çerçeve sunar. Örneğin ev, mahalle, şehir vb. İkincisi, mekânın içinde var olan hem bireye hem de topluma; hem diasporik unsurlara hem de uluslararası unsurlara eşit mesafede durur ve böylece aralarındaki ilişki daha gerçekçi bir şekilde analiz edilebilir. Göç

literatüründe en çok kullanılan kavramlardan biri olan ulusaşırı toplumsal mekânlar ve ulusaşırı mekânlar kavramına yakından bakmak oldukça faydalı olacaktır. Sosyoloji ve antropoloji gibi disiplinlerde ulusaşırı göç olgusuna dair birçok konu çalışılmıştır. Bu konular sosyolojide eskiden beri varolan özne ve yapı arasındaki ikircikli durum içinde konumlanan temalardan biridir. Ulusaşırı göç çalışmalarında, tematik konulara bir çerçeve oluşturmak amacıyla mekân kavramı kullanılmıştır. Ancak bu sadece bir çerçeve olmaktan öte gitmemiştir. Yani mekân içinde her unsurun etkileşim halinde olduğu bir bölge olarak düşünülmemiştir. Örneğin ulusaşırı mekânlar denildiği zaman o mekânın içinde sadece ulusaşırı unsurlar ele alınmıştır. Böyle bir mekânın içinde diaspora mekânlarının varlıkları neredeyse yok gibidir. O yüzden diaspora ve ulusaşırıçılık kavramlarına mekânsal bakış, göçmenlerin dünyasını kavramak için oldukça faydalıdır. Ayrıca bunun nasıl yapılacağı da bir diğer altı çizilmesi gereken husustur.

3.1.3 Diaspora Mekânları ve Ulusaşırı Mekânlara Coğrafi Bir Bakış

Yaklaşık son yirmi yıl içinde ulusaşırı göç literatüründe epey bir çalışma birikmiştir ve bu çalışmaların en önemli amaçlarından birisi de ulusaşırı göçmen kavramının toplumsal karmaşıklığını anlayabilmektir. Glies (2009), bu anlamda yapılan çalışmaları toplumsal ağların ‘iç karmaşıklığı (*internal complexity*)’ olarak ifade eder. Bu kavram ile aile, arkadaş, iş ilişkileri gibi sosyal ağların mekânı aşan boyutu ve bu sosyal ağların birbirleriyle olan ilişkisiyle beraber etkileşimi kastedilmektedir. Bu toplumsal alandaki iç karmaşıklığı çözmeye çalışmak amacıyla ulusaşırı topluluklar kavramı ve ona bağlı olarak teoriler geliştirilmiştir (Portes, 1996; 1997; Vertovec, 1999; Levitt, 2001). Bunun haricinde konu ile alakalı birçok kavram geliştirilmiştir. Örneğin, ulusaşırı ağlar (*transnational networks*) (Hannerz, 1996), ulusaşırı toplumsal alanlar (*transnational social fields*) (Levitt ve Glick Schiller, 2004), ulusaşırı toplumsal mekânlar (*transnational social spaces*) (Faist, 2000; PRIES, 2001). Ayrıca bu teorik çerçeve sunan çalışmaların ışığı altında, birçok ampirik çalışmalar da yapılmıştır. Örneğin, ulusaşırı aile bağları (Baldassar, 2006; Gardner ve Grillo, 2002; Olwig, 2002; Rouse, 1989; Vertovec, 2004); ulusaşırı

cenaze töreni (Mazzucato, 2006); ulusaşırı düğünler (Olwig, 2002) bu alanda yapılan çalışmalardan bazılarıdır. Bütün bu teorik ve analitik çalışmalar ulusaşırı topluluklardaki sosyal ağların iç dinamikleriyle ilgilidir.

Gielis (2009), sosyal ağlara ait iç karmaşıklığın haricinde bir de ‘dış karmaşıklık (external complexity)’in olduğunu ifade eder. Sosyal ağlara eğilerek yapılan çalışmaların faydalı olduğunu ancak göçmenlerin günlük yaşantıları içinde kaybolma riskinin de olduğunu söyler. Bundan dolayı, göçmenlerin toplumsal bağlarına ve günlük tecrübelerine dair ilişkiler araştırıldığı zaman, daha kapsamlı bir bakış açısına ihtiyaç vardır. Bu noktada, işin içine yer ve mekân kavramları girmektedir. Çünkü toplumsal ağlar belli bir ‘yer’de görünür olurlar ve belli bir yerde olma ya da ayakları bir mekâna basma hali bizi toplumsal ağlara dair ilişkiler içinde kaybolmaktan koruduğu gibi aynı zamanda bize dışarıdan bir bakış açısı da kazandırır. Wimmer, Glick, Shiller, Olwing ve Wilding gibi düşünürler metodolojik ulusçuluk kavramı ile araştırmacının dışardan bir bakış açısı sağlaması için, zihnindeki önyargılardan sıyrılması gerektiğini savunsalar da, bu tek başına yeterli değildir. Toplumsal ağlar işlenirken neyin esas alınacağı sorusuna verilen cevap durumu belirsizleştirmektedir. İşte bu yüzden bir bütünlük oluşturulamamaktadır. Gerçi bu noktada Faist (2000) ve Pries (2001) tarafından “ulusaşırı toplumsal mekânlar” kavramı kullanılmıştır ve bu kavram çalışılan konulara bir çerçeve çizme açısından oldukça faydalı olmuştur. Ancak burada ‘mekân’ kavramına yüklenen anlam sadece çerçeve olmak ya da bir zemin oluşturmaktan öteye gidememiştir. Mekânın dilini kavramak gibi bir kaygısı olmamıştır. Bu yüzden Gielis (2009)’in dış karmaşıklık dediği bu soruna farklı bir bakış açısı gereklidir. Yine onun ifadesine göre, göçmenlere ait yerler incelenirken ‘mekânsal bir merceç’ zaruridir. Böyle bir merceğin, çalışılacak alanı sınırlamasının ötesinde ayrıca belli bir yerdeki bireysel ve toplumsal ya da aktör ve yapı arasındaki ilişkinin bir bütün olarak kavranmasına da faydası olacaktır. Benim çalışmamın anlayışlarından biri de bu olacaktır. Londra’daki Türk varlığını çalışarak çalışmamız mekânsal olarak sınırlandırılmıştır. Ayrıca Londra’daki göçmen tecrübelerine ya da toplumsal ilişkilere dair konulara değinildiği zaman, göç hikâyeleri ve toplumsal ağlar arasındaki ilişkilerin içinde kaybolmamak için mekânsal bakış açısı her zaman

muhafaza edilecektir. Yani bireysel ve toplumsal olan şeylerin her zaman bir mekânda vuku bulduğunun altı çizilecektir.

Peki, “belli bir yerdeki, göçmen tecrübeleri ve toplumsal ağlar arasındaki ilişkilere mekânsal bir mercek” ile nasıl bakılmalıdır? Gielis (2009), ulusaşırı çalışmalarda “mekânsal dönüşüm” adını verdiği mekân perspektifli bir bakış açıcı gerçekleştirmek için birçok disiplinden yararlanmışır. Bunlar, düşünürler (örneğin Casey 1993, 1997), beşeri coğrafyacılar (Harvey, 1996; Massey, 1994; Soja 1996) ve antropologlar (Appadurai, 1996; Hannerz, 1996)’dır. Bu bilim insanları arasında asıl kavramsallaştırma oluşturulurken Massey’in görüşleri esas alınmıştır. Casey (2001)’in ‘mekânsız bir benlik yoktur’ ifadesini ‘mekânsız bir sosyal benlik yoktur’ şeklinde genişleterek, hem göçmen tecrübelerini hem de toplumsal ağları kapsayan ve hatta onları oluşturan bir olgu olarak yer ve mekân kavramına anlamlar yüklenmiştir. Bu noktada, göçmenlere ait yerlerin mekânsal perspektifle iki şekilde ele alınabileceğini ifade edilmiştir: Birincisi, ‘yerlerin buluşma noktası olarak göçmen mekânları’. Bu bakış açısını açıklamak için Massey (1994)’in Londra’nın Kilburn semtine dair ifadeleri önemli bir çıkış noktası olmuştur. Burada yerel olanın ötesindeki toplumsal süreçler canlı bir şekilde gösterilmiştir. Ayrıca, bu toplumsal ilişkilerin ve toplumsal sistemlerin birbirleriyle bir yerde buluştuğunu ifade etmektedir: “Dünyanın neredeyse yarısı oyunun içine getirilmezse, Kilburn’u düşünmeye başlamak bile imkânsızdır. Caddede gezerken İrlanda gazeteleri, Hint elbiseleri gibi gündelik semboller ile beraber birçok şey buranın bir buluşma noktası olduğunu göstermektedir (Massey, 1994: 154). Gerçekten de, bu durumu hemen hemen çoğu göçmen mekânlarında görmek mümkündür. Londra’daki bir Türk marketinin adı Türk marketi olsa bile hem satılan ürünler hem de müşteriler oldukça çeşitlidir. Raflarda Polonya’ya ya da Afrika’ya ait ürünleri ve buralara ait müşterileri görebilmek mümkündür. Bu anlamda, küçük bir Türk marketi bile yereli aşan bir alan olup, birçok yerin ulusaşırı buluşma noktası haline gelmektedir.

Göçmenlere ait yerlere mekânsal perspektifle bakışın ikinci bir yöntemi ise, yerel ötesi olarak göçmenlerin yerleşim alanlarına bakma çabasıdır. Bu bakış açısında, yerler bir buluşma noktası olarak ele alınamaz. Daha doğrusu, bir yer ele alınırken sadece o yere dahil olan fiziki unsurlar ele alınmamalıdır. Özellikle iletişim

teknolojisindeki gelişmelere bağlı olarak, fiziki olarak olmasa da birçok unsur mekânın içine girmiştir (Gielis, 2009: 280). Örneğin, Londra'daki bir Türk evini ziyaret edip şöyle bir etrafa baktığımızda bu mekân biriminin içinde birçok yere ait şeyler olduğu görülebilir. Duvarda memlekete ait bir resim anavatani dört duvar arasına taşımıştır. Çocuk odalarının birinde bir Türk takımının bayrağı, diğerinde bir İngiliz takımının bayrağı hem çıkılan hem de yaşanılan ülkeye ait takımların ve ona bağlı olan çağrışımların eve taşınmasıdır. Akşam anavatandaki akrabalar ile internette görüntülü konuşunca, bir nevi memleketten eve misafir gelmiş olur. Duvara asılı bir bağlama anavatandan tüm türkülerin evin içine dolduğuna işaret eder. Yani, sanal gerçeklikler de realiteyi oluşturan unsurlar olarak kabul edilmelidir ve göç-mekân arasındaki ilişkiye bakarken böyle bir küresel merceğe oldukça faydalı olacaktır. Kısacası, göçmen mekânları ister bir buluşma noktası olarak isterse de yereli aşan küresel bir bakış açısı ile ele alınsın, burada esas olan mekâna ait bir merceğin olmasıdır. Böylece göçmen tecrübeleri ve toplumsal ağlar arasındaki ilişki daha sağlıklı bir şekilde analiz edilebilir.

Bu çalışmamızda, Londra'daki Türk mekânlarına yukarıda ifade edilen bir bakış açısı ile bakılacaktır. Göçmen mekânları, birçok beşeri ve toplumsal unsurların bulunduğu yer olarak görülecektir. Ayrıca mekânlara bakışa küresel bir perspektifi ilave ederek bir yeri oluşturan fiziki ve sanal gerçeklikler de göz önüne alınacaktır. Bu bakış bize göçmen tecrübeleri ve toplumsal ilişkilere dair çerçeve çizmede oldukça faydalıdır. Peki, mekânsal bir bakış açısı ile göçmen mekânlarına bakıldığı zaman bu mekânların içindeki unsurlar nasıl ele alınacaktır? Bu noktada iki öge karşımıza çıkar: Birincisi mekânın içinde bireysel ya da beşeri unsurlar. Bunları görebilmek için göçmen tecrübelerine ve göçmenlerin hikâyelerine yoğunlaştığımız zamanlarda olacaktır. Böylesi anlarda hümanist coğrafyacıların fenomenolojik yaklaşımı esas alınacaktır ve göçmenlerin yer ve mekâna dair duyguları, hatıraları ve mekâna dair çağrışımlar ile beraber simgeler veri olarak kabul edilecektir. İkincisi ise, mekân içindeki toplumsal unsurlar. Toplumsal ilişkilere dair konular incelenirken yapısalcı coğrafyacıların yaklaşımı benimsenecektir. Özellikle kimlik ve mekân ilişkileri meseleleri incelenirken, bu yaklaşımdan faydalanılacaktır. Ancak, bu bölümde asıl amacın Londra'ya ait Türk mekânlarının resmini çizmek olduğu unutulmamalıdır.

Bu yapılırken coğrafyanın en eski ve köklü yaklaşımı olan tasviri yaklaşım benimsenecektir (Özgüç ve Tümertekin, 2012).

Yukarıda ifade edilen yaklaşım ve bakış açılarının ışığı altında Londra'da Türk mekânları alt başlıklar şeklinde ele alınacaktır. Londra'daki Türk mekânları denildiği zaman bir bütün kastedilse de konuyu daha iyi kavramak amacıyla üç ana kategoriye ayrılmıştır. İş-emek mekânları, toplumsal ve kültürel mekânlar ve konutsal mekânlar. Bu mekânlar elbetteki birbiriyle bağlantılı ve ilişkilidir. Ancak bütünü daha net görebilmek amacıyla belli tematik ve spesifik bir alana yoğunlaşmak oldukça daha faydalı olacaktır.

3.2. İş/Emek Mekânları

Londra'daki Türk topluluklarını en fazla görünür kılan unsur iş-emek mekânlarıdır. Bunu görmek için, Türklerle özdeşleşmiş Kuzey Londra'daki Green Lane caddesinde kısa bir yürüyüş yeterlidir. Caddedeki market, restoran, büfe, kuyumcu vb. tabelaların çoğunun Türkçe olması, bu bölgede Türklerin yoğun ekonomik faaliyette bulduklarının kanıtıdır. Bu yüzden bu bölgeye 'Küçük Türkiye' denmesi tesadüf değildir.

Türk topluluğuna bağlı kişiler, 1950'lerden günümüze kadar çok çeşitli işlerde çalışmışlardır. Ancak genel olarak değerlendirme yapıldığı zaman, daha önce de kısaca değinildiği gibi, 1950'li yıllardan 1990'lara kadar tekstil ve restorancılık (özellikle küçük ölçekli restoranlar) hakim iken 1990'lı yıllardan sonra bu durum değişmiştir. Bu yıllardan itibaren tekstil sektörü tüm İngiltere'de krize girdiği için Türk topluluğu da bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. 1990'lardan sonra ise, restorancılık, kebabçılık, marketçilik gibi iş kollarında çalışanların sayısı artmıştır. Hem tekstil fabrikalarının yoğun olduğu dönemlerde hem de günümüzde yukarıda ifade edilenlerin haricinde birçok iş kolunda çalışanlar vardır. Örneğin; inşaatçılık, seyyar satıcılık, marangozluk, kuru temizlemecilik, ayakkabı tamirciği vb. Ayrıca, Londra'ya iyice yerleşen Türk topluluğuna bağlı kişilerin iyi eğitim almış çocuklarından doktor, avukat, öğretmenlik vb profesyonel mesleklerde çalışanların sayısı ise, çok fazla olmamakla beraber, gün geçtikçe artmaktadır. Ayrıca Kıbrıs'ta

ve Türkiye’de eğitim alıp İngiltere’de eğitimine devam ederek daha sonra profesyonel işlerde çalışanlar da vardır. Bütün bu çeşitliliğe rağmen, Türklerle özdeşleşmiş meslekler denince bir zamanlar tekstil fabrikasında işçilik akla gelirken günümüzde gıda sektörü ve daha özelde kebabçılık akla gelmektedir. Geçmişten günümüze Londra’daki Türklerin çalıştıkları işlere bakılacak olursa, ilk ele alınması gereken, bir zamanlar Türk göçmenlerin büyük bir çoğunluğunun istihdam edildiği tekstil sektörüdür.

3.2.1. Tekstil Fabrikaları: Bir Zamanların Karlı İşi

1950’li yıllardan itibaren Londra’ya gelen Kıbrıslı Türklerin çoğunluğu, ilk geldikleri zaman tekstil işi ile uğraşmışlardır. Daha sonra, Türkiye’den göç edenlerin çoğunluğu da geldiklerinde aynı sektörde çalışmışlardır. Dil engeli, toplumsal zorlukları aşmak ve kolay iş bulmak gibi sebeplerden dolayı Türkiye’den gelenler Kıbrıslılara yakın yerlere yerleşmeyi tercih etmişler ve dolayısıyla tekstil atölye ve fabrikalarında çalışmışlardır. Daha sonra bazıları belli bir zenginliğe erişince kendi atölye ya da fabrikalarını açmıştır.

Topluluğa mensup kişilerin kendi ifadelerine göre ‘fabrika işi’ uzun yıllar çok iyi gelir getiren bir iş kaynağı olmuştur. Hatta bütün bir topluluk için en yaygın istihdam alanını oluşturmuştur ve hem iş veren hem de işçi düzeyinde uzun yıllar topluluğun denetimi altında olmuştur. Yaklaşık elli yıl Londra’daki Türklerin geçimini sağlayan ve bunun son yirmi yılında da tamamen Türklerin denetimi altına giren tekstil sektörü, topluluğun belli bir ekonomik seviyeye ulaşmasına da yardımcı olmuştur. (Atay, 2006: 91)

Londra’da tekstil işi ile uğraşan topluluk tarih boyunca sürekli değişmiştir. Bu sektörde istihdam edilen ilk göçmen grup Yahudilerdir. Daha sonra Fransız Potestanları ve İtalyanlar bu iş kolunda çalışmışlardır. Kıbrıslı Türkler Londra’ya gelmeden önce sektör Kıbrıslı Rumların elindeydi. Kıbrıslı Türkler, Kıbrıslı Rumlar sayesinde tekstil işine girmişlerdir. İşçi olarak belli bir birikim ve tecrübeyi

kazandıktan sonra kendileri de atölye açmışlardır ve zamanla hem çalışan olarak hem de işveren olarak sektörün hakimi olmuşlardır. 1953 yılında Londra'ya göç eden Huriye o günleri şöyle anlatmaktadır:

“Ben fabrikada çalışıyordum. Patronumuz Rumdu ama çalışanların hepsi Türktü. Ben Rumca biliyordum. Sorun olduğu zaman bilmeyenlere yardımcı oluyordum. İngilizcemiz pek iyi değildi. Hiç sorun yaşamadık ancak Kıbrıs'ta olaylar başlayınca bizim patrona Rumlardan tehditler gelmiş. Türkleri neden çalıştırıyorsun diye. Patron bizi çıkarmak istemedi. Ancak bize bir hafta falan işe gelmeyin dedi. Biz fabrikaya gitmedik. Bu süre zarfında tehdit edenler kontrole gelmişler. Bakmışlar kimse yok, ondan sonra patron bizi çağırdı ve biz işimize devam ettik” (Huriye, 79 yaşında).

İlk göç dönemlerinde, Londra'daki Türk topluluğunun asıl geçim kaynağı tekstil işi olsa da tekstil işinden başka işlerle de uğraşanlar olmuştur. Bunlar genellikle hizmet sektöründeki işlerdir. Çeşitli fabrikalarda çalışanlar olduğu gibi restoranlarda, inşaatlarda, taşımacılıkta çalışanlarda olmuştur. Londra'ya geldikten sonra emekli olana kadar aynı işleri yapanların sayısı oldukça azdır. Bu iş değişikliklerin sebebi bazen kişisel tercih iken bazen de zorunluluktandır. 1960 yılında Londra'ya gelen İsmail'in iş serüveni topluluğun iş serüveninin bir özeti gibidir:

“Londra'ya gelmeden önce Kıbrısta İngilizlere ait bir kulüpte barmenlik yapıyordum. Londra'ya gelince, bu işi biliyorum diye bir kulübe girdim. Ancak parası azdı. Oradan ayrıldım. Sonra bir fabrikaya girdim. Kağıt kutuların yapıldığı fabrika. Orada epey çalıştım. Ancak fabrika 1970'lerin ortasında Londra dışına taşınınca o işten ayrıldım. Sonra bir Türk restoranına elaman olarak girdim. Orada birkaç sene çalıştıktan sonra kendi kebab house'umu açtım. Oradan iyi para kazandım ve emekli oldum. Oğlum da benimle çalışıyordu. Emekli olurken oğlum bu işte devam etmek istemediğini söyledi. Bunun üzerine dükkânı sattım. Oğlum da şimdi belediyenin otobüs hangarında çalışıyor” (İsmail, 73 yaşında).

Tekstil sektörünün Londra'ya ilk gelen Türk göçmenleri için diğer bir ekonomik avantajı, kadınların fabrikaya gitmeden evde de çalışabilmeleridir. 1960 ile 1990 yılları arasındaki dönemde, çoğu kadın kendi evindeki dikiş makinası ile fabrika için üretim yapmıştır. 1959 yılında Londra'ya gelmiş Asiye o dönemleri şöyle ifade ediyor:

“Londra’ya geldiğim zaman ilk başlarda canım çok sıkılıyordu. Nişanlıyım. Sonra evlendim ama kimsecikler yoktu çevremde. Sonra fabrikaya gidince rahatladım. Çalışanların hepsi Türktü. Çok güzel vakit geçiyordu. Yorucuydu ama evde durmaktan iyiydi. Sonra çocuğum oldu. Fabrikadan ayrıldım. Ancak evde dikiş dikmeye devam ettim” (Asiye, 70 yaşında).

Türkiye’den Londra’ya üç yaşındayken gelmiş ve şu anda kendisi kebabçılık yapan Necdet o zamanları şöyle ifade etmektedir:

“Babam bir lokantanın mutfağında bulaşıkçı olarak çalışıyordu. Evde annemin dikiş makinası vardı. Biz Güney Londra’da oturuyorduk. Kuzey’deki fabrikalardan birisi haftada bir kez anneme malzemeleri getirirdi. Annem kemer dikerdi. Ne kadar çok dikerse o kadar çok para kazanırdı. Bu dönemde iyi para kazanmıştık” (Necdet, 45 yaşında).

Tekstil sektörü hem Kıbrıslı Türkler hem de Türkiyeli Türkler için iyi gelir getiren bir iş kolu olmuştur. Daha fazla çalışıp çok daha fazla kazanma olasılığı olan bu sektör, çoğu göçmen tarafından ‘çok kişi buradan çok paralar kazandı’ şeklinde ifade edilmektedir. Ayrıca kadınların evden üretim yapabilmesi aile bütçesine artı bir katkı sağlamıştır. Bütün aile üyelerinin çalıştığı düşünülürse aile için ciddi bir gelir kaynağı olduğu kesindir. 1980’lerde Türkiye’den gelen İsmet o günleri şöyle ifade etmektedir:

“Ben ve büyük oğlum fabrikaya giderdik. Başka akrabalar da vardı. Çoğu zaman mesaiye kalırdım ben. Ayrıca fabrikadan bizim hanıma da iş alırdım. Şükür ki iyi paralar kazandık o dönemde. Zaten, oradan kazandığımız paralarla iş kurduk burada. O günlerde çok çalışmasaydık, şimdi bu restoranı açamazdım” (İsmet, 60 yaşında)

1990’lu yıllardan sonra İngiltere’deki tekstil sektörü düşüşe geçince, Londra’daki Türkler de zora girmişlerdir. Fabrika ve atölyelerini kapatmak zorunda kalmışlardır. Tekstil sektörünün neredeyse tamamen ortadan kalkmasından sonra birçok kişi işsiz kalmıştır. Hükümet yardımları ve hısım akraba dayanışması ile yaşamlarını ikame ettirmeye çalışmışlardır. Daha sonra yeni iş kollarına yönelen bu kişilerin ilk tercih ettikleri işler market işletmeciliği ve kebabçılık olmuştur. Bu alanda yoğunlaşma o kadar artmıştır ki günümüzde Londra’da Türk denince ilk akla gelen kebabçılıktır denilebilir. O dönemleri Türkiyeli bir göçmen olan Salih şöyle anlatmaktadır:

“Fabrikaların kapanacağı kimsenin aklına gelmezdi. Bütün düzen ona göre kurulmuştu. İlk önceleri geçici bir durum diye düşündük. İşler yavaşladı ama yine de durmadı. Düzelecek zannettik. Olmadı. Atölyeler tek tek kapanmaya başladı. İşçiler işsiz kaldı. Allaha buraya devlet yardım ediyordu işsiz kalırsan. Ama yine de bir iş bulmak lazımdı. Ben amca oğlu ile ortak bir iş yapmaya karar verdim ve küçük bir restoran açtık. Ustamız da hemşehrimizdi. O yüzden çok zorluk çekmedik.” (Salih, 50 yaşında).

3.2.2. Türk Restoranları: Çok Kültürlü Londra’da Farklı Lezzet Mekânları

Londra’da Türklere ait mekânlar denilince ilk akla gelen Türk restoranlarıdır. Çok kültürlü bir şehir olan Londra’da, dünya mutfağının çok çeşitli örnekleri görmek mümkündür. Bunlardan birisi de Türk mutfağıdır. Londra’ya ilk gelen Kıbrıslı Türkler, bu işlerde de çalışmışlardır ve az da olsa restoran açmışlardır. Hatta bu iş kolu, zamanla, göçü etkileyen bir unsur olmuştur. Restoran açan Kıbrıslı Türkler bu restoranlarda çalışabilecek kişileri ve Türk yemeklerini bilen usta ihtiyaçlarını Türkiye’den karşılama yolunu gitmişlerdir. 1987’de Londra’ya gelmiş olan İsmail’in ifadesiyle:

“Aksaray’dan bir hemşehrim Londra’ya gelmişti. Bizim oradan birçok kişi Londra’ya gitmişti. İlk zamanlar düşüncemde değildi. Sonra ben de gideyim dedim. Bir hemşehrim bana yardımcı oldu. Hatta o her zaman gel gel diyordu bana. Sen açsın, burada işsiz kalmazsın, diyordu. 1987’de Londra’ya geldim ve Kıbrıslı birinin yanında işe başladım. Sonra da kendi kebabçımı açtım” (İsmail, 55 yaşında).

Tekstil fabrikalarının kapanmasından sonra ise Türk restoranlar daha da yaygınlaşmıştır. Bu noktada ifade etmek gerekir ki, restoranlar sadece yemek yenen bir tüketim yeri değildir. Daha fazlasıdır. Kimlik ve kültür oluşumuyla ve sembolleşmesiyle ilgili fikirlerin yansıdığı bir yerdir. Bu semboller yerel unsurlar taşıdığı gibi küresel unsurlar da taşır. Restoranlar şehirlerin, bölgelerin, ülkelerin ve etnik grupların ruhunu temsil ederek simgeleşirler. Ayrıca restoranlarda yemek pişirme biçimleri ile milli duygular ya da bir etnik gruba ait olma duygusu güçlenir.

Dolayısıyla restoranlar kültürün ve kimliğin ifade ediliği bir buluşma yeri olarak görülebilir (Karaosmanoğlu, 2013:371). Londra'daki Türk restoranlarına, birçok kişiyi istihdam edici özelliğinin haricinde, bir de bu açıdan bakmak oldukça faydalı olacaktır.

Küresel tüketim çağında bölgesel farklılıkların keşfi ve onun yayılma biçimi bölge imajlarının satılması olarak düşünülür (Bell ve Valentine, 1997). Farklılıklar ve çeşitlilikler her ne kadar çağın politik bilinci içinde entegre olsa da, zamanla piyasaya daha çok uyum sağlarlar ve metalaşır. Bu sebeple, 21. yüzyılda milli mutfaklar büyüyerek devam edecektir (Wilk, 2002; Karaosmanoğlu, 2007). Etnik restoranlar sadece göçmenlere iş imkânı sağlayan bir yer değildir, ayrıca bölge ve o bölgeye ait insanlar hakkında bilgilerin üretildiği bir yerdir (Gaytan, 2008:338). Yani bir restoran yerel bölgelerin yemeklerini müşterilerine sunarken aynı zamanda müşterilerinin yaşadığı çevre şartlarını ve damak zevkini dikkate almaktadır. Dolayısıyla restoranlar bir karışım ve etkileşim mekânlarıdır. Bir restoranda etnik yemeklerin pişirilmesi, onu hakim kültürden farklı kılarken aynı zamanda hakim kültür ile etkileşim halinde olması onu yeni bir kimliğe dönüştürür. Şu sorular dikkate değerdir: Yerel mutfaklar, müşterilerine sadece bir bölgeye ait yemekleri mi sunmaktadırlar yoksa bir ülke mutfağı diğer mutfaklarla etkileşim halinde midirler? Ayrıca bu durumun iç mekânların tasarımına, yemeklerin sunumuna vb yansımaları nasıl olmuştur? Bu tür sorulara cevaplar aramak Londra'daki Türk restoranlarını anlamak için oldukça faydalı olmaktadır

Londra'da yaklaşık 200 Türk restoranı vardır (Karaosmanoğlu, 2013). Bu restoranlar müşterilerine, konumlarına, dekorlarına, sunduğu yemeklere göre sınıflandırılabilirler. Bu sınıflamalardan birisi de Öğüt (2008)'ün yaptığıdır. Öğüt, Londra'daki Türk restoranlarını sınıflandırırken mekânın içindeki tasarım ve dekorların yanısıra, sunulan yemekleri ve sunum tarzını da esas almıştır. Buna göre; Londra'daki Türk restoranlarını üç gruba ayırmak mümkündür. Birincisi, modern Türk restoranları. İkincisi geleneksel Türk restoranları. Üçüncüsü ise, sıradan Türk restoranları'dır (Tablo 7).

Tablo 7: Londra'daki Türk Restoranlarının Sınıflandırılması²

Restoranın Sınıflandığı Grup	Bu Gruba Örnek Restoranlar
Geleneksel yemeklerin sunulduğu modern Türk Restoranları	Saravona, Özer, Sofra, Tas, Tike, Haz, Antalya, Ishtar vb
Geleneksel yemeklerin sunulduğu geleneksel ya da otantik Türk restoranları	Angel Ocakbaşı, Gallipoli, Taş Pide vb
Ucuz fiyata lezzetli yemeklerin sunulduğu sıradan Türk restoranları	Şömine, Devran, Yayla, Çıkrık 19 Numara, İstanbul, Gökkuşuğu vb

Birinci grupta bulunan modern Türk restoranları, daha çok orta ve üst sınıfa hitap ederler ve merkezi Londra'da ya da İslington ve Hampstead gibi ilçelerin zengin muhitlerinde bulunurlar. Bu tip restoranlar geleneksel yemekleri biraz daha sofistike ederek müşterilerine sunarlar. Ancak restoranın iç mekânı ise kesinlikle modern bir tarzda tasarlanmıştır. Öğüt (2008)'ün ifadesine göre bu restoranlar 'modernize edilmiş gelenekler'in mekânıdır.

Londra'daki modern Türk restoranlarının kuruluşunda öncü kişilerden birisi olan Hüseyin Özer, aynı zamanda Türk toplumunda başarı öyküsü fenomen olmuş bir kişidir. Discovery Channel (2008)'a göre dünyanın sayılı zenginlerinden birisidir. 1950'lerde Tokat'ın bir köyünde doğan Özer, çocukluk ve gençlik yıllarında Ankara ve İstanbul'da çok fakirlik çekmiştir. Daha sonra Londra'ya göç eden Özer Mayfair'de bir kebabçıda çalışır. 1980'lerde bu kebabçıyı satın alarak burayı bir restorana çevirir. Özer'in yaşadığı restoran tecrübesi ve bu konudaki düşünceleri Londra'daki modern Türk restorancılığının gelişiminde önemlidir. Çünkü daha sonraları modern Türk restoranı açan çoğu kişi daha önce Özer'in restoranlarında şef olan kişilerdir. Özer'in ifadelerine göre;

² Bu tabloda Öğüt (2008)'ün yapmış olduğu çalışma esas alınmıştır.

“Restoranı açtığımız zaman bir beslenme uzmanı işe aldık. Çünkü o zamana kadar geleneksel Türk yemeği denince akla kebab ve döner geliyordu. Biz bu önyargıyı ve mitleri değiştirdik ve Türk mutfağını yeniden tanımladık. Türk mutfağı Doğu ve Batı arasındaki buluşmayı kolaylaştıran bir noktada bulunmaktadır”³

Foto 5: Londra'daki Modern Türk restoranlarından birisi: İshhtar Restoran

Londra'daki modern Türk restoranlarının öncüsü olan Özer'in, Merkezi Londra'da biri Özer isminde diğerleri Sofra isminde olmak üzere dört restoranı vardır. Bu tür restoranların, kendini tanımlarken kullandığı motto tarzı ifadeler bile Türk mutfağının mekânsal ilişkilerini anlamada büyük önem taşır. Örneğin Sofra restoranları Ortadoğu, Akdeniz ve Osmanlı mutfaklarına vurgu yapması, Türk mutfağı ile birbirine yakın coğrafyaların ilişkisinin mekâna yansımasıdır. Bu ilişki sadece coğrafyada ve gelenekten gelen özellikle sınırlı değildir. Aynı zamanda, modernliğe de vurgu yapan bu restoranlar, bir nevi İngiliz ve diğer yabancıların damak zevkine uygun bir şekilde, geleneksel olanın modern bir şekilde yeniden

³ Londra'daki modern Türk restoranları denilince ilk akla gelen isimlerden birisi olan ve Londra'da bir çok şubesi bulunan Sofra ve Özer restoranlarının sahibi olan Hüseyin Özer hakkındaki bilgiler kişisel web sayfasından alınmıştır (Çevrimiçi) <http://huseyinozer.co.uk/en/biography.aspx>, 15.02.2014

yorumudur. Bu durum, restoranların iç mekânına yansıdığı gibi aynı zamanda menülere de yansımaktadır. Bu tür restoranlar, gayet modern ve nezih bir bina içinde farklı coğrafyalardan harmanlanmış geleneksel yemeklerin çağdaş bir şekilde sunulduğu mekânlar olduklarını iddia etmektedirler.

İkinci restoran çeşidi ise geleneksel Türk restoranlarıdır. Harringey, Dalston, Hackney, Enfield gibi Türk nüfusun yoğun olduğu bölgelerde bulunmaktadır. Bu tip restoranlarda müşterilere sunulan yemek geleneksel olduğu gibi iç mekânın tasarımında da geleneksel unsurlar hakimdir (Foto 6). Bu tür geleneksel ve otantik restoranlara en güzel örnek Gallipoli Restoran'dır. Mekânın içi tamamen şark usulü tasarlanmıştır. Hatta restoranın en çok öne çıkan yönü, doğuya ait unsurların tasarımda aşırı derecede kullanılmasıdır. Duvarlardaki eski Yeşilçam sinema oyuncularının resminin bulunması ise gelenekselliği gösteren ayrı bir unsurdur.

Foto 6: Londra'da Geleneksel Türk Restoranlarından Biri, Gallipoli Restoran

Bu tür restoranların en önemli vurgusu gelenektir ve bu eğlence biçimine de yansımıştır. Türk şarkıcılar, dansöz ve diğer çeşit eğlenceler bu mekânlardaki geleneği yansıtan en önemli unsurdur (Foto 7).

Foto 7: Londra'daki Türk Eğlence Mekanlarından Birisi Olan Cyprus Garden Restoran'a Ait Bir İlan

Üçüncüsü ise, sıradan (ordinary) Türk restoranlarıdır. Bu gruptaki restoranlar, Türk nüfusunun yoğun olduğu yerlerde bulunmaktadır. Bu tip restoranlarda geleneksel ve modern ayrımını yapmak doğru değildir. Buraya gelen müşterilerin amacı farklı bir kültürü ve geleneği görüp egzotik tatlar tatmak değildir. Sadece uygun fiyata lezzetli bir öğle ya da akşam yemeği yemektir. Green Lane caddesinde bu tip restoranlar çok yaygındır. Bazısı yirmi dört saat açık olan bu restoranların girişinde bir döner ve hemen öndeki tezgahta sergilenen yemekler bulunmaktadır. "Take away" tarzında da müşterilerine hizmet vermektedir. Bazı saatlerde yoğun bir kalabalığın olduğu bu tip restoranlar, Türkiye'deki esnaf lokantalarını andırmaktadır. Hatta duvarlara asılan

tabiat resimleri ve restorana daha önce gelmiş ünlü kişilerle çekilmiş resimler bile, sanki Türkiye’deki esnaf restoranları ya da bol kepçe diye ifade edilen lokantaların bir kopyası gibidir. Restoranın müşterileri ise sadece Türkler değildir. Londra’da yaşayan birçok göçmen grubuna mensup müşteriler olduğu gibi, İngiliz müşteriler de vardır (Foto 8).

Foto 8: Londra Stoke Newington’daki ‘Esnaf lokantası’ Tarzındaki Lokantalardan Birisi Olan 19 Numara Boş Cırrık Ocakbaşı Restoranı

Bütün bunların haricinde bir diğer dikkat çekici husus ise, bu restoranların çoğunun isminin Türkçe olmasıdır. Her ne kadar müşteriler arasında Türkler haricinde diğer milletlere mensup olanlar olsa da, bu durum restoranın Türk restoranı olduğunu işaret eden bir simgedir. Türkçe restoran isimlerindeki en dikkat çekici özelliklerden birisi şehir isimlerinin kullanılmasıdır. Bu durum ismi kullanılan şehre dair varolan aidiyet duygusuna vurgu olduğu kadar, aynı zamanda o şehrin muffağına ait de bir vurgudur. Örneğin: Gaziantep Restoran, Antepçiler Restoran, Diyarbakır Restoran, İstanbul Restoran, Beyoğlu Restoran, Antalya Restoran, Kemer Restoran vb. Şehir

isimlerinin haricinde restoran isimlerine örnek verilecek olursa; Devran Restoran, Hâlâ Restoran, Gökyüzü Restoran, Eze Mangal, Fora Restoran, Vadi Restoran vb. Bazı isimler ise yarı İngilizce yarı Türkçedir. Örneğin Best Mangal Ocakbaşı Restoran, Ali Baba Traditional Kebaps vb.

Londra’da yaşayan birisinin, maddi durumu ya da toplumsal konumuna göre gidebileceği birçok restoranlardan birisi olan Türk restoranlarıdır. Bir Londra’lı farklı bir tat tatmak ya da karnını doyurmak amacıyla nasıl Hint Yemeği için Brick Lane caddesine gidiyorsa, Türk yemekleri için de ilk akla gelen yer Haringey’deki ‘Green Lane Caddesi’ndeki ya da Hackney’deki ‘Stoke Newington Caddesi’deki restoranlardır. Daha lüks ve pahalı mekânları tercih edenler ve bu tür bir yerde Türk mutfağına ait yemekleri yemek isteyenler, merkezi Londra’daki ve bazı ilçelerin nispeten zengin kesimlerinde bulunan Türk restoranlarını tercih etmektedirler. Türk yemekleri ile beraber Türk kültürü ve geleneğine mensup unsurları görmek isteyenler ise yine merkezi Londra’da ve bazı ilçelerin zengin muhitlerinde bulunan geleneksel restoranları tercih etmektedirler. Bu restoranların bazıları, aynı zamanda, gece eğlence merkezidir.

3.2.3. Kebapçılık ve ‘Take Away’: Her Köşebaşında Bir Kebapçı

Kıbrıslı Türkler Londra’ya ilk geldikleri zamanlardan beri tekstil ile beraber en çok çalıştıkları sektör gıda sektörüdür. Tam bu noktada, Londraki Türkler arasında bir fenemon olan ve bir dönem Londra’daki Türklerin iş hayatını açıklamak için Salih Ali’den bahsetmek gerekmektedir. Balıkçioğlu (2012:29), o dönemi ve Salih Ali’nin Türk toplumuna etkisini şöyle anlatmaktadır:

“1968 yılında Londra’nın en başarılı iş adamlarından biri de Kıbrıslı Türk Salih Ali idi. O günlerde İngilizlerin yeni yeni tanıdığı ‘hamburger’, Wimpy isimli bir şirketin amblemi ile en popüler yiyecek olarak fish and chips’i sollamak üzereydi. Ucuzdu, çabuktu, doyurucuydu. Birkaç yıl içerisinde Londra’nın her köşesine yayılmıştı bu Wimpy Bar’lar...Artık kafe ve fish and chip dönemini kapatmış gibiydi Kıbrıslı Türkler. Sanki bu Amerikan

yiyeceğini İngilizlere sevdirmek ve tanıtmakla görevli bir toplum olmuşlardır...Bu Wimpy'lerin bir başka özelliği de Londra'da yaşayan Kıbrıslı Türkler'e iş olanakları sağlaması, girişimci yönlerini teşvik etmesi olmuştu...Elbette, hiç kimse Salih Ali gibi 'Harburger İmparatorluğu' kuramadı ama, küçük küçük krallar, prensler, prensesler mantar gibi bitiyordu Londra'da. Ta ki 'döner' hamburgerin ne kadar basit, lezzetli yoksun bir yiyecek olduğunu, İngilizlere ispat edene kadar. Ta ki MacDonaldis süratle Wimpy'ye nal toplatana kadar”.

Gerçekten de 1965 ile 1975 yılları arasında, fast food yiyeceklerin ilklerinden olan hamburger ve onunla özdeşleşmiş Wimpy dükkânları Londra ve diğer İngiltere şehirlerinde oldukça yaygınlaştı. Hatta diğer dünya şehirlerinde de yaygınlaşan Wimpy'in sayısı 1970' li yıllarda bine ulaşmıştır. Bu dükkânların sayısı arttıkça bu dükkânlarda çalışacak işgücüne de ihtiyaç artıyordu. “Burada çalışmak Londra'da devamlı yaşayanlar için cazip değildi. İş yükü ağırdı ve ücretler düşüktü. Bu yüzden Salih Ali, İngiltere dışından çalışma izniyle bir işçi ordusu getirmek zorunda kalmıştı. Kıbrıstan getirdiği beş on kişinin dışında, bu işçi ordusu tamamen Türkiye'den getirilmişti” (Balıkçioğlu, 2012:30). 1970'lerin sonuna doğru ise fast food yiyecek sektöründe çeşitlilik artınca ve özellikle McDonalds yaygınlaşmaya başlayınca, Wimpy hamburger dükkânları popülerliğini kaybetmiştir ve çoğu kapanmıştır. Wimpy dükkânların sahibi olan Türkler de doğal olarak bu tür dükkânları kapatıp başka işler yapmaya başlamıştır.

1950'li yıllardan beri gıda sektöründe tecrübesi olan Türkler özellikle 1990 sonrası tekstil fabrikalarının kapanması ile beraber topluluğun büyük bir çoğunluğu zaten tecrübe sahibi oldukları gıda sektörüne yöneldiler. Bunlardan biri de yeni yeni Londra'da ve İngiltere'de yaygınlaşmaya başlayan kebabçılıktır. Dolayısıyla diğer çoğu Avrupa ülkelerinde olduğu gibi İngiltere'de de Türk göçmenler denilince ilk akla gelen iş kollarından biri kebabçılıktır. Londra'da hemen hemen her köşe başında bir kebabçı görmek mümkündür. Kebab sektörünü ülkeye sokan ve şu anda da bu sektöre hakim olan Türklerdir. Yıllık 2.2 milyon sterlin cirosu ve 70 bin civarında çalışınıyla İngiliz ekonomisinde önemli bir paya sahiptir (Ekingen, 2013:6). 1990'lı yılların sonuna doğru popüler olmaya başlayan kebabçı dükkânlarının Londra'da ilk kuruluşu daha öncelere gitmektedir. Londra ve aynı zamanda İngiltere'de ilk kebabçı

dükkânı 1966 yılında açılmıştır. Günümüzde de Türklerin yoğun olarak bulunduğu Newington Green’de açılan bu kabapçının adı Hodja Nasreddin Kebab House idi (Foto 9). Bu tarihten sonra kabap işiyle ilgilenen girişimcilerin sayısı artmıştır. Günümüzde tüm İngiltere genelinde yaklaşık 17 bin kabapçı dükkânı vardır. İngiltere’nin hemen hemen her köşesinde kabapçı dükkânlarına rastlamak mümkündür. Hatta İngiltere’nin yedi yüz kişilik nüfusu ile en küçük kasabası olan Manningtree’de bile kabap shop olması kabapçılığın ne kadar yaygın olduğunun göstergesidir. İlk olarak 1966’da açılan kabap dükkânlarının sayısı gün geçtikçe artmıştır. Özellikle 1990’lardan sonra bu artış patlama noktasına varmıştır. Bu durumun asıl sebeplerinden birisi ise 1990’lı yıllarda İngiltere’de tekstil fabrikalarının kapanması ile beraber işsiz kalan Türklerin bu sektöre kaymalarıdır (Ekingen, 2013:6).

Foto 9: Londra’da 1966 Yılında İlk Kabapçı Olarak Açılan Hodja Nasreddin Kebab House.

Kebabçılık işini İngiltere’ye sokan ve bu sektöre hakim olanın Türkler olduğu belirtilmişti. Ancak Türklerin haricinde az da olsa Rum ve bazı Asyalı göçmenler tarafından kabap dükkânları işletilmektedir. Kebab ve döner gibi yiyecekler sadece Türklerin yediği yiyecekler değildir. Londra’ya dünyanın birçok yerinden göç olması İngilizlerin damak zevkini de etkilemiştir. Özellikle 1950’lerden sonra gerçekleşen göçlerle beraber Londra’da dünyanın çeşitli yerlerine ait mutfakları görmek mümkündür. Londra’da yaklaşık on iki bin restoran ve bundan çok daha fazla take away dükkânları açmış olan farklı farklı farklı göçmenler, dünya yemeklerini

müşterilerine sunmaktadırlar. Bunlardan biri de, doğal olarak, Türk mutfağının en yaygın yemeklerinden birisi olan kebab ve dönerlerdir. Özellikle fast food tercih edenler için kebabçı dükkânları en önemli alternatiflerden birisidir ve buna bağlı olarak, Londra'nın hemen hemen her köşesinde bir kebabçı dükkânı görmek mümkündür (Foto 10).

Foto 10: Güney Londra'da Bexleyheath'de Bir Kebabçı Dükkânı

Londra'daki Türkler kebab dükkânlarının haricinde yine gıda sektörünün içinde olan 'fish and chip' dükkânlarını da işletmektedirler. Ancak Londra'daki bu tür işletmeler Türklerin kontrolünde değildir. Geleneksel İngiliz mutfağının bir çeşidi olan fish and chips dükkânları çok eskiden beri yaygındır ve Londra'daki İngilizlerle beraber birçok göçmen nüfusu bu tür yerleri işletmektedir.

Bir diğer ifade edilmesi gereken husus ise, çalışma hayatının yoğunluğunun sosyal hayata ve sonraki kuşağa etkileridir. Çoğu zaman bu etki olumsuz olabilmektedir. Çalışma koşulları, ekonomik beklenti ve arzuların fazlasıyla öne çıkması, ebeveyn ile çocuklar arasında var olan kuşak farkının derinleşmesine sebep olabilmektedir. Çocuğun evde bulunduğu saatlerde ebeveynlerin genelde işte olmaları sevgi ve güven temelinde bir bağın kurulmasını engellemektedir. Kebabçılık ve lokanta gibi

işlerde olan kişiler geç saatlere kadar yoğun bir şekilde çalışırlar. Çocukları evde yokken istirahat eden bu kişiler, onlar eve geldiği zaman ise yeniden işe gitmenin telaşı içindedirler. Ebeveynlerin bu yoğun çalışma temposuna bağlı olarak çocuklar başıboş büyümektedirler (Atay, 2006:96). Bu durum birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Okul hayatında farklı bir kültürle karşılaşan çocuğun, yaşadığı sorunlara destek olacak birini bulamaması hem eğitim hayatını olumsuz etkilerken hem de aynı evin içinde farklı kuşaklar arasındaki farkın daha da çok açılmasına sebep olmaktadır. Ayrıca bu ilgisizlik çocukların çetelere ve suç örgütlerine katılmasına yol açmaktadır. 1975'te Londra'ya gelen Ekrem'in iş değiştirmesinin sebebi dikkate değerdir:

“Kebap dükkânımı sattım. Çok yoğun bir iş. Çocuklar büyüdü. Onlara vakit ayıramıyorum. Hep çalış çalış nereye kadar. Onlar daha önemli. Fish and Chip dükkânı açtım. Çünkü oradaa gece geç saatlere kadar çalışmıyorsun. Erkenden kapatıyorum” (Ekrem,52 yaşında)

Londra'nın hemen hemen her köşesinde kebabçı dükkânının olması yeni dükkân açmak isteyenlerin başka şehirlere göçmesini de etkileyen bir sebeptir. Londra piyasası doyunluğa ulaştığı için tercihini başka şehirlerde arayanlar da vardır. Bu sayı çok olmasa da bir vakıdır. Bir diğer husus ise İngilizler ile diğer göçmenlerin yemek alışkanlıkları ile ilgili bir durumdur. Bu anlamda Abdullah'ın Londra dışına taşınmak istemesi dikkate değerdir:

“Ben burada (Bexleyheath, Güney Londa) fish and chip dükkânı açtığım zaman burada hep İngiliz vardı. Sonra başka yerlerden bir sürü kişi geldi buraya. İngilizler de buraları yavaş yavaş terketti. İngilizler hep dışarıda yemek yer. Ya da dışarıdan alır evinde yer. Onlar buradan göçünce benim işler azaldı. Eskisi kadar iş yapamıyorum. Göçmenler dışarıda yemiyor pek. Evlerinde yapıyorlar. O yüzden Londra'dan taşınacağım. İngiltere'nin güneyine gideceğim. Eğer kebabçı dükkânı azsa orada kebab dükkânı açarım belki” (Abdullah, 44 yaşında).

Kebabçıların çalışma saatleri genelde öğleden sonra başlar ve gecenin geç vakitlerine kadar devam eder. Dolayısıyla, kebab gecenin geç vakitlerinde eğlenmek için dışarı çıkanların da sıklıkla tükettiği bir gıdadır. Bundan dolayı kebab ve döner, halk arasında ‘akşamcılarının yemeği’ diye de ifade edilir. Bu bağlamda kebab sıradan bir

fast food'tur. Kendi yaptığım gözlemlere göre çoğu, kebabçının Türkiye'deki lezzeti tutturamamaları ve sunumda üstünkörü davranılmasını bu olumsuz imajı haklı çıkarmaktadır. Kebabçıların daha iyi bir seviyeye ulaşması ve sektörde dayanışmayı sağlamak amacıyla, 2013 yılından beri İngiltere'de kebabçılar arasında en başarılıların seçildiği bir yarışma düzenlenmektedir. 'The British Kebab and Retail Award' adı altında yapılan bu yarışmada, 2013 yılında Londra'daki en iyi kebabçı ödülünü Stoke Newington'daki The Best Turkish Kebab adlı kebabçı dükkânı kazanmıştır.

Bütün bu ifade edilenlerden sonra tekrar altını çizmek gerekirse, Londra'da Türk mekânlarını görünür kılan en önemli öglerden birisi de kebabçı dükkânlarıdır. Londra'nın her köşesindeki kebabçı dükkânları, Londra'daki Türklerin en önemli istihdam alanı olduğu gibi aynı zamanda kültürün bir taşıyıcısıdır. Bu bağlamda kalitenin artırılması ve sektörün diğer rakipleri ile mücadele edebilmesi için nicelik kadar niteliğin de dikkat alınması gerekmektedir.

3.2.4. Marketçilik: Küçük Ölçekli Marketler ve Büfeler (off-licence)

İngiltere'de tekstil fabrikaların kapanıp sektörün neredeyse yok olmasından sonra Londra'daki Türklerin istihdam alanlarından birisi market işletmeciliği olmuştur. Bunların içinde küçük bir büfe şeklinde (off-licence) faaliyet gösterenler olduğu gibi birden fazla şubeleri olan marketler de vardır. Daha önce tekstil işinde birikim yapabilenler ya da kendi birikimine akraba-hemşehri yardımlarını da ekleyenler bu iş alanına yönelmişlerdir.

Bu tip Türk marketleri daha çok Tür nüfusun yoğun olduğu ve büyük alışveriş merkezlerinin uzağındaki işlek caddelerde görmek mümkünken Türklere ait "Off-licence" denilen içki satış dükkânlarını ise Türk nüfusun olduğu hemen her yerde görmek mümkündür. Bunların çoğu yirmi dört saat açıktır. Dolayısıyla yoğun mesai gerektirdiği için bu noktada aile dayanışması devreye girmektedir. Örneğin Turnpike

Lane metro istasyonu civarındaki Ordu Market'in sahibi mesai durumunu şöyle ifade etmektedir:

'Babam pek dükkâna uğramaz. Emekliliği geldi. Artık onu dinlendiriyoruz. Yine de bazen gelir. Biz üç kardeşiz. Haftanın günlerini ve gecelerini paylaştık kendi aramızda. Bize yardımcı olan iki de çalışmamız var'. (Sergen, 28 yaşında).

Foto 11: Stoke Newington'da Bir Türk Marketi

Londra'da, market ve off-licence işletmeciliği alanında, uzun yıllar, Hint Yarımadası kökenli göçmenler hakim olmuştur. Onların bu iş alanını terk etmeye başladığı dönem ile tekstil fabrikalarının kapanıp Türklerin işsiz kaldığı dönem aynı zaman dilimine rastlamaktadır. Güney Asya'lı göçmenlerin çocukları, babalarının market işinden kazandıkları paralarla okuyup mimar, mühendis, avukat, doktor, bankacı gibi daha prestijli mesleklere yönelmişlerdir. Çocukları bu bakkal dükkânlarını işletmek istemeyince dükkânların babadan oğula geçme imkânı kalmamıştır. Emekliliği gelen bu market ya da büfe sahipleri iş yerlerini kapatmayı ya da devretmeyi tercih etmişlerdir. Bu süreçte hipermarketlerin ve onların daha küçük şubelerinin yaygınlık kazanmasıyla beraber onlarla rekabet etmenin zor olmasının da payı vardır. Tam bu noktada tekstil fabrikalarının kapanmasıyla beraber işsiz kalan Türklerin birçoğu bu alana yönelmiştir.

Bu alandaki ilk girişimler, elbette ki tekstil fabrikalarının kapanmasından sonra olmamıştır. Türklerin yoğun olduğu Kuzey Londra’da Türk müşterilerin ihtiyacını karşılamak amacıyla açılan ilk marketlerin tarihi çok eskilere kadar uzanır Ancak özellikle, 1990 yılından sonra Türk marketlerin yaygınlaştığı söylenebilir. Bu alanda ilklerden biri TFC (Turkish Food Centre) adlı markettir. 1990 yılında Kuzey Londra’da Dalston’da ilk şubesini açan marketin, 2014 yılında 14 adet şubesi bulubuyordu (Foto 12)

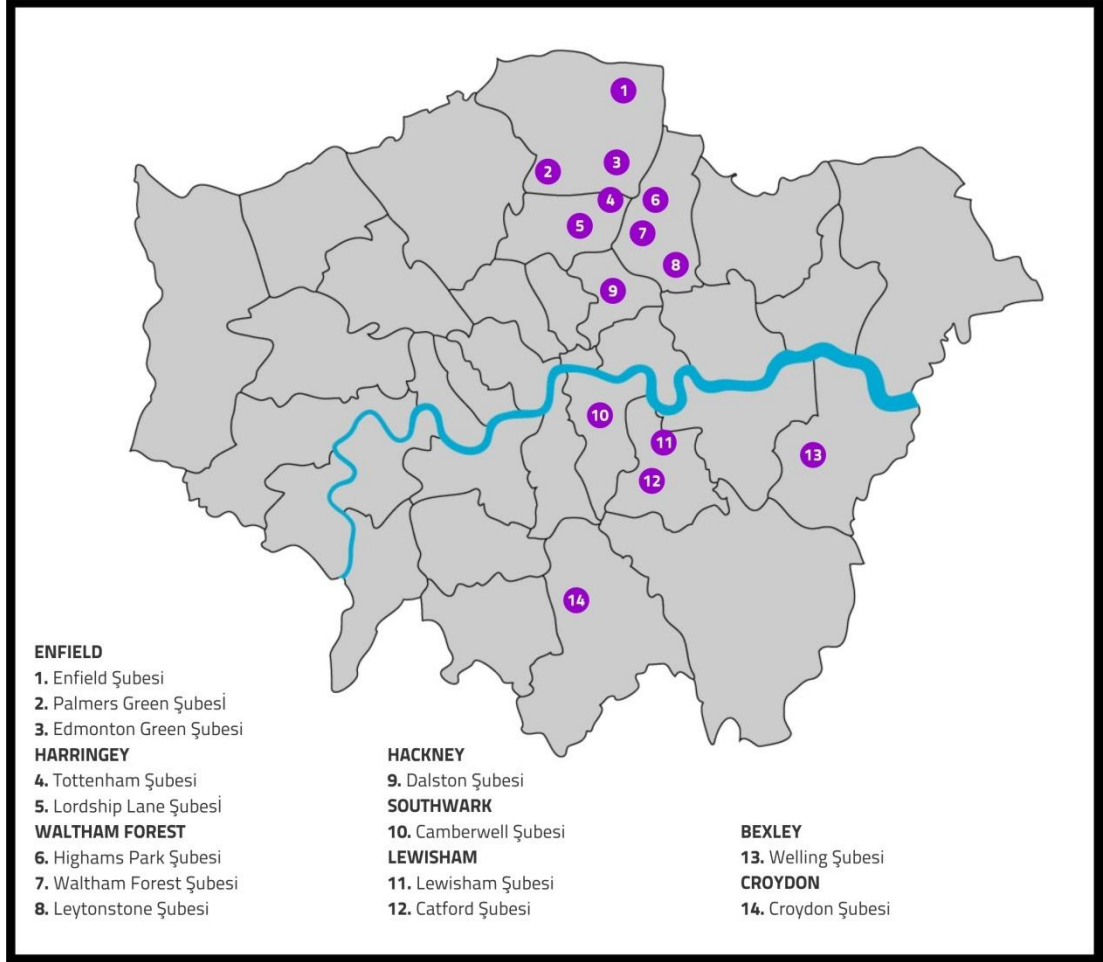

Foto 12: Londra’da İlk Açılan Marketlerden Birisi Olan TFC’nin Dalston Şubesi

Market ilk yıllarda büyük oranda Türk müşterilere hitap ederken, son yıllarda müşteri kitlesi epey çeşitlenmiştir. Marketin Güney Londra’daki Welling şubesinin başında olan, aynı zamanda marketin kurucusunun da kızı olan Ayten, değişimi şöyle ifade etmektedir:

“Market ilk açıldığı zamanlarda insanlar Türkiye’den gelen peynirleri, yeşilbiberleri gördükleri zaman çok seviniyorlar ve kapış kapış alıyorlardı. Hatta Cuma günü fabrika çıkışlarında market önünde kuyruk olurdu. Ancak zamanla birçok market açıldı. Türk ürünlerine erişim kolaylaştı. Şimdi bizim

müşterilerimiz arasında Türkler kadar diğer etnik gruplar da var. Hatta bazı şubelerde Türkler daha az. Herkese hitap etmeye çalışıyoruz. Eskiden sadece Türkiye’den ürünler satarken şimdi Afrika’dan bile ürünlerimiz var. Yoksa ayakta durmamız, rekabet etmemiz mümkün değil. Ancak yine de ürünlerimizin çoğunluğunu Türk ürünler oluşturmaktadır”.

Harita 3: Londra’da İlk Kurulan ve En Fazla Şubeye Sahip Olan Marketlerden biri olan TFC (Turkish Food Centre)’nin Şubeleri

Londra’daki Türkler tarafından açılmış marketler içinde en fazla şubeye sahip olan TFC’nin şubelerinin haritadaki dağılımına bakmak bile Türklerin mekânsal dağılımı hakkında bizlere epey bilgi verir (Harita 3). 14 şubesi olan TFC’nin şubelerinden 9 tanesi Kuzey Londra’da iken geri kalan 5 tanesi Güney Londra’dadır. Kuzeydeki şubeler Dalston, Edmonton, Palmers Green, Enfield, Tottenham, Lordship Lane, Waltham Forest, Leytonstone, Highams Park şubeleridir. Güneydeki şubeler ise;

Catford, Croydon, Lewisham, Welling, Camberwell şubeleridir. Şubelerin dağılımına Londra'nın ilçeleri bağlamında bakacak olursak Kuzey Londra'daki şubelerin 3 tanesi Enfield'da, 3 tanesi Waltham Forest'ta, 2 tanesi Harringey'de, 1 tanesi Hackney'de bulunmaktadır. Güneydeki marketlerin ise 2 tanesi Lewisham'da, 1 tanesi Soutwark'da, 1 tanesi Croydon'da, 1 tanesi Bexley'de bulunmaktadır. Bu şubelerin dağılımı Londra'daki Türk nüfusunun dağılımı ile büyük oranda paralellik göstermektedir ya da başka bir ifade ile söylenirse sırf bu marketin Londra'daki şubelerini gösteren bir haritaya bakmak bile Londra'daki Türk nüfusun mekânsal dağılımını görmede faydalı olacaktır.

İlk göç edilen zamanlardan günümüze kadar Türklerin işlettiği marketlerin ya da büflerin sayısı artmıştır. Hatta Londra'daki Türk mekânlarının restoranlarla beraber görünür olmasını sağlayan en önemli öğelerden birisi de bu marketlerdir. Çünkü marketlerin çoğunun tabelası Türkçedir ve satılan ürünlerin büyük bir bölümü Türk müşterilere hitap eden ürünlerdir. Ancak, son on yıl içinde marketlerin çoğunda ürün çeşitliği diğer müşterileri de dikkate alacak şekilde artmıştır. Türklerin yoğun olduğu Enfield, Harringey, Hackney, Waltham Forest, Southwark, Croydon gibi yerlerde Türk marketler ve büfeler görmek mümkündür.

3.2.5. Taksi Şoförlüğü

Londra'da Türk göçmenlerin diğer bir istihdam alanı ulaşım sektörüdür. Bu sektörde çalışanlarla yaptığımız görüşmeler neticesinde son yıllarda bu sektörde çalışan Türk göçmen sayısının arttığını gözlemledik. Londra'nın sembolü olan kırmızı otobüslerde şoförlük yapan Türklerin sayısı arttığı gibi, ayrıca taksicilik yapanların sayısı da artmaktadır. Londra'nın ulaşım işi ile uğraşan 'Transport for London' haklarını taşeron firmalara ihale eder. Bu taşeron firmaların en büyük problemlerinden birisi de ehliyetli şoförler bulmaktır. Son yıllarda bu ihtiyacı Londra'daki farklı etnik kökenlere sahip göçmenlerden karşılama yoluna giden bu firmalarda birçok göçmen çalışmaya başladı. Nispeten yüksek ve düzenli gelir sebebiyle göçmen topluluklar arasında otobüs şoförlüğüne en çok ilgi gösterenlerden

birisi de Türkiyeli göçmenlerdir. Yaklaşık on yıldır otobüs şoförlüğü yapan Kıbrıslı bir göçmen olan İlker'in sözleri Türklerin bu sektördeki durumunu göstermesi bakımından dikkate değerdir:

“Daha önce taksi şoförlüğü yaptım. Kısa bir eğitimden sonra otobüs şoförü oldum. O dönemlerde şoför bulmak biraz zordu. Otobüs firmaları şoför açığını gidermek için Polonya gibi ülkelerden göçmen getirme yoluna bile gittiler. Son senelerde ekonomik kriz sebebiyle bu iş çok cazip olmaya başladı. Tanıdığım birçok Türk bu işte çalışmaya başladı” (İlker, 48 yaşında)

Foto 13: Stoke Newington'da bir 'Mini Cab' taksi durağı

Ulaşım sektöründe çalışan Türklerin büyük bir çoğunluğu taksi şoförü olarak çalışmaktadır. Londra'da taksi şoförlüğü denildiği zaman iki çeşit taksicilik akla gelmektedir. Birincisi, tarihi siyah taksiler (black cab). Bu taksiler Londra'nın her yerinden yolcu alabilirler. Londra'nın sembolü olan bu siyah taksiler için şoför lisansı almak oldukça zordur. Diğer ise 'mini cab' denilen taksilerdir. Bu taksiler bağlı oldukları yerel taksi ofislerinden ve çağrıldıkları adresten yolcu alabilirler.

Londra'daki Türk şoförlerin büyük bir çoğunluğu ikinci tür taksi şoförlüğü olan 'mini cab' ciliği tercih etmektedirler.

3.2.6. Diğer İş Kolları

Londra'daki Türkler yukarıda ifade edilen iş kollarının haricinde birçok iş kollarında çalışmaktadırlar. Hatta adeta 'Küçük Türkiye' olan Türklerin yoğun olduğu yerlerde Türk tüketiciye hitap eden birçok dükkân vardır. Özellikle, Londra'daki Türk nüfusun yoğun olduğu yerlerde berber dükkânı, kuyumcu, kasap, fotoğrafçı, balıkçı, düğün salonu vb görmek mümkündür. Bütün bunları tek tek ele almak mümkün olmadığı gibi gerekli de değildir. Ancak Londra'daki Türk mekânlarında bir kültür taşıyıcısı olarak bazı iş kolları dikkate değerdir.

Foto 14: Stoke Newington Caddesi'ndeki Bir Kuyumcu Dükkânı

Londra'da Türklere ait iş-emek mekânlarındaki dikkate değer faaliyetlerden biri de kuyumculuktur (Foto 14). Tüketim alışkanlıklarını göstermesi bakımından ve buradaki ziynet eşyalarının Türkiye'dekilerle aynı olması bakımından dikkate değer bir iş koludur. Özellikle son yıllarda yani Türkiye'den Londra'ya göçlerin arttığı 1990'lı yıllardan itibaren Londra'da Türklerin açtığı kuyumcu dükkânları artmıştır. 2000'den sonra ise bu artış daha da yoğunlaşmıştır. Şu anda Londra'da birçok

kuyumcu dükkânı vardır. Ancak bu kuyumcu dükkânlarının hatırı sayılır bir bölümü 1980’lerde Londra’ya gelen bir aileye aittir. Dolayısıyla Londra’daki Türklere ait iş-emek mekânlarında kuyumculuk denince akla Erbil ailesi ve Erbiller Kuyumculuk markası gelmektedir.

Kahramanmaraş’ın Afşin ilçesinden olan İsmail Erbil nispeten varlıklı bir ailenin çocuğudur. İlk önce Almanya’ya ve sonra da Fransaya göç eder. 1987 yılında ise İngiltere’ye gelir. Bu kararı almasında birçok hısım ve akrabasının Londra’da yaşıyor olmasının da etkisi vardır. İlk geldiği zaman çeşitli iş kollarında çalışır ve bir emlakçı dükkânı açmaya karar verir. Harringey’de kiraladığı bir dükkânda tadilat yapacakken orasının eskiden kuyumcu olduğunu görür ve rafları hiç bozmadan dükkânın bir bölümünde emlakçılık, bir bölümünde de kuyumculuk yapmaya karar verir. Ancak zamanla kuyumculuk işinin tuttuğunu görünce emlakçılığı bırakır ve tamamen kuyumculuğa yoğunlaşır. Kendi ifadesine göre ondan önce Londra’da bir Kıbrıslı Türk kuyumculuk işini yapmaktadır. Ancak bu dükkânın ürün çeşitliliği azdır. Kendi dükkânına Türkiye’den birçok takı ve mücevher çeşitleri getirir. Müşterilerin isteklerini karşılayacak çeşitliliği artırır. Buna bağlı olarak zamanla işleri büyür ve diğer şubelerini açarlar. Şu an yedi şubesi bulunmaktadır. Bu şubelerde de kendi ailesinden kişiler çalışır. Bir aile şirketi olan ‘Erbiller Kuyumculuk’ Londra’da Türkler arasında kuyumculuk denilince akla gelen ilk yerdir ve Erbiller kuyumculuk bölgede hakim markadır.

Çoğu Türk işletmelerinde olduğu gibi müşterilerin çoğu Türk’tür. Ancak son yıllarda bu durum az da olsa değişmeye başlamıştır. İsmail’in ifadesine göre;

“Müşterilerin ezici bir çoğunluğunu Türkiyeliler oluşturmaktadır. Ancak son yıllarda Doğu Avrupa’dan gelen müşterilerimizde hatırı sayılır bir artış gözlemliyoruz”.

Ayrıca Türk nüfusun yoğun olduğu yerlerde olan Türk dükkânları, eğer bir yerde Türk nüfus azalıyorsa bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Bu da göstermektedir ki bu dükkânlar Türklerin estetik anlayışına hitap eden dükkânlardır ve hedef kitle Türkiye’den gelip Londra’ya yerleşmiş kişilerdir. İsmail’in ifadesine göre;

“Harringey’deki pek çok Türkiyelinin birçok dükkânı var. Eskiden azdı. Bu artış işlerimizi de artırıyor. Harringey’deki iki şubemiz de iyi iş yapıyorlar. Edmonton ve Wood Green’deki işlerimiz de günden güne artış gösteriyor. Ancak Dalston bölgesi için aynı şeyi söyleyemem. Oralarda bugünlerde Türkiyelilerin azaldığını görüyoruz. Eskiden orada Halk Evi olduğu için, Türkiyeli nüfus oraya akın akın geliyorlardı ve bunun da bizim işimize katkısı oluyordu. Bu bölgedeki şubemizde Türkiyeli müşterilerimizde bir azalma olduğunu gözlemliyoruz”.

Londra’daki Türklere ait iş/emek mekânlarındaki kuyumcu dükkânlarının dağılımı Türk nüfusun yoğun olduğu yerlerde dir. Türklerin yoğun olduğu yerlerde birçok kuyumcu dükkânı vardır. Ancak bu alanda en ilklere olan ve en fazla şubesi bulunan Erbiller kuyumculuktur. Bunun haricinde A Ekol Jewellers, Atasay Kuyumculuk, Deniz Kuyumculuk, Elvan Kuyumculuk, Zehra Kuyumculuk, Seval Kuyumculuk, Onur Kuyumculuk, Özcan Kuyumculuk Londra’daki Türklere ait kuyumculardan bazılarıdır. Bu kuyumcu dükkânlarının hemen hemen hepsi Londra’daki Türk nüfusun yoğun olarak bulunduğu Enfield, Harringey ve Hackney ilçelerinde bulunmaktadır.

Bir diğere dikkat çeken iş kolu da avukatlıktır. Türklerin Londra’ya göç ettiği zamandan itibaren avukatlık bürolarının sayısı giderek artmıştır. Avukatlık bürolarında çalışan avukatların çoğu İngiltere’de eğitimini tamamlamış Türklere dir. Müşterilerin çoğu Türk olduğu için iki dili de iyi kullanma avantajlı bir durumdur. Zaten avukatlık bürolarının hedef kitlesinin Türk olması çalışanlarının Türkçe bilmesini zorunlu kılmaktadır. İngilizceyi bilmeyen göçmenler için herhangi bir sorunu çözmek için avukatlık büroları her zaman önemli bir yer olmuştur. Londra’da Türklere ait yerel gazetelerde birçok ilan ve reklamın avukatlık bürolarına ait olması topluluk hayatında bu yerlerin ne kadar önemli olduğunun da göstergesidir. Bu avukatlık büroları ayrılık ve boşanma davaları, velayet davaları, mal mülk paylaşım davaları, borç davaları, işçi ve işveren davaları gibi medeni ve ticari hukukun içindeki davalarla ilgilendikleri gibi göçmenlik hukukuyla da ilginmektedirler. Bu bağlamda, özellikle Londra’ya yeni gelenlerin Londra’da oturma izni almak amacıyla Ankara Antlaşması’nın imkânlarından yararlanmak amacıyla ilk başvurdukları yerlerden birisi de avukatlık bürolarıdır (Foto 15). Türkleri ait

avukatlık bürolarının neredeyse tamamına yakını Türk nüfusun yoğun olarak bulunduğu Haringey, Enfield ve Hackney ilçelerindedir. Londra'daki Türklere ait avukatlık büroları denilince dikkat çekici olanlar Levenes Avukatlık Bürosu, Kinas Solicitors, Ersan and Co Solicitors, Kings Solicitors, Ozoran Türkan Solicitors, Ozkutan Solicitors, VLS Solicitors'dır.

KINAS SOLICITORS
www.kinas.co.uk
TRAFİK KAZASI VE İNCİNME DAVALARI
NO WIN NO FEE

UZMANLIK ALANLARIMIZ

- Ceza Davaları
- Göçmenlik
- Vize Başvuruları
- Süresiz Oturma Başvuruları
- İngiliz Vatandaşlığı Başvuruları
- İşyeri Alım - Satım Davaları ve Lease İşlemleri
- Boşanma Davaları
- Miras ve Vasiyetname İşlemleri
- Türkiye ve KKTC'de geçerli vekaletname düzenlenmesi

ANKARA ANLAŞMASI BAŞVURULARI

- İş adamı veya işçi olarak Ankara Anlaşması Başvuruları

TEL: 0208 348 8233
ACİL TELEFON HATTI: 07956 290 984

Tel: 0208 348 8233
Fax: 0208 348 0895
www.kinas.co.uk
info@kinas.co.uk
Adres: 393 Green Lanes,
Haringey, London, N4 1EU

Foto 15: Londra'da Türklere Ait Bir Avukatlık Bürosunun İlanı

Daha önce ifade edildiği gibi, Londra'da Türklere ait iş/emek mekânlarının hepsini burada değerlendirmek mümkün olmadığı gibi buna gerek yoktur. Özellikle Türklerin nüfusunun yoğun olduğu Enfield, Haringey ve Hackney gibi ilçelerde market, büfe, kuru temizleme, balıkçı, kuru yemişçi, kafe, restoran, kebabçı dükkânı, çiçekçi vb birçok iş-emek mekânlarını görmek mümkündür. O halde, Londra'daki Türklere ait iş-emek mekânları ele alındıktan sonra ikinci konu başlığı olan Londra'daki Türklere ait toplumsal ve kültürel mekânlara geçilebilir.

3.3. Toplumsal ve Kültürel Mekânlar

Göçmenlere ait toplumsal ve kültürel mekânlar denildiği zaman bu başlığın oldukça geniş bir çerçeveye sahip olduğu ifade edilmelidir. Ancak bu bölümde toplumsal ve kültürel mekânlar denilince Londra'daki Türklere ait dernekler, vakıflar, camiler, cemevleri, futbol kulüpleri, okullar gibi faaliyet alanları akla gelmektedir. Bu bağlamda ilk olarak Londra'daki Türklere ait dernek ve vakıflar toplumsal ve kültürel organizasyonlara ait mekânlar başlığı altında ele alınacaktır. Daha sonra ise sırasıyla Londra'daki Türklerin eğitim faaliyetleri eğitim mekânları başlığı altında, dini faaliyetleri dini organizasyonlara ait mekânlar başlığı altında, spor faaliyetleri de spor mekânları başlığı altında ele alınacaktır.

3.3.1. Toplumsal ve Kültürel Organizasyonlara Ait Mekânlar

Londra'da Kıbrıslı Türkler'e ve Türkiyelilere ait birçok dernek, vakıf ve kültür merkezi gibi sivil toplum örgütleri vardır. Bu organizasyonlar, genelde etnik, siyasi ve dini özellikler gösterdiği gibi göçmen sorunlarına çözüm ve hemşehri dayanışması amaçlı olan derneklerdir. Londra'da ilk olarak Kıbrıslı Türkler ve daha sonra da Türkiyeli göçmenler kendi ulusal kimliklerini korumak amacıyla bu tür organizasyonları ve onlara bağlı okulları (Mehmet Ali, 2001); Türkiyeli Kürt göçmenler de etnik ve kültürel haklarını korumak amacıyla kendi organizasyonlarını kurmuşlardır (Simsek, 2010). Bu noktada Simsek, Mehmet Ali'yi eleştirmektedir. Ona göre toplumsal organizasyonlar sadece milli kimliği koruma amacıyla değildir. Çünkü Kıbrıslı Türklere, Türkiyeli Türklere ve Kürtlere ait organizasyonlar oldukça heterojenlerdir. Topluluklar arasında günlük hayata da yansıyan etnik, ideolojik ve kültürel birçok fark organizasyonlara da yansımıştır. Gerçekten de Londra'daki toplumsal organizasyonlar Kıbrıs'taki ve Türkiye'deki toplumsal ve siyasi yapının birebir yansımaları gibidir. Anavatandaki toplumsal, kültürel, ideolojik vb bütün çeşitlilikleri Londra'daki toplumsal organizasyonlarda

görmek mümkündür. Örneğin, Kıbrıs meselesine ve onun çözümüne dair siyasi bakışdaki farklılıklar toplumsal organizasyonlara da yansımıştır. Aynı durum Türkiye için de geçerlidir. Türkiye'deki ideolojik ve politik farklılıkların izdüşümü Londra'daki toplumsal organizasyonlarda da gözlenmektedir.

Ayrıca, Türkiye'de sıcak bir konu olan Kürt meselesi, Londra'daki toplumsal organizasyonlara da yansımıştır. Kürtler kendi topluluklarının haklarını korumak için kendi dernek ya da kuruluşlarını kurmuşlardır (Simsek, 2010). Kürt dernekleri Türkiye'deki kürt sorunu ile ilgili seminerler ve Kürtçe kursları düzenlerken Kıbrıslı Türkler ve de Türkiyeli Türkler milli günleri kutlamak, Türkçe öğretmek, milli bilinci geliştirmek gibi faaliyetler yapmaktadırlar (Küçükcan, 2004). Kısaca belirtmek gerekirse, Londra'daki toplumsal organizasyonlar anavatandaki toplumsal farklılıkları, çeşitlilikleri, zıtlıkları, ideolojik bakışları, dünya görüşlerini birebir yansıtmaktadırlar ve bu durum organizasyonların faaliyetlerinde gözlemlenmektedir.

Bütün bu farklılıklarla beraber ifade edilmelidir ki, Londra'da Kıbrıslı ve Türkiyeli topluluklara ait 50'nin üzerinde toplumsal organizasyon vardır. Peki bu kadar çok ve farklı farklı amaçlara sahip organizasyonlar nasıl sınıflandırılabilir? Bunları sınıflandırmak için çok çeşitli kriterler uygulanabilir. Etnik yapılarına göre bir sınıflandırma yapılabileceği gibi ideolojik yapılarına göre de sınıflandırma yapılabilir. Dolayısıyla, bakış açısına göre bu sınıflamalar değişebilir. Bu yüzden, organizasyonların bizzat kendi kendileri hakkında yaptıkları sınıflandırma, bir ayırım yapmak için daha sağlıklıdır ya da genel fotoğrafı göstermesi bakımından daha faydalıdır. Bu çalışmada, Londra'daki toplumsal organizasyonlar; dernekleri ve vakıfları ortak şemsiye altında toplamayı amaçlayan 'çatı kuruluşlara' göre sınıflandırılacaktır.

Buna göre; Londra'da birçok dernek, vakıf ve kültür merkezlerini bünyesinde barındıran üç çatı kuruluş vardır: İngiltere Kıbrıs Türk Dernekleri Konseyi, İngiltere Türk Dernekleri Federasyonu ve Demokratik Güç Birliği Platformu. Bunlar içinde ilk kurulan İngiltere Kıbrıs Türk Dernekleri Konseyi ve İngiltere Türk Dernekleri Federasyonu bünyesindeki derneklere ve vakıflar çatı görevi gören resmi bir kurum iken Demokratik Güç Birliği Platformu, resmi bir kurum olmasa da birçok toplumsal

organizasyonu bir araya getiren bir platform olduğu için fiili olarak bir çatı kuruluştur. Demokratik Güç Birliği Platformu, diğer çatı kuruluşlarına göre daha yenidir. Ayrıca ifade etmek gereklidir ki bu çatı kurumların amacı dernekler arasında birlik, beraberlik ve ortak hareketi sağlayabilmek olsa da bazen çatı kurumlarda kendi içinde ve diğer kurumlarla görüş ayrılıklarına düşmektedirler ya da kapsayıcı olmadıkları düşünülerek alternatif kurumların açılması da söz konusudur. Çatı kuruluşların belli bir ideolojik ve siyasi görüşe sahip olduğunu düşünerek onların içine girmeyen ya da girdikten belli bir süre sonra çıkan toplumsal organizasyonlar da vardır.

3.3.1.1. Kıbrıs Türk Cemiyeti ve İngiltere Kıbrıs Türk Dernekleri Konseyi

Londra'ya ilk gelen Türkler Kıbrıs Türkleri olduğu için, toplumsal alanda faaliyetler de ilk olarak Kıbrıslı Türkler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu alandaki faaliyetlerin geçmişi atmış yılı bulmaktadır. Londra'daki Türk derneklerini bir çatı altında toplamayı amaçlayan 'İngiltere Kıbrıs Türk Dernekleri Konseyi'nin kuruluşu 1983 yılı olsa da, Kıbrıslı Türklerin toplumsal alanda ilk örgütlenmeleri bu çatı kuruluş kurulmadan çok önceki yıllara kadar gitmektedir. 1951 yılında kurulun 'Kıbrıs Türk Cemiyeti, Londra'da Türkler tarafından kurulan ilk toplumsal organizasyondur. Cemiyet, kuruluşu, gelişim evreleri, kendi içinde yaşadığı tartışmalar ve topluluk tarafından algılanışı bakımından Kıbrıslı Türklerin bütün göç hikâyesini yansıtmaktadır. Bu açıdan bakıldığı zaman cemiyetin Londra'daki Türkler açısından yeri oldukça önemlidir.

Kıbrıs Türk Cemiyeti Londra'da kurulan ilk toplumsal organizasyon olmasının yanında, Avrupa'da Türkler tarafından kurulan ilk toplumsal organizasyondur. Türkiye'den Avrupa'ya giden göçmenler, Kıbrıslı Türklerin Londra'ya göçlerinden daha sonraki dönemlerde göç ettikleri için, bu alanda örgütlenmeler Kıbrıslı Türkler tarafından gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla Avrupa'da kurulan ilk Türk Derneğinin Kıbrıs Türk Cemiyeti olduğu söylenebilir (Eren Nijhar, 2012) (Foto 16).

Londra'ya göç eden Kıbrıslı Türkler hem göç ettikleri yerde uyum sorunlarını aşmak hem de anavatanda yaşanan sorunlara uzak kalmamak amacıyla 1950'li yıllarda bir araya gelme ihtiyacı hissetmişlerdir. (Gökşan, 2013:14)'ın ifadesine göre: "İngiltere'ye göç eden Kıbrıslı Türkler, vatanlarından uzak olmalarına rağmen, gurur ve şerefle hüviyetlerini korumak azmindeydiler. Ancak bu olguyu başarabilmek için kültürel ortaklıklarını teşhir edip paylaşabilecek, yardımlaşabilecek ve hasret giderebilecek bir buluşma yerine, yani bir lokale ihtiyaçları vardı". Bu amaçla 5 Şubat 1951 tarihinde, Londra'nın West End bölgesinde, 'Kıbrıs Türk Kulübü' adı altında bir dernek kurulmuştur. 20 Nisan 1952 tarihinde kulübün adı 'Kıbrıs Türk Birliği', 29 Mayıs 1955 yılında 'Kıbrıs Türktür Cemiyeti' ve en son olarak 19 Aralık 1971 tarihinde 'Kıbrıs Türk Cemiyeti' olarak değiştirilmiştir. Halen bu isim altında Soho'daki binasında faaliyetlerine devam etmektedir.

Foto 16: Soho'daki Kıbrıs Türk Cemiyeti

Kıbrıs Türk Cemiyeti daha sonra kurulan derneklere öncülük etmiştir ve bundan sonra birçok Kıbrıslı Türk derneği ya da örgütü kurulmuştur. Bunlar arasında Akıncılar Birliği, Mehmetçik Yardımseverler Derneği, Londra Türk Kadınları Yardım Derneği gibi organizasyonlar başı çekmektedir. Göçlerin artması ve Kıbrıslı

Türklerin Londra'yı yurt edinmelerine bağlı olarak zamanla dernek ve vakıf gibi toplumsal organizasyonların sayısı artmıştır. Daha önceleri Londra'nın merkezine yerleşen Kıbrıslı Türklerin, daha sonraki yıllarda Londra'nın farklı bölgelerine dağılması yeni örgütlenme ihtiyaçları ortaya çıkarmıştır ve buna bağlı olarak derneklerin sayısı artmıştır. Ayrıca Londra'daki Kıbrıslı Türklerin sorunları da çeşitlendiği için yeni türde derneklere ihtiyaç duyulmuştur. Bu yerel sorunların haricinde anavatandaki meselelerle ilgili ya da 'Kıbrıs davası' ile ilgili lobicilik faaliyetlerine olan ihtiyaç da derneklerin artmasını etkileyen bir diğer faktördür.

Farklı farklı derneklerin çalışmaları önemlidir, ancak zamanla bütün dernekleri şemsiyesi altında toplayacak bir çatı kuruluşa ihtiyaç duyulmuştur. Bu düşüncelerle 1970'li yıllarda Kıbrıs Türk Cemiyeti etrafında çalışmalar başlamıştır. Ancak cemiyetin içinde anlaşmazlıklar sebebiyle bu çaba sonuçsuz kalmıştır. Ayrıca bu dönemde cemiyetin içinden kopmalar da başlamıştır ve bu dönemlerden cemiyetten kopanlar İngiltere Türk Kadınları Yardım Derneği, Güzel Sanatlar Derneği, İngiltere Türk İslam Vakfı gibi toplumsal organizasyonları kurmuşlardır. Yine bu dönemde cemiyetin haricinde eğitim faaliyetleri yapan birçok Türk okulu ve topluluk içinde sportif faaliyetleri organize etmek amacıyla İngiltere Türk Toplumu Futbol Federasyonu kurulmuştur. Kısacası 1951 yılında kurulan Kıbrıs Türk Cemiyeti topluluğun tam merkezindedir ve çoğu toplumsal, kültürel, siyasal ve eğitsel faaliyetler cemiyet bünyesinde gerçekleştirilmektedir. Ancak 1970'li yıllara gelindiği zaman cemiyet haricinde birçok yeni dernek, vakıf, okul, futbol federasyonu gibi toplumsal organizasyonlar kurulmuş olması, parçalanmış durumdan kurtulmak amacıyla bir üst çatı kurulmasını zorunlu hale gelmiştir.

1974 yılı ve Barış Harekatı sırasında ve sonrasında Londra'da hareketli günler yaşanmıştır. Anavatana yardım ve Kıbrıs davasını tüm dünyaya duyurmak amacıyla güçlü ve tek sese sahip kapsayıcı bir örgüte ihtiyaç daha da artmıştır. 1975 yılında Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin kurulmasıyla Londra'da Türklere ait bir çatı örgüt kurma faaliyeti, bizzat Kıbrıs Türk hükümeti tarafından desteklenmiştir. Bunun için toplantılar ve sempozyumlar düzenlenmiştir. Bir çatı örgüt için belli bir bilinç oluşturulsa da, onu kurmak bir türlü mümkün olmamıştır. Ancak bu çaba devam etmiştir. Daha sonraki yıllarda bu çatı kuruluş için tüzük çalışmaları yapılmıştır.

Tüzük hazırlama konusunda Türkiye'nin o dönemdeki Ecevit hükümetinin Kıbrıs danışmanı olan hukukçu Mümtaz Soysal'dan da yardım alınmıştır. Bütün bu çabaların sonucunda, 3 Mart 1983 yılında 'İngiltere Kıbrıs Türk Dernekleri Konseyi' adı altında bir çatı kurulmuştur (Gökşan, 2013: 19)

Tablo 8: İngiltere Kıbrıs Türk Dernekleri Konseyi'ne Üye Dernekler

No	Toplumsal Organizasyonun İsmi	No	Toplumsal Organizasyonun İsmi
1	Aksu Türk Birliği	13	Güney Londra Yaşlılar Birliği
2	Cezire Derneği	14	Türk Aile Birliği
3	Enfield Türk Okulu	15	Limasollular Derneği
4	Erenköy Mücahitler Derneği	16	Kuzey Londra Türk İslam Vakfı
5	Ergazililer Derneği	17	İngiltere Türkleri Mağdurlar Derneği
6	Hazelwood Atatürk Okulu	18	Britanya Kıbrıslı Türkler Derneği
7	Hornsey Atatürk Okulu	19	Türk Muhasebeciler Derneği
8	İkinci Bahar Derneği	20	Çınarları Sevenler Derneği
9	İngiltere Türk Kadınları Yardım Derneği	21	Dr. Fazıl Küçük Türk Okulu
10	Kıbrıs Türk Kültür Derneği	22	Türk 1
11	Mehmetçik Yardımseverler Derneği	23	İngiltere Balkan, Asya ve Kıbrıs Türkleri Cemiyeti
12	Southwark Kıbrıs Türk Derneği		

Halk arasında kısaca Konsey denilen İngiltere Kıbrıs Türk Dernekleri Konseyi kurulduğu günden beri birçok faaliyetlerde bulunmuştur. En önemli faaliyetlerinden birisi olarak 1983 yılında kurulun KKTC'yi tüm dünyaya tanıtmak ve Kıbrıs davası hakkında lobicilik faaliyeti yapmaktır. Bu açıdan bakıldığında siyasi bir kuruluştur. Bu yüzden topluluk içindeki bazı kişiler tarafından şiddetle eleştirilmektedir. En büyük eleştiri ise konseyin çok fazla siyasi konulara girmesi ve dolayısıyla topluluğa mensup farklı düşünceleri kapsayıcı olmamasıdır. Bu durum sadece eleştiri seviyesinde kalmamıştır. Bazı toplumsal organizasyonlar konsey çatısı altına girmemişlerdir. Konsey çatısı altında olmakla beraber daha sonraları ayrılan dernekler de vardır. Ancak bütün bunlara rağmen konsey Kıbrıs Türklerine ait dernek ve vakıfların büyük bir çoğunluğunu kendi çatısı altında toplamıştır. Konsey'e bağlı toplam 23 dernek içinde Limasollular Derneği, Ergazililer Derneği gibi hemşehri dernekleri; Güney Londra Yaşlılar Birliği gibi yaşlı göçmenlerin bir

araya gelip kaynaşmasını amaçlayan dernekler; Cezire Derneği gibi Kıbrıs tarihini ve kimliğini tanıtma amaçlı birçok çeşit organizasyon vardır (Tablo 8).

Konseyl'e üye olmayan derneklerin bazıları konsey kurulduğunda beri konseyin dışında kalmayı tercih etmişlerken, bazıları ise daha sonra yaşanan fikir ayrılıklarından dolayı konseyden ayrılmışlardır. Örneğin topluluğun ilk derneği olan Kıbrıs Türk Cemiyeti konsey kurulduğunda ye iken daha sonra Cemiyetin Soho'daki binasının mülkiyeti üzerine yaşanan yasal ihtilaflardan dolayı konseyden ayrılmıştır. Konsey ile cemiyet arasında gazetelere de yansıyan şiddetli tartışmalar yaşanmıştır. Kuzey Londra'daki Enfield'de yoğun bir nüfusa sahip Türklere yardım amacıyla kurulmuş 'Enfield Kıbrıs Türkleri Derneği' de ilk zamanlar konseye üye iken sonraları ayrılmıştır. Ayrılma sebebi ise diğerlerinden farklıdır. Sınırları içinde bulunduğu Enfield Belediyesi'nin derneklere maddi yardım yapmaktadır. Enfield Belesiyesi, Konsey'in siyasi faaliyetleri sebebiyle konseye üye olan bu derneğe yapılan yardımları durdurabileceğini ifade ettiğinden yardımların kesilmemesi için Enfield Kıbrıs Türkleri Derneği konseyden ayrılır. Londra'da faaliyet gösteren Türk okullarının 5 tanesi konseye üyedir. Diğer okullar özellikle siyasi sebeplerde dolayı konseye katılmamış ya da ayrılmıştır. Kıbrıs'taki ambargonun kalkmasına yönelik faaliyet yapan 'Embargoad' adlı dernek de konseyle olan fikir ayrılığı sebebiyle konseye katılmayan derneklerden biridir. Konseye katılmayan bir diğer önemli dernek ise 'Kıbrıs Türk Toplum Merkezi'dir. Konseye katılmamak ya da ayrılmak için en önemli sebep politik fikir ayrılığı olsa da yönetimde ve seçimlerde yaşanan tartışmalar sebebiyle konseyden uzak kaldığını söyleyenler de vardır.

3.3.1.2. İngiltere Türk Dernekleri Federasyonu

Türkiyeli Türklerin Londra'ya olan göçü Kıbrıslı Türklerden sonradır. Bu durum toplumsal organizasyonların oluşumuna da yansımıştır. 1980'li yıllarda Türkiye'den göç edenlerde kendi toplumsal organizasyonlarını kurmaya başlamışlardır. Ayrıca, anavatandaki politik ve ideolojik farklılıklar toplumsal organizasyonlara da yansımıştır. Bu dernekler ve vakıflar anavata dair meselelerle ilgilendikleri gibi aynı zamanda topluluk sorunlarıyla da ilgilenmişlerdir. Bu kapsamda birçok dernek ve vakıf kurulmuştur. Ancak bu parçalı yapı topluluğun yaşadığı sorunlar karşısında

daha gür ses çıkarmak ve kamuoyu oluşturulmasına engel olduğu için bütün toplumsal organizasyonları kapsayan bir çatı kuruluşu ihtiyaç duyulmuştur. Bu doğrultuda 2002 yılında birbirinden bağımsız ve farklı amaçlarla kurulmuş oniki dernek, Türk toplumunun genelini temsil etmek amacıyla bir araya gelerek ‘İngiltere Türk Dernekleri Federasyonu’ kurulmuştur. Federasyonun amacı resmi internet sitesinde şöyle ifade edilmiştir:

“İngiltere’de ikamet eden Türkleri bir araya getirerek onların birlik ve beraberliğini güçlendirmek; kendi kültür ve geleneklerini kaybetmeden yaşadıkları ülkenin toplum yaşantısına uyum sağlamalarına yardımcı olmak; Türklerin karşılaştıkları sorunlarda onlara destek olmak ve toplumumuzun menfaatini ilgilendiren meselelere çözüm bulmaya çalışmak; Türk ve İngiliz toplumlarını dostluk çerçevesinde kaynaştırıp varolan dostluğu pekiştirmek”.

Tablo 9: İngiltere Türk Dernekleri Federasyonuna Üye Dernekler

No	Toplumsal Organizasyonun İsmi	No	Toplumsal Organizasyonun İsmi
1	Anadolu Arkadaşlık Grubu	10	İngiltere Türk Öğretmenler Derneği
2	Anadolu Kültür Merkezi	11	İngiltere Türkleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği
3	İngiltere Atatürkçü Düşünce Derneği	12	Pekünlüler Derneği (UK)
4	Azerbaijan House	13	Tekstil İşverenleri Derneği (TIDA)
5	Birytanya Türk Kadınları Derneği	14	Türkish Forum UK
6	İngiltere Batı Trakya Türkleri Yardımlaşma Derneği	15	Türk Bankacılar Derneği
7	İngiltere Mustafa Kemal Derneği	16	Türk İngiliz Ticaret ve Sanayi Odası
8	İngiltere Türk-İslam Kültür Merkezi Vakfı	17	Türk Yaşlılar Kulübü
9	İngiltere Türk Diyanet Vakfı	18	Türkiye Gençlik Birliği (TGB İngiltere)

Federasyona bağlı 18 dernek (Tablo 9) dünya görüşlerine, hedef kitlelerine ve faaliyet alanlarına göre farklılık gösterebilir. Bazı dernekler Türkiye’de bir merkeze bağlıyken bazıları ise sadece Londra’da bulunmaktadır. Londra’daki Azeri göçmenler tarafından kurulan Azerbaijan House ve İngiltere Batı Trakya Türkleri Yardımlaşma Derneği Kıbrıslı ya da Türkiyeli göçmenler haricinde kurulan ve

federasyona üye olan derneklerdir. Bu derneklerin varlığı Londra'da Kıbrıslı ve Türkiyeli göçmenlerin varlığının en önemli göstergelerinden birisidir.

İngiltere Türk Dernekleri Federasyonu'nun kendine ait bir binası yoktur. Federasyona bağlı bazı derneklerin faaliyetlerini gerçekleştirdiği binaları olmasına rağmen bazılarının yoktur.

Bu dernekler hakkında kısaca bilgi verilecek olursa; Anadolu Arkadaşlık Grubu İngiltere'nin Brington şehrinde faaliyet gösterir. Grubun amacı topluluk mensuplarını bir araya getirmektir. İngiltere Atatürkçü Düşünce Derneği, 1997 yılında kurulmuştur ve Türkiye'deki Atatürkçü Düşünce Derneği'nin bir koludur. Azerbajjan House, 2006 yılında kurulmuştur ve Azerbaycanlı akademisyenleri, öğrencileri ve girişimcileri bir araya getirmeye çalışır. Britanya Türk Kadınları Derneği, 2002 yılında kurulmuştur. İki yüzü aşkın üyesi olan dernek, İngiltere'de yaşayan Türk kadınların tanışmasını ve dayanışmasını amaçlamaktadır. İngiltere Batı Trakya Türkleri Yardımlaşma Derneği, 1990 yılında kurulmuştur ve Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu'nun üyesidir. Batı Trakya Türk azınlığının sesini dünyaya duyurmayı ve dayanışmayı amaçlamaktadır. İngiltere Türk-İslam Kültür Merkezi Vakfı, 1984 yılında kurulmuştur ve Londra'da ve İngiltere'nin diğer şehirlerinde birçok caminin kurulmasına öncülük etmiştir. Topluluğun dini ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır. İngiltere Türk Diyanet Vakfı, 2001 yılında kurulmuştur. Türk Diyanet Vakfı'nın bir şubesi olan vakıf topluluğun dini ihtiyaçlarına cevap vermeyi amaçlamaktadır. Pekünlüler Derneği, 1991 yılında kurulmuştur. Stoke Newington'da kendine ait bir binası olan dernek Gümüşhane'nin Kelkit ilçesine bağlı Pekünlüler arasındaki hemşehri dayanışmasını hedeflemektedir (Foto 17). Derneğin İngiltere Türk Topluluğu Federasyonu'na bağlı liglerde mücadele veren futbol takımı da vardır. Türk Bankacılar Derneği, 1990 yılında kurulmuştur ve finans sektöründe çalışanları bir araya getirmeyi amaçlamaktadır. Türk İngiliz Ticaret ve Sanayi Odası, 1980 yılında kurulmuştur ve İngiltere ile Türkiye arasındaki ticareti ve yatırımları artırmayı amaçlamaktadır. Türk Yaşlılar Kulübü, 1992 yılında kurulmuştur ve Kıbrıslı ve Türkiyeli Türklerin bir araya gelip kaynaşmasını amaçlamaktadır. Türkiye Gençlik Birliği (TGB İngiltere), Türkiye

Gençlik Birliği'nin Londra koludur. Kemalist düşünceinin toplumda hayat bulmasını amaçlamaktadır.

Foto 17: Green Lane Caddesi'de Pekünlüler Derneği Lokali

3.3.1.3. Demokratik Güç Birliği Platformu

Demokratik Güç Birliği Platformu diğer çatı kuruluşlarına göre daha geç kurulmuştur. Bu platform İngiltere Kıbrıs Türk Dernekleri Konseyi ve İngiltere Türk Dernekleri Federasyonu gibi toplumsal organizasyonları gibi tüzel kişiliği olan bir çatı kuruluş değildir. Ancak her ne kadar resmi olmasa da 14 dernek ya da toplumsal organizasyonun bir araya gelip birçok konuda “Demokratik Güç Birliği Platformu” adı altında ortak hareket etme kararı almaları sebebiyle bu platform için fiili olarak bir çatı kuruluş denilebilir (Tablo 10).

Tablo 10: Demokratik Güç Birliği Platformu'nde Yer Alan Dernekler

No	Toplumsal Organizasyonun İsmi	No	Toplumsal Organizasyonun İsmi
1	Fed-Bir (Britanya Kürt Federasyonu)	8	Tilkililer Dayanışma Derneği
2	Britanya Alevi Kültür Merkezi	9	Kısraklılar Dayanışma Merkezi
3	GİK-DER (Göçmen İşçileri Kültür Derneği)	10	Dersimliler Derneği
4	Yüz Çiçek Açsın Kültür Merkezi	11	Koçgirililer Derneği
5	Tohum Kültür Merkezi	12	Komkar
6	El-Com (Elbistan Community)	13	Pazder (Pazarcıklılar Sosyal ve Kültürel Dayanışma Derneği)
7	Day-Mer (Turkish and Kurdish Community Centre)	14	Nurhaklılar Dayanışma Derneği

Demokratik Güç Birliği Platformu, yeni kurulmuş bir platformdur. 2013 yılında kurulan platformun genel olarak amacı, hem göçmenlerin çıktıkları ülkeyle ilgili sorunlara hem de yaşadıkları ülke olan İngiltere'deki karşılaştıkları sorunlara çözüm yolları önermektir. Platformun kuruluşunda yapılan basın açıklaması platformun amacını net bir şekilde ortaya koymaktadır:

“Amacımız, bugün yaşadığımız Britanya'da tüm hak gasplarına ve toplumsal sorunlara daha örgütlü ve kapsamlı bir şekilde müdahil olmaktır. Ayrıca geldiğimiz Anadolu ve Mezopotamya topraklarda yaşanan toplumsal sorunlara karşı duyarlılığımızı arttırmak ve bunları Britanya toplumunun gündemine taşımak gibi bir sorumluluğumuz bulunuyor. Türk ve Kürt halkının, azınlık milliyetlerin, değişik inanç gruplarının eşit ve kardeşçe yaşayabileceği, işçilerin emekçilerin örgütlenmesinin önündeki tüm engellerin kalktığı, savaşız ve sömürsüz bir Türkiye'nin yaratılmasına katkımızı arttırmak istiyoruz. Demokratik Güç Birliği Platformu, Avrupa'da ve dünyada süren emek ve özgürlükler mücadelesinin de yanında olacaktır. Bunun yanında ekolojik ve cinsiyet özgürlükçü toplum anlayışını esas alarak doğanın katledilmesine göz yummayacağız ve kadının özgürlük mücadelesinin yanında yer alacağız” (Lonra Olay Gazetesi, 24 Eylül 2013)

Bu amaç doğrultusunda nasıl bir faaliyet içinde olunacağı da şöyle ifade edilmiştir:

“Türkiye'de ve bütün dünyada herkesin insan onuruna yaraşır bir düzen içinde yaşaması, Anadolu'dan ve Mezopotamya'dan başlayarak, dünya genelinde barışın egemen olması umudunu ve mücadelesini paylaşan Demokratik Güç Birliği Platformu, önümüzdeki süreçte paneller, toplantılar,

seminerler, konserler, kampanyalar düzenleyecektir. Demokrasi ve özgürlükten yana olan herkesi, etkinliklere katılmaya, gücümüzü birleştirmeye, geleceği birlikte paylaşmaya davet ediyoruz". (Lonra Olay Gazetesi, 24 Eylül 2013)

Demokratik Güç Birliği Platformu, bünyesinde on dört toplumsal organizasyon bulundurmaktadır. Bu toplumsal organizasyonların çoğunluğu politik olarak çok aktiftirler. Türkiye'deki toplumsal ve politik olaylara dair kamuoyu oluşturmak amacıyla birçok ortamda faaliyetler yürütmektedirler. Hatta, bazı organizasyonlar sadece bu amaç doğrultusunda hareket etmektedir. Bu bağlamda bu platformdaki bazı dernekler aşırı derece politik ve ideolojiktir. Ayrıca bu platformdaki birçok derneğin hemşehri dayanışma dernekleri olması, göçmenlerin Türkiye'nin neresinden göç ettiklerini göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Bu platform bünyesinde bulunan dernek ve organizasyonlar hakkında kısaca bilgi verilecek olursa; İngiltere Alevi Kültür Merkezi ve Cemevi, 1993 yılında kurulmuştur. Göçmenlerin toplumsal, kültürel, dini, eğitsel vb ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır. İngiltere Alevi Kültür Merkezi ve Cemevi hakkındaki, dini organizasyonlara ait mekânlar bölümünde ayrıntılı bilgi verilmiştir. GİK-DER (Göçmen İşçileri Kültür Derneği), 1991 yılında kurulan ve Türk ve Kürt göçmenlere hizmet veren bu dernek sol düşünceli bir organizasyondur. Üyelerinin çoğunluğu Kürt'tür. Almanya'da ve Türkiye'de şubeleri vardır. Yüz Çiçek Açsın Kültür Merkezi, 1995 yılında kurulmuştur ve göçmenlerin toplumsal ve kültürel sorunları ile ilgilenir. Tohum Kültür Merkezi, 1997 yılında kurulmuştur. Farklı etnisiteden insanların katıldığı toplumsal ve kültürel faaliyet yapan bu merkez sol görüşlüdür. El-Com (Elbistan Community), Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde Londra'ya göç etmiş kişiler arasında dayanışmayı sağlamak amacıyla kurulmuş bir organizasyondur. Day-Mer (Turkish and Kurdish Community Centre), 1989 yılında kurulmuştur ve adından da anlaşıldığı gibi Türk ve Kürt göçmenlere hizmet verir. Londra'da faaliyet gösteren en büyük ve en önemli organizasyonlardan birisi olan Day-Mer ideolojik tartışmalardan ziyade göçmenlerin sorunlarına çözüm arayan organizasyonlardan biri olduğu için dikkate değerdir (Foto 18)

Foto 18: Daymer (Turkish and Kurdish Community Centre) Derneği

Tilkiiler Dayanışma Derneği, Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesine bağlı Tilkiiler Köyü'ne mensup göçmenlerin kurduğ bir hemşehri dayanışma derneğidir. Selby Center'de dernek binası bulunmaktadır. Yaklaşık 400 yöre insanı derneğe üyedir. Kırsklılar Dayanışma Merkezi, Kuzey Londra'da Ponders End'de binası bulunan ve Kayseri Sarız ilçesine bağlı Kırkırak kökenli insanların dayanışma amaçlı kurduğu bir dernektir. Dersimliler Derneği, Londra'daki Tuncelili göçmenlerin dayanışması amacıyla kurulan bir dernektir. Koçgirililer Derneği, göçmenlerin dayanışma amacıyla kurduğu bir hemşehri derneğidir. Komkar, 1990'da kurulmuştur. Göçmen işçilerin haklarını korumaya çalışır. Almanya ve Fransa'da şubeleri vardır. Pazder (Pazarcıklılar Sosyal ve Kültürel Dayanışma Derneği), Londra'daki Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesinden olan göçmenlerin dayanışma amacıyla kurduğu bir hemşehri derneğidir. Nurhaklılar Dayanışma Derneği, Londra'daki Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Nuraklılar Beldesi'nden olan göçmenler arasında dayanışmayı sağlamak amacıyla kurulmuş bir dernektir.

3.3.1.4. Bir Çatı Kuruluş Altında Olmayan Toplumsal Organizasyonlar

İngiltere Kıbrıs Türk Dernekleri Konseyi, İngiltere Türk Dernekleri Federasyonu, Demokratik Güç Birliği Platformu gibi üst çatı kuruluşların şemsiyesi altında bulunmayan birçok dernek, vakıf, kültür merkezi gibi toplumsal organizasyonlar vardır (Tablo 11). Bunların bazıları, merkezi Türkiye’de ya da Avrupa’nın diğer ülkelerinde bulunan toplumsal organizasyonların İngiltere koludur. Bir kısmı ise hemşehri dernekleri kapsamında ele alınabilir. Sadece Londra’daki Türk topluluğuna yönelik faaliyetlerde bulunanlar da vardır.

Bu kapsamda bulunan toplumsal organizasyonlara kısaca bakılacak olursa; Avrupa Türk Spor Birliği’nin İngiltere Şubesi olan bu organizasyon göçmenler arasında sportif faaliyetlere eğilmiştir. Avrupa Türk Birliği, 2012 yılında kurulmuştur ve Güney Londra’da faaliyet yürütmektedir. Avrupalı Türk Demokratlar Birliği İngiltere Şubesi, 2011 yılında kurulmuştur ve birçok Avrupa şehrinde temsilciği bulunan Avrupalı Türk Demokratlar Birliğini (UETD)’nin Londra koludur. Axis Eğitim Vakfı, 1999 yılında kurulmuştur. Bünyesinde birçok okulu barındıran bu vakıf İngiltere’deki Türklerin kurduğu ilk özel okul olan Wisdom İlkokul ve Lise’sini açmıştır. Business Network, 2008 yılında kurulmuştur. 500 civarında üyesi vardır. CHP İngiltere Dayanışma Derneği, Türkiye’de siyasi faaliyette bulunan CHP’nin İngiltere koludur. Dialogue Society, 1999 yılında kurulmuştur. Londra haricinde İngiltere’nin 11 noktasında şubesi olan bu organizasyonun amacı toplumlar arasında uyum, birlik ve diyalogu sağlamaktır. Galatasaray UK, 1988 yılında kurulmuştur. İngiltere Türk Toplumları Futbol Federasyonu bünyesinde bulunan amatör ligde mücadele etmiştir. Irak Türkmen Cephesi Londra Temsilciği, Irak’ta bulunan Türkmenlerin mücadelesi için lobi faaliyetleri yürütmektedir. İslam Toplumları Milli Görüş İngiltere Şubesi (ICMG UK), 1994’te kurulmuştur. Almanya merkezli Milli Görüş organizasyonunun İngiltere koludur. İngiliz ve Türk Akademisyenler Birliği, 2010 yılında kurulmuştur ve İngiltere’deki Türk akademisyenler arasında dayanışmayı amaçlamaktadır. İngiltere Fenerbahçeliler

Derneği, İngiltere Türk Toplumunu Futbol Federasyonu bünyesindeki amatör liglere katılmaktadır.

Tablo 11: Bir Çatı Kuruluş Altında Olmayan Toplumsal Organizasyonlar

No	Toplumsal Organizasyonun İsmi	No	Toplumsal Organizasyonun İsmi
1	Avrupa Türk Spor Birliği Şubesi	19	Koza Eğitim Derneği
2	Avrupa Türk Birliği	20	Marathon Bilim Okulu
3	Avrupalı Türk Demokratlar Birliği İngiltere Şubesi	21	Merton/Güney Londra Türkleri
4	Axis Eğitim Vakfı	22	Metropolitan Türk Polis Derneği
5	Business Network	23	MÜSİAD-UK
6	CHP İngiltere Dayanışma Derneği	24	Networks of Students (NOS)
7	Committee of British Turks	25	Professional Networks
8	Dialogue Society	26	Reading Türk Derneği
9	Galatasaray UK	27	Reborn
10	Irak Türkmen Cephesi Londra Temsilciği	28	Sauthampton Türk Kültür Merkezi
11	İslam Toplumunu Milli Görüş İngiltere Şubesi (ICMG UK)	29	Süryani Turabdin Focus Group
12	İngiliz ve Türk Akademisyenler Birliği)	30	Tekstil İşverenleri Derneği
13	İngiltere Fenerbahçeliler Derneği	31	Turkuas
14	İngiltere Kadın Platformu	32	Türk İngiliz Akademisyenler ve Profesyoneller Birliği
15	İngiltere Kazak Derneği	33	Türk İşadamları Derneği
16	İngiltere Türk Kadınları Yardımlaşma Derneği (TWPA)	34	Türk-İngiliz Hukukçular Birliği
17	İngiltere Türk Ülkücü Federasyonu (LITA)	35	Türk Yar (Turkish Student Welfare Charity)
18	İngiltere Türkiyeli Sağlık Elemanları Birliği	36	Yunus Emre Kültür Merkezi

İngiltere Kadın Platformu, 2008 yılında kurulmuştur ve kadınların toplum içinde karşılaştıkları sorunlarla mücadele etmeyi hedef edinmiştir İngiltere Kazak Derneği, 2009 yılında kurulmuştur ve Avrupa, Kazak Dernekleri Federasyonu'nun bir koludur. İngiltere Türk Kadınları Yardımlaşma Derneği (TWPA), Uluslararası Kadın Dernekleri Federasyonu' (FIWAL) nun şemsiyesi altında faaliyet gösterir. İngiltere Türk Ülkücü Federasyonu (LITA) genel merkezi Almanya'da olan Avrupa Türk

Konfederasyonu'nun bir koludur. İngiltere Türkiyeli Sağlık Elemanları Birliği, 2011 yılında kurulmuştur ve Avrupa Türk Sağlık Elemanları Federasyonu'nun Londra'daki koludur. Marathon Bilim Okulu, 2009 yılında kurulmuştur ve İngiltere'de Türkler tarafından kurulan ikinci okula bağlı bir organizasyondur. Turkuas, 2013 yılında kurulmuştur ve lobicilik faaliyeti yapmayı hedeflemektedir.

3.3.2. EĞİTİM MEKÂNLARI

Eğitim çok geniş bir kavramdır. Bu çalışmada eğitim faaliyetleri dendiği zaman, esasen Londra'daki Türk varlığına kültürel ve toplumsal olarak katkıda bulunan faaliyetler kastedilmektedir. Bu faaliyetler de çok geniş bir çerçevede değerlendirilebilir. O yüzden Türk dili ve kültürünün gelişimi denildiği zaman kurumsal olarak yapılan faaliyetler Londra'daki eğitim mekânları konusunun çerçevesini oluşturacaktır. Daha doğru bir ifadeyle eğitim kavramıyla Kıbrıs'tan ve Türkiye'den Londra'ya göç eden kişilerin ve onların çocuklarının nasıl bir eğitim anlayışı içinde olduklarına mekânsal bir perspektifle bakış kastedilmektedir.

Londra'daki Türklerin eğitim mekânları iki başlık şeklinde ele alınacaktır. Birincisi, göç edilen ülkenin okullarındaki yani İngiliz okullarındaki Türk çocukların durumları. İkincisi, Türk dilinin ve kültürünün yeni nesillere öğretilmesi için yapılan eğitim faaliyetleri ve buna ait kurum ve kuruluşlar. Bütün bunlara ilaveten ayrıca, eğitim faaliyetlerinin ve bu faaliyetlerinde yapıldığı yerlerin diasporik ve ulusaşırı boyutu da gözler önüne serilmeye çalışılacaktır.

3.3.2.1. İngiliz Okullarındaki Türk Öğrenciler

Londra'da yaşayan Türk çocukları, İngiltere'deki tüm öğrenciler gibi, zorunlu eğitime tabidir ve İngiliz Eğitim Bakanlığına bağlı okullara gitmektedirler. İlk ve orta öğretim tamamlandıktan sonra ise yüksek öğretime devam etmek kişinin kendisine kalmış bir şeydir. Londra'daki Türklerin büyük bir çoğunluğu devlet okullarına gitmektedirler. Türk topluluğuna ait iki tane özel okula giden öğrenciler de

bulunmaktadır. Ancak bu tüm topluluğun içinde çok küçük bir orana denk düşmektedir.

İngiltere'deki okul ortamı çok kültürlüdür (Berdichevsky, 2008). Bu durum Londra'da daha belirgindir. İngiltere'deki göçmenlerin büyük bir çoğunluğunun Londra'da olması çokkültürlülüğü ve çoketnisiteliliği yoğunlaştıran bir unsurdur. Bir dünya şehri olan Londra'nın çokkültürlü ortamının en belirgin şekilde görüldüğü yerlerden birisi de okullardır. Ayrıca ifade edilmelidir ki göçmenler çocuklarını değişik etnisitelerin yoğun olduğu yerlerin okullarına göndermektedirler (Kivisto, 2003). Yani bir Türk öğrenci sadece İngilizlerin ve Türklerin olduğu bir okul ortamından bulunmuyor. Dünyanın çeşitli yerlerinden birçok göçmen çocuklarıyla aynı sınıf ortamında bulunmaktadır. Bu durum elbette ki gençlerin kimlik oluşumu ve aidiyet duygusunu etkiyeleyen bir unsurdur.

Bir diğer husus ise göçmen çocuklarının kendilerini İngiliz gençlere göre farklı hissetmesidir. Anthias (2002)'in ifadesine göre Kıbrıslı Rum ve Asyalı gençler İngiliz gençler karşısında kendilerini izolasyona uğramış hissetmektedirler. Bu izolasyon duygusu, kendini 'öteki hissetme' ve 'ırkçı bir dışlama' dan kaynaklandığına dair bir histir. Anthias, okullardaki doğrudan ırkçılık tecrübelerine vurgu yaparken, Back (1996) ise çok kültürlü ortamlardaki azınlıkların kendi aralarındaki ırkçılığa da vurgu yaparak konunun başka boyutunu da ifade etmektedir. Yani bir göçmen grubu diğer göçmen grubuna, şartlara göre ırkçı bir şekilde davranabilmektedir. Enneli (2005), Londra'da bulunan Kıbrıslı Türkler, Türkiyeli Türkler ve Kürtlerin diğer azınlık gruplarına göre daha dezavantajlı bir durumda olduklarını ifade eder ve bu dezavantajlılığın etnisiteden ve toplumsal sınıftan kaynaklandığını ifade eder. Ancak Portes ve Rumbaut (2001) ise, azınlık grupların güçlü etnitise bağlarını koruyup buna yeni bir şekil vermeleri halinde okul ortamında daha başarılı olacaklarını ifade eder. Kısacası azınlık grupların, hem hakim kültür olan İngiliz kültürüne hem de diğer azınlık gruplarına bakışları çok çeşitlilik gösterebilmektedir. Bu yüzden okullarda homojen ve heterojen ortamlar öğrencinin bir ulusaşırı mekân olan okuldaki kimliğinin oluşumunda etkilidir (Simsek, 2012).

Bu noktada İngiliz eğitim sisteminin okullardaki azınlıklara bakış açısının tarihsel gelişimine kısaca bakmak faydalı olacaktır. İngiltere’de azınlık grupların eğitimine dair bakış açısı asimilasyoncu bir bakış açısıydı. Ancak bu bakış açısı sonra değişmiştir. Teorik olarak bütün azınlık gruplarının kendi dilini, kültürünü, geleneklerini ve dinini öğrenmesi ve sürdürmesine izin verilir (Bolton, 1979). 1960’lar öncesi ve o dönemlerde İngiliz eğitim sisteminin temel kaygısı göçmen çocuklarını ‘Britanya hayat’ının içinde kültürel olarak asimile edebilmektir. Ancak 1970’lerden itibaren eğitim sistemi ve okul politikaları azınlık toplulukların kültürel geleneklerine ve dillerine daha çok dikkat etmeye başlamışlardır. 1981’de ise, azınlıkların kültürlerinin ve dillerinin öğretilmesi okulların görevi haline getirilmiştir. Örneğin o azınlığa ait dil kursları ve kültürel faaliyetler düzenlemek gibi.

Eğitim sistemi azınlıkların durumunu ne kadar onaylasa da, bazı bilim insanlarına göre azınlık çocuklarının olumsuz durumları büyüyerek devam etmiştir (Enneli, 2005; Mehmet Ali, 2001; Tomlinson, 1983). Bu durum azınlık çocuklarının nerede okula gittikleri ile açıklanabilir (Simsek, 2012). Londra’daki Türk çocuklarının okulları evlerine yakın yerdedir. Yani bu okullar Haringey, İslington ve Enfiel’dedir. Yaşanılan mahalle hem komşuların hem de okul seçiminde etkilidir. Bu durum kimi için avantaj iken kimi için ise olumsuz bir durumdur. Örneğin çocuğunun iyi bir eğitim alması için uğraştığını söyleyen Ayten’in ifadesine göre;

“Ben İngilizce bilmiyorum. İstiyorum ki çocuğum çok iyi derecede öğrensin. Ancak okulda bakıyorum arkadaşlarının çoğu Türk. Bu kötü değil elbette. Ancak öğretmenleri hep İngilizcesinin yetersiz olduğundan şikayet ediyorlar” (Ayten, 36 yaşında)

Benzer bir duruma ise Filiz’in tepkisi şöyledir:

“Kızım ilk başlarda okulu sevmiyordu. Ancak Türk ve Kürt arkadaşları olduğu için zamanla sevdi. Arkadaşları bazen bize geliyor; kızım da onlara gidiyor. Ailelerin bazısını tanıyordum. Tanımadıklarımla da tanıştık zaten. Kızımın arkadaşları ile vakit geçirmesi ve okulda birbirlerine sahip çıkmaları hoşuma gidiyor. Hem bir sorun olursa kızım söylemezse arkadaşlarının ailelerinden öğreniyorum” (Filiz, 39 yaşında)

Okul politikaları farklılıklara vurgu yapar. Çünkü öğrencilerin çoğunun farklı farklı

etnik geçmişi vardır. Bu en çok da okul ortamına yansımıştır. Çok kültürlülüğün bir göstergesi olarak okul panolarında öğrencilerin kendi dilinde hazırlamış olduğu çalışmalar sergilenmektedir. Ayrıca azınlık gruplarına ait geleneksel ve dini günlerin tanıtıldığı çalışmalar sergilenmektedir. Bu yüzden göçmenlerin yoğun olduğu yerlerdeki okullarda birçok kültüre ait maddi unsurları okullarda görmek mümkündür.

Simsek (2012) Londra'daki ikinci nesil Kıbrıslı Türkler, Türkiyeli Türkler ve Türkiyeli Kürtler üzerine yaptığı araştırmada şu sonuca varmaktadır. Okul ortamının iki muhtemel etkisi vardır. Birincisi, homojenlik; diğeri ise farklılıktır. Okullardaki gençlerin homojen bir etnik grup oluşturmasının sebebi ırkçılığın bir sonucudur. Gençler kendilerini güvende hissettikleri için ve birbirlerinin hallerinden anladıklarını düşündükleri için bir araya gelirler ve böylece okullarda aynı etnisiteden gençler birlikte sosyalleşirler. Ancak bu durum gençler tarafından lise yıllarında avantaj olarak görülürken daha sonraki zamanlarda, özellikle üniversite yıllarında, sorun olabilmektedir. Okul yıllarında Türk öğrencilerin bir arada olması onlara güven veren bir durum olsa da, aynı zamanda yeterli eğitimimi alamamaları içinde bir engeldir. Bu durum daha sonraki yıllarda istenilen dil becerisine sahip olamamak şeklinde kendisini gösterecektir. Londra'daki Türk topluluğunun okullardaki başarı durumu genel olarak düşük seviyededir. Tüm azınlıklar arasında kıyaslama yapıldığı zaman Türk topluluğuna ait öğrencilerin daha alt seviyelerde olduğu görülecektir. Bunun sonucu olarak çoğu gencin daha üst bir eğitime gidebilmek için gerekli olan GSSE ve A Level gibi sınavlardan gerekli yeterliliği alamadığı görülmektedir. Bunun sebebi ise sosyo-ekonomik durumdur (Enneli, 2005; Mehmet Ali, 2001).

Bu genel durumun haricinde okul hayatında başarılı olmak isteyen ve bunun için çalışan öğrenciler de vardır. Çoğu genç için okul ve iş hayatına atılmak için bir engeldir ve bir an önce bitirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla hem okul başarısı konusunda hem de öğrencilerin eğitimden beklentileri konusunda Londra'daki Türk topluluğunun okullardaki durumu tekdüze bir durum göstermemektedir. Kıbrıslı Türkler okullarda Türkiyeli Türkler ve Türkiyeli Kürtlere göre daha başarılıdır.

Bunda Kıbrıslı Türklerin çok önceleri göç etmelerinin etkisi büyüktür. Ayrıca Kıbrıslı Türklerin şu an okullara devam eden üçüncü kuşaklarında dil sorununun olmaması okula adapte olabilmelerinde en büyük etkidir. Londra'ya en son göç etmiş ve nispeten hâlâ dil ve uyum sorunları yaşayan Türkiyeli Kürtler ise okul başarısı ve yüksek okula gitme noktasında daha düşük seviyededir (Enneli, 2005:18).

3.3.2.2. Türk Dili ve Kültürünün Öğretildiği Okullar

İngiliz okullarına devam eden Kıbrıslı ve Türkiyeli göçmenlerin okul haricinde hem okuldaki eğitimlerini desteklemeleri için hem de Türk dilinin ve kültürünün öğretilmesi bireysel çabaların haricinde kurumsal seviyede faaliyetlerde vardır. Bu kurumlar çok çeşitlilik arz etmektedir. Bunların çoğu okul adında faaliyet gösteren kurslardır. Sadece hafta sonu bir gün faaliyet gösteren okullar olduğu gibi hafta içi akşamları faaliyet gösteren okullar da vardır. Bu okullar kendilerini İngiliz okullarına göre ayarlarlar. Çünkü İngiliz devlet okullarına giden öğrenciler destekleyici ve kültürel eğitim için bu okullara devam ederler. Bu tip Türk dili ve kültürünün öğretildiği okullar haricinde tiyatro, müzik, folklor, dini eğitim vb veren kurumlar da vardır. Aynı zamanda bir kurum birden çok faaliyet de yapabilmektedir.

İngiltere Türk Dili, Kültürü ve Eğitimi Konsorsiyumu'na Bağlı Okullar

Londra'da formel/şekilsel eğitimi destekleyici mahiyette birçok Türk okulu vardır. Bu okulların çoğunluğu 'İngiltere Türk Dili, Kültürü ve Eğitimi Konsorsiyumu' adı altında bir araya gelmişlerdir. Bu okullar gönüllülerin bir araya gelerek kurduğu okullardır. Adlarında her ne kadar okul kelimesi geçse de bunlar bilinen anlamıyla okul değildirler. Bunlara işlevleri bakımından okul yerine kurs demek daha doğrudur. Büyük bir çoğunluğunun kendine ait müstakil bir binası yoktur. Normalde okulların kapalı olduğu hafta sonlarında İngiliz okullarını belli bir süre için kiralayıp o binada faaliyet gösterirler. Okulun tamamını kiralamak sözkonusu değildir. Öğrenci sayısına göre okulda birkaç sınıf kiralanmaktadır. Hatta bazı okullarda Türk topluluğu ile beraber başka topluluklar da aynı okulun başka sınıflarında faaliyet

yapabilmektedirler. Örneğin, Güney Londra’da bulunan Namık Kemal Türk Okulu Cumartesi saat 10.00 ile 14.00 arasında, The City of London Akademi adlı okulu bu süreler arasında kiralayıp faaliyet yapmaktadır. Aynı gün ve aynı saatte Arap topluluğuna bağlı bir okul da başka sınıflarda eğitim vermektedir. Ya da Türk okulları okul binasının bazı sınıflarında eğitim verirken o binanın sahibi olan okulların kendi öğrencileri başka faaliyet de yapabilmektedirler. Kısacası bu okulların müstakil binaları yoktur. Okullar sabit bir adres oluşturmak için her sene aynı binada faaliyet göstermek isteseler de binayı kiralamada sorun yaşadıkları zaman faaliyetlerini başka bir binaya taşımaktadırlar. Okulların kendi binalarının olmaması özellikle maddi açıdan sorun teşkil etmektedir. Çünkü öğrenci gelirleri ile okul kirası ve diğer giderleri karşılamak bazen zor olabilmektedir. İngiltere devleti bu tür kültürel faaliyetleri desteklediği için bazı okullar buldukları ilçe belediyelerinden yardım alabilmektedir. Ancak yine de bina sorunu ve okulların sistem olarak dağınık bir sorundur. Bu sorunu açmak amacıyla konsorsiyumun önerileri vardır:

“Okullar dağınık ve küçük. Bazısının öğrencisi az bazısının fazla. Bir okul yönetim kurulu ikiye bölünüp ertesi sene yeni yeni okullar açılabilir. Bu yüzden biri Kuzey Londra’da diğer Güney Londra’da olmak üzere iki bina satın alınıp buralarda faaliyet gösterilmelidir. Böylece boşu boşuna kira ödenmemiş olur. Hem daha organize edilmiş olur. Eksikler daha kolay tamamlanır” (Kelami Dedazade, Konsorsiyum Başkanı)

Londra’da ilk Türk okulunun kurulması çok eskilere kadar gitmektedir. Kıbrıs Türk Cemiyeti’nin 1951 yılında kurulmasından sonra ilk faaliyetlerinden biri de Türk çocuklarının anadilini ve kültürünü öğreneceği okulla açılmasını teşvik etmek olmuştur. Bu hedef doğrultusunda okullar açılmıştır. Daha sonra tüm Kıbrıslı Türk dernek ve organizasyonları bir arada toplama amacıyla 1983 yılında İngiltere Kıbrıs Türk Dernekleri Konseyi’nin kurulması ile okullar bu kuruluşun çatısı altında toplanmıştır. Ancak konsey bünyesindeki siyasi tartışmalardan dolayı konsey okulların tümünü kapsayıcı olamamıştır. Bu siyasi tartışmalardan uzak durmak ve bütün okullar arasındaki faaliyetleri koordine etmek amacıyla 2003 yılında İngiltere Türk Dili, Kültürü ve Eğitim Konsorsiyomu kurulmuştur. Londra ve Londra

dışındaki Türk dili ve kültürünün öğretilmesini amaçlayan çoğu okulu bünyesinde bulunduran bu konsorsiyumun amacı sadece eğitim olduğu için ve siyasetten uzak durduğu için okulların tümünü kapsayan bir çatı kuruluş olmuştur.

Londra ve Londra'ya yakın yerlerde bu şekilde faaliyet gösteren toplam 37 okul vardır ve bu okullar ifade edildiği gibi İngiltere Türk Dili, Kültürü ve Eğitimi Konsorsiyumu'na bağlıdır. Bu okulların yönetiminde bulunanlar Kıbrıslı Türkler ve Türkiyeli Türklerdir. Bu okullardan 14 tanesi Kıbrıslı Türklere, 23 tanesi ise Türkiyeli Türklere aittir. Kıbrıslı Türklere ait olan okullar: Bickley Turkish Parent School, Grange Park Türk Okulu, Hornsey Atatürk Okulu, Southgate Atatürk Okulu, Ali Rıza Değirmencioğlu Türk Okulu, Chesterfield Türk Okulu, Oakthorpe Türk Okulu, Rauf Raif Denктаş Türk Okulu, Dr Fazıl Küçük Türk Okulu, Edmonton Nightingale Türk Okulu, Enfield Türk Okulu, Hazelwood Türk Okulu, Waltham Forest Türk Okulu. Türkiyeli Türklere ait olan okullar ise; Batı Londra Türk Okulu, Edmonton Fazilet Türk Okulu, Fatih Türk Okulu, Greenwich Türk Okulu, Surrey Hülya Türk Okulu, Woking Türk Okulu, Amity Ilford Türk Okulu, Aziziye Hafta Sonu Okulu, Mevlana Hafta Sonu Okulu, Valide Sultan Türk Okulu, Chattam Anatolian Weekend School, Lighthouse Croydon Eğitim Merkezi, Lighthouse Welling Eğitim Merkezi, Margate Weekend School, Süleymaniye Ilford Türk Okulu, Süleymaniye Türk Okulu, Wimbledon Türk Okulu, Akasya Hafta Sonu Okulu, Coventry Türk Okulu, Leicester Türk Okulu, Stoke on Trent AKCM, Bright Education Centre.

İngiltere Türk Dili, Kültürü ve Eğitimi Konsorsiyumu'na bağlı 37 Türk okulunun büyük bir çoğunluğu Londra içindedir. Bu okullardan 11 tanesi Londra dışındaki okullarken 26 tanesi Londra içindedir (Tablo 12-13). Londra içindeki okulların 19 tanesi Kuzey Londra'da iken 7 tanesi Güney Londra'dadır. Bu dağılım Londra'daki Türklerin nüfus dağılımı ile paralellik göstermektedir. Yani aynen nüfusda olduğu gibi İngiltere'de bulunan Türk okullarının büyük bir çoğunluğu Kuzey Londra'dadır.

Tablo 12: İngiltere Türk Dili, Kültürü ve Eğitimi Konsorsiyumuna Üye Londra'daki Okullar

No	Okul Adı	Bulunduğu Yer
1	Edmonton Fazilet Türk Okulu	Enfield, Lower Edmonton
2	Edmonton Nightingale Türk Okulu	Enfield, Lower Edmonton
3	Mevlana Hafta Sonu Okulu	Enfield, Lower Edmonton
4	Oakthorpe Türk Okulu	Enfield, Palmers Green
5	Hazelwood Atatürk Türk Okulu	Enfield, Palmers Green
6	Grange Park Türk Okulu	Enfield, Winchmore Hill
7	Southgate Atatürk Türk Okulu	Enfield, Southgate
8	ChesterfieldTürk Okulu	Enfield, Enfield Lock
9	Enfield Türk Okulu	Enfield, Enfield Lock
10	Fatih Türk Okulu	Haringey, Wood Green
11	Ali Rıza Değirmencioğlu Türk Dili ve Kültürü Ok.	Haringey, Wood Green
12	Hornsey Atatürk Türk Okulu	Haringey, Hornsey
13	Aziziye Hafta Sonu Okulu	Hackney, Stoke Newington
14	Valide Sultan Türk Okulu	Hackney, Stoke Newington
15	Süleymaniye Türk Okulu	Hackney, Bethnal Green
16	Waltham Forest Türk Okulu	Waltham Forest, Leyton
17	Süleymaniye Ilford Okulu	Redbridge, Ilford
18	Amity Ilford Okulu	Redbridge, Ilford
19	Batı Londra Türk Okulu	Kensington & Chealse, N. Kensington
20	Namık Kemal Türk Okulu	Southwark, South Bermondsey
21	Dr. Fazıl Küçük Türk Okulu	Lewisham, Catford
22	Greenwich Türk Okulu	Greenwich,
23	Lighthouse Welling Eğitim Merkezi	Bexley, Welling
24	Rauf Raif Denктаş Türk Okulu	Bexley, Blackfen
25	Lighthouse Croydon Eğitim Merkezi	Croydon
26	Wimbledon Türk Okulu	Merton, West Wimbaldan

Tablo 13: İngiltere Türk Dili, Kültürü ve Eğitimi Konsorsiyumuna Üye Londra Dışındaki Okullar

No	Okul Adı	Bulunduğu Yer
1	Akasya Hafta Sonu Okulu	Luton, Beds
2	Bickley Türk Okulu	Kent, Chislehurst
3	Birmingham Türk Okulu	Birmingham
4	Chattam Anatolian Weekend School	Kent, Chattam
5	Coventry Türk Okulu	Coventry
6	Leicester Türk Okulu	Leicester
7	Margate Weekend School	Kent, Margate
8	Brighton Education Cente	Brigton
9	Stoke on Trent AKCM	Stoke on Trent
10	Hülya Türk Okulu	Surrey, Aldershot
11	Woking Türk Okulu	Surrey, Woking

Okulların Londra'daki ilçe ölçeğinde dağılımına baktığımız zaman yine aynı nüfus dağılımı ile paralellik göstermektedir. Kuzey Londra'da bulunan on dokuz Türk okulunun dokuz tanesi Enfield'da, üç tanesi Harringey'de, üç tanesi Hackney'de, bir tanesi Waltham Forest'ta, iki tanesi Redbridge'de, bir tanesi Kensington and Chelsea'de bulunmaktadır. Güney Londra'da bulunan yedi Türk okulunun bir tanesi Southwark'da, bir tanesi Lewisham'da, bir tanesi Greenwich'de, iki tanesi Bexley'de, bir tanesi Croydon'da ve bir tanesi de Merton'da bulunmaktadır (Harita 4).

Harita 4: Londra'daki İngiltere Türk Dili, Kültürü ve Eğitimi Konsorsiyumuna Üye Okullar

Londra’da ortalama tahmini nüfusa göre okullardaki Türk öğrenci sayısı hesaplandığı zaman karşımıza yaklaşık olarak 20 bin civarında öğrenci çıkmaktadır. Konsorsiyum'a göre halen yaklaşık 3 bin öğrenci Türk okullarına devam etmektedir. Tüm öğrenci sayılarına göre Türk okullarına devam eden öğrenci sayısının oranı (yaklaşık %15) oldukça düşüktür. Okulların öğrenci sayısı okula göre değişmektedir. Bazı okullarda yüz civarında öğrenci var iken bazılarında bu sayı yirmilere kadar düşmektedir. Öğrenciler arasında belli bir seviyeye göre sınıf oluşturma çabası olsa da öğrenci sayılarının az olduğu okullarda bu mümkün değildir. Dolayısıyla her seviyeden öğrencinin olduğu birleştirilmiş sınıf uygulaması yaygındır.

Okulların öğrencileri Kıbrıslı Türklerden ve Türkiyeli Türk ve Kürt öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin içinde çok iyi derecede Türkçe bilenler olduğu gibi az ya da hiç Türkçe bilmeyenler de vardır. Kıbrıslı Türk öğrencilerin Türkçeleri Türkiyelilere göre daha zayıftır. Kıbrıslı ve Türkiyeli öğrencilerin çoğu Londra’da doğmuş olmasına rağmen Türkiyeli öğrencilerin Türkçesi daha iyidir. Bunda Kıbrıslı Türk öğrencilerin ebeveynlerinin de Londra da doğmuş olmasının etkisi vardır. Yani Kıbrıslı Türk öğrenciler genellikle evde anneleri ve babaları ile İngilizce ya da yarı Türkçe yarı İngilizce konuşmaktadırlar. Kendi öğrencilerimden birisi olan Coshkun bu durumu yarı bozuk bir Türkçe ile şöyle anlatmaktadır:

“Anne baba İngiliz konuşur. Nene gelir. Ben Turkiş konuşur” (Coshkun, 11 yaşında)

Türkiyeli öğrencilerin büyük bir çoğunluğu evde anneleri ve babaları ile Türkçe konuşmaktadırlar. Evde Türkiye’nin televizyon kanalları izlenmektedir. Hatta öğrencilerin çoğu Türkiye’de televizyon programlarını bilmektedirler. Tabi bu durumda Kıbrıslı öğrencilerin İngilizcelerinin daha iyi olması da normaldir.

Okullar öğretmen ihtiyaçlarının bir bölümünü Türkiye Cumhuriyeti ve KKTC’nin gönderdiği öğretmenlerden karşılamaktadırlar. Türkiye, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki öğretmenlerini Londra’ya beş seneliğine gönderirken, KKTC

öğretmenleri ise bir seneliğine gelmektedirler. Öğretmen ihtiyacının geri kalan kısmını ise okullar kendi imkânları ile karşılarlar. Türkiye Cumhuriyeti'nin göndermiş olduğu öğretmen sayısı 21 iken KKTC'nin gönderdiği öğretmen sayısı 10'dur. Okullarda genel olarak Türk dilinin öğretilmesi ve Türk kültürünün tanıtılması amaçlanmaktadır. Dolayısıyla ana ders Türkçedir. Bu derslerin haricinde bazı okullarda öğrencilerin İngiliz okullarındaki matematik gibi derslere katkı olması amacıyla takviyeler de yapılmaktadır. Bu akademik derslerin haricinde halk dansları, drama gibi derslerle Türk kültürü öğrencilere tanıtılmaya çalışılmaktadır.

Yıl içinde KKTC'ye ve TC'ye ait milli günler ve bayramlar ayrıca dini bayramlar çeşitli etkinliklerle kutlanmaktadır. Kutlanan milli bayramlar içinde en dikkate değer 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'dır. Bu bayram için okullar halk dansları, koro, skeç gibi hazırlıklar yaparlar ve bayram günü merkezi Londra'da bir tiyatro salonunda okullar performanslarını sergilerler (Foto 19).

Foto 19: Londra Türk Okullarının Camden Town Center'daki 23 Nisan Kutlamaları

Bu kutlamalara katılmak okullar için prestij kaynağıdır. Milli bayramların kutlandığı

mekânlar diaspora mekânlarının tipik örneğidir. Çünkü anavatana dair duyguları besleyen en önemli yerlerden birisidir. Bu konuda Serap'ın düşünceleri dikkate değerdir:

“23 Nisan kutlamaları yaptığımız zaman kendi çocukluğumu hatırlıyorum. Buradaki ortam aynı Türkiye gibi. Benim kızım ve oğlum burada doğdular. Bizim yaşadığımız şeyleri yaşama imkânları yok. Onlar ayrı bir sistemin içindeler. Buraya geldiğimiz zaman kendi çocukluk zamanlarım ile evlatlarım arasında farklı bir bağ kuruyorum. Kızımı Silifke yöresine ait folklor kıyafetlerinin içinde görünce cidden çok mutlu oldum. Gözlerim nemlendi. Bu ortam benim için çok önemli. Elbette başka dünyadalar evlatlarımız. Ancak az da olsa böyle milli duygulardan beslenmesini istiyorum” (Serap, 45 yaşında)

Bu milli günlerin haricinde okullar arasında rekabeti ve kaynaşmayı teşvik etmek amacıyla yarışmalar düzenlenmektedir. Bilgi yarışması, şiir okuma yarışması, kompozisyon yarışması, resim yarışması her sene TC. Eğitim müşavirliği ve KKTC temsilciliği vasıtası ile düzenlenmektedir. Bu yarışmalarda dereceye girmek okullar için prestij kaynağıdır. Aynı zamanda bu yarışmalar Türk diline ve kültürüne yabancı büyüyen öğrencilere kültürü tanıma ve sevme imkânı vermektedir. Bu anlamda bu tür faaliyetlerin yapıldığı yerler diaspora mekânlarına örnek gösterilebilir. Şiir yarışmasında dereceye giren bir öğrencinin velisi olan Hatice bu durumu şöyle anlatmaktadır:

“Kızımı şiir okurken görünce çok gurur duydum. Okuduğu şiiri ben de severim. Ben öğrenci iken öğrenmiştim. Ancak kızımın öğrenme fırsatı olmadı hiç. Türk okulları sayesinde bu şiiri öğrenmiş oldu. Çok mutlu oldum” (Hatice, 35 yaşında).

Milli bayramların kutlanması, milli günlerin anılması, yarışmalar yapılmasının haricinde hem Kıbrıs için hem de Türkiye için önemli şahsiyetlerin anılması okul faaliyetlerinin başında gelmektedir. Örneğin Mustafa Kemal Atatürk'ün ölüm yıl dönümü olan 10 Kasım okulların çoğunda anılmaktadır. Ayrıca KKTC tarihinde önemli yer tutan Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Raif Denktaş gibi kişiler de ölüm yıldönümlerinde anılmaktadır. Dr Fazıl Küçük'ün ölüm yıl dönümü Kıbrıs Türklerine ait Türk okullarında çok önemlidir. Dolayısıyla bu ve Kıbrıs Türk

tarikhinde diğer önemli günler Kıbrıs Türklerine ait Türk okullarında anılmaktadır(Foto 20).

Foto 20: Londra Dr. Fazıl Küçük Türk Okulu'unda Dr Fazıl Küçük' Anma Töreni

Türk okulları sadece eğitim ve öğretimin olduğu mekânlar değildir. Ayrıca bu okullar ğrenci velileri için de buluşma mekânıdır. Öğrenciler derslere girdiği esnada çoğu ğrenci velisi (oğunluğu kadın) sohbet etmektedirler. Kendi anadilini konuşan ve kendi kültüründen olan insanlarla bir buluşma noktası olarak da işlev gören bu okullar bu yönü ile de oldukça faydalıdır. 1995 yılında Londra'ya göç etmiş olan Semra'nın ifadesi dikkate değerdir:

“Türk okuluna geldiğim zaman çocuğum bir şeyler öğreniyor ama benim içinde çok güzel bir yer burası. Konuşacak biri yok evremde. Canım sıkılıyor ve patlıyacak gibi oluyorum. Okula geldiğim zaman rahatlıyorum. Ayrıca burada bir sürü kişi ile tanışıp arkadaş olmamı sağlıyor” (Semra, 35 yaşında)

Türk okulları sadece ğrenci velileri için ortam sağlamazlar, öğrenciler için de yeni bir ortam yaratırlar. İngiliz okullarında kendisi gibi Türk olan kişilerin olmaması ya da az olması bu Türk okullarının önemini öğrenciler için artırmaktadır. Mihriban'ın ifadesiyle:

“Kızımın İngiliz okulunda Türk arkadaşi yok. Güney Londra'da Türkler az çünkü. Bazen kızım okulda grdğu farklılıklardan dolayı biz neden farklıyız diye soruyor. Ve hatta kendini farklı hissettiği için kendini dışlanmış

hissediyor. Türk okuluna geldiğimiz zaman kızımın çevresindeki herkes Türk ve her öğrenci hemen hemen kızımın aynı tecrübe ve hislere sahip. Dolayısıyla kızım kendini daha bir güvende hissediyor bu okulda” (Mihriban, 41 yaşında).

Bu durum her öğrenci için aynı değildir. Diğer öğrencilere göre nispeten az Türkçe bilen öğrenciler için Türk okulları kendilerini başarısız hissettikleri bir mekân olabilmektedir ve bu yüzden okula istemeyerek ya da ebeveynlerini kırmamak için gelen öğrenciler de vardır. Türkçeyi çok az bilen ve dolayısıyla neden bu okula geliyorsun sorusuna İngilizce cevap veren Adnan şöyle demektedir:

“Türk okuluna gelmek istemiyorum aslında. Bir şey anlamıyorum. Annem çok istiyor gelmemi. O yüzden geliyorum” (Adnan, 13 yaşında).

Bütün bunlardan hareketle, kısaca ifade etmek gerekirse, Londra’daki Türk okulları Türk dilini ve kültürünü yeni kuşaklara aktarmayı misyon edinmiş organizasyonlardır. Bu konuda nispeten başarılıdırlar. Bu misyonlarından dolayı bu mekânlara diaspora mekânları denilebilir. Bu okullara eğitim ve öğretim hizmetlerinin yanında Türk topluluğundaki insanların bir araya gelip kaynaşmasını sağlayana bir unsurdur. Bu anlamda da bir sosyalleşme mekânıdır.

Londra’daki Türk okulları uzun süredir Türk dili ve kültürünün yeni kuşaklara aktarılmasında önemli bir fonksiyon icra etmektedirler. Ancak okulların birçok eksiği ve eleştirilecek yanı vardır. İlk önce bu organizasyonlara klasik anlamda okul demek doğru değildir. Çünkü bu okulların çoğu haftanın bir günü belli bir süre için (3 ya da 4 saat) faaliyet gösterirler. Bundan dolayı bu okullara işlevsel olarak bir kurs gibidir. Ancak yüklendikleri misyon açısından bir okuldurlar. Türk dilini ve kültürünü yeni kuşaklara aktarma misyonuna sahip bu okulların en büyük sorunu bina sorunudur. Müstakil binaları olmayan bu okullar İngiliz okullarını kiralamak için para ödemektedirler. Dolayısıyla bu onlar için büyük bir handikaptır. Konsorsiyumun ve okul ileri gelenlerinin bütün okulları birleştirecek şekilde biri Kuzey Londra’da biri de Güney Londra’da olmak üzere iki tane bina satın alma önerisinin olduğunu yukarıda belirtmiştik. Fakat bu önerinin hayata geçmesi için şimdiye kadar somut bir adım atılmamıştır. Böyle bir binanın satın alınması okulların en büyük gideri olan

bina kiralarından kurtulmalarını ya da daha az ödemelerini sağlayacağı için okullar için oldukça hayatidir. Tek bir binada faaliyet gösterilmesinin dezavantajı ise alınan binanın birçok kişiye uzak olması söz konusudur. Şu an kendi yakınındaki okula giden öğrenciler ve veliler böyle bir durumda ulaşım noktasında sıkıntı yaşayabilirler. Türk okulları aynı zamanda Türk topluluğundaki insanları biraraya getiren sosyalleşme mekânlarıdır. Tek bir binada faaliyet gösterildiği zaman bu yönü de zarar görebilir. Bütün bu eğitim ve öğretim faaliyetlerin daha iyi ve profesyonel olması için İngiltere Türk Dili, Kültürü ve Eğitimi Konsorsiyumu'nun görüşleri dikkate değerdir:

“Maddi güçlükleri yenebilmek için okul sayısı azaltılmalıdır ya da birkaç okul birleştirilmelidir. Güney Londra ve Kuzey Londra’da okulların ders verebileceği bir binanın devlet, vakıflar ya da iş dünyasının yardımıyla alınması. Tüm okullarda zorunlu olarak kullanılması gereken İngiltere Türk Dili ve Kültürü Okulları için geliştirilen bir müfredat. Öğrencilerin gelişmelerini ölçebilmek için tüm okullarda uygulanabilecek sınavlar. İngiltere’de okuyan çocuklarımızın İngiliz eğitim sistemi içerisindeki başarılarını arttırmakta yardımcı olmak amacıyla tüm Türk okullarından okutulması gereken derslerin seçiminin sağlanması ve bunlara göre birer ders programı, materyal ve ders kitapların hazırlanmasının sağlanması. Özellikle küçük yaş grupları için iki dilde derslerin oluşturulması ve bu derslere göre planlar hazırlanması. Ders programlarındaki dersler için yıllık ve haftalık planların hazırlanması. Türk okullarında çalışan öğretmenler için hizmet içi eğitim programlarının oluşturulması. TC ve KKTC’den yeni gelen öğretmenlere Türk okullarında karşılaşılabilecekleri sorunlar ve İngiltere eğitim sistemi hakkında bilgi verilmesi. Öğrencilerin Türkçe kabiliyetlerine göre değil yaşlarına göre sınıflara yerleştirilmesi”.

3.3.3. Dini Organizasyonlara Ait Mekânlar

Londra’da Türklere ait dini organizasyonlar olgusu birçok araştırmaya konu olabilir. Ancak bu çalışmada dini organizasyonların mekâna nasıl yansdıkları esas bakış açısını oluşturacaktır. Ayrıca dini grupların farklılıkları ele alınırken ideolojik ve kurumsal farklılıklar da göz önünde bulundurulacaktır.

Londra’ya göç eden ilk Türklerle beraber topluluğun ibadet ihtiyacını karşılamak amacıyla ilk önceleri küçük binalar satın alınmıştır ya da kiralanmıştır. Ancak göçmenlerin sayısının ve çeşitliliğinin artmasına bağlı olarak zamanla daha büyük ve

kurumsal yerlere ihtiyaç duyulmuştur. Bundan dolayı daha kurumsal ve organize bir örgütlenme biçimi zorunlu hale gelmiştir. Bu kapsamda mescitler ve camiler ve cemevleri açılmıştır. Ayrıca bu mescit, cami ve cemevleri sadece dini ibadetlerin yapıldığı yerler olmaktan ziyade toplumsal, kültürel ve eğitsel faaliyetlerin de yapıldığı yerlerdir. Dolayısıyla bütün bu faaliyetler topluluk üyelerini vakıflar ve dernekler bünyesinde kurumsallaşmaya itmiştir. Kısacası şöyle denilebilir, bugün Londra’da faaliyet gösteren dini vakıf veya dernekler belli bir caminin ya da cemevinin etrafında örgütlenmiştir.

Bu dini organizasyonlar yekpare bir durum göstermemektedir. Farklı farklı dini organizasyonlar, Kıbrıs’taki ve Türkiye’deki çeşitli dini gruplara ya da cemaatlere mensup insanların veya o grubun düşüncelerine sempati ile bakan insanların bir araya gelmesiyle oluşturulmuştur. Bu durum Kıbrıs’ta ve Türkiye’deki dini, ideolojik ve politik söylemsel farklılıkların aynen Londra’daki Türkler arasında da geçerli olduğunun kanıtıdır (Çoştı, 2009).

Bir diğer husus ise, Londra’ya göç eden Türklerin göç tarihinin dini organizasyonların oluşumuna da doğrudan yansımış olmasıdır. Londra’ya ilk gelenler Kıbrıslı Türklerdir. Dolayısıyla Londra’da ilk olarak dini organizasyonları oluşturanlar da Kıbrıslı Türklerdir. Türkiyeli Türkler ise, dini organizasyonların oluşum faaliyetlerine sonradan başlamışlardır. Ancak Londra’da Türklere ait dini organizasyonlar denilince Türkiyeli Türklerin faaliyetleri daha yaygındır. Bu durum mekâna da yansımıştır. Daha sonra gelen Kürtler ise Londra’daki varolan dini kurumlardan faydalanma yoluna gitmişlerdir. Dolayısıyla Londra’daki Türkiyeli Türkler ve Kürtler aynı dini organizasyonların içindedirler. Türkiye’den göç eden alevi kesim ise alevi inanç ve öğretilerini yaşatmak amacıyla kendi cemevlerini kurmuşlardır ve bu kurum etrafında örgütlenmişlerdir.

Londra’da faaliyet gösteren dini organizasyonlar, bünyelerinde birçok cami ve mescit bulundurdukları gibi birçok alanda faaliyet de yapmaktadırlar. Bu organizasyonları sınıflandırmak kaçınılmazdır. Çoştı’nun (2009) bu konuda yapmış olduğu sınıflama bu çalışmada esas olarak kabul edilecektir; yani Londra’da faaliyet gösteren dini organizasyonlar kuruluş tarihlerine göre ele alınacaktır. Bu

organizasyonların kurulma süreçleri ve ne tür faaliyetlerde buldukları ele alınacaktır. Ayrıca her organizasyonu birbirinden farklı kılan dini, ideolojik ve politik farklılıklar da ifade edilmeye çalışılacaktır. Bütün bunların ötesinde bu organizasyonların mekâna nasıl yansydıkları bakış açısının özünü oluşturacaktır.

3.3.3.1. Nazım Kıbrısı Dergâhı (1972)

Londra'da Türklere ait dini faaliyetler denilince, belki de ilk akla gelen isim Kıbrıslı Şeyh Nazım'dır. Londra'ya ilk gelen Kıbrıslı Türklerin dini ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bu alanda ilk faaliyetler ve organizasyonlar Nakşibendi tarikatına bağlı Şeyh Nazım Kıbrısı ve onun müridleri tarafından gerçekleştirilmiştir. 1972 yılından itibaren her Ramazan ayında Londra'ya gelen Şeyh Nazım burada tasavvufi görüşlerini yaymaya çalışmıştır (Atay, 1996). Kıbrıs bir zamanlar İngiliz kolonisi olduğu için Şeyh Nazım'ın İngilizce biliyor olması onun için bir avantaj olmuştur. Ayrıca Kıbrıs'ta kendisine bağlı müritlerin Londra'ya göç etmesi şeyhin de Londra'ya sık gelmesine ve Londra'daki faaliyetlerini artırmasına sebep olmuş olabilir (Atay, 1996 :79). Şeyh Londra'da bulunduğu ilk zamanlarda Türklere ait evlerde ikamet ekmektedir ve dolayısıyla faaliyetlerini bu evlerde gerçekleştirmektedir. Zamanla faaliyetler yoğunlaştığı için Kıbrıslı Türkler tarafından satın alınarak eski bir sinegog Shacklewell Camii ve eski bir kilise Peckham Camii adı altında camiye dönüştürülmüştür. Kuzey Londra'da olan Shacklewell Cami ve Güney Londra'da olan Peckham'da harap halde olan bir manastır satın alınarak burası dergâhın merkezi olarak kullanılmaya başlanmıştır (Atay, 1996: 81).

Dergâh merkezi şeyh Londra'da bulunduğu zaman şeyhin ikamet yeridir. Ayrıca ibadet, zikir, buluşma, sohbet ve konaklama yeri olarak da kullanılmaktadır. Tasavvufi ağırlıklı olan bu dini yapının hedef kitlesi ise heterojendir. Kıbrıslı Türkler ve Türkiyeli Türklerin haricinde İngiliz, Pakistan, Hintli ve Avrupa'nın çeşitli yerlerinden müslümanlara yönelik faaliyetler yürütülmektedir (Atay, 1996:87). Ayrıca bir diğer dikkat çekici bir husus ise, Kıbrıslı Türkler diğer Türk gruplara ait organizasyonlardan ziyade Şeyh Nazım'ın dini organizasyonlarına yönelmektedirler (Çoştu, 2009:84).

Şeyh Nazım'ın yaşının ilerlemesi ve sağlık sorunları nedeniyle Londra'ya eskisi kadar sık gelememesi sebebiyle dergâhın faaliyetlerinde azalma olduğu gözlenmektedir. Dergâhın 1980 ve 1990 yıllarındaki faaliyetlerinin 2000'li yılların başlarından itibaren aksamaya başlamıştır ve son yıllarda ciddi bir şekilde azalma olmuştur (Çoştı, 2009: 84). Her ne kadar tasavvufî ağırlıklı dini bir grup olsa da göçün ilk yıllarında göçmen gruplar için kimliklerini koruyabilecekleri ve aidiyetlerini pekiştirebilecekleri bir sığınak olmuştur.

3.3.3.2. Londra İslam Türk Cemiyeti (1976)

Londra'da Türklere ait olan 'Londra İslam Türk Cemiyeti'nin kökeni 1970'li yıllara kadar uzanmaktadır (Küçükcan, 1999 : 228). Şeyh Nazım Kıbrısı ve Kıbrıslı iş adamı Ramazan Güney'in öncülüğünde Kuzey Londra'da Green Lane Caddesi'nde cemiyetin merkezini oluşturan bugünkü binası satın alınmıştır (Çoştı, 2009: 85). Şeyh Nazım Kıbrısı Londra'da bulunduğu sürede bu binada ikamet etmiştir ve dini faaliyetler burada devam etmiştir. 1980 yılına kadar devam bu durum böyle devam etmiştir. Ancak daha sonra Kıbrıslı Türkler daha büyük binalar olarak Shaklewell Cami ve Peckham Cami gibi daha büyük mekânlarda dini faaliyetlerini sürdürdüğü için cemiyet binasının önemi azalmıştır (Atay, 1996: 79).

Londra İslam Türk Cemiyeti'nin 1990'li yıllara kadar herhangi bir siyasi ve ideolojik bağı bulunmamaktaydı. Ancak 1990 yılından sonra cemiyetin yönetiminde ve söyleminde siyasi ve ideolojik olarak kimliğini ülkücü olarak ifade eden ve Türkiye'deki milliyetçi görüşe yakın kişilerle yakın temas kuran kişiler egemen oluşmuştur. Bu değişimde 1993 yılındaki yönetim kurulu seçimlerinde kendilerini ülkücü olarak tanımyalan kişilerin yönetimi kazanması asıl rolü oynamıştır. Bu durum cemiyetin söylemlerine de yansımıştır. Türk İslam sentezini esas alan görüşler cemiyetin söylemine yansımıştır. Bu doğrultuda, cemiyet Türkiye'deki milliyetçi ideolojiyle bağlantılı olarak Almanya'da faaliyet gösteren ve çatı kuruluş olan 'Türk Federasyonu'nun da üyesi olmuştur. Bu gelişmeler cemiyetin bünyesinden bazı kişilerin ayrılmasına sebep olmuştur (Çoştı, 2009: 86).

Günümüzde Londra İslam Türk Cemiyeti dini ve politik bir misyona sahip bir dini organizasyondur. Bu bağlamda göçmenlerin dini ve milli duygularını korumayı

kendine misyon edinmiştir. Cemiyetin bu anlayışı yerleşme modeline de yansımıştır. Cemiyet binasının bulunduğu Kuzey Londra'daki Green Lane Caddesi'nin güney ucunda daha çok milliyetçi göçmenlerinin bulunması yerleşme şeklini olan etkilerden biridir.

3.3.3.3. Birleşik Krallık Türk İslâm Vakfı (1978)

Şeyh Nazım Kıbrısı'ye yakınlığı ile bilenen iş adamı Ramazan Güney'in öncülüğünde Türklerin yoğun olarak yaşadığı Kuzey Londra'nın Hackney ilçesinde eskiden sinagog olan bir binanın satın alınarak camiye (Shacklewell Cami) dönüştürülmüştür ve bu cami merkezli Birleşik Krallık Türk İslam Vakfı kurulmuştur. Londra'da Türkler tarafından kurulan en eski dini organizasyonlardan biri olan Birleşik Krallık Türk İslam vakfı bünyesindeki Shacklewell Cami, Londra'da Türkler tarafından ilk kurulan camidir ve Türkler arasında bu camiye 'Kıbrıslıların camisi' denilmektedir (Atay, 1999:89)

Bu cami Shacklewell Cami olarak bilinmesine rağmen 2008 yılında adı Ramazan-ı Şerif Cami olarak değiştirilmiştir. Bu mekânda dini pratiklerin yanında çocuklar ve yetişkinlere, özellikle hafta sonlarında, dini eğitim verilmektedir. Vakfın cami hizmetlerinin yanında cenaze hizmetleri de vardır. Başkanlığını, aynı zamanda Brookwood Mezarlığı'nın da sahibi olan Ramazan Güney'in yaptığı vakıf bünyesinde cenaze hizmetleri de aktif olarak sürdürülmüştür (Çoştı, 2009: 87)⁴

Bu camiye genel olarak Kıbrıslı Türklerin devam ettiği görülmektedir. Türkiyeli Türkler ise Shacklewell Cami'nin hemen yakınındaki Aziziye Cami'ni tercih etmektedirler. Caminin din hizmetleri 1980 ve 1990'lı yıllarda Şeyh Nazım Kıbrısı'ye bağlı müridler tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak son yıllarda Şeyh Nazım'ın etkinliğinin azaldığı ve çeşitli görüş ayrılıkları gözlenmektedir. Bu sebeple vakfın uygun gördüğü ya da İngiltere Türk İslam Kültür Merkezi Vakfı (Süleymancı Grup) tarafından görevlendirilen din görevlileri tarafından camide hizmet verilmektedir (Çoştı, 2009: 88)

⁴ İngiltere'nin önde gelen işadamlarından biri olan Ramazan Güney Brook Wood mezarlığını 1981 yılında satın almıştır. Türk Hava Şehitliği de bu mezarlıkta bulunmaktadır. Dört yüz bin kişinin yattığı iki bin dönümlük mezarda son Osmanlı Halifesi Abdülmecid'in karısı ve kızının mezarları da vardır. 2006 yılında vefat eden Ramazan Güney bu mezarlığa defnedilmiştir

Shacklewell Cami, şimdiki adı ile Ramazan-ı Şerif Cami; Londra'daki Türklere ait kurulan ilk camidir. Dolayısıyla göçmenlerin kimliğinin oluşmasında ve aidiyetlerini pekişmesinde önemli roller oynamıştır. Daha sonraları Türkiyeli Türkler tarafından birçok caminin kurulması Londra'da bulunan Türklere camiler konusunda çok alternatif sunmuştur. Ancak Shacklewell Cami ilk olması dolayısıyla topluluk içinde yeri ayrıdır.

3.3.3.4. İngiltere Türk İslam Cemiyeti (1979)

1979 yılında kurulan İngiltere Türk İslam Cemiyeti, Londra'daki Türklerin sadece dini alanda değil din ile bağlantılı toplumsal ve kültürel alanda da kurumsallaşmasının en önemli aşamalarından biridir. Londra'da bulunan Türkiyeli Türklerin girişimiyle 1983 yılında Stoke Newington High Road'da eski bir sinema binası satın alınarak camiye (Aziziye Cami) dönüştürülmüştür. Aziziye Cami, Türklerin yoğun olarak bulunduğu bir bölgede kurulduğu için cemaatinin büyük bir bölümü Türklerden oluşmaktadır. Ayrıca çevresinde birçok Türk dükkân ve işletmelerin bulunması cami çevresine küçük bir Türk mahallesi havası vermektedir. Caminin dış cephesinin tamamının çinilerle kaplı olması ve ana cadde üzerinde bulunması dikkat çekici özelliğini artırmaktadır. Aziziye Camisi' nin açılmasından sonra caminin de bağlı bulunduğu İngiltere Türk İslam Cemiyeti'nin faaliyetleri çok çeşitli alanlara yayılmıştır. Toplumsal, eğitsel, kültürel ve dini faaliyetlerin yürütülmesi için caminin hemen bitişiğinde küçük bir okul, çok amaçlı bir toplantı salonu kurulmuştur. Ayrıca caminin altında bulunan restoran ve market vakıfa gelir sağlamakla beraber ayrıca camiye birçok kişinin uğradığı mekân haline getirmektedir (Foto 21).

Foto 21: Stoke Newington Caddesi”ndeki Aziziye Cami

Aziziye Camiinde Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı'nın görevlendirdiği resmi bir din görevlisi bulunmaktadır. Bu din görevlisi belli bir süre kaldıktan sonra Türkiye'ye geri döner ve yerine bir başka din görevlisi gelir. Cami içi ve cami dışı din hizmetlerini yürütmekle görevli olan bu din görevlisi hem İngiltere Türk İslam Cemiyeti mütevelli üyesi hem de İngiltere Türk Diyanet vakfı yönetim kurulu üyesidir. Bu din görevlisinin her iki organizasyonda da aktif olarak görev yapması Aziziye Camiinde Diyanetin resmi din hizmetleri politikasının işlerlik kazanmasını sağlamaktadır (Çoştur, 2009:89). Ayrıca Aziziye Camii, birçok kişi tarafından Londra'daki 'Diyanetin Camisi' diye de bilinmektedir. Cami cemaatinin sosyo-dini farklılığı ve din görevlilerin Türkiye'de gönderilmesi sebebiyle Aziziye Camii merkezli faaliyet gösteren İngiltere Türk İslam Cemiyeti'ni Türkiye bağlantılı özel bir dini gruba ya da cemaate bağlı olmaktan ziyade bağımsız bir organizasyon olarak düşünmek daha doğrudur.

Aziziye Cami ve bağılı olduğu İngiltere Türk İslam Cemiyeti birçok alanda faaliyetler gösteren dini organizasyonların başında gelmektedir. Cami, içinde namaz, mevlit, çocuklara ve yetişkinlere din eğitimi gibi faaliyetlerle beraber cami dışında birçok toplumsal, eğitsel ve kültürel faaliyetlerin içinde bulunmaktadır. Dini konularda rehberlik, hac ve umre organizasyonu, cenaze hizmetleri, dini nikah merasimleri dikkate değer diğer faaliyetlerdir. Ayrıca hafta içi ve hafta sonu destek okullarında hem çocuklara hem de yetişkinlere yönelik dini eğitimlerin haricinde İngilizce, Türkçe, bilgisayar kursları gibi alanlarda eğitim faaliyetleri yürütölmektedir. İngiltere Eğitim Konsorsiyomuna bağılı oldukları için Türkiye'den gönderilen öğretmenler Türk dili ve kültürü eğitimleri alanındaki faaliyetlerde yardımcı olmaktadırlar. Kültürel alandaki faaliyetler ise ney kursları, yazılı olarak bülten çıkarılması, kermes ve çeşitli toplantıların düzenlenmesi ifade edilebilir. Ayrıca İngiltere Türk Toplumunu Futbol Federasyonu bünyesinde Londra 2. Türk Ligi'nde Aziz Gençlik adı altında bir futbol takımı mücadele etmiştir. Ancak günümüzde bu takım bu mücadele etmemektedir.

Birçok alanda faaliyet gösteren Aziziye Camii ve caminin bağılı olduğu İngiltere Türk İslam Cemiyeti hem bulunduğu yer itibariyle hem de faaliyetlerindeki çeşitlilik nedeniyle birçok Türkün uğrak mekânıdır. Göçmenlerin milli ve dini kimliklerinin oluşumunda etkili bir organizasyondur. Türkiye'den gelen din görevlisinin ve öğretmenlerin bu organizasyonun faaliyetlerine yardımcı olmaları buradaki göçmenlerin anavatana dair kurdukları güçlü aidiyet ilişkilerinin kanıtıdır.

3.3.3.5. İngiltere Türk İslam Kültür Merkezi Vakfı (1984)

Londra'da ve İngiltere'nin diğer şehirlerinde kurumsal olarak en gelişmiş dini organizasyonlardan birisi de 'İngiltere Türk İslam Kültür Merkezi Vakfı'dır. Bunun en önemli göstergelerinden birisi de vakfın İngiltere'nin birçok şehrinde cami açmasıdır. Bu vakıf Türkiye'de 'Süleymancı Grup'olarak adlandırılan dini cemaatle bağlantılı bir dini organizasyondur (ÇOŞTU, 2009: 90).

Foto 22: Hackney'deki Süleymaniye Cami

1984 yılında İngiltere Türk İslam Kültür Merkezi Vakfı'nın kurulmasıyla kurumsallaşmaya başlayan grup ilk faaliyetlerine Shoreditch bölgesinde öğrencilere dini ve kültürel eğitim vererek başlamıştır. Vakıf daha sonraki yıllarda faaliyet alanını ve faaliyet yerlerini artırmıştır. 1987 yılında eski bir kömürlük binası satın alınarak gerekli tadilatlar yapıldıktan sonra bu bina 'Valide Sultan Cami ve Destek Okulu' olarak hizmete açılmıştır. 1999 yılında ise Süleymaniye Cami ve Kültür Merkezi açılmıştır. Aziziye Cami gibi Stoke Newington High Road üzerinde bulunan cami Süleymaniye Camii Türklere ait camiler içinde minareli olan tek camidir (Foto 22). Ayrıca 2000 yılında Kuzey Londra'da Wood Green'de 'Fatih Camii ve Destek Okulu' ve 2005 yılında Güney Londra'da Greenwich'de 'Greenwich Camii ve Destek Okulu' açılmıştır. Londra'daki bir diğer camii ise 'Uxbridge Eyup Sultan Camii'dir. Bu camilerin haricinde bu gruba ait 'London Merit Derneği' adlı

toplumsal organizasyonun Kuzey Londra'da Enfield ilçesinde iki şubesi vardır. İngiltere Türk İslam Kültür Merkezi Vakfı'nın faaliyetleri yalnız Londra'da değildir. Sırasıyla 2001 yılında Leicester'de 'Hamidiye Camii ve Destek Okulu', 2002 yılında Stoke on Trend'de 'Osmaniye Camii ve Destek Okulu', 2004 yılında Manchester'de 'Selimiye Camii ve Destek Okulu', 2010 yılında Northampton'da 'Northampton Kültür ve Eğitim Merkezi' açılmıştır.

İngiltere Türk İslam Kültür Merkezi Vakfı bünyesinde bulunan cami, dernek ve destek okullarında gerçekleştirilen faaliyetler vakfın internet sitesinde beş başlık altında ifade edilmiştir. Bunlar; eğitim hizmetleri, camii hizmetleri, sosyal ve kültürel hizmetler, nikah hizmetleri ve cenaze hizmetleri olarak sıralanabilir. Camii Hizmetlerinin içinde dini pratikler ve camii içindeki dini eğitimler kastedilmektedir. Ayrıca dini nikah ve cenaze hizmetleri vakıf bünyesinde gerçekleştirilen faaliyetlerdendir. Eğitim faaliyetleri hafta içi ve hafta sonu öğrencilere Türkçe, İngilizce, Matematik, Fen Bilimleri gibi derslerde yardım amaçlıdır. Ayrıca 2009 yılında İngiltere Türk İslam Kültür Merkezi Vakfı ile aynı gruba mensup kişiler tarafından 'Seven Hill Educational Trust' vakfı kurulmuştur ve bu vakıf bünyesinde 'Marathon Science School of Excellence' adlı bir özel okul açılmıştır. 2009 yılında eğitim öğretime başlayan bu okulda öğrencilerin tamamı yatılıdır. Vakfın toplumsal ve kültürel faaliyetlerinden en önemli olanı 2007 yılından beri gerçekleştirilen 'Anadolu Kültür Festivali'dir. Aynı grup bünyesindeki Anadolu Toplum Birliği adlı derneğin gözetiminde gerçekleştirilen bu festivalde yağlı güreş, Geleneksel Türk Tiyatrosu gösteriler, mehter konseri, ebru sanatı sergisi, yemek yarışmaları gibi birçok aktivite yapılmaktadır. Bu festivalin haricinde vakfın toplumsal ve kültürel alanda yaptığı diğer faaliyetler kitap fuarları, Hac ve Umre organizasyonları, kermes faaliyetleri, İftar Yemekleri ve Bayram kahvaltıları olarak gösterilebilir.

İngiltere Türk İslam Kültür Merkezi Vakfı, Londra'da ve diğer İngiltere şehirlerinde dini alanda en aktif olarak faaliyet gösteren organizasyondur. Bunun en temel göstergelerinden birisi hem Londra'da hem de İngiltere'nin birçok şehrinde camilerin açılmasıdır. Açılan camilere verilen isimler göçmenlerin anavatanla kurdukları aidiyet ilişkidi bakımından dikkate değerdir. Süleymaniye, Valide Sultan, Hamidiye, Fatih gibi Osmanlı Tarihi'nden isimlerin seçilmesi göçmenlerin geldikleri yerin tarihi

ile güçlü bağlar kurduklarının bir göstergesidir. Bu tarihi isimler sayesinde göçmenler geldikleri yerin yani Türkiye'nin tarihi ile köklü ve derin bir bağ kurmaya çalışmışlardır. Bu yönü ile bu vakıf dini bir kurum olmasının yanında milli yönü de ağır basan bir kurumdur. İngiltere Türk İslam Kültür Merkezi Vakfı, aynı zamanda Londra'daki tüm dernek ve vakıfları şemsiyesi altına almayı amaçlayan İngiltere Türk Dernekleri Federasyonu'nun bir üyesidir.

3.3.3.6.İngiltere Alevi Kültür Merkezi ve Cemevi (1993)

Londra'da alevi göçmenlerin geçmişi 1990'lı yıllara kadar gitmektedir. 1993 yılında İngiltere Alevi Kültür Merkezi'nin kurulması ile Londra'daki alevilerin faaliyetleri kurumsal bir kimlik kazanmıştır. İlk olarak Kuzey Londra'da Hackney Bölgesi'ndeki bir binada faaliyet gösteren İngiltere Alevi Kültür Merkezi 1994 yılında Kingland Road'da üç katlı bir binaya taşınarak faaliyetlerine orada devam etmiştir. En son olarak İngiltere Alevi Kültür Merkezi ve Cemevi Ridley Road'da kendi binasına taşındı ve halen aynı binada faaliyetlerine devam etmektedir. İngiltere Alevi Kültür Merkezi ve Cemevi, internet sitesinde kurumu şöyle tanıtmaktadır: “Merkezi Londra'da bulunan İAKMC, üç bini aşkın üye sayısı ile, İngiltere'nin en büyük Türkiye kökenli toplum kuruluşudur. 1993 yılından beri faaliyet yürütmekte olan İAKCM, yalnızca Alevi vatandaşlara değil, tüm Türkiyelilere kapılarını açık tutmaktadır. Dayanışma, yardımlaşma, eğitim, öğretim, kültürel ve sportif faaliyetler ve inançlarımıza uygun hizmetler sunmakta olan merkezimiz Dalston'dadır” (Foto 23).

İngiltere Alevi Kültür Merkezi ve Cemevi'nin faaliyet alanı çok geniştir. İnanç hizmetleri, toplumsal ve kültürel hizmetler, çeşitli etkinlikleri organize etmek gibi birçok faaliyetleri yürüten İngiltere Alevi Kültür Merkezi ve Cemevi Londra'daki alevilerin bir araya gelmesinde ve organize olmalarında en etkin kurumdur. Cemevi bünyesinde çocuklara, gençlere ve yetişkinlere kurslar düzenlenmektedir. Çocuklara düzenlenen kurslar; Bağlama, folklor ve semah, tiyatro, Türkçe, resim, matematik ve Fen Bilimleri kurslarıdır. Gençler için düzenlenen kurslar; Futbol, bağlama, tiyatro, halk dansları, fotoğraf ve GCSE kurslarıdır. Yetişkinler için düzenlenen kurslar ise; Bağlama, koro, resim, gitar ve takı kurslarıdır. Bu kurslar haricinde inanç alanında

verilen hizmetler ise; Abdal Musa Cemi, Nevruz Cemi, Görgü Cemi, Kızır Cemi, Bayramlar, Kurban ve Kurban Lokması, Kırk Yemekleri, Cem Aşure Günü, Muharrem orucu açma ve cenaze hizmetleridir. Bunların haricinde konserler, seminerler, sempozyumlar, söyleşiler ve düğün, nişan gibi faaliyetlerde yer ayarlamak İngiltere Alevi Kültür Merkezi ve Cemevi'nin diğer faaliyetleri arasındadır.

Foto 23: Dalston'daki İngiltere Alevi Kültür Merkezi ve Cemevi

1993 yılında Londra'da açılan İngiltere Alevi Kültür Merkezi ve Cemevi'nden sonra Londra'nın değişik yerlerinde ve İngiltere'nin bazı şehirlerinde de cemevleri açılmıştır. Güney Londra ve Croydon Cemevleri adı altında Londra'nın güneyinde iki tane cemevi vardır. Ayrıca İngiltere'nin Coventry, Habes, Hull, Glasgow, Doncaster, Bournemouth ve Nottingham şehirlerinde de cemevleri bulunmaktadır. Londra'da ve İngiltere'nin değişik şehirlerinde bulunan toplam on tane Alevi Dernekleri ve Cemevleri arasında koordineyi sağlamak ve hepsini bir şemsiye altında toplamak amacıyla 2013 tarihinde 'Britanya Alevi Federasyonu' kurulmuştur.

3.3.3.7. İngiltere İslam Toplumu Milli Görüş (1994)

Londra’da dini ve siyasi amaçla faaliyet yürüten bir diğer organizasyon ‘İngiltere İslam Toplumu Milli Görüş’ vakfıdır. Almanya merkezli faaliyet yürüten ‘Avrupa İslam Toplumu Milli Görüş’ ile bağlantılıdır. İlk olarak Almanya’da 1972 yılında örgütlenmeye başlayan Milli Görüş organizasyonlarının söylemleri Türkiye’de siyasi yapılanmaları ile paralellik göstermektedir (Çoştı, 2009:93). Bu yönüyle uluslararası bir organizasyon olan Avrupa İslam Toplumu Milli Görüş organizasyonunun Almanya başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde faaliyetleri ve buna bağlı olarak organizasyonları vardır. İngiltere’de örgütlenmesi nispeten daha yeni olan bu organizasyon birçok alanda faaliyet göstermektedir.

Bu organizasyon faaliyetlerine Kuzey Londra’da küçük bir bina kiralarak başlamıştır. Bu hizmet binasında küçük bir mescit de bulunmaktadır. Bu mescitte cuma namazı hariç günlük dini pratikler yerine getirilmektedir. Ayrıca Avrupa İslam Toplumu Milli Görüş ile bağlantılı olarak hac ve umre organizasyonu ve kurban hizmetleri de yapılmaktadır. Bunun yanı sıra Kutlu Doğum Haftası, bayramlaşma, mevlit gibi merasimler yapılmaktadır. Bu dini faaliyetlerin haricinde eğitim ve kültür alanında faaliyetler bulunmaktadır. İngiltere İslam Toplumu Milli Görüş organizasyonunun Londra haricinde Brighton’da da bir şubesi vardır. Brighton’daki şubesinde de aynen Londra şubesinde yapılan faaliyetler gerçekleştirilmektedir (Çoştı, 2009: 93)

3.3.3.8. İngiltere Türk Diyanet Vakfı (2001)

Türkiye Cumhuriyeti Devleti yurt dışında yaşayan soydaşlarımızı toplumsal, kültürel, eğitsel ve dini alanda desteklemektedir. Bu sebeple faaliyet yapan kurumlardan birisi de Diyanet İşleri Başkanlığı’dır. Diyanet İşleri Başkanlığı 1970’lerden itibaren, yurtdışında yaşayan Türklerin dini ve kültürel konularda bilgilendirilmesi, milli ve dini değerlerinin güçlendirilmesine yönelik olarak yurtdışında teşkilatlanmaya başlamıştır. 1984 yılından itibaren de büyükelçiliklere bağlı olarak Din Hizmetleri Müşavirlikleri, başkonsolosluklara bağlı olarak da Din

Hizmetleri Ataşelikleri ve Ataşe Yardımcılıkları olarak organize olmaya başlamıştır. Bu bağlamda, 1998 yılında Londra’da bulunan Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçiliği’ne bağlı olarak Din Hizmetleri Müşavirliği kurulmuştur. İngiltere’de Din Hizmetleri Ataşeliği, Ataşe Yardımcılığı ve Mahalli Sekreterlik gibi kadrolar bulunmamaktadır. 2001 yılında Müşavirlik hizmetlerinin alt yapısını oluşturmak amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığının İngiltere’deki sivil bir kanadı olarak ‘İngiltere Türk Diyanet Vakfı’ (Turkish Religious Foundation UK) kurulmuştur. Vakıf, bir Din Hizmetleri müşaviri (Vakıf başkanı), beş erkek ve bir bayan din görevlisi, bir vakıf çalışanıyla Türk göçmenlere yönelik faaliyetlerini sürdürmektedir (Çoştı, 2009: 94).

İngiltere Türk Diyanet Vakfı aynı zamanda bir çatı kuruluş olan İngiltere Türk Dernekleri Federasyonu’nun da bir üyesidir. Bu yönü ile diğer dernek ve vakıf gibi toplumsal organizasyonlarla sürekli iletişim halinde olan bir vakıftır. Resmi olarak Türkiye’ye bağlı olduğu için ve ayrıca idareci ve çalışan personeller Türkiye’den görevlendirildiği için İngiltere Türk Diyanet Vakfı bir diasporik organizasyondur denilebilir. İngiltere Türk Diyanet Vakfı’nın binası Kuzey Londra’da Wood Green’de bulunmaktadır. Bu bina 2004 yılında Türkiye Diyanet Vakfı tarafından satın alınmıştır ve vakıf faaliyetlerini bu binadan sürdürmektedir. Vakfın faaliyetleri arasında dini hizmetler olduğu gibi aynı zamanda toplumsal, eğitsel, kültürel faaliyetler de vardır. Bu faaliyetler Türkiye Diyanet Vakfı tarafından Türkiye’de belli bir süre için İngiltere’ye gönderilen personel vasıtası ile yürütülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Londra Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşavirliği ve İngiltere Diyanet Vakfı koordineli bir şekilde Londra ve İngiltere çevresinde Türk dernek ve vakıflarınca kurulan cami ve mescitlere din görevlisi de gönderirler. Bu din görevlileri geçici bir süre için Türkiye’den gelmektedirler. Örneğin İngiltere Türk İslam Cemiyeti’ne bağlı Aziziye Camisinde vakfın gönderdiği bir din görevlisi bulunmaktadır. Ayrıca Luton Türk İslam Merkezi Cami, Bristol Türk İslam Merkezi Caminde de vakfa bağlı bir din görevlisi bulunmaktadır. Buralara vakıf tarafından çok eskiden beri din görevlileri gönderilmektedir. 2009 yılında itibaren nispeten daha yeni olarak bazı camilerin talepleri ile oralara da din görevlisi gönderilmeye başlanmıştır. Vakıf tarafından Londra İslam Türk Cemiyeti’ne bağlı Muradiye Mescidine ve New Castle’de bulunan Türk Toplum Derneği’ne bağlı Kotku Cami’ne

resmi din görevlisi gönderilmektedir. Buralarda görevlendirilen din görevlileri Türk topluluğuna dini hizmetlerde yardımcı olduğu gibi aynı zamanda eğitim ve kültür alanlarında da yardımcı olmaktadır.

3.3.3.9. Anadolu Müslüman Toplumu (2004)

Londra'da faaliyette bulunan 'Anadolu Müslüman Toplumu'(Anatolian Muslim Society) Türkiye'de Gülen cemaati olarak bilinen dini grupla bağlantılı bir organizasyondur. Gülen cemaatinin İngiltere'deki faaliyetleri 1990'lı yıllara kadar gitmektedir. Ancak bu faaliyetler daha çok eğitim ve kültür alanındadır (Çoştı, 2009: 96). Cemaat bünyesinde, göçmen nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölgelerde gençlerin derslerine katkıda bulunmak amacıyla destek okulları açılmıştır. Güney Londra'da Welling'de, Croydon'da, Peckham'da ve Tooting'de şubeleri bulunan Lighthouse Eğitim Merkezleri bu alanda faaliyet yapan en önemli destek okullarından biridir. Ayrıca grup bünyesinde İngiltere eğitim sistemine göre eğitim veren Türklere ait ilk özel okul olan 'Wisdom School' bu grup bünyesinde açılmıştır.

Diğer bir faaliyet alanı ise yaşanan bölgedeki insanlarla iyi ilişkiler geliştirmek amacıyla kurulan 'Diyalog Topluluğu' (Dialogue Society) adlı platformdur. 1999 yılında kurulan bu derneğin İngiltere'nin diğer şehirlerinde de şubesi vardır. Bunlar; Birmingham, Brighton, Bristol, Durham, Hull, Leeds, Leicester, Manchester, Northampton, Oxford, Souhtampton.

2004 yılında ise din hizmetleri bağlamında da kurumsallaşmıştır ve 'Anadolu Müslüman Toplumu' Derneği kurulmuştur. Derneğin kuruluşunun ilk yıllarında dernek merkezi ve kiralanan küçük mekânlarda dini hizmetler verilmiştir. 2008 yılında dernek bünyesinde Kuzey Londra'da Edmonton'da bir hindu tapınağı satın alınıp gerekli tadilatlar yapıldıktan sonra camiye (Mevlana Rumi Camii) dönüştürülmüştür. Bu camide dini hizmetlerin yanısıra toplumsal, kültürel ve eğitsel faaliyetler de yapılmaktadır.

3.3.4. Spor Mekânları

Londra'da yaşayan Türkler arasındaki spor faaliyetleri topluluğu bir arada tutan etkinliklerden birisidir. Özellikle futbol topluluğun büyük bir kesimi tarafından önemsenmektedir. Hatta Londra'daki Türk topluluğunun topluluk üyelerini bir araya getiren tek spor faaliyeti futboldur. Bu yüzden Londra'da Türklere ait spor mekânları denildiği zaman akla topluluk bünyesinde futbol maçlarının yapıldığı yerler ve bu alanda organizasyonlar ifade edilmektedir.

Bu noktada İngiltere'deki mahalli amatör liglerin yapısına kısaca bakmak faydalı olacaktır. İngiltere Futbol Federasyonu'na bağlı profesyonel liglerin haricinde mahalli amatör ligler de vardır. Bu mahalli amatör ligler bölgesel olduğu gibi belli bir etnik kimliğe de dayanmaktadır. Mesela Rum Ligi, Türk Ligi, Yahudi Ligi vb. Bu liglerde şampiyon olan takımlar bir üst lige çıkmamaktadır. Buradaki amaç sporu teşvik etmektir. Aynı zamanda bir tür kültürel faaliyettir. İşte bu tip faaliyetler amacıyla kurulmuş etnik kökenli federasyonlardan biri de İngiltere Türk Toplumu Futbol Federasyonu'dur. İngiltere Türk Toplumu Futbol Federasyonu 1976 yılında kurulmuştur. 38 yıldan beri Türk toplumu içinde futbol faaliyetlerini organize etmektedir. Federasyonun şu anki başkanlığını yapan Turgut Esendağlı federasyonun amaçlarını şöyle ifade etmektedir:

“Toplumumuzun her alanda başarılı olduğu gibi spor faaliyetlerinde de başarılı olduğunu kanıtlamak amacındayız. Ayrıca eğitim ile beraber spora verilen önem ile daha bilinçli ve daha sağlıklı gençler yetiştirmek için gayret gösteriyoruz. Yeni nesillerin kaybolmaması ve gençlerin ebeveynleriyle beraber yaşadıkları ülkede uyum sorunu çekmemeleri en büyük hedeflerimizden birisidir. Ayrıca toplulumdaki insanları biraraya getirerek hem dayanışmayı hem de kendilerini yalnız hissetmemelerini sağlamak da amacımızdır”

Bu amaçlar doğrultusunda federasyon bünyesinde ligler kurulmuştur ve bu liglerde yıl boyunca takımlar maçlar yapmaktadırlar. Ayrıca federasyon bünyesinde antrenör kursu, hakem yetiştirme kursu ve ilk yardım kursu gibi faaliyetler de yapılmaktadır.

Takımlar maçlarını küçük ölçekli stadyumlarda ya da parklarda oynamaktadır. Saha kiralama ve hakem ücretleri gibi masrafları takımlar bizzat kendileri karşılamaktadır. Bu liglerin haricinde KKTC futbol milli takımı ile Londra Türk takımı arasında yılsonunda Kıbrıs'ta maçlar yapılmaktadır. Dikkat çekici bir diğer husus ise, beş yıl öncesine kadar Kıbrıs'tan Londra'ya futbolcu gelir iken bu durum tersine dönmüş olmasıdır. Londra'dan Kıbrıs'a gidip oradaki futbol takımlarında oynayanların sayısı daha fazladır. Londra'daki Türk liglerinde oynayıp Türkiye'ye giden yoktur. İngiltere'nin diğer liglerinde oynayıp Türkiye'ye giden az da olsa birkaç örnek vardır.

Şu an Londra'da Türk toplumuna ait futbol faaliyetlerini, İngiltere Türk Toplumu Futbol Federasyonu organize etmektedir. Birinci Lig, İkinci Lig ve Yetişkinler Ligi, 14 yaşaltı, 16 yaşaltı, 20 yaşaltı olmak üzere toplam beş ligde maçlar yapılmaktadır. Her sene ortalama 50 civarında takımın mücadele ettiği liglerde 2013/2014 yılında 48 takım mücadele etmektedir. Şu ana kadar bu sayı en çok 55 takıma kadar çıkmıştır.

Bu liglerdeki takımların isimleri, göçmenlerin çıktıkları ülkeye ait aidiyetlerini göstermesi bakımından dikkate değerdir. Kıbrıslı Türklere ait çoğu takım isimlerini göçmenlerin daha önce Kıbrıs'ta yaşadıkları yerlerden alırken aynı durum Türkiyeli göçmenlerde de söz konusudur. Örneğin Gümüşhane'nin Kelkit ilçesine bağlı Pekün köyünden birçok kişi İngiltere'ye göç etmişlerdir (Pekün köyünün ismi 1974 yılında Ünlüpınar olarak değiştirilse de Londra'da hem dernek isminde hem de insanlar arasında Pekün olarak kullanılmaktadır). Hatta Londra'daki Türkler arasında en yaygın olarak bilinen göçmen gruplarından birisidir. Pekünlüler Derneğine bağlı olarak Pekünspor'un futbol takımı olarak varlığı anavatan ile aidiyeti açıklaması bakımından güzel bir örnektir. Takımların bazıları isimlerini Kıbrıs'taki ve Türkiye'deki futbol takımlarından almaktadır. Örneğin Akıncılar futbol takımı ismini Kıbrıs'ta faaliyet gösteren futbol takımından alırken Fenerbahçe, Gaziantepspor, Trabzonspor, Diyarbakırspor takımları ise isimlerinin Türkiye liglerinde takımlardan almaktadır. Ancak bu takımlar arasında duygusal bağların haricinde resmi bir bağ yoktur. Ayrıca her sene bu liglere katılan takımlar değişmektedir. Çok eski yıllardan

beri lige devam eden köklü kulüpler olduğu gibi lige yeni katılan takımlar da vardır.

Tablo 14: İngiltere Türk Ligi Futbol Federasyonu Liglerindeki Futbol Takımları

Birinci Lig Takımları	İkinci Lig Takımları	Veteran(Yetişkinler) Ligi Takımları
Akıncılar	Diyarbakırspor	Doğan Türk Birliği
Doğan Türk Birliği	Fenerbahçe	Eskişehir
Dumlupınar	Gaziantepspor	Gaziantep
Kötürespor	Güney Yıldızı	Ihlara
Mehmetçik	Gürünspor	İstanbulspor
Mevlanaspor	Ihlaraspor	Mersin İdman Y.
Pekünspor	Trabzonspor	Türkmenköy
Türkmenköy	Türk Ocağı	Türk Ocağı
Yeni Boğaziçi	Yeşilada	Yalova
Yalova	Yavruvatan	Yeni Boğaziçi

Foto 24: İngiltere Türk Toplumunu Futbol Federasyonu'nun Organize Ettiği 19 Mayıs Kupası ödül töreni

Türk toplumuna ait liglerdeki takımlarda Türklerle beraber diğer etnik gruplara ait oyuncular da bulunmaktadır. Yani takımlar Türk takımlarıdır ancak oyuncularını birçok etnik unsurdan oluşturmaktadır. Takımların çoğu Kıbrıslı Türklerle aittir. Bu durum takımların isimlerinden de anlaşılır. Daha sonra ise Türkiyelilere ait takımlar

gelmektedir. Ancak istisnai durum da söz konusudur. 2004 yılında Kazak Türklerine ait bir takım federasyon bünyesine girmiştir. Ancak iki yıl sonra takım maddi sebeplerden dolayı liglerden çekilmiştir. 2012 yılında ise Batı Trakya Türklerine ait bir takım federasyona müracaat etmiştir. Ancak gerekli hazırlıkları tamamlayamadığı için liglere dahil edilememiştir.

Federasyon kurulduğundan beri en çok şampiyon takımlar ise doğal olarak Kıbrıslı Türklere ait takımlardır. Bunlar; 7 kez Yeni Boğaziçi, 6 kez Binatlı, 4 kez Akıncılar. Bu liglerde şampiyon olan takımlar herhangi bir üst lige çıkmamaktadırlar. Birinci ligde şampiyon olan takımlar bir haftalık tatil ile ödüllendirilirken, ikinci ligde şampiyon olan takımlar birinci lige çıkmaya hak kazandıkları gibi aynı zamanda cüzi miktarda para ödülü ile ödüllendirilmektedir. Son olarak, bir noktanın altını çizmekte fayda vardır. Günümüzde Londra'daki Türklere ait tek bir mahalli lig vardır. Ancak geçmiş zamanlarda bu lige alternatif olarak başka ligler de kurulmuştur. Bu yeni liglerin kurulmasının en önemli sebebi ise topluluk arasındaki ideolojik farklılıklardır. Şu ana kadar Türk toplumu tarafından dört lig organize edilmiştir. Bunlar Türk Kürt Ligi, Dostluk Ligi, Barış Ligi. Kısa süreli faaliyet gösteren bu ligler kalıcı olamamışlardır. Ayrıca İngiltere Türk Toplumu Futbol Federasyonu'nun eski yıllara göre ideolojik tavırlardan uzak olması bütün bir topluluğun bir çatı altında toplanmasını sağlayan bir diğer etmendir.

3.4. Yaşama Mekânları

Londra'da iş-emek mekânları ya da toplumsal ve kültürel mekânlar belli bir oranda görünür iken konutsal mekânlar neredeyse hiç görünür değildir. Bir caddede yürüdüğümüz zaman tabelasına bakıp bir yerin Türk restoranı olduğunu anlayabiliriz. Aynı caddede bulunan bir caminin Türklere ait olup olmadığına karar verebiliriz. Ya da Türklere ait bir dernek, vakıf, amatör futbol kulübü gibi toplumsal organizasyonların nerede olduklarını internetten arayıp bulabiliriz. Ancak Londra'daki Türklere ait evlerin nerede olduğu, hangi sokaklarda yoğunlaştıkları bilgisine ilk elden ulaşamayız. Dolaylı olarak, Türklere ait iş-emek mekânlarının ve toplumsal ve kültürel mekânların yoğunlaştığı yerlerde Türklere ait konutlarda

yoğunlaşmıştır diyebiliriz. Ancak hangi evin Türk evi olduğu bilgisine çıplak gözle ulaşamaz. Bu anlamda bu evler saklıdır. Dolayısıyla bu bölümde konutsal mekânlar denildiği zaman konutların dışından ziyade içi incelenecektir. Bizzat evin içi coğrafi bir bölge olarak düşünülecektir. Ancak öncesinde bir hususu ifade etmek gerekmektedir: Her ne kadar Türk nüfusun yoğun olduğu yerlerde Türklere ait konutsal mekânları görmek mümkündür diye bir genelleme yapılsa da, konutsal mekânların dağılımına dair spesifik özellikler de vardır. Örneğin Türklere ait iş-emek mekânları daha çok Londra'nın merkezine daha yakın olan Harringey ve Hackney civarındadır. Oysa Londra'daki Türk nüfusunun en fazla olduğu ilçe, nispeten Londra'nın dışında kalan Enfield'dir. Özellikle maddi durumu iyi olan Türkler merkezi Londra'nın dışına taşınmışlardır. Harringey'i ve Enfield'i gezen biri caddelerdeki tabelalara bakarak Harringey'deki Türk nüfusunun daha fazla olduğunu düşünebilir. Oysa durum tam tersidir. Bu yüzden, az önce ifade edildiği gibi, Türklere ait konutların neresi olduğunu ya da nerede yoğunluk gösterdiklerini belirlemek neredeyse imkânsızdır.

3.4.1. Fiziksel ve İmgesel Olarak Ev

Ev bir yerdir ve bir lokasyonu vardır. Aynı zamanda evin fiziki bir yanı vardır. Evin fiziki yanı denildiği zaman mimarisine ait unsurlar ifade edilir. Örneğin betonarme ya da ahşap olması; tek katlı ya da çok katlı olması; modern ya da geleneksel olması evin fiziki boyutu ile ilgilidir. Ancak ev fiziki boyutuyla beraber onun çok ötesinde bir kavramdır. Duygularla ilgili bir boyutu da vardır. Dolayısıyla ev hem fiziksel hem de duygusal bir olgudur. Bu iki boyut birbirinden bağımsız değildir. Papastergiasdis'in (1998:2) dediği gibi: "Ev sadece içinde maddi unsurların olduğu bir yer değildir. Dış dünyadan korunma ve ekonomik değerinin haricinde ev; kişisel ve toplumsal anlamları olan bir yerdir". Rubenstein (2001:1) ise evi şöyle tanımlamaktadır: "Ev sadece fiziksel bir yapı ya da coğrafi bir konumdan ibaret değildir. O aynı zamanda duygu yönü olan bir mekândır". Kısacası ev hem fiziksel hem duygulara ait bir yerdir. Başka bir ifadeyle, hem bir alan kaplar hem de duygular ve anlamlar dizisidir. Ev kavramının anlam boyutuna vurguyu göstermesi bakımından, Yi Fi Tuan'ın "Space and Place" adlı kitabının girişindeki örnek dikkate

değerdir. Danimarka'daki bir şatoyu gezen bilim insanı şöyle sorar ve hemen peşinden cevap verir: “Bu şatoda Hamletin yaşadığını bilmeseydik, acaba bu şato gözümüze nasıl gözükürdü? Sadece taş ve tuğladan ibaret kalmaz mıydı?.. Ama biz Hamlet'in orada yaşadığını bildiğimiz için oralara farklı gözlerle bakarız”. (Tuan,1977:7). O halde denilebilir ki, ev maddi bir sığınaktır ve aynı zamanda hislerin ve aidiyet duygusunun şekil verdiği bir mekândır.

Ev kavramının fiziki ve duygusal boyutu birbirirenden bağımsız değildir. ‘Coğrafyacılar, ev kavramından maddi ve imgesel şeyler arasındaki *ilişkiyi* anlar. Yani evin lokasyonu ve fiziki boyutu ile psikolojik ve duygusal boyutu birbirinden ayrı değildir. Tam tersine birbirine bağlıdır ve birbirlerini etkilerler’ (Blunt, 2006:22). Fiziki ve beşeri olanın yanyana olmasının haricinde, ev kavramı ‘aidiyet ve yerleşme kalıpları yaratan bir *süreçtir*. Ev tasavvur edilen bir şey olduğu kadar yaşamışlıkların olduğu bir yerdir. Dolayısıyla ev, günlük yaşam tecrübeleri ile sürekli yeniden yaratılan bir yerdir (Blunt, 2006:254).

Bir yerden başka bir yere göç etmek aynı zamanda insanın evini bir başka yere taşınmasıdır. Çıktığı yerdeki evini geride bırakarak yeni bir yerde ev kurmasıdır. Bu taşınma işi fiziki olduğu kadar anlamlar dünyasında da olmaktadır. Ev denildiği zaman akla mahalle, şehir ve ülke gibi evi çevreleyen yerler de gelir. Taşınma esnasında ev ve evi çevreleyen yerlerdeki anlamlar, tecrübeler, acılar ve üzüntüler göç eden kişi ile beraber götürülür. Gidilen yerde gelecek, geçmişe ait şeylerle beraber o anda kurulmaya başlar. Göçmenlerin gittikleri ülkede en temel sorunlarından biri de barınma sorunu olduğu için göçmen ve ev kavramı arasındaki ilişki en dikkate değer bir coğrafi olgulardan biridir.

Foto 25: Londra'daki Belediye Evlerinden Biri

Yukarıda ifade edilen teorik çerçeve içinde Londra'daki Türklere ait konutları ele alacak olursak: ilk olarak ifade edilmesi gereken şey Londra'daki konutların genel özelliklerinin bilinmesi olmalıdır. Londra'da iki tip konut vardır. Birincisi müstakil evler; ikincisi apartman daireleri. Müstakil ev denildiği zaman iki katlı ve bahçeli evler ifade edilmektedir. Apartman daireleri denildiği zaman ise genelde dört-beş katlı ama bazı yerlerde daha yüksek blok binalar anlaşılır. Apartman daireleri, 'belediye evleri' (council flats) olarak da ifade edilir (Foto 25). Bunun sebebi maddi durumu iyi olmayan kişilere devletin bu binaları tahsis etmesidir. Bu tip evlerde genelde daha düşük gelir seviyesindeki insanlar oturur. Londra'daki Türklerin hangi tip konutlarda oturduğuna bakıldığı zaman, Londra'da çok önceleri gelmiş olanların daha çok müstakil evlerde kalmakta oldukları görülür. Bu bağlamda Londra'daki Kıbrıslı Türklerin büyük bir çoğunluğunun müstakil evlerde ikamet ettikleri söylenebilir. Nispeten yeni göç eden Türkiyeli göçmenler arasında belediye evlerinde kalanların sayısı daha fazladır. Bu olgunun maddi durumla ilgili olduğu unutulmamalıdır. Maddi durumu iyi olanlar müstakil evleri tercih ederken, maddi

durumu iyi olmayanlar ve devlet yardımı ile hayatını sürdürenler genelde belediye evlerinde kalmaktadırlar.

Foto 26: Londra'da İlk İnşa Edilen Yüksek Binalardan Biri.⁵

Londra'daki birçok Türk sosyal konut yardımı almaktadır. Maddi durumu iyi olmadığı için ya da çalışamayacak durumda olduğu için birçok aile bu yardımı

⁵ Trellick Tower olarak anılan bu yapının önemi, 1950'den 1970'lerin ortalarına kadar süren Brutalist (modernist akımın büyük kütleli yapıları) mimari akım tarzında yapılmış olmasıdır. Mimar Ernő Goldfinger'ın 1966'da tasarladığı bu 31 katlı yapı 1972'de tamamlanmıştır. Grade II olarak listelenen yapılar arasındadır.

almaktadır. Ancak bu durum bazen suistimallere de sebep olmaktadır. İngiltere'ye ilk geldiğim zaman yaşadığım tecrübe ve yaptığım gözlemler bazı kişilerin bu tip sosyal yardımları bir gelir kapısı olarak görmelerini düşünmeme sebep olmuştu. Örneğin Londra'ya ilk geldiğim zaman kaldığım ev bir nevi otel gibiydi. Hackney'de bulunan ve bir belediye evi olan bu daire bir Türk'e aitti. Bu tip daireler yardım amaçlı verildiği için başkasına kiralanması yasaktır. Bu dairenin sahibi daireyi başkasına kiraladığı gibi, kiralayan kişi de odaları başkasına kiralıyordu. Bir han gibi kullanılan bu daireden ev sahibi yasal olmamasına rağmen odaları kiralama yöntemi ile para kazanıyordu. Bir başka örnek ise, devletten konut yardımı almak amacıyla resmi olarak boşanmış ama gerçekte boşanmamış bir çiftin örneğidir. Gerçekte boşanmadığı ve eşiyile birlikte yaşadığı halde resmiyette kendini boşanmış göstermesi bir suç iken devletin ailedeki kadını korumak amacıyla vermiş olduğu daireyi gizli bir şekilde kiraya vermek ayrı bir suçtur. Böylece kişi ev sahibi olduğu halde aynı zamanda ilaveten para kazanmaktadır. Bu durumdan evi kiralayan kişiler de memnundur. Çünkü bu tip bir daireyi kiralamak piyasaya göre daha ucuzdur. Ancak karşılıklı güven olması gerekmektedir. Zira bu evi resmi olarak kiralamak mümkün değildir. Aynı zamanda kiralayan kişi bu evin adresini kullanıp hiç bir resmi işlem yapamayacağı için genelde bu tip kiralamalar kısa süreli ve acil durumlar için söz konusudur.

Bir diğer konut türü ise müstakil evlerdir (Foto 27). Londra'ya ilk gelen ve maddi durumu nispeten daha iyi olan göçmenlerin çoğu müstakil evlerde kalmaktadırlar. Bu bağlamda Kıbrıslı Türkler içinde müstakil evde kalanların oranı, Türkiyelilere göre daha fazladır.

Tekrar altını çizmekte fayda var; Londra'da Türklere ait konutsal mekânları diğer konutlardan ayırmak mümkün değildir. Yani bir sokakta hangi evin Türk evi olduğunu belirlemek mümkün değildir. Belli yerlerde Türk nüfusu her ne kadar yoğunlaşmışsa da, bunun yansımalarını iş-emek mekânlarındaki gibi konutsal mekânlarda görmek mümkün değildir. Yani bir restoranın Türk restoranı olup olmadığını tabelasına bakıp anlarız ancak bir evin Türk evi olup olmadığını anlamamız için hiç bir veri yoktur. Londra'daki konut tipleri değerlendirildikten

sonra Şimdi Londra'daki Türklerin evlerinin içine değinilecektir. Bu yapılırken fiziki yapı ile evin anlam dünyası eş zamanlı olarak ele alınacaktır.

Foto 27: Londra'da Yarı Bitişik Nizamlı Müstakil Bir Ev

Londra'ya ilk gelen ilk gelen Türkler KıbrıŐlı Türkler olması dolayısıyla onların ev olgusuna dair yaşadıkları tecrübeler oldukça önemlidir. Çünkü böylece geçmişten günümüze evlerdeki değişimde göz önüne serilmiŐ olacaktır. Örneğin 1950'li yıllarda KıbrıŐlı Türkler Londra'ya ilk geldiği zaman çoğunun yaşadığı ama günümüzde mevcut olmayan bir konut tipini KıbrıŐlı göçmen olan Semih Şöyle ifade etmektedir:

“Ben ilk geldiğim zaman üç katlı bir evde kalıyordum. Ev dediysen bir odasında kalıyordum. Evin her odasını kiraya vermişlerdi. Bunlardan birini de ben kiraladım. Bir yakınım bulmuŐtu bu odayı. Evde ok Türk vardı. Türk olmayanlar da vardı...Bu üç katlı evlerde tuvalet dıŐaradaydı. Banyo evin içindeydi ama tuvalet dışarıdaydı. Mutfak ortak kullanılıyordu. İlk zamanlar çok ŐaŐırmıŐtım ama zamanla alıŐmıŐtım” (Semih, 75 yaşında)

Gerçekten de Londra'ya ilk gelen KıbrıŐlı Türklerin ŐaŐırdığı ilk durumlardan birisi de evlerin bu tıkıŐ tıkıŐ halidir. Londralılar adlı kitapta Londra'lı KıbrıŐlıların

hayatını anlatan Balıkcıoğlu (2012:13), Londra'ya geldiği ilk günü şöyle anlatmaktadır:

“Londra'ya ayak bastığım ilk gece, sabahın dördüne kadar oturduk bizimkilerle. Bizimkiler derken, sadece kardeşlerim ve babamdan söz etmiyorum. Benim bildiğim bizimkilerden başka, Londra'da ne kadar çok bizimkiler olduğunu daha o birinci geceden anlamıştım. Ablamın evine girip koltuğa oturduktan birkaç dakika sonra, üst kattan genç bir çift indi. Adam orta boylu beyaz tenli, bıyıklı, kadın ise kısa boylu toplucaydı. Bunlar kim, nereden çıktılar diye düşünürken, adam ‘Hoş geldin Osmanım’ diyerek yanaklarımdan öptü. Kadın da ‘Allah için, çok merak ettim seni’ deyip elimi sıktı. Ablam Leyla, gelen çifte ‘buyrun oturun’ dedi...Onlar böyle konuşmaya devam ederken ablam şaşkın şaşkın baktığımı görünce ‘Şevkiyanın Hatice üstümüzde otururlar’ dedi. O an Londra'da yaşamın, başka bir yönünü daha görmüş oldum. Kuşkulandım da biraz doğrusu isterseniz. Alt katta iki yatak odası bir de oturma odası vardı. Ablamlar üç çocukları ve babamla bölüşmek zorundaydılar bu küçük daireyi. Benim de kendileriyle kalacak olmam onları çok rahatsız edecekmiş gibi geldi bana. Ama, birkaç gün sonra, Londra'da herkesin iç içe yaşadığını göreceğim ve oldukça rahatlayacaktım. Bu arada mutfak, banyonun üst katta olduğunu, tuvaletin dışarıda olduğunu da belirtmek gerek. Ablamlarla Şevki abiler bütün bunları ortaklaşa kullanıyorlardı. Yine de şanslı sayılırlardı. Zira aynı boyutlardaki bazı evlerde üç hatta dört ailenin yaşadığını görecektim sonraları”.

Londra şehrinin belki de en karakteristik özelliklerinden birisi de eski zamanlardan günümüze kadar evlerin bu tıkkış tıkkış halidir. Peter Ackroyd'ın ‘London’ adlı kitabında şehrin bir kenar mahallesi olan St Giles'den bahsedilir. Bu bölge fakir bir bölgedir. Hatta şehrin en fakir bölgesidir. Tüm şehre kara bir ölüm olarak çöken Büyük Veba'nın ilk olarak buradan ortaya çıktığı rivayet edilir. Bölgede genelde İrlandalı göçmenler yaşar. Bu fakir insanların tek bir odada 15-20 kişi yaşamaları sıradan bir şeydir. Tabi ki en kötü şartlarda. Evler çok kötü olmasına rağmen elbetteki bunların bir de sahibi vardır. Bu ev sahipleri bir sokaktaki evleri bir başkasına kiralar. Sokağı kiralayan kişi binaları başkasına kiralar. Binayı kiralayan daireyi, daireyi kiralayan odaları bir başkasına kiralar. Hatta, yazar ironi olsun diye ‘odaların köşeleri bile kiralanır hale gelmiştir’ der. Tepeden başlayıp alta doğru devam eden bir hiyerarşi içinde; elbette halkanın en zayıf kısmını, bir odanın köşesinde bile zar zor yatacak yer bulanlar oluşturmaktadır. Zor dönemlerdir bu dönemler. Londra'nın fakir bölgelerinde ortalama yaşam süresinin otuzun altında olduğu zamanlardır ve bir göçmenin başını sokacak yer bulabilmesi onun adına

cidden sevinilecek bir durumdur. Bu durum çok eski zamanlarda böyle iken Londra'ya ilk gelen Kıbrıslı Türkler zamanında da böyle olmuştur. Son dönemlerde gelen Türkiyeli göçmenler zamanında değişen bir şey yoktur. 1959 yılında Kıbrıs'tan Londra'ya göç etmiş olan Ahmet'in ifadelerinde bunu görmek mümkündür:

“1959 yılında ben, eşim ve kayınpederim vapurla Londra'ya geldik. Yolculuk güzeldi ama geldikten sonra kaldığımız ev hiç de iyi değildi. Bir akrabamız vasıtası ile bir eve taşındık. Ev dört katlı idi. Evin tuvaleti dışarıdaydı. Biz bir oda kiraladık. Bizim gibi bir sürü kişi aynı evin başka odalarını kiralamışlardı. İlk zamanlar alışmak zor oldu ama sonra nasılsa alışıyor insan. Ben ve eşim gündüz işe giderdik. Kayınpederim ise gece işe giderdi. Odamızda bir tane yatak vardı. O işe gittiği zaman eşim ve ben, biz işe gittiğimiz zaman kayınpederim aynı yatakta sıra ile uyurduk. Zor günlerdi o günler. Ama yine de insan hatıralarını gülümseyerek hatırlıyor” (Ahmet, 80 yaşında).

Kıbrıslı Türklerden yaklaşık yarım asır sonra gelen Türkiyeli bir göçmen olan Serkan'ın ifadelerinde değişen bir şey olmadığını ve benzer durumun devam ettiği görülmektedir:

“2008 yılında Londra'ya geldim. Kalacak yer meselesini gelmeden önce halletmişim fakat bir sorun çıktı ve gelir gelmez barınma derdi ile karşılaştım. Otele gidebilirdim ama paramı bir an önce bitirmek istemedim. Beraber geldiğimiz arkadaşla beraber onun akrabasının yanına gittik. Bir kaç gün orada kaldık. Misafirperverdiler ama orada uzun zaman kalamazdık. Malum, makbul misafir dediğin uzun kalmaz. Bu yüzden yer sorununu bir an önce halletmemiz gerekiyordu. Eylül ayı olduğu için okul sezonunun başlangıcı idi. Bu zaman diliminde ev bulmanın zor olduğu söyleniyordu. Nitekim de zordu. Her gün çabalamamıza rağmen uygun bir ev bulamıyorduk. Yeni tanışıklarımıza meseleyi açıyorduk, onlar da bize bu işlerle ilgilenenlerin telefonlarını veriyorlardı. Bir sürü kişi aradık, emlakçılara gittik. Nafileydi. Ev bulamıyorduk. Misafir olarak kaldığımız yerden çıkmak zorunda kaldık. Zira misafirlik noktasından çıkıp yatılı hale gelmiştik. Acilen kafamızı sokacak bir yer bulmamız lazımdı. Tam otele gitmeyi düşünürken bir arkadaşın arkadaşı vasıtasıyla biriyle bağlantı kurduk. Evinin müsait olduğunu ve belli bir ücret karşılığında kalabileceğimizi söyledi. Canımıza minnetti. Ücreti de uygundu. Bir gece için otele ödeyeceğimiz parayla bu yerde bir hafta kalabilecektik. Anlaştık ve ertesi gün valizler elimizde yola çıktık. Üçüncü kata çıktık. Kapıyı açan kişi telefonda konuştuğumuz kişiydi. Bizi içeri davet etti. Ev kalabalıktı. Hemen sohbe ve çay faslına geçildi. Tipik bir bekar eviydi. Küçük bir ev olmasına rağmen yaklaşık 10 kişi yaşıyordu evde. İçlerinde öğrenci olanlar olduğu gibi bir kebağçıda çalışan da vardı. Aslında burası evden ziyade barınma sorunu yaşayanlar için bir otel gibiydi. Daha doğrusu kelimenin tam anlamıyla bir

‘yol geçen han’ıydı. Arkadaşımla beraber bu evde bir süre kaldık. Arada ev ahalisi değişiyordu. Sürekli bir sirkülasyon vardı. Tek değişmeyen şey evin kirli ve kalabalık havasıydı (Serkan, 29 yaşında).

Kıbrıslı Türkler Londra’ya geldiklerinde her ne kadar kalabalık ortamlarda kalsalar da ilk hedefleri kendi evlerinde kalmak olmuştur. En kısa sürede kendi evini satın alan Kıbrıslı Türkler ilk geldiklerinde mecburen kalabalık ortamlarda kalmış olmanın memnuniyeti içindedirler. Kıbrıslı bir göçmen olan Sevim’in ifadesine göre:

“Kendi evimize taşındığım zaman çok mutlu oldum. Her şey bizimdi. Evde bir sürü eksik olsa da bizden başka evde kimseciklerin olmaması yetiyordu bana. Evimize yavaş yavaş eşyaları aldık. Dediğim gibi iç içe oturmaktansa boş evde oturmak daha iyidir” (Sevim, 67 yaşında).

Birçok göçmene göre ev ortamı dış hayattan keskin bir şekilde ayrılmış bir yerdir. Dış hayattan yalıtılmış olduğu için birçok göçmen dışarıda yaşadığı duyguların zıddını ev ortamında yaşamaktadır. Bu anlamda dış hayat ile ev hayatı arasında büyük farklılıklar vardır. Dış hayat ötekilerle iken ev ortamı biz dünyasının hakim olduğu bir alandır. Ev güvenli bir ortamdır. Özellikle ilk kuşak göçmenler için ev ortamı dışarının güvensiz ortamından kaçılan bir yerdir. Sosyal hayata giremeyen, dil sorunu ve uyum sorunu yaşayan göçmenler için ev ortamı bir güvenli sığınaktır. Bu durum özellikle kadınlar için böyledir. Erkekler iş hayatında ya da kendi arkadaş çevrelerinde belli bir arkadaş gurubu kurdukları için ev dışında da bir çevreleri vardır. Kadınlar ise hem gelenekler sebebiyle hem de yabancı bir dünyada yaşamış olma sebebiyle eve daha bağımlıdırlar. Bunun yansımalarını birçok alanda görmek mümkündür. Örneğin Türkiyeli bir göçmen olan Ayşe’ye göre ev hiç çıkılmaması ya da mecbur kalmadıkça çıkılmaması gereken yerdir:

“Evden fazla çıkmam aslında. İşte böyle oğlumu Türk okuluna ve diğer okuluna götürdüğüm zaman çıkıyorum. Alışverişe falan da gidiyorum ama ne bileyim pek çıkmak istemem. Vaktimin çoğunu evde geçiriyorum” (Ayşe, 37 yaşında).

Özellikle ev hanımı olan ve eğitim durumu nispeten daha düşük olan kişiler için ev vaktin çoğunun geçirildiği yer iken çalışan ya da eğitim alan kişiler için tam tersi durum söz konusudur. Kendisi Türkiyeli bir göçmen olan Seval’in ifadelerine göre:

“Londra’ya geldiğimden beri evde pek vakit geçirmem. Geçiremem daha doğrusu. İlk zamanlar okul, şimdi iş hayatı derken vaktimin çoğu dışarıda geçmektedir” (Seval, 32 yaşında).

Geleneksel değerlere bağlı olan göçmenler için ev ziyaretleri oldukça önemlidir. Özellikle kadınlar için kendisi gibi bir göçmen olan kişiyi ya da bir akrabasını ziyaret etmek sosyalleşme ve yalnızlık hissini ortadan kaldırma adına oldukça önemlidir. Bu bağlamda Kıbrıslı Türkleri Londra’da akrabalarının çok olması ev ziyaretlerinin önemini daha da artırmaktadır. Kıbrıslı bir Türk olan Elmaziye’ye göre ev ziyaretleri ve dışardaki mekânlarda arkadaşlarla buluşmak en önemli sosyalleşme aracıdır:

“Biz birbirimizi hep evlerde ziyaret ederiz. Sohbet ederiz. Dedikodu yaparız. İkramlar olur. Yani aynı Kıbrıs’ta nasılsa burada da böyledir” (Elmaziye, 55 yaşında).

Nispeten daha yeni göç etmiş Türkiyeli kadın göçmenler için ev ziyaretleri ya da misafir gelmesi oldukça önemlidir. Zira onlarda yalnızlık hissi daha yoğundur. Gerçi sohbet ettiğim kadın göçmenlerin çoğu yalnızlık sorunu aşmış olduklarını söylerseler de bu konuda az ya da çok melankolik hislere sahip oldukları gözlemlenmektedir. Kendi memleketleri, memleketlerindeki evlerini özlediklerini ifade etseler de artık yeni memleketlerine, yeni evlerine alışmak zorunda olduklarının da farkındadırlar. Göçmenlerin kaldıkları süreye göre bu kabullenme değişmektedir. İşte tam da bu yalnızlık hissini yenmek amacıyla aynı şeyleri yaşayan akraba ve arkadaşların ziyareti oldukça önemlidir. Bu ziyaretler bir nevi terapi görevi de görmektedir. Türkiyeli göçmen olan Emine’nin ifadeleriyle:

“Arkadaşlar var. Onları ziyaret edince rahatlıyorum. Sıkıntım geçiyor. Aynı şeyleri yaşadığımız için birbirimizi anlıyoruz. Onlar da olmasa sıkıntıdan patlardım herhalde” (Emine, 37 yaşında).

Bütün bunlardan sonra ifade etmek gerekirse Londra’da Türklere ait konutsal mekânlar oldukça geniş bir kavramdır. Eğer ev bir mekân birimi yani bir bölge olarak kabul edilirse bu bölge içinde bütün fiziki ve beşeri özelliklerde göz önüne alınmak zorundadır. Bu bölümde Londra’daki Türklere ait konut tipleri ve Türklerin ev kavramına yüklediği anlam genel olarak ele alınmıştır. Bundan sonraki aidiyet ve mekân ilişkisinin irdeleceği bölümde ev kavramı ve ona bağlı çağrışımlar aidiyet ile

doğrudan ilişkili olduğu için bu konu daha ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır. Bazen bizzatihi evler yabancı bir yerde insanın kendi memleketini taşıdığı yerler olabilmektedir. Bu bağlamda ev aidiyet kavramını yansıtan en iyi aynalardan birisidir.

4. LONDRA'DAKİ TÜRKLERİN AİDİYET ve MEKÂN İLİŞKİSİ

Aidiyet, içinde birçok unsuru barındıran çok boyutlu bir kavramdır. En genel bir ifade ile, bir kişiye 'kendini nereye ait hissediyorsun' diye sorulduğu zaman bu soruya verilen cevaplar aidiyet kavramının içeriği hakkında bizlere bilgi verir ve bu cevaplar kişinin cinsiyetine, toplumsal sınıfına, etnisitesine vb. özelliklere göre değişiklik gösterebildiği için her tanımlama aidiyet kavramının farklı bir yönünü ortaya çıkarır. Fakat ilginçtir, bizzat aynı kişi aidiyetle ilgili sorulara bazen birbiriyle içiçe geçmiş birçok farklı cevaplar da verebilir. Bu duruma bir de başka bir yere göç etme olgusu eklendiği zaman, doğal olarak, bu çok boyutluluk daha farklı anlamlar kazanır. Dolayısıyla aidiyet denen olgu, birçok diğer kavramlarla ilişkilendirilerek anlaşılabilir.

Bu noktada aidiyetin çok boyutlu olmasının yanında müphem bir tarafı olduğu da belirlenmelidir. Eğer aidiyete analitik bir kavram olarak bakılırsa, sosyal bilimlerdeki küreselleşme ya da modernizme benzer kavramlar gibi aidiyetin de ortak bir tanımı yok gibidir (Croucher, 2004:35). Kavram çoğu çalışmada tanımı belli (self-explanatory) olarak görülmüştür. Yani ayrıca tanımlama çabasına gidilmemiştir (Astondish, 2010:1).

Peki, bütün bu çok boyutluluk ve belirsizlik ile beraber bir tanımlamaya ihtiyaç duyulursa, aidiyet nasıl tanımlanır? Bu soruya doğru cevap verebilmek için aidiyetle ilişkili kavramlara bakmak gereklidir. Sosyal bilimlerin çoğu dalında aidiyet dendiği zaman bu kavramla eş anlamlı olarak kullanılan kavramlardan birisi de kimliktir. Coğrafyada da aidiyet ve kimlik arasında paralelliğe dair epey bir literatür oluşmuştur (Armstrong, 1998; Madsen ve van Naerssen, 2003; Mackenzie, 2004; Ehrkamp, 2005; Sporton ve Valentine, 2007; Veronis, 2007). Eğer aidiyet kimlik ile eş anlamlı kullanılmıyorsa, onunla parallel olarak kullanılan bir diğer kavram ise vatandaşlıktır. Aidiyetin vatandaşlık kavramıyla ilişkisini irdeleyen coğrafyacılar ise Ho (2006), Winder (2007), White ve Gilmartin (2008)'dir. Genel olarak, her iki durumda da aidiyet denince akla milli kimlik ve vatandaşlık kavramları gelmektedir ve yapılan çalışmalarda bu iki kavram analitik çerçeve olarak kullanılmaktadır. Bu

iki kavramın haricinde aidiyetin ilişkili olduğu kavramlar da vardır. Croucher (2004:12)'in ifadesi ile: "Aidiyet; vatan, vatandaşlık, etnisite, sosyal statü ve bir yere sevginin duygusal yansımalarını içine alan bir kavramdır". Bazı bilim insanları ise, farklı 'aidiyet biçimleri'nin olduğunu ifade ederler. Buna göre; yerlere, topluluklara ve kültürlerle bağlılığın birçok farklı biçimi olabilir (Sıcakkan ve Lithman, 2005: 27).

Bütün bu çok boyutluluk, müphemlik ve farklı farklı biçimlerde tanımlanan aidiyet kavramına nasıl bir analitik çerçeve çizileceği önemlidir. Hatta bu zorunludur. Bu noktada Yuval-Davis'in (2006) çabası dikkate değerdir. Ona göre, aidiyet iki boyutludur. Birincisi, aidiyetin duygularla ilgili boyutudur. Duygularla yani kişinin kendini nerede rahat hissettiği ile ilgilidir. İkincisi ise, aidiyet politikaları ile ilgili olan sosyo-mekânsal ilişkilerin anlaşıldığı boyuttur. Biz ve öteki kavramsallaştırmasına odaklanıldığı bu bakış açısında duygulardan ziyade söylemsel olan yön öne çıkar.

Fenster'in (2005) aidiyet sınıflaması da buna benzerdir. O da aynı şekilde aidiyeti iki boyutlu olarak düşünür. Birincisi, kişisel boyuttur. Bir yere bağlılığın kişisel tarafı ile yani 'aidiyet duygusu'nun temelleri ile ilgilidir. İkincisi ise kurumsal, resmi ve kamusal boyuttur. Vatandaşlık ve buna bağlı olarak bir yere ait olup olmama durumu ile ilgilidir.

Londra'daki Türkler ve aidiyet kavramı arasındaki ilişkinin inceleneceği bu bölümde, yukarıda ifade edilen analitik çerçeve esas alınacaktır. Yani aidiyet kavramı iki boyutlu olarak düşünülmüştür. Birincisi, aidiyetin bireysel yönü. İkincisi ise aidiyetin toplumsal yönü. Ayrıca bu çalışmada aidiyetinin bireysel ve toplumsal boyutunun bir bütünü parçaları olduğu her zaman göz önüne alınacaktır. Bir kişinin kendini nereye ait hissettiği ile aynı kişinin kendini ait hissettiği yer ya da yerler ile kurduğu toplumsal ve söylemsel ilişkisi bir bütünü farklı yansımalarıdır.

Bu analitik çerçeve çok faydalı olsa da eksiktir. Zira aidiyet aynı zamanda mekânsal boyutu olan bir kavramdır. Hatta aidiyetin mekân ile doğrudan ilişkisi vardır ve tam da mekânın merkezindedir. İşte bu yüzden aidiyet kavramına, doğrudan doğruya, mekânsal bir perspektifle bakmak gerekmektedir. Konu göçmenler olunca bu daha da çok gereklidir.

Bütün bunlardan sonra ifade etmek gerekir ki, bu çalışmada aidiyet ve mekân arasındaki ilişki incelenirken konu üç başlık altında ele alınacaktır. Bunlar; lokasyon, bireysel boyut ve toplumsal boyuttur. Bu üç başlıkla ilişkili olan bütün kavramların bir mekânın içinde gerçekleştiği fikri çalışmanın ana bakış açısını oluşturacaktır.

Aidiyetin lokasyon boyutu ile ‘nerelisin ve nereye aitsin’ sorusuna cevap aranılacaktır ve göçmenlerin çıktıkları ülke ile gittikleri ülke arasındaki aidiyet ilişkisi incelenecektir. Kısacası burası ile orası arasındaki aidiyet bağı resmedilecektir. Kişilerin lokasyon ile olan aidiyet ilişkisi bazen ‘hem burası hem orası’; bazen ‘ne burası ne orası’; bazen ‘bir dünya vatandaşı olma’ şeklinde kavramsallaştırılacaktır.

Aidiyetin bireysel boyutu ele alınırken duygularla ilgili olan alana yoğunlaşılacaktır. ‘Kendini nerede rahat hissediyorsun’ sorusu esas alınarak, bu paraleldeki sorulara verilen cevapların ışığı altında aidiyet duygusunun yansımaları resmedilmeye çalışılacaktır.

Aidiyetin toplumsal boyutu ise, ‘ben ve öteki’; ‘benzerlikler ve farklılıklar’ kavramlaştırması ile ele alınacaktır. Çıkkılan ülke ile gidilen ülke arasındaki farklılıkların ve benzerliklerin toplumsal boyutları ve bunların kişilerin aidiyeti üzerine söylemsel olarak etkileri irdelenecektir. Ayrıca vatandaşlık kavramı üzerinden kişilerin çıktıkları ülke ve yaşadıkları ülke arasında kurdukları ilişkiler ele alınacaktır.

4.1 Aidiyetin Lokasyon Boyutu

Coğrafyanın en temel kavramlarından birisi olan “nerede” sorusuna cevap veren lokasyon ya da coğrafi konumun coğrafyada özel bir önemi vardır. İncelenmekte olan ‘olay’ın olduğu kadar, bizzat herhangi bir mekânın analizinde de her şeyden önce “yer”in bilinmesi gereklidir.”(Tümertekin ve Özgüç, 2013: 51)

En genel ifade ile göç, bir ‘yer’den başka bir ‘yer’e doğru yaşanan bir olaydır. Buna lokasyonlar arası bir yolculuk da denilebilir. Ancak bu basit bir yolculuk değildir. Tümertekin ve Özgüç (2013:51)’ün ifade ettiği gibi: “Lokasyon, coğrafyacılar için yalnızca haritalardaki noktalardan biri değildir”. Harita üzerinde çıkılan ülke ile

gidilen ülke birer nokta olsa da bu iki nokta arasındaki ilişki daha derin ve kapsamlıdır. Konu bir noktadan başka noktaya göç etmek ve bu göç eden göçmenlerin aidiyet duygusuna dair olunca, ilişkinin derinliği ve kapsamlılığı daha da artmaktadır. Hatta karmaşıklaşmaktadır.

Lokasyonlar arasındaki yani çıkılan ülke ile göç edilen ülke arasındaki bu derin, kapsamlı ve karmaşık ilişkiyi analiz edebilmek için, ilk önce lokasyonlara ayrı ayrı bakmak gerekmektedir. Daha sonra ise, bu ikisi arasındaki etkileşim ele alınmalıdır. Bir göçmenin aidiyeti denildiği zaman, ilk önce anavatan ve ona dair duygu ve düşünceler; daha sonra ise, göç edilen ülkeye dair duygu ve düşünceler akla gelir. Bütün bunların sentezi ise aidiyete dair yeni bakış açısını oluşturmaktadır.

Kıbrıs'tan ve Türkiye'den Londra'ya gelmiş göçmenlerin anavatana dair duygu ve düşünceleri bu göçmenlerin aidiyet duygusunu en çok etkileyen unsurlardan birisidir. Göç edenler aidiyetlerini ve ona bağlı tüm çağrışımları kendileriyle beraber taşırlar. Bir diğer ifade ile, göç ederken beraberlerinde hem duygusal hem de düşünsel ve toplumsal olarak Kıbrıs'ı ve Türkiye'yi heybelerinde götürürler. Ancak, yeni bir yere gelmek demek, yeni ilişkiler ve bağlar kurmak da demektir. Artık o heybenin içinde yeni yere ait öğeler de vardır. Dolayısıyla, Londra'daki Türkler denilince bir ucu Kıbrıs'ta ve Türkiye'de olan bir ucu da İngiltere'de olan duygular, düşünceler ve ilişkiler ağı kastedilmektedir.

Bu kısa özetten sonra ifade etmek gerekirse, aidiyet ve lokasyon ilişkisi üç başlık şeklinde alınacaktır. Bu başlıkların üzerinde duracağı konular şöyledir: Birincisi, Londra'daki Türklerin anavatana dair duygu ve düşünceleri. İkincisi, Londra'daki Türklerin anavatana dair duygularına eşlik eden yeni bir yere ya da yerlere ait duygu ve düşünceleri. Üçüncüsü ise, Londra'yı yeni yurt edinmiş göçmenlerin bütün aidiyetlerinin bir sentezini oluşturarak yeni bir aidiyet olgusu oluşturmaları.

4.1.1 Biricik Olan ve Köklerin Bulunduğu Yer: 'Orada Bir Köy Var Uzakta'

Beşeri Coğrafya'da insan ve mekân arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışan uzun bir gelenek vardır. Bazı coğrafyacılar insan ve yer arasındaki ilişkiyi anlamak için o yere

ait olumlu ve heyecan veren duyguların nasıl ortaya çıktığını incelemişlerdir : Brown and Perkins (1992), Relph (1976). Tuan (1974, 1977)'in meşhur 'yer sevgisi (topophilia)' kavramı ve buna bağlı çalışmalar, yerlere ait derin ve olumlu hisleri kavramaya çalışan en önemli örneklerdendir.

Bu yaklaşımda insanın belli bir yere bağlılığı, o yere ait duyguların oluşumunda oldukça önemlidir. Bu görüşe göre, mekân yalnız fiziki unsurlar içermez. Bir şehir sadece yollardan, binalardan ve insanlardan ibaret değildir ya da bir ev sadece dört duvardan ibaret değildir (Fox, 2006). Mekân ayrıca anlamlar, imgeler, hatıralar ve tecrübeler içerir. Bu yaklaşımı benimseyenler insanın köklerinin bağlı olduğu yer ile mevcut olduğu yer arasında derin ve duygusal bir ilişki var olduğunu ifade ederler (Lee ve Hommon, 1993; Buttimer, 1980; Casey, 1998).

O halde, göçmenlerin şu anda mevcut olduğu yerleri anlamak için onların köklerinin ait olduğu yerleri de bilmek gereklidir. Yani Londra'daki Türklerin Londra ile ilişkisi incelenirken göçmenin anlam dünyasını oluşturan köklerinin bulunduğu yere bakmak önemlidir. Konu göçmenlerin aidiyeti olunca böyle bir bakış kaçınılmazdır. Bu bölümde, bu bakış açısına göre; Londra'ki Türklerin anavatana dair duygu ve düşünceleri incelenecektir. Özellikle birinci kuşak göçmenlerin anavatana dair duyguları daha köklüdür ve oraya dair hatıralar hâlâ tazedir. Bu duygular bazen özlem ve hasret şeklinden olabilirken bazen de kırgınlık ve sitem şeklinde olabilmektedir. Kısacası denilebilir ki, anavatana ait duygular otantikdir. Ayrıca, ikinci ve üçüncü kuşağın da anavatana ait duyguları ayrıca dikkate değerdir.

Anavatan olgusu birbiriyle ilişkili ve bağlantılı birçok duyguyu ve düşünceyi ortaya çıkaran bir olgudur. Bu bazen felsefi bir anlamdan kaynaklanırken bazen de oldukça pratik sebeplerden dolayı olabilmektedir. Her ne sebeple olursa olsun, anavatana dair duygu ve düşünceler var olan bir bağ ifade etmektedir. Bu bağ birinci kuşak göçmenlerde çok daha kuvvetliken ikinci ve üçüncü kuşak göçmenlerde nispeten daha zayıftır. Ancak zayıf ifadesinden anavatanla bağın koptuğu anlamı çıkarılmamalıdır. Birinci kuşaklardan farklı bir şekilde de olsa bir bağ vardır. Bu bağ bazen sadece kimliği oluşturan bir bilinç şeklinde iken bazen de arada ziyaret edilen mekânsal bir bağ olabilmektedir. Hatta soyutta olsa bir yerin zihinde karşılığının ve

anlamının olması anavatan fikrini bilinçte mekânsallaştırmaktadır. Üçüncü nesil göçmenler arasında hiç Türkiye’ye gitmese ya da çok az gitse bile anatan bilincinin olması bunun göstergesidir (Tablo 15).

Tablo 15: Anavatana Dair Anlamlar

Anavatan Nedir?	Göstergeler
Ontolojik anlam ve güvenlik	Kök fikri ve otantik duygular
Bir yer sahibi olma	Ata evi, tarla, bahçe, yazlık sahibi olma
Sosyo-mekânsal anlamlar	Kendini güvende hissetme, siyasi düşünce,ideoloji vb

İlk olarak, Kıbrıslı Türkler’in ve daha sonra da Türkiyeli Türklerin anavatanlarına dair duygu ve düşünceleri irdelenecektir. Londra’ya ilk gelen birinci kuşak Kıbrıslı Türkler için Kıbrıs sürekli zihinlerde yaşayan bir yerdir. Her daim hatırlanır. Londra’daki Kıbrıslı Türk Yaşlılar Derneği’nin haftalık toplantılarına katıldığım zaman, sohbetler esnasında en çok dikkatimi çeken unsurlardan birisi de konuşulan konuların dönüp dolaşıp mutlaka Kıbrıs’a gelmesidir. Çoğu birinci kuşak Kıbrıslı Türk, Londra’nın artık yeni yurtları olduğunu kabul etmekle beraber zihnen Kıbrıs’a aittirler. Bunun en önemli göstergesi de konuşulan konuların çoğunun Kıbrıs’a ait olmasıdır. Kıbrıs kimi için sürekli özlem duyulan bir yerdir. Melahat’ın ifadesine göre:

“Geldiğimden beri hep aklımda Kıbrıs var. Burada iş gücü sahibi olduk ama bir türlü buralı olamadım. Havasını, insanlarını sevemedim. Londra’ya ilk geldiğim zamanlarda Kıbrıstan biri geldiği zaman koşa koşa o kişinin yanına giderdim. Kıbrıs ile ilgili havadisler sorardım. Hasret giderirdim. Bahsettiğim yıllar 1965’li yıllar. Şimdi artık yaşlandım. Buralı oldum gibi ama hâlâ Kıbrıs burnumda tüter. Hatırlayınca kederlenirim. Birçok hatıram gözümün önünde canlanır. Londra’da yaşadıklarım bile Kıbrıs’ta yaşanmış gibi gelir bana” (Melahat, 73 yaşında).

Kıbrıs çoğu zaman çocukluk hatıralarıyla özdeşdir ya da hatıralar denilince ilk akla Kıbrıs’taki çocukluk hatıraları gelir. Ömer’in ifadelerine göre:

“Ben çocukken bir dondurmacı amca vardı. Mahallelerde sürekli gezerdi bu dondurmacı amca. Biz de peşinden koşardık. Her zaman paramız olmazdı almak için. Peşinden koşardık ki belki bize bedava verir diye. Bir iki defa parasız vermişti. Şimdi hâlâ ne zaman dondurma yesem nerede olursam olayım o dondurmacı amca ve mahallemiz gelir aklıma. O yüzden ben de çocukları dondurma ile sevindiriyorum” (Ömer, 75 yaşında).

Bazen de politik bir konudur. Kıbrıs meselesiyle ilgili tartışmalarda Kıbrıs ile olan köklü bağlar ortaya çıkmaktadır. Hatta bu bağ geçmiş yani kök duygusuyla ilgili olmakla beraber aynı zamanda güncel siyasetle yani günümüzle de ilgilidir. Dolayısıyla denilebilir ki, hem geçmiş ve günümüz hem de kök duygusu ve aktüalite birlikte var olurlar. Birinci kuşak Kıbrıslı Türkler ile bir araya geldiğim bir sohbetle Hasan ve Mehmet arasındaki tartışma günümüz siyaseti ile ilgili olmakla beraber aynı zamanda geçmişte Kıbrıs'ta yaşanmışlıklarla da ilgilidir:

“Hasan: Biz savaştık. İçimizde mücahit olanlar var. Fakat bazıları bu mücadeleyi yok sayıyor. Lüzumsuz sayıyor. Onlara kalsa ülkeyi çoktan kaybetmiştik. İstiyorlar ki Kıbrıs'ı Rumlara verelim kurtulalım...Türkiye olmasaydı şimdi biz olmazdık bile. Herkes unuttu eski acı günleri. Biz demiyoruz ki Rumlarla savaştım ama onların yaptıklarını nasıl unutturuz biz. Onlar bozdu sulhü ilk önce.

Ali: Hep aynı şeyi söylüyorlar. Geçmişe takılıp kalmışlar. Savaştan önce sorun yoktu. Yine sorunsuz günler olabilir. Barış gelmesi lazım. Biz Kıbrıslıyız. Kıbrıslı Türklerle Kıbrıslı Rumlara birbirine benzer. Aynı yerlerde doğup büyümüşüz. Biz Türkiye'dekilerden, Yunanistan'dakilerden de farklıyız. Bize benzemez onlar. Sanma ki onlar kötüdür diyorum. Ama biz Kıbrıslıyız”. (Hasan, 79 yaşında; Mehmet, 75 yaşında).

Sohbetlerde Kıbrıs'a dair konular çeşitlendirilebilir. Ancak kısaca şu sonuca varmak mümkündür; yaklaşık elli yılı aşkın süredir Londra'da bulunan birinci kuşak Kıbrıslı Türkler'in, Kıbrıs ile olan bağı zihnen kuvvetlidir. Ayrıca, zihnen bağlı olmanın ötesinde o bağı kuvvetlendiren fiziki anlamda da bağlar devam etmektedir. Çoğu artık emekli olmuş birinci kuşak Kıbrıslı Türkler genellikle yaz tatillerini Kıbrıs'ta geçirmektedirler. Kıbrısta'da evleri vardır ve bu evler genelde kendileri tarafından inşa edilmiş ya da satın alınmış yeni ve modern evlerdir. Yusuf'un ifadesiyle bu yeni inşa edilen ev aynı zamanda sonraki kuşakları memleket ile buluşturan bir bağıdır:

“Doğup büyüdüğüm ev çok eskimişti. Babam rahmetli olunca o evin yanında bir başka ev inşa ettirdim. Çok büyük ve güzel bir ev. Her yaz gidiyorum

oraya. Bazen benim çocuklar torunları alıp gidiyorlar. Böylece baba diyarı şenlenmiş oluyor. Hem de torunlar memleketlerini görmüş oluyorlar” (Yusuf, 73 yaşında).

Kıbrıs’a geri dönme fikri birinci kuşak göçmenler arasında ilk zamanlarda çok yaygın olsa da günümüzde pek yaygın değildir. Bazı kişiler Kıbrıs’a kesin dönüş yapsa dahi bu kesin dönüş yapanların çoğu tekrar Londra’ya dönmüşlerdir. Çok çeşitli sebepler olsa da Tekin’in yaşadığı örnek bu olguyu açık bir şekilde ortaya sermesi bakımından dikkate değerdir:

“1961 yılında Londra’ya geldim. Burada epey çalıştım. Ama aklımda hep Kıbrıs’a gitmek vardı. Yeterli birikimi yaptığımı düşününce Kıbrıs’a temelli dönüş yaptım. Orada bir dükkân açtım. Ancak işler iyi gitmemeye başladı. Cepten yemeye başladım. İflas ettim. Kalamadım orada. Sonra mecburen Londra’ya geri döndüm” (Tekin, 78 yaşında).

Geri dönüş fikri bir özlem olarak var olsa bile buna engel olan birçok toplumsal ve ekonomik sebepler vardır. İsmail, geri dönmek istememe sebebini şöyle açıklamaktadır:

“Geri döndüm diyelim ne yapacağım orada. Hastane, ilaç, bakım gibi şeyler Londra’da daha iyi. Devlet bakıyor sana. Bunların hiç biri Kıbrıs’ta yok. Dönenlerin hiç biri yapamadı orada” (İsmail, 74 yaşında).

Kıbrıslı Türklerin Londra’daki göç sürecini farklı kılan ve dolayısıyla aidiyet duygusunu etkileyen en önemli unsurlardan birisi de nüfus ile ilgilidir. Londra’da bulunan Kıbrıslı Türklerin nüfusu neredeyse KKTC’nin nüfusundan fazladır. Hatta çoğu Kıbrıslı Türk’ün akrabası ve arkadaşları Londra’da daha fazladır. Adeta Londra ile Kıbrıs birbirine bağlı iki şehir gibidir. İki yer arasında sürekli bir hareket vardır. Londra, Kıbrıslı Türkler için nüfus açısından ikinci bir Kıbrıs gibidir. Dolayısıyla bu durumun en önemli etkilerinden birisinin de aidiyet duygusuna yansması normaldir. Çoğu Kıbrıslı Türk Londra’ya gelirken birçok akraba ve arkadaşıyla geldiği için bir nevi kendileriyle beraber köklerini de Londra’ya taşımışlardır. Ömer’in sözleri bunu özetler niteliktedir:

“1972 yılında Londra’ya geldim. İlk başlarda gelmek istemiyordum ama neredeyse bütün akrabalar Londra’ya gidince ben de mecbur geldim gibi.

Bütün her şeyimizle buraya geldik. Kıbrıs'ta hâlâ yakınlarım var ama Londra'da daha fazla. Kıbrıs'a gittiğimde konuşacak kimse yok. Bütün tanıdıklar Londra'da" (Ömer, 75 yaşında).

İkinci kuşak ve üçüncü kuşak Kıbrıslı Türkler'in Kıbrıs'a dair duygu ve düşünceleri birinci kuşaktan farklıdır. Çoğu Londra'da doğmuş ve büyümüş olan ikinci ve üçüncü kuşak Kıbrıslı Türkler için Kıbrıs bir ata diyarıdır. Bir bilinç olarak Kıbrıslı Türk olma bilinci vardır ancak mekâna dair hatıralar Londra'ya aittir. Aileden ve toplumsal çevreden duyulanlar ve öğrenilenler bu kuşakların Kıbrıs'a dair duygu ve düşüncelerini etkileyen unsurlardır. Aynı zamanda yazları Kıbrıs'a yapılan ziyaretler de Kıbrıs'a dair aidiyeti etkileyen önemli bir öğedir. Londra'daki Türk okulları, evde Kıbrıs'a ait televizyon kanallarının izlenmesi, Londra'daki Türk akrabalar Kıbrıs'a ait aidiyet duygusunu beslemektedir. Bütün bunlara rağmen denilebilir ki, ikinci ve üçüncü kuşak Kıbrıslı Türkler için Kıbrıs kimliğinin oluşmasını etkileyen bir ata memleketidir. Büyük bir anlamı vardır. Fakat bu anlamların ötesinde mekâna dair somut bağlar Londra'ya aittir. İkinci ve üçüncü kuşak Kıbrıslı Türkler eğitimlerini Londra'da aldıkları için ve Londra'da büyüdükleri için formasyonları da İngiliz kültürünün içinde oluşmuştur.

İkinci ve üçüncü kuşaklarda Londra ve Kıbrıs arasındaki duygulara dair gerilim ve gelgitler yoktur. Varsa da oldukça azdır. Birinci kuşaklarda ve bazı ikinci kuşaklarda bu duygusal gerilimi ve gelgitleri görmek çok daha mümkün iken ikinci kuşağın çoğu ve üçüncü kuşağın neredeyse tamamı için Londra ve Kıbrıs birbirine zıt yerler değildir. Londra'da doğup büyüdükleri ve eğitim gördükleri için kişisel formasyonları da Londra'da oluşmuştur. Kısacası, Londra ile Kıbrıs siyah ile beyaz gibi biri diğerine tercih edilecek bir olgu değildir. Londra'ya dair aidiyet ifade edilirken Kıbrıs'a dair duygu ve düşünceler daha rafinedir. Aysu'nun ifadelerine göre:

"Londra'da doğdum ve burada büyüdüm. Burada okula gittim. Ama Kıbrıslıyım. Kıbrıs'ı bilmiyorum fazla. Ama çok seviyorum. Çünkü biz oralıyız" (Aysu, 28 yaşında).

Özellikle üçüncü kuşak için Kıbrıs denilince hemen akla doğaya ait özelliklerin gelmesi dikkate değerdir. Bunda yazın tatile Kıbrıs'a gitmenin de etkisi vardır. Londra'da yaşayan üçüncü kuşaklar için Kıbrıs, doğası güzel olan ve yazın tatil yapılacak bir yerdir. Bu tip ziyaretler zamanla Kıbrıs'a dair duygu ve düşüncelerin derinleşmesine de sebep olmaktadır. Ceyda'nın ifadesi ile:

“Kıbrıs buraya benzemiyor. Havaşı çok güzel. Sıcak. Denizi güzel. Londra'da yağmur var ama orada hiç yağmur yok. Yüzmeyi seviyorum. Her yaz Kıbrıs'a gidelim istiyorum” (Ceyda, 17 yaşında).

Sonuç olarak, ikinci ve üçüncü kuşak Kıbrıslı Türkler için Kıbrıslı olmak, mekânsal bir bağdan ziyade yaşanan ülkede yani İngiltere'de kimliği oluşturan unsurlardan birisidir.

Türkiye'den Londra'ya göç etmiş olan göçmenlerde de benzer bir durum vardır. Yani birinci kuşak göçmenlerin Türkiye'ye olan bağları ikinci ve üçüncü kuşak göçmenlere göre daha kuvvetlidir. Birinci kuşak göçmenler için Türkiye geçmişe ait hatıraların olduğu ve günümüzde de her yönü ile takip edilen, ilgi duyulan, ziyaret edilen ve sürekli özlem duyulan bir ülkedir. Türkiye'den on sekiz sene önce gelmiş ve ev hanımı olan Ayşe memleket özlemini şöyle ifade etmektedir:

“Buraya bir türlü alışamadım. Sevmiyorum da. Bir ömür geçse de alışamam. Türkiye burnumda tütüyor. Sürekli özlüyorum. Yazın gittiğim zaman geri Londra'ya gelesim gelmiyor. Ayaklarım hiç çekmiyor. Eşim ve çocuklarım olmasa hiç Londra'ya gelesim gelmiyor. Ama hayat işte. Mecbursun” (Ayşe, 37 yaşında)

Türkiye'den göç etmiş birinci kuşak için Türkiye o kadar önemlidir ki çoğu göçmenin öldüğü zaman kendi memleketine defnedilmek istemesi birinci kuşak göçmenlerin anavatana aidiyetlerini göstermesi bakımından dikkate değerdir. Londra'da cenaza levazimatçısı şirketi olan Aslan'ın ifadelerinde bunu görmek mümkündür:

“Buraya ilk gelen yaşlılar bütün yakınlarına tembih ederler, aman bizi buralara gömmeyin diye. Hatta bazıları bizi buraya defnederseniz hakkımızı helal etmeyiz derler. Kendi memleketlerine, kendi köylerine gömülmek isterler. Gerçi az da olsa yaşlılar arasında buraya defnedilen vardır. Burada

doğanlar için Londra'ya defnedilmek sorun değildir. Zaten onlar buralı olmuşlardır” (Aslan, 45 yaşında).

Kısacası, hem Kıbrıslı hem de Türkiyeli göçmenler için anavatan özellikle birinci kuşaklarda köklerin ve hatıraların olduğu bir yerdir. Aynı zamanda bu bağ zihnen srdğu gibi fiziksel olarak da sürer. Özellikle yaz tatillerini anavatanda geçiren bu göçmenler için anavatan zlem duyulan ve duygusal olarak ait olunan memleket demektir.

4.1.2 Birçok Yere Ait Olma: ‘Bize Her Yer Vatan’

Yer ve mekân kavramlarının aidiyet ile ilişkisine dair bir diğer yaklaşım ise bu ilişkini ucu açık ve çok boyutlu olduğuna dairdir. Bu yaklaşıma göre, kök kavramına vurgu yoktur. Göçmenler hem çıktıkları ülkelerden hem de yaşadıkları ülkelerden etkilenirler. Bu durum, onların mekâna bakışını ve mekânla kurdukları aidiyet ilişkisini de etkiler. Dolayısıyla aidiyet ve mekân ilişkisi ele alınırken bu ikili yapı göz önünde bulundurulmalıdır. Küreselleşmeyle beraber ulaşım ve iletişim teknolojileri gelişmesine bağlı olarak insanların birden çok yer ile bağlantı kurması daha da kolaylaşmıştır. Hal böyle olunca, göçmenlerin anavatan ve yaşadıkları ülke ile bağları eş zamanlı olarak daha da yoğunlaşmıştır. Hatta yine küreselleşmeye bağlı olarak dünyanın diğer yerleriyle de bağlantı kurmak kolaylaşmıştır. Artık insanları etkileyen birçok yer olduğu için onların aidiyet duyguları da o yerlere bağlı olarak çeşitlilik gösterebilir. Buna göre, küreselleşme çağında sürekli hareket halinde olan bireylerin aidiyetlerini anlamak için köklerinin bulunduğu yere bakmak yeterli değildir. Çünkü bu çağda bir insanın sadece bir yerde kökünün bulunduğu olgusu gerçekliği kavramak için eksik kalmaktadır.

Bu alanda yapılmış birçok çalışma, insanların birden fazla yere nasıl bir aidiyet duygusu geliştirdiğinin karmaşık yapısını izah etmeye çalışmaktadır. Başka çalışmalarda ise, sürekli hareket halinde olan kişilerin sadece bir yere ait güçlü bağlar geliştirmesinin zor olduğuna dairdir. Bu yaklaşımı eleştiren çalışmalara göre ise, hareket halinde olmak ile bir ülkeye ya da bölgeye ait olmak birbirinin zıddı şeyler

değildir. Yani sürekli hareket halinde olma aidiyeti etkiler ancak insanın bir yerle olan bağını toptan koparmaz.

Her ne olursa olsun, çoğu bilim insanı, yeni bir dönemde olduğumuza dair hem fikirdir. Günümüzde anavatan, yurt, ulus, küreselleşme, hareketlilik kavramları yeni anlamlar kazandığı için bu durumdan göç, mekân ve aidiyet kavramları da etkilenmiştir. Dolayısıyla bir göçmenin aidiyeti sadece bir yere bağlı olarak ele alınmamalıdır. Çünkü küreselleşme bilhassa göçmenleri birden çok yere bağlayan bir olgudur.

Massey (1994)'in 'gelişen yer duygusu (progressive sense of place)' ifadesinden hareketle, Jacobs (2004:167)'şöyle der: "Yerleşme, sadece yeni bir yer ile ilgili bir kavram değildir. O birden çok yer ile ilgili bir şeydir". Bu kavramsallaştırma önemlidir. Buna göre, göçmenlerin ait oldukları yer incelenirken 'burası' ile 'orası' ya da 'çıkılan ülke' ile 'gidilen ülke' arasında keskin sınırlar çizmek, o yerlere ait duyguları anlamak için yetersizdir. Bu durum göçmenlerin ve daha birçok insanın aidiyet duygusunu etkileyen birden çok yerin olduğunun işaretidir. Jacobs (2004)'un ifadesi ile göçmenlerin mekân ile kurduğu ilişkiyi anlamak için lokasyonların 'birbirine dikişle tutturulmuş yerler' olduğunu göz önüne almak gerekmektedir. Yani göçmenler sadece bir yere ait olmaktan ziyade eş zamanlı olarak 'hem orada hem de burada'dırlar. Anavatana ve yaşanılan ülkeye dair duygu ve düşünceler birbirine girmiştir ve bu birbirine girme hali kişinin aidiyet duygusunu etkileyen en önemli unsurlardan birisidir.

Ayrıca ifade edilmesi gereken bir diğer husus ise, hem orada hem burada olma hali her zaman mekâna dair olumlu ve güzel duygular şeklinde yansımamaktadır. Bazen bu durum 'hiç bir yerde olmama' ya da 'ne orada ne burada' olma şeklinde de olmaktadır. Kısacası göçmenler arasında yersizlik ve yurtsuzluk duygusu kişinin mekâna dair aidiyetinin bir diğer yansımasıdır. Hatta bu durum bazen mutlak aidiyetsizlik şeklinde de ifade edilebilir. Jacobs'un metaforundan hareketle bu durum dikişlerin sökülmesi olarak da ifade edilebilir. Ayrıca küresel dünyada yaşadığı için tüm mekânları aştığını ve dolayısıyla dünyada her yere ait olduğunu ifade eden

göçmenler de vardır. Bunlar genelde profesyonel iş sahipleridir ya da mesleği sürekli bir yerde bulunmakla ilgilidir (Tablo 16).

Tablo 16: Birçok Yere Ait Olmaya Dair Anlamlar

Nerelisin?	Göstergeler
Hem oralı hem buralı	Londra ve Türkiye'ye dair olumlu duygular ve düşünceler
Ne oralı ne buralı	Yersizlik ya da bir yere ait olamama duygusu.
Dünya vatandaşı olma	Her yerde olabilirlik, dünyanın her yerinin aynı olması fikri

Bu bölüm ele alınırken, Londra'daki Kıbrıslı Türkler ve Türkiyeli Türkler karışık şekilde ele alınacaktır. Aynı zamanda kuşaklar arasındaki farklılıklar da göz önünde bulundurulacaktır. Sohbetler ve mülakatlar esnasında Kıbrıs ve Londra ya da Türkiye ve Londra arasındaki bağa işaret eden birçok öge olmuştur. Akraba, arkadaş, siyaset, kültür, takım tutma, ticaret vb ögeler Londra'daki Türklerin yerler arasındaki bağımlı sağlayan öğelerdir. Bu noktada bu öğelerin tek bir yere ait değil, iki yönlü olduğunu ifade etmek gerekir. Ailesi Türkiyeli olan ve kendisi Londra'da doğmuş olan on beş yaşındaki Kaan'a hangi takımı tuttuğunu sorduğum zaman verdiği cevap bu iki yönlülüğün göstergesidir:

“Hangisi? Türkiye'deki takımımı mı soruyorsun, yoksa İngiltere'dekini mi?..Türkiye'deki takımım Galatasaray. İngiltere'deki takımım ise Arsenal”
(Kaan, 15 yaşında)

Londra'daki Türklerin çoğu, ‘hangi takımı tutuyorsun’ sorusuna bu şekilde cevap vermektedirler. Hem Türkiye'den hem de İngiltere'den takım tutmaları iki yerde olmalarının en güzel göstergesidir. Özellikle gençler arasında İngiltere ve Türkiye haricinde dünyanın başka yerinden bir takımın tutulması da söz konusudur. Bu, küreselleşme ve futbol arasındaki ilişki ile açıklanabilir. Londra'daki Kıbrıslı birçok kişi Türkiye'deki futbol takımlarından birini tutmaktadır. Bu durum, Kıbrıs ile

Türkiye arasındaki bağın göstergelerinden biridir. Ayrıca ilginç olan bir durum ise üçüncü kuşak Kıbrıslı Türklerin çoğunun sadece İngiltere'ye ait takım tutmalarıdır. Futbolu popüler kültürün bir ürünü kabul edersek, üçüncü kuşak Kıbrıslı Türklerin çoğunluğunu İngiltere'ye ait unsurlar daha çok etkilemektedir.

Bu durum dinlenen müziklerde de kendini göstermektedir. Birinci kuşak ve ikinci kuşak Kıbrıslı Türkler daha çok Türk müzikleri dinlerken üçüncü kuşak Kıbrıslı Türkler arasında Türk müziğine ilgi olmadığı gibi bu konuda bilgileri de çok azdır. Türk okullarında ya da ailenin gayretleri ile öğrenilen istisna şarkı ve türkülerin haricinde diğer bütün müzikler İngiliz kültürene ya da popüler kültüre aittir. İngiltere'de yaşamak bu durumun bir sebebi iken popüler kültürün etkileri de diğer bir sebebidir. Ancak yine de düğün, eğlence, milli bayramlar gibi önemli günlerde Türk kültürüne ait öğeler çocukları etkilemektedir. Türkiyeli göçmenlerde ise durum biraz daha farklıdır. Türkiyeli göçmenlerin birinci kuşağının müzik zevki büyük ölçüde Türkiye'ye aittir. İkinci kuşakta ise İngiltere'deki popüler kültürün etkilerine bağlı olarak bir müzik zevki gelişirken Türkiye'nin de geleneksel ve popüler kültüründen etkilenme vardır. Bunun en önemli sebeplerinden birisi de evde büyük ölçüde Türk televizyon kanallarının izlenmesidir.

Bir futbol takımı tutma ya da hangi müziklerin dinlendiği ile aidiyet arasındaki ilişki yüzeysel gibi görülebilir. Bu nispeten doğrudur. Çünkü küreselleşme ile birlikte artık popüler kültüre ait unsurlar dünyanın her yerinde az ya da çok benzer etkilere sahiptir. Bu olguları esas alarak göçmenlerle ilgili çok köklü bir aidiyet ilişkisi kurmak sakıncalıdır. Ancak unutulmamalıdır ki bir tane popüler kültür yoktur. Bu anlamda genel olarak şöyle denilebilir; Londra'daki Kıbrıslı Türk çocuklar ve gençler daha çok İngiliz popüler kültüründen etkilenirken, Türkiyeli göçmenler hem İngiliz hem de Türk popüler kültüründen etkilenirler. Yani popüler kültürlerin üzerinden bile göçmenlerin hangi popüler kültürden daha fazla etkilendiklerine bakarak aidiyet ile ilişki kurulabilir.

Kuşaklar arasında anavatan ile Londra arasındaki aidiyet dereceleri farklı farklı da olsa, hemen hemen her göçmende iki yere ait olma olgusu vardır. Birinci kuşaklarda terazinin kefesini anavatan yönüne ağır basarken ikinci ve üçüncü kuşaklarda Londra

yönüne doğrudur. Ama her ikisinde de hem anavatana hem de İngiltere'ye ait olma durumu söz konusudur. Birinci kuşak Kıbrıslı bir Türk olan Osman'ın ifadesiyle:

“Elli küsür sene oldu buraya geleli. Ben buraya geldiğimde delikanlı idim. Bir yarımı Kıbrıs'ta bıraktım. O en güzel delikanlılık zamanlarını. Sonra buraya geldim. Çalıştım. Sürekli çalıştım. Çoluk cocuk büyüttük. Çocuklar büyüdü iş güç sahibi oldular. Evlendiler...Arada Kıbrıs'a tatile gidiyoruz. Emekli olduktan sonra ben daha çok gitmeye başladım. Çocukların işi gücü olduğu için onlar fazla gidemiyorlar. Ben gidiyorum. Şimdi artık bir ayağım Kıbrıs'ta biri Londra'da” (Osman, 75 yaşında).

Bu durumu Türkiyeli Türklerde de görmek mümkündür. Birinci kuşak Türkiyeli bir göçmen olan Kamil'in emeklilik yıllarında gezme hikâyesi, ait olunan yerlere dair çıkarımlara dair dikkate değerdir:

“Ben aslen Gümüşhaneliyim. 1985'te Londra'ya geldim. Ama daha öncesinde İstanbul'a göç etmiştim. Sonra da Londra'ya...Burada inşaat işçiliği yaptım. İngiltere'de birçok yere gittim. Emekli olunca vaktimin bir bölümünü Türkiye'de bir bölümünü de Londra'da geçiriyorum. Gümüşhane'de bir evim var. İlk önce oraya gidiyorum. İstanbul'da da bir evim var. Vaktimin bir bölümünü de orada geçiriyorum. Genelde yazın Türkiye'deyim. Bir kızım Almanya'da evli. Arada onun yanına da gidiyorum. Hep Türkiye'de kalmayı düşündüm bir ara. Ama yapamadım. Çoluk cocuk ve arkadaşlar Londra'da. Hep Londra'da da duramıyorum. En iyisi yazın Türkiye'ye gitmek. Kışın Londra'da kalmak” (Kamil, 55 yaşında).

Hem orada hem burada olma hali yalnız fiziksel bir durum değildir. Onun ötesinde anlamları ve çağrışımları olan bir kavramdır. Yani hem anavatanda hem de Londra'da olma hali, zihinlerde yada düşüncelerde eş zamanlı olarak yaşanan bir olgudur.

Aidiyetin çoklu yerlerle ilişkisi her zaman birden çok yere yere ait olmak şeklinde olmamaktadır. Bazı durumlarda tam tersi şekilde de olmaktadır. Yani hiç bir yere ait olmama ya da ne orada ne de burada olma hali de söz konusudur. Yerler arasındaki dikiş metaforu kullanılırsa bu durum kişinin ait olduğu yerlere dair dikiş sökülmesi ya da patlaması olarak da ifade edilebilir. Türkiye'de üniversite eğitimi tamamladıktan sonra Londra'ya gelen Esra'nın ifadeleri dikkate değerdir:

“Aslında ben kendimi hiç bir yere ait hissetmiyorum. Ne Türkiye’de kendimi mutlu hissediyorum ne de Londra’da. Tamam, hem Türkiye’de hem de Londra’da sevdiğim şeyler var ama her ikisi de boğuyor beni. Şu an dünyanın bir başka yerinde olsam da fark etmezdi. Aynı hislere sahip olurum. Türkiye’deyken her şeyden nefret ederdim. Sanki bütün kötülükler üzerime geliyormuş gibi hissederdim. Daralırdım. Eğer Londra’ya gidersem herşey düzelecek diye düşünmüştüm. İdealize etmişim. Buraya geldim. Burası da zamanla aynı olmaya başladı bana. Hatta daha kötü oldu. Havasından tutta geçim zorluğuna kadar. Sonra gördüm ki buranın da oradan farkı yok. Her yer aynı. Belki de sorun ben de. Bilmiyorum” (Esra, 27 yaşında).

Kıbrıslı bir Türk olan İsmet çok olumsuz duygulara sahip olmasa da bir yere ait olamama durumunu şöyle ifade etmektedir.

“Bütün ailem Londra’da. Artık buralıyım. Ama çocukluğum ve gençliğim Kıbrıs’ta geçti. Normalde iki yerin de güzel olması lazım. Ancak Kıbrıs’a gittiğim zaman içimde bir şeylerin eksik olduğunu anlıyorum. Duramıyorum orada. Londra’ya geldiğim zaman da bir şeyler eksik. Her iki yerde de bir eksiklik var. Ben öyle hissediyorum” (İsmet, 70 yaşında).

Bir yere ait olmama hissi her zaman keskin sınırları olan bir duygu değildir. Konjektürel olduğu gibi birbirine girmiş duygular şeklinde de olabilmektedir. Mesela on beş sene önce Londra’ya gelmiş ve ev hanımı olan Hatice’nin hisleri çok boyutludur ve eş zamanlı olarak birçok durumu yansıtmaktadır:

“Türkiye’yi özlüyorum. Bütün ailem orada. Sürekli telefonda ve internette konuşuyoruz. Londra’da Türklere oluşun bir arkadaş çevrem olmasa zaten çoktan patlardım. Onlarla vakit geçirmek biraz rahatlatıyor beni. Ama yine de o an bile Türkiye’de olmayı istiyorum. Yazları Türkiye’ye gittiğimizde ilk zamanlar güzel geçiyor. Hasreti giderdikten sonra Londra’yı özlüyorum. Hatta o canımın sıkkin olduğu zamanları bile özlüyorum. Yani nereye gitsem bir sıkkinlık hali oluyor” (Hatice, 37 yaşında).

Özellikle profesyonel mesleklerde çalışanlar ve eğitilmiş olan göçmenler için birden çok yere ait olma hissi kendini dünya vatandaşı olma şeklinde göstermektedir. İşi ve eğitimi gereği dünyadaki her türlü gelişime açık olan bu kişiler kendilerini belli bir yere ait hissetseler de diğer göçmenlere göre bu olgu biraz daha gevşektir. Londra’da aylık bir dergi olan T-vine’nin sahibinin ifadelerine göre:

“Ben Londra’da doğdum. Londra’lıyım. Ama atalarım Kıbrıslıdır. Kıbrıs Türküyüm yani. Kendimi tanımladığım zaman, Britanyalı Kıbrıslı Türk (British Cyprus Turkish) olarak tanımlıyorum. Kıbrıs’a, İstanbul’a ve

dünyanın birçok yerine gidiyorum. Vazgeçemediğim şehir Londra ama oradan hariç yerlerde de yaşıyorum. Yani dünyanın her yeri benim içinmiş gibi”. (Sibel, 45 yaşında)

Kısaca ifade etmek gerekirse, göçmenler için birden çok yere ait olma hissi eskiden beri var olan bir olgu olsa da küreselleşmeyle birlikte bu durum daha belirgin bir hale gelmiştir. Bu durum hem Kıbrıslı hem de Türkiyeli göçmenlerde birçok şekilde kendini göstermektedir. Bazen hem anavatana hem de göç edilen yerlere aynı anda ait olma şeklinde; bazen ne anavatana ne de göç edilen yere ait olma şeklinde; bazen de anatan ve göç edilen yerlerin üstünde bir dünya vatandaşı olma şeklinde olmaktadır.

4.1.3.Yeni Bir Yer Yeni Bir Aidiyet: ‘Biz Artık Londralıyız’

Bu bölümde ‘kök salmak’ kelimesi bir metafor olarak kullanılacaktır. Daha önceki bölümlerde ‘Londra’daki Türkler’ bakış açısıyla ele alınan konu, bu bölümde ‘Londralı Türkler’ bakış açısıyla ele alınacaktır. Londra’daki Türkler denildiği zaman sanki dışarıdan gelen ve ilave olan bir unsurmuş gibi algılanırken, Londralı Türk dendiği zaman, o şehrin içinde olma ve orayı özümseme hali kastedilmektedir. Artık bir evrilme ve bir oluşum söz konusudur.

Kök duygusu derin bir duygudur. Daha önceki bölümlerde ele alındığı gibi, göçmenlerin köklerini oluşturan anavatana dair duygu ve düşünceleri onların ontolojik varlıklarıyla ilgilidir. Hatta anavatan çoğu göçmen için varlık sebebidir de denilebilir. Ancak göçmenler göç ile beraber, birçok yerden etkilenmeye başladıkları için bu etkileşim yeni yerlere dair duygular oluşturur. Daha önceki bölümlerde, bu iki yaklaşım ayrı ayrı ele alınmıştır. Bu bölümde ise, bunlar ayrı ve birbirinden bağımsız düşünölmeyecektir. Göçmenlerin yaşadıkları yer olan Londra, bir çerçeve kabul edilip bu iki yaklaşım bir bütün olarak ele alınacaktır. Diğer iki yaklaşım zamanı dondurarak olgulara bakma çabasıdır. Oysa göçmenlerin Londra’yı yurt edinmeleri ve orada var olmaları durağan değildir. Yaşanan o anı ifade eder ve içinde geçmişe dair izler ve geleceğe dair beklentiler taşır. Kısacası Londralı Türkler denildiği zaman içinde anavatan ve yaşanılan yere dair özellikler kastedilmekle beraber, aynı zamanda bu unsurların yeniden yaratılması ve yorumlanması da

kastedilmektedir. Bu bölümün asıl konusu da budur. Bu bağlamda, Londra bütün yerlere ait imgelerin, anlamların ve aidiyetlerin birleştiği bir yer ya da kök saldıği bölge olarak düşünülebilir.

Osman Balıkçioğlu, hem kendi yaşam öyküsünden kesitlerin olduğu hem de birçok göçmene dair tasvirlerin yapıldığı ‘Londralılar’ adlı kitabının önsözünde Kıbrıslıların Londralı olma durumunu şöyle anlatmaktadır:

“Londralılar, Londra’da yaşayan ya da yaşamak zorunda kalan Kıbrıslı Londralılar. Londralı mıdır, yoksa Kıbrıslı mıdır onlar? Kıbrıslılıklarını korumaya, ona sınıksız sarılmaya çalışırken yoğruldukları Londra yaşamında yepyeni bir kimlikle ortaya çıkan Kıbrıslı Türk Londralılar onlar... Kıbrıs’ı hep yüreklerinin derinliklerinde yaşayan, ancak yıllar geçtikçe artan özlemin, sadece uzaktan sevebilmek olduğunu anlamaya başlayan, biraz kırgın, biraz küskün tavırlarla kendilerini, aslında ondan kopamadıkları, ona alıştıkları Londra’ya teslim eden Londralılar... Hep Kıbrıs’a dönüş hayalleriyle başlayan, ama yaşamın gerçekleriyle yüzleşince Londra’ya adeta kök salan Londra’lıların yaşam öyküsü...” (Balıkçioğlu, 2012: 3).

1972 yılında Londra’ya gelen yazar bütün kitabı boyunca çevresinde bulunan dost ve akrabalarını anlatır. Yani anlattığı hikâyeler kendisi gibi birinci kuşaktan kişilere aittir. Bu yaşam öykülerinde bütün göçmenler acılarıyla, hüznleriyle, kırgınlıklarıyla, hayal kırıklıklarıyla; kısacası tüm duygularıyla beraber bu yeni mekânı yurt edinmişlerdir. İsteseler de istemeseler de artık Londra’ya aittirler. Bu noktada, Londra’da doğup büyüyen ikinci ve üçüncü kuşaklar için yazarın kullandığı kök salma ifadesinin daha da derinleşerek devam ettiği ayrıca söylenmelidir.

Bu durum Türkiyeli Türkler için de geçerlidir. Kıbrıslı Türkler’den daha sonra Londra’ya gelen Türkiyeli Türkler de, artık Londra’ya kök salmaya başlamışlardır. Londra’daki Türkiyelileri birinci ve ikinci kuşak göçmenler temsil etmektedir. Kıbrıslı Türklere göre daha yenidirler ancak Kıbrıslı Türkler için geçerli olan birçok olgu Türkiyeli Türkler için de geçerlidir.

Londra’yı yurt edinmek aynı zamanda uzun bir mücadelenin yansımasıdır. Başka bir yerde kendi varlığını yeniden inşaadır. O yüzden şehirle ontolojik ilişkilerin kurulması da normaldir. Güner’in ifadesine göre;

“Londra’ya ilk geldiğim zaman hiç bir şeyim yoktu. Sıfırdan başladım. Çalıştım didindim. Tırnaklarımla kazıyarak bir şeyler yapmaya çalıştım. Bazen çok sefalet çektim. Çok acılar çektim. Özlemler duydum ama yılmadım. Uğraştım, didindim. Şükür ki bir noktalara geldim. Geriye dönüp baktığımda o günler ne kadar sıkıntılı da olsa özlerim. Bir mücadele vermişim çünkü. Londra aslında beni var eden bir yer” (Güner, 55 yaşında).

Bu ontolojik var oluş ile şehir çoğu zaman romantize edilir. Ne kadar çok kızılırsa kızılınsın, Londra artık vazgeçilemeyen bir yerdir. Bırakıp gidilemez. Nefret ve tutkuyla karışık bir bağ vardır. Kaya’nın ifadeleri’ne göre:

“Londra çok şey aldı benden. Ömrümü aldı. Gençliğimi aldı. Bazen sadece köpek gibi çalıştığım oldu. Çalışmaktan başka bir şey yapmadığım zamanlar da oldu. Ama çok eğlendiğim zamanlar da oldu. Hele gençlik zamanlarında gece ne kadar yorgun olursam olayım arkadaşlarla çapkınlık yapmak ve alemlere gitmek çok güzeldi” (Kaya, 43 yaşında).

Londra’da var olma ya da tutunma çabası kendini ilk önce ekonomik alanda gösterir. Çünkü en acil ihtiyaç duyulan şey, hayatı devam ettirebilmektir. Ancak bu acil ihtiyaçların ötesinde ekonomik olarak belli bir seviyeye ulaşma ya da zengin olma çabası da şehirle kurulan bağı etkiler. Bu uğurda çok zorluklar çekilir. Bu zorluklardan sonra belli bir ekonomik seviyeye erişmiş olmak ve maddi varlıkları yeni ülkeye borçlu olmak Londra’yı yurt edinmiş olmanın da en önemli göstergelerinden birisi olur. Ziya’nın dediği gibi;

“Buraya geldiğimden beri çalıştım. Birçok işe girdim. Dükkânlar açtım. Epey mal mülk sahibi oldum. Burada evim var. Arabam var. İş yerim var. Geçimimi sağlayan her şey burada. Başka bir yerde olsam ne iş yaparım bilmiyorum” (Ziya, 53 yaşında).

Londra’da var oluş ya da Londralı olmak sadece ekonomik boyutları olan bir olgu değildir. Bütün bir hayatı içine alır. Hayata dair bütün bu öğelerin başında da bireyin kişiliğini ve kimliğini oluşturan eğitim faaliyetleri gelmektedir. İkinci ve üçüncü kuşaklar Londra’da doğup büyümüşlerdir ve eğitim almışlardır. Dolayısıyla birçok şeye ebeveynlerinden farklı bakarlar. Birinci kuşaktan olan Hanife kendi çocukları arasındaki farkı şöyle ifade etmektedir:

“Ben buraya sonradan geldim. Yarı buralı gibiyim. Ama çocuklarım öyle değiller. Onlar burada doğdular, büyüdüler ve okula gittiler. Benim bir yarım Kıbrıs’ta ama onlar buradan başka yer bilmiyorlar. Bilseler de bir yabancı yermiş gibi geliyor onlara. Ben ne kadar uğraşsam da tam Londra’lı olamam. Onların böyle bir uğraş vermesine gerek yok” (Hanife, 56 yaşında).

Londra’da doğup büyüyen Selen için Londralı olmak ya da Londra’da Türk olmak zamanla bilincine vardığı bir olgudur. Üzerine pek düşünülmeyen ama zamanla sosyal çevre ile beraber gelişen bir aidiyettir:

“Ben Güney Londra’da okula gittim. Okulumuzda hiç Türk yoktu. Arkadaşlarım hep İngiliz idi. Kendimi onlardan farklı hissetmiyordum ama zamanla onlardan farklı olduğumu da anlamaya başladım. İlk önce isimler farklıydı. Arkadaşlar gece geç vakit bir yere gideceği zaman ailem bana izin vermiyordu. Bu duruma çok üzüldüm. Neden gidemem diye de anneme ve onun savunduğu şeylere kızardım. Herkes Noel’i kutlarken biz kutlamazdık...Üniversite’de hukuk bölümünü bitirdim. Sonra kuzey Londra’da bir firmada işe girdim. Müşteriler genelde Türktü. İki dilli olmanın çok faydalı bir şey olduğunu o zaman gördüm. Aynı zamanda Londra’da bu kadar çok Türk’ün olduğunu bu işe girince gördüm. Eskiden nereli olduğum sorusu aklıma gelmezdi. Şimdi bu soruyu sen bana sorduğun zaman ben ‘Londralıyım ve Britanyalı bir Kıbrıslı Türk’üm’ diyorum” (Selen, 26 yaşında).

İyi eğitim almak ve dünyaya açılmak kimlikleri etkilediği gibi aidiyetleri de etkiler. Dünyanın çoğu yerinde çalışabilme imkânına sahip kişilerin hem atalarının memleketine hem de doğup büyüdükleri ülkeye dair aidiyetleri böylece farklı bir boyut kazanır. Londra’da aylık İngilizce bir derginin sahibi olan İrem’in mekân ve aidiyete dair ifadeleri dikkate değerdir:

“Ben Londra’da doğdum, büyüdüm ve okula gittim. Ayrıca iki yıl Kıbrıs’ta çalıştım. Rauf Denктаş ile çalıştım. Türkiye’de de bir yıl çalıştım. Benim için Londra birçok sebeplerden dolayı yegane ve en önemli yerdir. Ancak Kıbrıs’ta kendimi evimdeymiş gibi hissederim. Türkiye’de kendimi rahat hissederim. Ama yine söylemem gerekirse diğer aidiyetlerle beraber asıl ben Londra’ya aitim” (İrem, 51 yaşında).

Göçmenlerin Londra’yı yurt edinmelerine ya da artık bu yeni şehirde varolmalarına dair örnekler çoğaltılabilir. Bu örneklerde altı çizilmesi gereken Londra’nın kimlik

ve aidiyet oluşumunda en başat öge olduğudur. Bütün aidiyetlerin birleşme noktası Londra'dır ve bu buluşma noktasında ortaya çıkan kimlik ve aidiyet yepyeni bir olgudur. Göçmenler, Türk olduklarına ama aynı zamanda Britanya vatandaşı bir Londra'lı olduklarına ve Londra'dan vazgeçemediklerine dair söylemler bu olgunun en basit düzeyde yansımadır.

4.2. Aidiyetin Bireysel Boyutu: 'Aidiyet Duygusu'

Aidiyetin bireysel boyutunun ele alınacağı bu bölümde, insanların kendilerini nerede daha rahat hissettikleri ve dolayısıyla nereyi evi ve yurdu olarak gördükleri ele alınacaktır. Eve ve vatana dair duygular derken bu iki kelimenin gerçek anlamları ile beraber sembolik anlamlarının da kastedildiği unutulmamalıdır. Zira duygular söz konusu olunca imgeler ve semboller de devreye girer. Yani kişinin kendini evinde ve yurdunda hissetmesi denildiği zaman güven, rahatlık, huzur ve duygusal bağlılıklar vb kastedilmektedir (Hooks, 2009: 213). İlginçtir, bu noktada coğrafi ölçek önemlidir. Çünkü kimi yurdunu köyü olarak ifade ederken, kimisi ülkesini ya da ülkenin bir bölgesini ifade edebilmektedir. Dolayısıyla aidiyet dendiği zaman onu birden çok ölçekte kavramsallaştırmak mümkündür (Morley, 2001:425). Örneğin Salih'e göre memleket bir köydür:

“Ben en çok köyümü özleyorum. Hep aklımda orası var. O yüzden her yazın giderim. Bizim köydekilerle bağlantımı devam ettiriyorum. Oraya güzel bir ev yaptırdım” (Salih, 44 yaşında).

Ahmet ise memleket kavramı için daha geniş bir ölçek kullanır:

“Ben Karadenizliyim. Bizim oraların her şeyini özleyorum. Denizini, yaylasını, insanların. Şimdilerde daha da güzel olmuş oralar” (Ahmet, 53 yaşında)

Ali'ye göre ise memleket denince bütün bir ülke akla gelmektedir:

“Türkiye gibisi yok. Buranın havası gibi değil oralar. Hem bolluk var Türkiye'de. Gerçi kavga gürültü bitmez ama olur o kadar” (Ali, 54 yaşında)

Görüldüğü gibi ev, yurt, vatan ve memleket gibi kavramlar farklı ölçeklerde ifade edilebilmektedir. Bunlar elbette birbirine zıt şeyler değildir. Aidiyeti ölçeğe göre

kavramsallaştıran ifadelerdir ve o anki konuşmaya göre şekillendiği için konjektürelidir.

Kendini bir yere ait hissetme ve orada güvende olma yanısıra birçok duyguyu ve kavramı çağrıştırır. Bunlardan birisi, 'kök *duygusu*' dur. (Lovell, 1998: 11; Morley, 2001: 141; Savage, 2004: 207). Diğer kavramlar ise, '*bir yere bağlılık*' (Pollini, 2005; Krzyzanowsky ve Wodak, 2007; Gustafson, 2008); '*yer duygusu*' (Hay, 1998:25; Markenzie, 2004:124; Savage, 2004:29); '*yer kimliği*' (Cuba ve Hummon, 1993:126)'dır. Bazı psikologlara göre, bir yere ait olma duygusu, o yer kimliği için temeldir (Dixon ve Durrheim 2000:29). Bu noktada ifade etmek gerekir ki, bir yere ait olma duygusu ile benliğin oluşumu arasında karşılıklı bir ilişki vardır (Astonsich, 2010). Loader (2006: 25)'e göre 'ben kimim' sorusu 'ben nereye aitim' sorusundan bağımsız düşünülemez.

Birçok kavramın ortaya çıktığı bu aşamada, daha net bir bakış açısı için analitik bir çerçeve çizmek faydalı olacaktır. Böyle bir çerçeve kavramlar arasında kaybolmamızı önleyeceği gibi aynı zamanda somut veriler elde etmemizi de sağlayacaktır. Astonsich'e (2010) göre aidiyetin bireysel boyutu yani bir yere ait olma hissi beş faktöre göre ele alınabilir. Bunlar; otobiyografik faktörler, ilişkilere dayalı faktörler, kültürel faktörler, ekonomik faktörler ve yasal faktörlerdir. Çalışmamızın bu kısmında bu sınıflama esas alınacaktır.

Otobiyografik faktörler denildiği zaman bir kişinin geçmişiyle ilgili unsurlar akla gelmelidir. Bir yer hakkındaki kişisel tecrübeler ve hatıralarla ilgili olan bu faktörde, özellikle kişinin çocukluk hatıraları oldukça önemlidir. Gerçekten de bir kişinin doğup büyüdüğü yere dair hatıraları hayatının merkezi noktasındadır ve onun aidiyet duygusunu etkileyen en önemli öğedir (Fenster 2005: 247-8). Aynı zamanda bir kişinin kendi hatıralarının haricinde, o yere dair atalarının hatıraları da kişinin benliğinde yerini bulur ve onun aidiyet duygusunu etkiler.

Bu noktada ifade etmek gerekir ki, Londra'daki Türklerin birinci kuşak mensuplarının geçmişe dair anlattıkları olayların ve hatıraların büyük bir çoğunluğu anavatana aittir. Kişiliğin oluşmasında çok önemli zaman dilimi olan çocukluk dönemleri anavata ait olduğu için, göçmenler sohbetin bir yerinde mutlaka o

çocukluk zamanlarının geçtiği yerlere gönderme yapmaktadırlar. Bir konu anlatılırken kıyas yapılması gerekiyorsa, çocukluk zamanlarına ait yerlerden ve mekânlardan örnekler verilmektedir ve çoğu zaman bu durum romantize edilmektedir. Örneğin Hakan'ın ifadelerinde bu durumu görmek mümkündür:

“Ben Aksaray’ın bir köyünde doğdum. Yokluk vardı her yerde. Şimdiki gibi bolluk yoktu. Londra’ya geldiğim zaman burada çok zorluk yaşadım ama yokluk hissine kapılmadım. Burada çalışırsam bir şeyler kazanacağımı gördüm. Kazandım. Şimdi çocuklarıma bakıyorum, onlar bizim çektiğimiz yoksulluğu çekmiyorlar. Her şeyleri var. Gerçi bizim çocukken bir şeyimiz yoktu ama dışarıda oyun oynardık bütün çocuklarla. Şimdi ise durum farklı...Bizim zamanımızda daha mutluyduk gibi...O yüzden köyümdeki zamanlarımı, yoksulluğa rağmen özlerim. Temizdi her şey” (Hakan, 57 yaşında).

Hakan'ın ifadelerinde görüldüğü gibi, otobiyografik söylemlerde mekân kavramı zaman kavramından bağımsız değildir. Hatta zamana daha çok vurgu vardır. Kimi göçmen için geçmiş zaman içindeki anavatan donup kalmış iken kimi içinse anavatandaki geçmiş ile şimdi arasında bağ kurulabilmektedir. Yani bazı göçmenler anavatanlarını geldikleri zaman nasılsa hâlâ öyle hatırlamakta ya da öyle hatırlamak istemektedirler. Bu konuda yaşadığım iki örnek dikkate değerdir. Mesleğim gereği Londra Türk okullarında çalıştığım için, birçok öğrenci velisi ya da okul yöneticisi ile sohbet etme olanağım olmaktadır. Yirmi iki yıl önce Türkiye’den göçmüş olan bir okul yöneticisi okulun ilk gününde bana sınıfı tanıtıyordu. Öğrencilerle tanıştıktan sonra ders metaryalleri hakkında bilgi vermeye başladı. Bu bilgilerden biri de ‘akıllı tahta’nın nasıl kullanılacağına dair idi. Ben de Türkiye’de akıllı tahta olduğu için kullanmayı bildiğimi ifade ettim. Bu kişi nasıl olur, o başka bir şeydir diyerek bir türlü inanmak istemedi. Bu sohbet sonucunda açıkça bu göçmende şu duygunun hakim olduğunu gözlemledim: Göçmenlerin kafalarında anavata dair geldikleri zamana ait düşünceler ve imajlar vardır. Bu imaj, söylemlerin çoğunda açığa çıkmaktadır. Bu göçmene göre anavatan gelişmemişliği temsil ettiği için anavatan ile gelişmişliğin simgesi olan teknoloji arasında bir bağ kuramamaktadır. Bir diğer örnek ise kültürle ilgilidir. Yine çalıştığım Türk okullarından birinde derste sorun çıkaran bir öğrenciyi (9 yaşında) uyardığım zaman bana avucunu açarak elini uzatmıştı. İlk başta ne olduğunu anlayamadım. Sonra öğrenciye sorduğumda bana

‘Sen Türk öğretmensin’ dedi. Nispeten komik olan bu sahneyi öğrencinin velisi ile konuştum. Türkiyeli bir göçmen olan öğrenci velisi, kendi öğrencilik yıllarında okulda disiplinin önemli olduğunu ve bunu çocuğuna anlatmak istediğini söyledi. Ayrıca çocukluk yıllarında öğretmeninden yediği dayığı da espi olsun diye çocuğuna anlattığını ifade etti. Buna göre, bu göçmen için Türkiye’deki eğitim sistemi Londra’ya gelmeden önce bıraktığı gibidir. Belki değişimin farkındadır ancak yine de kendi çocukluk hatıraları anavatana dair asıl verileri oluşturmaktadır. Bir boyutu ile komik ve bir boyutu ile üzerinde düşünülmesi gereken bu sahne göçmenlerin anavatana dair zamanı dondurarak yaşadıklarının kanıtıdır. Bu noktada ifade etmek gerekir ki, bu tür söylemler ve bu zamanı dondurarak olaylara bakmak sadece göç olgusuna ait değildir. Yani aynı olay başka bir yere göç etmemiş ve anavatanda yaşayan kişilerde de yaşanabilir. Bunun sebebi ise insanların geçmişine dair şeyleri günümüze olduğu gibi getirmeleridir. Fakat bu ve buna benzer örnekler göçmenlerde anavatandan uzak olduğu için daha bariz bir şekilde gözlenmektedir.

Aidiyet duygusunun otobiyografik yansımaları en geniş ve kapsamlı alanlardan biridir. Çünkü her göçmen ayrı bir dünyadır ve her göç hikâyesi başlıbaşına birçok bilgi verebilir. Fakat burada altı çizilmesi gereken nokta çocukluk zamanlarıdır. Daha doğru bir ifade ile söylenirse, kişiliğin oluşumunda çok önemli özellikler barındıran çocukluk mekânlarına dair vurgudur.

Otobiyografik faktörlerden sonra ele alınacak diğer faktör ise, hısım ve akraba ilişkilerine dair faktörlerdir. Hısım ve akraba ilişkilerine dair faktörler denildiği zaman, bir yerdeki kişisel ve sosyal bağlar kastedilmektedir. Bu aile ya da akrabalar olacağı gibi arkadaşlarda olabilmektedir. Bir kişinin bir yerdeki arkadaşları ve akrabaları o kişinin o yere ait olma duygusunu etkileyen unsurlardandır. Bu bağların güçlü ya da zayıf olması o yerdeki kişilerle kurulan ilişkinin duygusallığın yoğun olup olmamasına göre değişebilir. Yani bir yerdeki akrabalarla ve arkadaşlarla çok güçlü bir bağ var ise o yere dair aidiyet duygusu da güçlü olmaktadır. Bu durumu Londra’daki Türk göçmenlerinde görmek mümkündür. Ancak her göçmende farklı bir durum söz konusudur. Kıbrıslı Türkler Türkiyeli göçmenlere göre Londra’ya daha önce geldiği için anavatandaki akrababa ve arkadaşlarının daha az olması

normaldir. Kıbrıslı bir göçmen olan Ayla'nın ifadeleri, akraba ile anavatan arasındaki ilişkinin değişiminin göstermesi bakımından dikkate değerdir:

“Eskiden her yaz Kıbrıs’a giderdik. Annem ve babamı ziyaret etmek için. Annem ve babam vefat edince niye gideyim ki dedim kendi kendime. Gitmek için bir sebebim kalmadı. Çocuklar burada. Orada kimse yok. Ne yapayım orada” (Ayla, 55 yaşında).

Bu bağlamda, Londra’ya gelen ilk Kıbrıslı göçmenlerin zamanla Londra’daki arkadaşlık bağları kökleşmiştir. Sohbet ettiğim çoğu Kıbrıslı göçmen Kıbrıs’ta tanıdığı olmadığı için oraya gitmenin bir anlamı olmadığını ifade etmektedir. Özellikle yaşlılar kendi çocuklarının ve bütün arkadaşlarının Londra’da olduğunu ve bu yüzden Kıbrıs’a arada gidilse bile konuşacak kimse olmadığı için geri geldiklerini ifade etmektedirler. Hatta emekli olunca Kıbrıs’a yerleşmeyi düşünen birçok göçmen, orada çevresi olmadığı için ya bu düşüncesinden vazgeçmektedir ya da kısa süre yerleştikten sonra geri gelmektedir. Salih’in ifadelerinde bunu görmek mümkündür:

“Emekli olunca Kıbrıs’a gitmek istiyordum hep. Kıbrıs’a yerleştim. Fakat kimse yoktu. Canım sıkılmaya başladı. Bütün arkadaşlarım ve akrabalarım Londra’da. Sonra geri döndüm. Burada en azından bir sürü konuşacak akrabam var” (Salih, 80 yaşında).

1950’lerde Londra’ya gelmeye başlayan Kıbrıslı Türk göçmenlerin en önemli özelliklerinden birisi de, bir köyden ya da bir mahalleden çok kişinin göç etmesidir. O yüzden Kıbrıslı Türklerin Londra’da birçok akrabası ve Kıbrıs yıllarından arkadaşı vardır. Hatta KKTC nüfusu kadar Londra’da Kıbrıslı Türkün varlığı sanki Londra’da yeni bir Kıbrıs’ın kurulmuş olması gibidir. Kıbrıs nüfusun büyük bir bölümünün Londra’ya taşınmış olması, beşeri ilişkilerin temelini oluşturan aile, akraba ve arkadaşlık ilişkilerinin de Londra’ya taşınmış olmasının ifadesidir. Bu durum aidiyeti duygusunu etkileyen en önemli unsurlardan birisidir. Avni’nin ifadesinde bunu görmek mümkündür:

“Kıbrıs neresi!..Benim için Kıbrıs Londra. Bütün ailem burada. Akrabalarım burada. Arkadaşlarım burada. Her şey burada. Burası Kıbrıs oldu” (Avni, 55 yaşında).

Türkiyeli göçmenlerdeki durum Kıbrıslı göçmenlere göre nispeten daha farklıdır. Bunun en önemli sebebi Türkiyeli göçmenlerin Londra’da daha yeni olmalarıdır. Dolayısıyla Türkiye’deki akrabaları ve tanıdıkları ile ilişkileri hâlâ tazedir. Bu bağlamda, çoğu göçmenin bir tarafı Türkiye’dedir. Türkiyeli göçmen olan Nahit’in ifadesi ile:

“Bütün sülalem orada. Tamam, burada da akrabalarım, arkadaşlarım var ancak köklerim orada. Annem babam orada. O yüzden her sene giderim Türkiye’ye. Çoluk çocuğu götürürüm. Bazen iki defa gittiğim olur. Bizde anne babayı, hısım akrabayı ziyaret etmek gereklidir. Sılah-ı rahim önemlidir” (Nahit, 48 yaşında).

Her ne kadar Londra’daki Türkiyeliler aile ve akraba ilişkileri konusunda anavatanla derin bağlara sahip olsalar da yine de ikircikli bir durum söz konusudur. Bunda Londra’da yeni bir sosyal çevre kurmuş olmanın etkisi vardır. Türkiye’deki çevre geçmişte kalmış bir çevredir. Saygı duyulan ve sevilen bir çevredir ama şimdiki kucaklamakta zorlanılan bir çevredir. Sinan’ın ifadesiyle:

“Annemi babamı ziyaret ederim. Her zaman hal ve hatırlarını sorarım. Yakınlarımı da öyle sorarım. Ama işte artık buradayız, buralıyız. Çocuklarda burada. Her ne kadar Türkiye’de tanıdıklar olsa da asıl çevre burada. Arkadaşlarım burada. Türkiye’ye gittiğim zaman bu ortamı özleyorum” (Sinan, 48 yaşında).

Londra’ya ilk gelen göçmenlerden sonraki kuşaklar Londra’da doğdukları için onların akrabalık ve anavatan ilişkileri farklıdır ve bu durum aidiyet duygusu bağlamında oldukça önemlidir. Çünkü yeni kuşaklar için anavatan demek biraz da akrabalar demektir. Türkiye’de tanınan ve bilinen kişiler genelde bu akrabalarından ibarettir. Dolayısıyla onların anavatanla kurdukları iletişimde bu öge oldukça önemlidir. Onlar için anavatan ailelerinin yakın çevresi demektir. Ailesi Türkiye’den göç etmiş olan Serkan’ın ifadeleri ile:

“Türkiye’de babaannem, dedem, amcalarım, teyzelerim var. Başka akrabalar da var. Türkiye’ye gittiğimiz zaman kuzenlerimle vakit geçiriyorum. Hepsi ile anlaşamıyorum ama iki tanesi ile iyi anlaşıyorum. Onlar beni gezdiriyorlar. Çocukken de beraber oynardık. Ağaçlara çıkardık. Irmağa falan giderdik. Onlardan biri buraya gelmişti. Ben de onu gezdirdim” (Serkan, 17 yaşında).

Akrabalık ve arkadaşlık ilişkileri ile aidiyet arasındaki bağlantı ele alındıktan sonra irdelenecek bir diğer faktör de kültürel faktörlerdir. Kültürel faktörler çok geniştir ve birçok ögeden oluşmaktadır. Ancak bir kişinin aidiyet duygusunu etkileyen en önemli kültürel unsur dil olarak düşünülebilir (Buonfino ve Thomson, 2007: 17). Dil belli anlamları inşa etme ve iletme yoludur. Kodlar, semboller ve işaretler ifade edilmese de aynı semiyotik evreni paylaşanlar tarafından ne anlama geldikleri bilinir (Cohen, 1982:6-11). Dolayısıyla bir dilin anlam dünyasına ait olma, o dilin bulunduğu ve konuşulduğu yere ait olmayı da etkiler. İnsan hem linguistik anlamda hem de duygular anlamında kendi dilinden anlayanların bulunduğu yerde olmak ister ve kendini oraya ait hisseder. Ayrıca dil aidiyetin toplumsal boyutu ile de ilgilidir. Zira, dil vasıtası ile biz ve ötekiler ayrımının farkına varılır. Ancak bu toplumsal boyutun yanında, aynı dilin konuşulmasının kişiler üzerinde sıcaklık hissine sebep olan bireysel bir yanı da vardır. Bu açıdan bakılırsa dil, samimiyet ve yakınlığın bir ögesi olarak da düşünülebilir (Hooks, 2009:24). Dile dair duygular ve aidiyet ilişkisine benzer diğer kültürel faktörler arasında başlıcası gelenek, adet, din olarak gösterilebilir (Ameli ve Mareli, 2004).

Çok geniş bir alanı kaplayan kültür ve aidiyet arasındaki ilişkinin pratik yansımalarını ifade etmek için bir kaç örnek sunmak faydalı olacaktır. Örneğin, yemek pişirme yöntemleri ve yemek yeme alışkanlıkları gibi kültürel pratikler kişinin aidiyetinin etkiler (Duruz, 2002; Fenster, 2005). Yemek alışkanlığı ve yemek kültürü Londra'daki Türkler için de aidiyet duygusunu gösteren örneklerden birisidir. Yirmi sene önce Türkiye'den Londra'ya gelen Sevim'in ifadesiyle:

“İlk geldiğim zamanlar nerede Türk market varsa oraya gidiyordum. Eskiden Türk ürünlerini bulmak biraz daha zordu. Çünkü şimdiki gibi yaygın değildi her şey. Türk marketi benim evime uzaktı. Öyle şeyleri özlüyordum ki, bazen ulaşmak zor oluyordu. Fazla fazla alıp yiyecekleri evde muhafaza ediyordum” (Sevim, 38 yaşında).

Londra'daki Türklere ait ilk ve günümüzde en fazla şubesi olan marketlerden biri olan TFC'nin kurucusunun kızı ve aynı zamanda Welling şubesinin başındaki Ayten Londra'daki eski dönemleri şöyle anlatmaktadır:

“Özellikle Cuma günleri fabrika çıkışından sonra marketin önünde kuyruk olurdu. Türkiye’den gelen peynirler için bile kuyruk olurdu. Sırf Türk peyniri için bile çok uzaklardan markete gelenler olurdu. Sadece peynir değil. Diğer bütün gıda ürünleri için durum aynı idi” (Ayten, 40 yaşında).

Günümüzde gıda ürünlerinden çeşitlilik eskisine göre oldukça fazladır. Bu durum Türk ürünlerinin satıldığı Türk marketler için de söz konusudur. Ancak özellikle Kuzey Londra’da Türklerin yoğun olduğu bir markete gidildiği zaman raflardaki ürünlerin çoğunun Türkiye’den getirilen ürünler olduğu gözlemlenebilir. Bu konuda geniş bir pazar olduğu için Türk ürünlerinin Londra’ya getirilmesini sağlayan şirketler olduğu gibi Türkiye merkezli gıda markalarının Londra şubeleri de vardır. Aytaş Et Ürünlerinin Londra Şubesi’nde şoför olarak çalışan İsmet’in gözlemleri dikkate değerdir:

“Nerede Türk market varsa öğrendim. Daha doğrusu Londra’daki Türklerin bulunduğu her yeri biliyorum. Bizim ürünleri Türk marketlere götürüyorum. Türk marketleri hariç başka marketlere ürün satmıyoruz. Türkiye’den gelen bu ürünlerin hepsi Türk marketlere götürülüyor. İnsanlar sucuk, salam vb et ürünlerinde çok dikkatli. O yüzden Türk ürünlerini tercih ediyorlar” (İsmet, 35 yaşında).

Londra’daki Türk toplumunda gıda ürünleri ve aidiyet ilişkisi denilince ilk akla gelen ürünlerin et ürünleri olması normaldir. Çünkü çoğu göçmene göre et ürünlerinde ‘Helal’ onayının olması önemlidir. İngiltere’de müslümanlar için et ürünlerinin satıldığı yerlerin devlet tarafından resmi olarak helal sertifikası alması gerekmektedir. Müslüman müşteriler için bu onay sertifikası önemlidir. Ancak Türk müşteriler Türk marketlerde Türk et ürünlerini satan markalarda böyle bir sertifika aramaya lüzum görmemektedir. Bu anlamda domuz ürünlerinden kaçınmak isteyen Türk müşteriler özellikle Türk marketleri seçerler. Türkiye’den Londra’ya göçen Özcan’ın ifadesi ile:

“Marketlere gittiğimde her ürünün içindekiler kısmına bakarım sürekli. Çünkü neden yapıldığı belli olmaz. Belki içinde domuz ürünleri vardır diye çekinirim. Ama bu çekinceyi Türk marketlerinde yaşamıyorum. Hepsini bildiğim markalar. O yüzden genellikle Türk marketlerden alışveriş yaparım” (Özcan, 45 yaşında).

Aynı durum restoranlar için de söz konusudur. Selim’in ifadesi ile:

“Türk restoranların haricinde bir restorana gitmiyorum. Eğer illa dışarda yemem gerekirse ve çevremde Türk restoran yoksa KFC gibi tavuk yiyebileceğim bir yere giderim. Onun haricinde dışarıda yemek yediğim zaman daima Türk restoranlarını tercih ediyorum” (Selim, 52 yaşında).

Türk restoranların tercih edilme sebepleri sadece dini kaygılar sebebiyle değildir. Damak tadı ve yemek kültürü bir bütün olarak değerlendirildiğinde Londra’daki Türklerin çoğunluğunun Türk lokantalarını tercih etme sebepleri, bu damak tadı ve yemek kültüründen vazgeçemediklerinin kanıtıdır. Mutfak kültürünün değişmesinin zor olduğunu Ayşe’nin ifadelerinde görmek mümkündür:

“Aslında ben farklı lezzetlere açık birisiyim. Başka kültürlerin mutfaklarını denerim. Ancak her ne kadar yeni lezzetler denesem de en sonunda Türk yemekleridir en çok tercih ettiğim. Damak tadı kolay kolay değişecek bir şey değil. Onu gittiğiniz ülkeye de taşıyorsunuz. Allaha burada çok Türk restoranı var. Bu konuda sıkıntımız yok” (Ayşe, 48 yaşında).

Londra’daki Türklerin özellikle Türk yemeklerini tercih etmesinin bir diğer sebebi ise, İngiltere’nin zengin bir mutfak kültürünün olmamasıdır. Özellikle ilk gelen göçmenler için bu durum önemlidir. Günümüzde ise bir dünya şehri olan Londra’da birçok millete ait farklı lezzetleri tatmak mümkündür. Bu anlamda Londra’da dünya mutfaklarının büyük bir bölümünü görmek mümkündür. İlk gelen göçmenler için ise durumun pek de böyle olmadığını bir Kıbrıs Türkü olan Salih’in ifadelerinde görmek mümkündür:

“Ben buraya 1953’te geldim. O zamanlar şimdiki gibi çeşit çeşit lokantalar yoktu. Hatta o zamanlar böyle hamburgerler, tavukçular falan da yoktu. İngilizlerin yemekleri çok kötü. Daha doğrusu öyle düzgün yemekleri de yok. Bizim yemeklere göre çok az yemekleri var” (Salih, 78 yaşında).

Yemek kültürü ve yemek alışkanları yemeğin nerde yenildiği ile de ilgilidir. İngilizler Türklerle kıyaslandığı zaman evde yemeği daha az pişirirler. Dışarıda yemek yeme ya da dışarıdan alıp evde yeme (take away) oldukça yaygındır. Hatta çoğu İngiliz haftanın büyük bir bölümünde yemeğini ya dışarıda yer ya da dışarıdan alıp evde yer. Kafelerde ya da lokanta, hamburgerci, kebabçı, tavukçu gibi yerlerde bir şey sipariş verileceği zaman ilk sorulan sorulardan birisi de ‘burada mı

yiyeceksiniz yoksa take away mi' sorusudur. Bu beslenme kültürü de Türklerde farklıdır. On beş yıl önce Londra'ya gelmiş olan Özlem'in ifadeleri ile:

“İngilizler evde hiç yemek pişirmezler. Anlamıyorum onları. Biz ise evde yemek pişirmeden duramayız. Her gün tencere kaynayacak. Tamam elbette bazen atıştırdığımızda olur ama dolabı açar bir yumurta kırar yanına da çay öylece geçiştiririz öğünü. Ama öyle her şeyi dışarıdan alıp yemek bize uygun değil. Gerçi arada sipariş veriyoruz ama çoğunlukla evde pişiriyoruz yemekleri” (Özlem, 39 yaşında).

Evde pişen yemeklerin hangi yemekler olduğu ise gelinen ülkenin kültürüne ve gelinen yere ait olmanın en önemli göstergelerinden birisidir. On üç yıl önce Londra'ya gelmiş olan Emine'nin ifadeleri ile:

“Türk yemekleri pişiririm her zaman. Türkiye'den bir farkı yok. Dolması, yaprak sarması, karnıyarığı, kısırı, mercimek çorbasına varana kadar hemen hemen her yemek Türkiye ile aynı. Fark yok” (Emine, 41 yaşında).

Bu durumun çalışma hayatıyla ilgisi vardır. İş hayatında olan kadınlar yemek konusunda nispeten farklı düşünmektedirler. Londra'daki Türkler arasında yemek ve ev işleri denince kadın akla gelmektedir. Bunda kadınların büyük bir bölümünün ev hanımı olmasının etkisi vardır. Nispeten genç olan ve çalışan kadınlar ise yemek konusunda ayrılmaktadırlar. Beş sene önce Türkiye'den Londra'ya gelen Selin'in ifadesi dikkate değerdir:

“Evde yemek pişirmeye vaktim yok. Hatta çoğu zaman eve geç gidiyorum. Vaktimin çoğu iş hayatında geçiyor. Onun harici ise dinleniyorum, arkadaşlarla vakit geçiriyorum ve geziyorum. Bütün bu meşguliyet içinde bir de yemekle uğraşmak istemiyorum. O yüzden ya dışarıda yiyorum ya da dışarıdan alıyorum” (Selin, 28 yaşında).

Farklı bir ülkede yaşamış olmak farklı lezzetleri tatma imkânı sunduğu gibi evde hazırlanan yemekleri de etkilemektedir. Baharat, sebze, meyve gibi farklı gıda ürünlerini tanıma olanağı bulan göçmenler bu yeni ürünleri kendi mutfaklarında denemektedirler. Yani kendi ülkelerinden getirdikleri mutfak kültürü gelinen ülkedeki farklı unsurlardan etkilenmektedir. Türkiye'den Londra'ya göç etmiş olan Emine'nin ifadesi ile;

“Evde her zaman Türk yemekleri pişiriyorum. Ancak özellikle Hint yemeklerinde olan baharatları ben de yemeklerimde denemeye başladım. Ayrıca daha önce görmediğim ve bilmediğim bir sürü sebze ve meyveyi bazen soframda bulunduruyorum” (Emine, 37 yaşında).

Yemek kültürü ve yemek alışkanlıkları ile aidiyet arasındaki ilişkiyi ele aldıktan sonra bir diğer konu ise göçmenlerin ekonomik durumu ve aidiyet kavramı arasındaki ilişkidir. Ekonomik faktörler göçleri etkileyen en önemli faktördür. İnsanlar maddi olarak daha rahat ve güvenli yaşayacakları yere göç ederek yeni yerlerle tanışırlar. Dolayısıyla, bu durum mekâna ait aidiyet duygusunu etkileyen önemli unsurlardan birisidir. Bazı araştırmalar, göçmenlerin hayatını kazandığı ve ekonomik olarak var oldukları yerlere olan bağlılığının daha kuvvetli olduğunu ifade eder. Yani bir yere ekonomik olarak bağlı olmak o yere dair aidiyet duygusunun kuvvetli olmasına sebep olur (Yuval-Davis ve Kaptani, 2008). Bu durumu Londra’daki Türklerde görmek mümkündür. Göçmenlerin çoğunluğunun Londra’ya göç etmelerinin sebebi ekonomik faktörler olduğu için Londra’da geçirdikleri süre onlar için ekonomik olarak yeniden var olma ve bir yeni yurt inşa sürecidir. Hatta ekonomik olarak varlıklarını bu yeni ülkeye borçludurlar. Birçok konuda kendilerini anavatana ait hissetselerde günlük hayatlarının büyük bir çoğunluğunu oluşturan iş hayatları Londra’da olduğu için gündemleri de İngiltere’nin ve Londra’nın şartlarına göre şekillenir ve gelinen ülkenin şartlarına göre hareket etmek zorundadırlar. Kıbrıs’tan Londra’ya göç etmiş olan Selim’in görüşleri ekonomi ve aidiyet kavramı arasındaki ilişkiyi açık bir şekilde göstermektedir:

“Londra’ya geleli otuz sene oldu. Buraya geldiğimde bir ceketim vardı sadece. Birçok işe girdim, çıktım. Para biriktirdim. Sonra kendi dükkânımı açtım. Zamanla ikinci dükkânı açtım ve başına oğlum geçti. Bu arada ev aldım. Araba aldım. Anlayacağın maddi durumum şükür ki belli bir seviyeye geldi. Bütün her şeyimi bu ülkede kazandım. Ömrümü verdim buraya. Hak ettim de. Çünkü kimsenin yapmadığı zor işleri yaptım. Şimdi her şey güzel bir şekilde devam ediyor. Yazları Kıbrıs’a gitsem de işim gücüm burada. Bırakıp gidemiyorum her zaman. Aklım burada kalıyor” (Selim, 55 yaşında).

Yukarıda ifade edilen durum Türkiyeli göçmenler için de söz konusudur. Hatta Türkiyeli göçmenler Kıbrıslılara göre Londra’da daha yeni oldukları için ekonomik

olarak başarılı olma hali onlar için hâlâ bir varolma mücadelesidir. On beş yıl önce Türkiye’den Londra’ya göç eden Hakan’ın ifadeleriyle;

“Vaktim çalışmakla geçiyor. Gecenin geç saatlerine kadar çalışıyorum. Biraz daha kazanayım diye. Böylece burada tutunayım diye. Evim var. İşim de iyi. Kendimi başarılı hissediyorum. Bazen düşünüyorum Türkiye’de olsam ne yapardım diye. Tahminim şimdiki durumum olmazdı. Maddi durumum daha kötü olurdu. Acaba Türkiye’ye dönsem ne yaparım diye de düşünüyorum. Aklıma bir şey gelmiyor. Hele bu saatten sonra Türkiye’ye dönsem ne iş yapacağım. Buradaki gibi olamam yani. Madden burada gözlerimi açtım dünyaya” (Hakan, 38 yaşında).

Ekonomik olarak bir yere bağlı olmanın ya da bir yere entegre olmanın aidiyet hissi için yeterli olmadığını savunanlar da vardır. Buna göre ekonomik faktörler aidiyet duygusunun gelişimi için zorunlu bir öge değildir (Chow, 2007; Threadgold, 2008). Bu görüşe göre, ekonomi maddi alanla ilgilidir. Oysa aidiyet duygular dünyası ile ilgilidir. Dolayısıyla ekonomik unsurlar aidiyetin alanına girmemektedir. Eğer aidiyeti sadece duygulardan ibaret kabul edersek Londra’daki Türkler arasında da görüşü destekleyen göçmenler vardır. Örneğin Türkiye’den Londra’ya göç etmiş olan Halil için ekonomi çok da önemli değildir:

“Para dediğin nedir ki!.. Elinin kiri. Her yerde kazanırsın. Önemli olan Türklüğünden müslümanlığından bir şey kaybetmemektir. Tamam ben burada para kazandım. Bu ülkeden ekmek yedik. Ama ben de onlara emeğimi verdim. Her şey karşılıklı yani” (Halil, 55 yaşında).

Ekonomi ve aidiyet duygusu arasındaki ilişki sürekli gelgitlidir. Söylem olarak ekonomi önemsenmiyen bir unsurmuş gibi görünsede aynı konuşmanın içinde vazgeçilmez bir öge olarak karşımıza çıkabilir. Örneğin, Türkiyeli göçmen olan Serkan’ın ifadesiyle;

“Paraları da onların olsun. Gece gündüz çalıştık. Ömrümüzü verdik bu ülkeye... Bütün her şeyim burada. Burayı bırakıp nasıl giderim ki. Burası artık benim için vatan”(Serkan, 43 yaşında).

Bu görüşlerin haricinde bir diğer görüş daha vardır. Buna göre aidiyet duygusuna, ekonomik faktörleri salt maddi alana hitap eden duygulardan uzak bir alan olarak bakmak hatalıdır. Bir yerde ekonomik olarak çaba harcamak, aynı zamanda, bir insanın geleceğe dair planlar yaparak bu konuda duygu geliştirmesidir (Sporton ve

Valentine, 2007: 12; Jayaweera ve Choudhury, 2008:107). Yani ekonomik faaliyetler, bir yerde gelecek kurmaya dair kurgulardır ve bu doğal olarak bu kurguların duygusal boyutu da vardır. Bir göçmenin bir fabrikada çalışması ya da bir yere bir dükkân açması başlı başına düşlere ve sonrasında da hatıralara sebep olan bir olaydır. Dolayısıyla aidiyet duygusuna derin izler bırakır. Bu olguyu net bir şekilde Londra'daki Türk göçmenlerin çoğunluğunda görmek mümkündür. Onlara göre, onların ekonomik başarısı önemsenmesi gereken bir başarı hikâyesidir ve bu hikâye herkes tarafından ciddiye alınmalıdır. Türkiye'den göç etmiş olan Serpil'in ifadelerinde bu durumu görmek mümkündür:

“Londra'ya gelmek hayalimdi. Öğrenciyken gazetede haber görürsem keserdim. Mutlaka bir gün Londra'ya gideceğim derdim. Sonra bir şekilde geldim burara. Au pairlik yaptım ilk zamanlar. Başka işlerde de çalıştım. İngilizceyi geliştirmek için daha çok İngilizce konuşabileceğim işlere girmeye çalıştım. Bu esnada kursa da gittim. Gönüllü işlerde de çalıştım ücretsiz. Burada mastırımı da yaptım. Bir kargo şirketinde işe girdim. Hep orada çalıştım. Ekonomik durumum iyi. Ayrıca evlendim ve bir kızım oldu...Londra'ya gelmeden önceki hayallerimi düşündüğüm zaman kendimi başarılı görüyorum. Buraya gelmek istiyordum, geldim ve burada bir düzen kurdum” (Serpil, 45 yaşında).

En son olarak da yasal faktörler ele alınacaktır. Yasal faktörler aidiyet kavramının en yaşamsal boyutu olarak düşünülür. Kendini bir yerde güvende hissetmenin esaslarından birisidir (Ignatieff, 1994:6; Loader, 2006; Vieten, 2006: 266; Buonfino ve Thomson, 2007: 20; Nelson, 2007; Sporton ve Valentine 2007,12; Alexander 2008). Bir yerde yaşamak için vatandaşlık ya da oturma izni gibi yasal imkânlar olmadan bazen hislerin bir anlamı yoktur. Ignatieff (1994:25) bu durumu şöyle ifade eder: “Nereye aitsen orada güvendesin ve nerede güvende isen oraya aitsin”. Loader (2006,210) ise bize güvenlik kavramının sadece hukuki boyutunun olmadığını ifade eder. Güvenlik sadece maddi bir mesele değildir. Ayrıca ruhen de kendini huzurlu bir ortamda hissetmektir. Bütün bunlarla beraber bir ülkenin vatandaşı olup olmamak ya da o ülkede çalışma ve oturma izninin olup olmaması aidiyeti etkileyen önemli bir meseledir ve çoğu meseleden önce gelir (Antonsich, 2010:6). Aslında, kısaca göçmenin yasal statüsü oldukça önemlidir de denilebilir. Fenster (2005), aidiyet ve yasal statü arasındaki ilişkiyi ‘aidiyetin resmi yapısı’ kavramı ile ifade eder ve buna göre aidiyetin resmi yapısı aidiyet duygusunun varlığı için ön koşuldur. Ayrıca yasal

statü, aidiyet duygusunun zamanla derinleşmesini sağlar (Mee, 2009:844). Birçok çalışma, göçmenlerin belirsiz bir yasal statüye sahip olmaları ile aidiyet duygusunun gelişmemesi ya da olumsuz bir duygu gelişmesi arasında paralellik kurmuştur. Yani yasal konumu belirsiz bir göçmenin o yere ait kurgu ve planları da belirsiz olacağı için bu belirsizlikten aidiyet duygusu da etkilenir (Fesnter ve Vizel, 2006; Nelson ve Hiemstra, 2008).

Bu bağlamda, Londra'daki Türk göçmenler için yasal statü oldukça önemlidir. Bu konuda Kıbrıslı Türkler pek sıkıntı yaşamamışlardır. Eski koloniyel bağ sebebiyle Kıbrıslı Türklerin Londra'ya göçmeleri ve belli bir zaman sonra oturma almaları ve vatandaşlığa geçmeleri kolay olmuştur ve onların Londra'ya olan bağlarını da etkilemiştir. Hatta Kıbrıs'ta göç etmek kavramı denildiği zaman ilk akla gelen ve en önemli seçenek İngiltere olmuştur. Yasal olarak bir sorun yaşanmaması Kıbrıslı Türklerin İngiltere'ye göç etmelerini etkileyen en önemli özelliktir. 1989 yılına kadar Türkiye'den göç edenler içinde İngiltere vize almak için kolay bir ülkeydi. Çoğu göçmen için bir defa ülkeye girmek yeterliydi. On sene İngiltere'de kaldıktan sonra oturma almak mümkündü. Hatta o dönemlerde Türklere ait avukatlık şirketlerinin en fazla yaptığı işlerden birisi de nasıl oturma alınacağına dair rehberlik hizmetleridir. Günümüzde aynı durum Ankara Antlaşması'nın sağladığı imkânlarla nasıl oturma alınacağına dair rehberlik hizmetleridir.

Bu noktada ifade etmek gerekir ki İngiltere'de oturma hakkı almak Londra'daki Türkler için oldukça önemli bir olay olmuştur. Oturma alındıktan sonra tüm tanıdıklarıyla beraber kutlanılan bu olay göçmen dünyasında belli bir seviyeye ulaşmış olmanın kanıtıdır. Oturma almadan sonraki aşama ise vatandaşlığa geçmedir. İngiliz vatandaşı olma Londra'daki Türkler açısından yaşadığı ülkedeki tüm haklara sahip olma ve maddi olarak artık göç ettiği ülkeye ait olma aşamasıdır. Bu açıdan oldukça önemlidir.

Yuval-Davis ve Kaptani (2008) Londra'daki Kosovalı, Somalili ve Kürt mülteciler hakkında yaptığı çalışmada mültecili olma ve aidiyet duygusu arasındaki ilişki irdelenmiştir. Buna göre mültecilerin İngiltere'ye dair aidiyet duygusu güçlüdür. Bu durumun sebebi zorunlu olarak bir yere gitme o gidilen yere dair olumlu duygular

ortaya çıkmasına neden olurken çıkılan yere karşı da olumsuz duygular oluşmasına sebep olabilir. Bu durumun dışında da birçok örneklere rastlanmaktadır. Mülteci olarak İngiltere'ye sığınmasına rağmen daha sonraki yıllarda İngiltere pasaportu aldıktan sonra Türkiye ile bağlarını sürdüren birçok kişi vardır. Bunun sebebi İngiltere'ye sığınan çoğu kişinin sığınma sebebinin siyasal sebeplerle beraber ekonomik sebepler olmasıdır. Hatta bazı durumlarda siyasal sebepler göç etmek için bir araç olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla çıkılan ülke ile duygusal bağlar hâlâ kuvvetlidir.

4.3. Aidiyetin Toplumsal Boyutu: 'Benzerlikler ve Farklılıklar', 'Biz ve Ötesi'

Kendini bir yere ait hissetme ya da aidiyet kavramı yalnız bireysel bir mesele değildir. Aynı zamanda sosyal bir boyutu da vardır. Bir göçmen bir yere gittiği zaman o yerdeki kişilerin göçmene dışlayıcı ya da cana yakın davranmaları göçmenin aidiyet duygusunu etkiler (Jayaaweera ve Choudhury, 2008). Bu şöyle de ifade edilebilir; bir kişinin bir yere ait olma duygusu sosyo-mekânsaldır. Toplumdaki dışlayıcı ya da kapsayıcı davranışlar ve söylemler sonucunda kişinin bir yere ait olma hissi şekillenir. Yuval-Davis (2008)'in ifadesi ile artık 'duygular sosyolojisi'nden ziyade 'güçler sosyolojisi' söz konusudur. Probyn (1996: 13)'in ikazına kulak vermek faydalıdır. 'Aidiyet yalnız izole edilmiş ve bireysel bir şey değildir'. Tam da bu noktada 'sınırlar' kavramı devreye girmektedir. Yani 'biz ve onlar' arasındaki sınır çizgisi ya da 'onlar'dan 'biz'i ayırma işi aidiyet sorunsalının kalbindedir. Aidiyetin toplumsal bir boyut kazandığı bu düzlemde, artık aidiyet duygusu kavramını kullanmaktan ziyade aidiyet politikaları kavramını kullanmak daha doğrudur (Lowel, 1998:53; Bhambra, 2006: 39; Yuval-Davis, 2006,204). Bu kontekste bir yere ait olma bir topluluğa ait olmak ile eş anlamlıdır. Bu noktada aidiyet hem bireysel hem de toplumsal kimliklerle eş anlamlı düşünülür (Lovell, 1998,1). Bunun içindir ki aidiyet politikaları ya da aidiyetin toplumsal boyutu kimlik politikaları ile birleşir (Antonsich, 2010).

Aidiyet politikaları denildiği zaman iki temel faktör vardır. Birincisi bir topluluğun üyesi olmaktır. Diğeri ise bir yere sahip olmadır (Cromley, 1999:25). Bir topluluğun üyesi olma ve bir yerin sahibi olma arasındaki bağlantı sadece kimliklerle ilgili değildir. Aynı zamanda mekânsal bir boyutu vardır. Yani bir topluluğun üyesi olmak ile bir mekânın sahibi olmak aidiyetin sosyo-mekânsal ifadesidir (Fortier, 1999:42). Bu noktada Trudeau (2006:423)'un yaklaşımı dikkate değerdir: “Aidiyet mekânsaldır. Bundan dolayı kimin bir yere ait olduğunu ya da olmadığını coğrafi görünüm (landscape)'ün içinde tespit etmek mümkündür”.

Her aidiyet politikalarının iki yönü vardır. Birincisi bir yere kesin ait olmaktır, ikincisi ise izin verildiği kadar ya da sınırlı bir aidiyettir. Baskı, dışlama, şiddet gibi toplumsal olgular bu sınırlılığa sebep olur. Ayrıca işin siyasal ve hukuki bir yanı da vardır. Bir yere ait olduğunu ifade eden bir göçmen aynı zamanda o yerde yaşama ve çalışma hakkına sahiptir (Ervine, 2008). Bu haklar oturma izni, vatandaşlık gibi haklardır. Vatandaşlık hakkı aynı zamanda politik aidiyet ile eş anlamlı olarak kullanılır (Varsanyi, 2005). Ancak bir ülkenin vatandaşı olmak ya da o ülkeye politik aidiyeti olmak oraya dair aidiyet duygusu geliştirmek için yeterli değildir.

Bu kavramsal çerçeveden sonra Londra'daki Türk göçmenlerin aidiyetleri toplumsal boyutta irdelenecektir. İlk olarak göçmenler için “biz ve öteki” ayrımının nasıl ve neye göre şekillendiğine, daha sonrada bu ayrımın yansımaları olarak ‘benzerlikler ve farklılıkların’ ne olduğu üzerinden durulacaktır. Londra'daki Türklerle yapılan mülakatlar ve sohbetlerde dikkat çekici olan en önemli husus göçmenler arasında bir ve öteki kavramsallaştırmasının çok yaygın olmasıdır. Bu durum bazen göçmenin kendini ötekileştirmesi şeklinde olurken bazen de karşısındakini ötekileştirme şeklinde olmaktadır. Bu bağlamda, 1954 yılında Londra'ya gelmiş olan Fatma'nın söyledikleri önemlidir:

“Biz ne kadar uğraşsak da İngiliz olamayız. Onlar gibi olamayız. Bir farklıyız. Biz Türküz. Her şeyimiz farklı. Yememiz içmemiz. Oturmamız kalkmamız” (Fatma, 78 yaşında).

Kıbrıs'tan 1976'da göç etmiş olan İlker'in kendini ayrı görme hali ise İngilizlerle ilgili bir şeydir. Yani göçmen ne kadar istese de geldiği ülkenin hakim topluluğunun içine girememektedir:

“Biz ne kadar istesek de İngiliz olamayız. Onların içine giremeyiz. Bizi içine almaz onlar. İyi, kibar insanlar. Sana kötü davranmazlar ama onların içine giremezsin. Almazlar seni” (İlker, 49 yaşında).

Bu kendini İngilizlerden ayrı görme halini bazen ayrımcılığa uğradıkları şeklinde ifade eden göçmenler de vardır. Kıbrıslı bir göçmen olan Süreyya'nın ifadesi ile:

“İngilizler yüzüne gülerler ama işini yapmazlar. Okula çocuk mu vereceksin, aslında okulda yer olsa bile yok derler. Senin yabancı olduğunu gördükleri zaman iyi yerlerin kapılarını sana kapatırlar” (Süreyya, 56 yaşında).

Bu noktada, kendisi Middlesex Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olan ve aynı zamanda İngiltere Türk Dili, Kültürü ve Eğitimi Konsorsiyumu'nun başkanı olan Kelami Dedezade'nin gözlemleri ve düşünceleri dikkate değerdir:

“Londra'da kişi oturduğu eve yakın yerde olan okullar arasında seçme yapabilir. Ülkeye yeni gelmiş biri okul için başvurduğunda yabancı olduğu ve dil sorunu yaşadığı anlaşılır ve genelde bu seviyedeki öğrencileri bir okulda toplama eğilimi vardır. Dolayısıyla nispeten iyi seviyede öğrencilerin bir araya toplanması söz konusudur. Bu durum karşısında Harringey'deki mevcudu binin üzerinde olan bir okulda yaklaşık beşyüz civarında Türk öğrenci görmek mümkündür. Adeta gettolaşmış vaziyetteki bu öğrencilerin ne kadar iyi eğitim aldıkları tartışılır. Çevresinde birçok kişinin Türkçe konuştuğu ortamda bu öğrencilerin İngilizce'yi nasıl öğreneceği tartışılır. Belki günlük dildeki İngilizce'yi öğrenebilirler ama akademik seviyede İngilizcelerinin kötü olduğu ve bu konuda ilerleme kaydetmenin zor olduğu da kesindir”.

Özellikle Kuzey Londra'daki okullarda bu durumu gözlemek mümkündür. Kendi işim gereği birçok İngiliz okulunda Türk öğrencilerle vakit geçirdim ve gözlemlerde buldum. Bu gözlemler sonucunda rahatlıkla ifade edilebilir ki, Türk öğrenciler, genelde, seviyesi düşük okullarda öğrencidirler. İngilizceleri ve Türkçeleri akıcı seviyede değildir. Bunun sonucu olarak eğitimlerini tamamladıkları zaman topluma uyum sağlayamamaları ve kendilerini öteki hissetmeleri kaçınılmazdır. Çünkü zaten okul sıralarında hem ailelerinin söylemlerinden hem de okuldaki arkadaşlarından etkilenerek bu duyguyu ortak bir şekilde oluşturmaktadırlar. Kimine göre eğitim

sisteminden kimine göre göçmen ailelerin ilgisizliğinden dolayı daha okul sıralarında kendilerini farklılaştırmış ve ötekileştirmiş göçmenler söz konusudur. Bu durumun mekânsal dağılıma da yansımaları normaldir. Bir yönüyle aynı tecrübeleri yaşayan gençlerin kendilerini rahat hissetmesine ve ‘biz duygusu’nun gelişmesine sebep olan bu durum diğer yönüyle de göçmen çocuklarının kendini İngiliz toplumundan ayırıştırmasına sebep olur. Kısacası kendi adacıklarında biz duygusunun ferahlığını yaşayan bu göçmenler ülkenin geneline ait biz kavramı karşısında kendilerini öteki hissetmektedirler.

Türkiyeli göçmenlerdeki biz ve öteki ayrışması Kıbrıslı Türklere göre daha keskindir. Bu durumun sebeplerinden en önemlisi Türkiyeli göçmenlerin Kıbrıslılara göre İngiltere’ye daha yeni gelmiş ve yerleşmiş olmalarıdır. 1987 yılında Londra’ya gelmiş olan Ali’nin söylediklerinde biz ve öteki ayrımını görmek mümkündür:

“Bunlar çok farklılar bizden. Biz onlara uyum sağlayamayız. Her şeyimiz farklı. Dilimiz, dinimiz, örfümüz, adetlerimiz...” (Ali, 45 yaşında).

Bu noktada ifade etmek gerekir ki, biz ve öteki ayrımını besleyen en önemli öğelerden biri de göçmenlerin ideolojik ve siyasal yapısı; kısacası dünya görüşleridir. Nispeten milliyetçi ve dindar olan insanlarda biz ve öteki ayrımı daha fazladır. İnançlarını serbestçe yaşasalar bile kendilerini diğerlerinden farklı hissetmektedirler. Türkiyeli bir göçmen olan Neslihan’ın ifadesiyle:

“Burada dinimi serbestçe yaşıyorum. Kimse karışmıyor... Kendimi, düşüncemi ve inancımı farklı hissediyorum. Yabancıyım burada. Her şey serbest olsa da mesela bir ezan sesi yok. Ya da öyle rahatça her yerde namazını kılamazsın. Biliyorum, farklı bir ülke ve farklı bir kültür. Kimse kimseye karışmasa da yine de rahat hissetmiyorum kendimi” (Neslihan, 29 yaşında).

Aslında göçmenlerin çoğunluğunda biz ve öteki ayrımı mevcuttur. Dünya görüşünün içinde evrensel değerler olduğunu ve devletlerin önemli olmadığını savunan insanlarda bile sohbetin bir yerinde mutlaka kendini hakim kültürden ayrı bir yere koyduğu gözlemlenmektedir. İdeal olarak ne kadar evrensel ve uluslarüstü bulunduğu iddia edilse de pratik hayatta yaşananlar bu söylemi etkilemektedir.

Biz ve öteki ayrımına dair bir diğer özellikle ise bu kavramsallaştırmanın sınırlarının çok keskin olmamasıdır. Yani göçmenlerin biz ve öteki ayrımı konjektürel olarak değişebilmektedir. İkirlikli bir durum söz konusu olabilmektedir. Bir konuda kendini Türkiye'ye ya da Kıbrıs'a ait hisseden bir göçmen başka bir konuda kendini Türkiye'nin dışında ya da üstünde görebilmekte ve dolayısıyla İngiliz toplumunun içinde hissedebilmektedir. Duruma göre İngilizlerin dışlayıcılığından şikayet eden bir göçmen bu durumda kendisini Türkiye'ye yakın hissederken başka bir durumda Türkiye'den şikayet ederek kendisini İngiltere'ye daha yakın hissetmektedir ve bu durum söylemlere de yansımaktadır.

Bir diğer dikkat çekici husus ise, Kıbrıslı Türkler Londra'ya çok daha önce gelmiş ve nispeten daha fazla entegre olmalarına rağmen, aynen Türkiyeli göçmenlerde olduğu gibi Kıbrıslılarda da kendilerini İngiliz toplumundan ayrı ya da öteki görme olgusunun varlığıdır. Bu kendisini toplumdan ayrı ya da öteki görme hali Türkiyeli göçmenler kadar keskin olmasa da varlığı tartışmasıdır. Bunu söylemlerde görmek mümkündür.

Biz ve öteki ayrımının gerçekçi bir ayrım olmadığını düşünen göçmenler de vardır. Onlara göre bir kişi bu ülkede yaşamayı tercih ettiyse böyle söylemler kullanması lüzumsuzdur ve göçmenlerin herhalukarda ülkenin şartlarına uyum sağlaması gereklidir. Türkiyeli bir göçmen olan Serkan'ın ifadesi ile;

“Çoğu kişi bize ayrımcılık yapıyorlar diyor. Bunlar hep palavra. Adam seni ülkesine almış. Sana imkânlar sunmuş. Senin ise bir şey yaptığın yok. Dil öğrenmiyorsun. Çalışmıyorsun. Benefitle, evini bile vermiş devlet sana. Daha ne versin ki. Sen çalışırsan eğer, dil öğrenirsen her yere gelersin. Yeter ki sen çalış” (Serkan, 43 yaşında).

Aidiyet kavramının toplumsal boyuttaki temelini oluşturan biz ve öteki ayrımının pratik hayattaki karşılığı ise bu ayrıma bağlı olarak göçmenlerdeki biz ve ötekine dair benzerlikler ve farklılıklar algılamasıdır. Benzerlikler ve farklılıklar denildiği zaman birçok kavram ortaya çıkmaktadır. Bunlar doğu-batı ayrımı, Avrupalı olma ya da olmama, farklı dinlere mensup olmak, farklı kültürlere sahip olmak, farklı medeniyetlere mensup olmak vb. Göçmenlerdeki bu farklılık ve benzerlikler algılarının yansımaları bazen somut iken bazen de soyuttur. Ayrıca ifade etmek

gerekir ki, benzerlik ve farklılıklara dair algılar kimi zaman keskin sınırlara sahip iken kimi zaman da belirsizdir. Bu algılar göçmenden göçmene değişebilir.

Londra'daki Türkler arasında doğu-batı kavramı üzerinden benzerlikler ve farklılıklar sorgulandığı zaman, göçmenlerin çoğu kendilerini batılı olarak ifade ettikleri gözlemlenmektedir. Genel olarak kendilerini batılı olarak görselerde bu durum kontekse göre değişebilir. Örneğin bir göçmen kendisini hakim kültürün bir üyesi olarak görüyorsa, 'Biz Batılıyız' ifadesini kullanır. Ancak İngilizlerle farklılığına vurgu yapmak istiyorsa 'Onlar Batılıdır' ifadesini kullanmaktadır. İlginçtir ki, burada başat olan batılılık kavramıdır. Bu kavram üzerine fikir belirten göçmenlerin neredeyse tamamı 'biz doğuluyuz' ifadesini kullanmamıştır. Yaşadığı ülkeye kendini ait hissediyorsa, 'kendilerini' batılı olarak görürlerken; yaşadıkları ülkeye ait hissetmiyorlarsa 'onları' batılı olarak görmektedir. Oysa batının zıddı doğudur ve onlar batılı ise kendisinin doğulu olması lazımdır. Kendini tanımlamada doğulu ifadesinin hiç kullanılmaması ya da hem olumlu anlamda hem de olumsuz anlamda batılı olma ifadesinin kullanılması, Türk modernleşmesi ile ilgilidir. Tanzimattan beridir yönünü batıya çevirmiş olan Türk milletindeki bu düşünce yapısı az ya da çok göçmenlerin düşünce yapısında da gözlemlenmektedir.

Doğulu ya da batılı olma olgusuna benzer bir diğer olguda Avrupalı olma ya da Avrupalı olmama olgusudur. Göçmenlerde batı kavramına yüklenen anlamlara benzer şekilde Avrupa kavramına da anlamlar yüklemiştir. Yani göçmenlerin büyük bir çoğunluğunu kendilerini Avrupalı olarak görmektedir. Bu durum sadece İngiltere'de yaşıyor olmalarından kaynaklanan bir durum değildir. Türkiye'nin Avrupalı bir devlet olduğuna dair var olan kanının yansıması Londra'daki Türklerin söylemlerine de yansımaktadır. Göçmenlerin geldiği anavatan her ne kadar Avrupa çemberinin içinde olsa da İngiltere ve Türkiye bu kavram çerçevesinde kıyaslandığı zaman bir derece farkı vardır. İngiltere Avrupalılık ve ona dair çağrışımların merkezinde bulunurken Türkiye çeperde bulunmaktadır. Bu durum bazen övücü bir unsura iken bazen de yergi unsurudur. Örneğin, Türkiyeli bir göçmen olan Özcan'ın ifadelerine göre Londra'daki Türklerin Avrupalılığı anavatanla bağlantılı bir kavramdır:

“Buraya gelmeden önce İstanbul’da yaşıyordum. Orada her şey var. Her şeyi bulabiliyorsun. Ayrıca biz de çok modern bir ülkeyiz. Bazıları tutturmuş Londra, Londra diyor. Tamam burası güzel ama bizim de bir farkımız yok. Avrupa Birliğine girdiğimiz zaman daha iyi olacak” (Özcan, 32 yaşında).

Yine bir Türkiyeli göçmenlerin ifadesine göre Avrupalı olma hali olumsuz bir durumdur. Türkiyeli bir göçmen olan Halil’in ifadelerine göre:

“Nerde bir pislik ararsan bu Avrupa’da var. Bak mesela, eşcinsel evlilik bunlarda çoğu yerde serbest. Aile ilişkileri çok menfaatçi. Herkes menfaatçi” (Halil, 42 yaşında).

Avrupalılık kavramı aynen batılı olmak kavramı gibi konjektürelidir ve konunun bağlamına göre yüklenen anlam değişebilir. Farklı kelimelerle de olsa bir cümlenin içinde hem övücü hem de yerici mahiyette ifadeleri aynı anda görmek mümkündür. Ancak Avrupa kavramı batı kavramına göre nispeten daha keskin ve sınırları bellidir. Batı kavramı daha genel bir durumu ifade ederken Avrupalı olma belli bir durumu ifade etmektedir. Avrupalılığa olumlu vurgu modernizme dair bir beğeni iken Avrupalılığa olumsuz bir vurgu geleneğe dair bir özlemdir. Göçmenler modernizme ait şeylere benzedikleri ölçüde kendilerini Avrupalı görürken, geleneksel olana benzedikleri ölçüde kendileri Avrupalılık kavramının dışında görmektedirler.

Bu noktada ifade etmek gerekir ki Londra’daki Türklerin İngilizlerle farklılıklarını açığa çıkardıkları en önemli geleneksel öge dindir. Farklı dinlere sahip olma, biz ve öteki kavramını besleyen en önemli olgulardan birisidir. Din üzerinden ben ve öteki kavramlarına ait algılar yeknesak değildir; tam tersine oldukça çeşitlidir. Örneğin Türkiyeli bir göçmen olan Arif’e göre din bütün farklılıkların temelinde bulunur:

“Biz müslümanız. Onlardan farklıyız. Her şeyimiz farklı. Kılık kıyafetimizden tutta her ne gelirse aklına...İstesek de onlara benzeyemeyiz” (Arif, 39 yaşında).

Kendini laik olarak tanımlayan kişilerde bile dine dayalı farklılıklara vurgu vardır. Örneğin Selen’in ifadelerine göre:

“Her ne kadar modern olsak da biz müslümanız. En iyi eğitimi alsan da, en modern kıyafetleri giysen de onların gözünde sen Türksün yani müslümansın” (Selen, 27 yaşında).

Selen'in ifadelerinde de görüldüğü gibi dinden kaynaklanan farklılıklara vurgu biraz da 'onların' bakış açısından kaynaklanmaktadır. Yani dinden kaynaklanan ötekileştirme, az ya da çok, hakim kültürden kaynaklanmaktadır.

Ayrıca ifade etmek gerekir ki, Kıbrıslı ve Türkiyeli göçmenlerin büyük bir çoğunluğu kendini diğer müslümanlardan farklı görmektedir. Kendilerini diğer müslümanlara göre daha modern ve ileri gören göçmenlerin bu bakışı Türkiye'deki söylemlerle paralellik göstermektedir. Müslüman ülkeler içinde tek demokrasi olan ülke Türkiye'dir söylemi göçmenlerin diğer müslümanlara göre kendilerini daha çağdaş görmelerine sebep olmaktadır. O halde şöyle denilebilir, aynı dine mensup olursa bile Türk göçmenlerin büyük bir çoğunluğu kendilerini diğer müslümanlardan ayrı görmektedir. Bu söylem de konjektürelidir ve kontekse göre değişebilir. Örneğin bir göçmen aynı dinden olduğu kişi ile din kardeşliği üzerinden bir söylem geliştirebilirken, aynı ya da bir başka göçmen kendi dine bakışını farklı bir konuma oturtabilmektedir. Genel olarak ifade etmek gerekirse, hem İngiliz ya da diğer müslüman olmaları toplumlara dair biz ve öteki söylemi hem de müslüman olan toplumlara dair biz ve öteki söylemi göçmenden göçmene değişiklik gösterebilir. Aynı göçmende farklı zamanda farklı şekilde yansıyabilir. Bu durumun en temel sebebi anavatanında ve yaşadıkları ülkede edindikleri dünya görüşleri ve tecrübeleridir.

Aidiyet kavramının toplumsal boyutunu analiz etmenin en güzel yollarından biri de karışık evlilikler olgusuna bakmaktır. İngiltere'deki Türkler arasında İngilizlerle ya da diğer göçmen gruplarına ait kişilerle evliliklere bakmak, biz ve öteki kavramlarına yüklenen anlamları görmek açısından oldukça faydalıdır. Bu çiftlerin çocuklarına ait dünya ise ayrıca dikkate değerdir. Ebeveynlerinden biri Türk iken bir diğeri başka bir millettten olan çocukları için hem kimlik oluşumu hem de aidiyet kavramının yabancı evliliklerde olanlara göre oldukça farklı olması normaldir. Bu bağlamda biz ve öteki kavramı da farklı bir boyut kazanır. Yabancı evlilikler kimlik, kültür ve medeniyet farklılıklarının, çatışmasının ve uyuşmanın en belirgin şekilde görüldüğü olgudur. Yabancılarla evliliğin olası en büyük zorluğu aidiyet meselesidir. Evliliklerde çiftler arasında kimlik ve kültür farklı olabilir. Bu aynı ülkede yaşayan çiftler arasında da görülebilir. Ancak bir yabancı ile evlilik derken bu durum kimlik ve kültür farkınında ötesindedir. Söz konusu farklılık aidiyet ve ona ait çağrışımları da ilgilendiren bir

farklılıktır. Bu farklılıklar çiftler arasında belli bir mücadele ve müzakere alanı olabilirken çiftlerin çocukları için ise durum daha farklıdır. İki farklı aidiyet dünyasından beslenen çocuk, bu farklılıkları az ya da çok benliğinde taşır. Ancak çocuğun hikâyesi doğup büyüğü yerde geliştiği için anne ve babasının aidiyetlerinden etkilenmekle beraber yeni bir aidiyet duygusunun da geliştiği açıktır.

Londra'daki Türklerin yabancılarla yaptığı evliliklerde birbirinden farklıdır. Annenin Türk babanın yabancı ya da babanın Türk annenin yabancı olduğu evlilikleri ya da ilişkileri görmek mümkündür. Londra birçok göçmene ev sahipliği yaptığı için yabancı evlilikler denildiği zaman İngilizlerle evli olanlar kadar diğer milletler de kastedilmektedir.

Örneğin babası Türk, annesi Japon olan, Londra'da doğan ve şu an liseye giden Adnan'ın duyguları şöyledir. Oldukça zeki bir öğrenci olan Adnan başarılı öğrencilerin gittiği Grammer School adlı liseye gitmektedir ve İngilizce ile beraber Türkçe'yi ve Japonca'yı konuşabilmektedir.

Ancak bütün çocuklar dil konusunda bu kadar başarılı değildir. Örneğin babası Türk, annesi Polonyalı olan Michella Türkçe kursuna gittiği gibi Polonyaca öğrenmek için başka bir kursa da gitmektedir. Evde ve okulda İngilizce konuşulduğu için İngilizce konusunda sıkıntı çekmeyen Michella annesinin ve babasının dilini öğrenmekte sıkıntı yaşamaktadır. Polonyaca'da konuşulanı anlayabiliyorken Türkçe'de birkaç kelimenin haricinde bir şey bilmemektedir. Aile bu sorunu çözmek için çocuklarına destekleyici eğitimler vermektedir.

Yabancılarla evli olan Türklerde genel olarak gözlemlediğim eğer anneler Türk babalar yabancı ise çocuklar Türkçe konusunda sıkıntı yaşamamaktadır. Ancak anne İngiliz ya da başka milletten olduğu zaman çocukların Türkçeleri genel olarak zayıftır. Bunun en önemli sebebi çocukla annenin daha çok vakit geçirmesi ve babaların yoğun tempolu iş hayatlarıdır. Elbette ki bu genel duruma uymayan istisnalar da vardır.

Bir diğer ilginç bir örnek ise çiftlerden kadın olanın İngiliz ve erkek olanın Türk olduğu ve bu evlilikten biri kız, diğeri erkek olan iki çocuklu ailenin örneğidir.

Çocuklardan erkek olanın ismi Oliver, kız olanın ismi ise Alanya'dır. Kendisi de eğitimci olan anne çocuklarıyla beraber Türkçe'yi öğrenerek akıcı bir şekilde Türkçe konuşur hale gelmiştir. Çocuklar küçük yaşta olmalarına rağmen Türkçe'yi ve İngilizce'yi konuşabilirler. Evde hem Türkçe hem de İngilizce ailenin ortak dili olmuştur. Ayrıca çocuklar kültürel ortamlara da yabancı değildir. Bu durumun en önemli sebeplerinden birisi ebeveynlerin çocuklarına her iki kültüre de öğretecek şekilde eğitim vermeleridir. Yabancı evlilikler üzerinden aidiyet kavramının sorgulaması önemlidir ancak oldukça geniş bir sahadır.

Edindiğim gözlemlere göre genel olarak şöyle ifade edilebilir: Karışık evliliklerde çiftlerden birisi bir toplumsal ve kültürel alanı temsil ederken diğeri başka bir toplumsal ve kültürel alanı temsil etmektedir. Bu durum çiftler arasında bazen çatışmaya bazen uyuma sebep olabilmektedir. Bu çiftlerin çocukları ise iki farklı toplumsal ve kültürel alanın buluşma noktalarıdır. Özellikle çocuklar konusu devreye girince bu iki farklı alan çatışabilmektedir. Bu iki farklı alanın karşılaşması sonucunda zorunlu olarak bir uyumu yakalama söz konusudur. Ayrıca bu karşılaşmanın Londra'da yani dolayısıyla İngiliz kültürüne ait bir ortamda olduğu da unutulmamalıdır. O yüzden çocukların İngilizce'yi öğrenmeleri çok kolay olurken Türkçe'yi öğrenmeleri daha zor olmaktadır. Yabancılarla evli çiftlerin en büyük şikayetleri çocuklarının Türkçe'yi yeteri kadar iyi öğrenememeleridir. Bir diğer husus eğer anne Türk ise çocukların Türkçe'yi öğrenme sorunlarının daha az olmasıdır.

Bütün bunlardan sonra, Londra'daki Türklere dair mekân ve aidiyet ilişkisi birkaç cümle ile özetlenecek olursa en dikkat çekici husus göçmenlerin aidiyetlerinin çok boyutlu ve çok çeşitli olduğudur. Gerçekten de bir göçmenin söylemlerinin tam tersini başka bir göçmende duyabilirsiniz. Londra'daki Türk topluluğu nasıl yekpare bir topluluk değilse ve nasıl kendi içinde farklılıklar gösteriyorsa aynı durum aidiyet kavramı için de söz konusudur. Diasporalardaki bakış açıları, Tümertekin ve Özgüç (2012: 243)' ün dediği gibi "çok farklı zihin haritaları sunmaktadır".

SONUÇ VE GELECEK

Her göçmen topluluğunda olduğu gibi Londra'daki Türklerde de oldukça karmaşık bir yapı söz konusudur. Bu karmaşıklık sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik olarak birbirine geçmişliği ifade ettiği kadar bir topluluğun içindeki çeşitliliği de ifade etmektedir. Yani Londra'daki Türkler denildiği zaman yekpare ve tek tip bir topluluğun varlığı söz konusu değildir. Hem Kıbrıs'tan hem de Türkiye'den Londra'ya gelen göçmenler anavatandaki bütün çeşitlilikleri Londra'ya taşımışlardır. Bu bağlamda, Londra'daki Türk nüfusun yoğun olarak bulunduğu yerlere 'Küçük Kıbrıs' ya da 'Küçük Türkiye' denmesi bir rastlantı değildir. Tam da bu noktada coğrafi bir bakış yani mekân perspektifli bir bakış, Londra'daki Türk göçmenlere ait olguların gerçekliliğini anlamak ve diğer çalışmalara zemin oluşturmak için oldukça önemlidir. Bu çalışmada, Londra'daki Türklere ait mekânların resmedilmesi bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

Sosyal bilimlerin çeşitli alanlarında Londra'daki Türklere dair yapılan çalışmalar Avrupa'nın diğer ülkelerindeki Türk göçmenlere ve İngiltere'deki diğer göçmen topluluklarına dair yapılan çalışmalarla kıyaslandığı zaman oldukça azdır. Hatta Londra'daki Türkler, Sonyel (1988)'e göre 'sessiz bir azınlık' ya da Enneli (2005)'ye göre 'görünmeyen' bir göçmen topluluğudur. Gerçekten de Londra'daki Türkler hem çıktıkları ülkede hem de geldikleri ülkede akademik çalışmalara daha az konu olmaktadır. Örneğin, Türkiye'deki akademik çevrelerde Avrupa'daki Türkler denilince ilk akla gelen ülke Almanya, Avusturya, Belçika gibi ülkelerdir ve akademik çalışmaların büyük bir çoğunluğu da bu ülkeler hakkındadır. İngiltere'deki akademik çevrelerde de benzer bir durum vardır. İngiltere'de göçmen toplulukları denildiği zaman nüfus olarak daha fazla olan Hindistan, Pakistan, Karaib Adaları gibi eski koloniyel ülkeler akla gelmektedir. Londra'daki Türk topluluğu diğer göçmen grupları ile kıyaslandığı zaman Sonyel ve Enneli'nin ifade ettiği gibi gerçekten de 'görülmeyen ve sessiz bir azınlık' durumundadır. Bu durumun en önemli sebebi, Londra'daki Türklerin nüfus olarak daha az olmaları olsa da bir diğer sebep, Londra'daki Türklerin İngiltere toplumu içinde kültürel, siyasal ve ekonomik olarak yeterli ölçüde aktif olmamalarıdır.

Bu ifadelerden elbetteki Londra'daki Türk toplumunun tamamen yok sayıldığı ya da hiç görünmediği anlamı çıkarılmamalıdır. Bu bağlamda, altmış yıldır Londra hayatında bulunan Londra Türklerinin kendine özgü bir göç hikâyesi olduğunun altı çizilmelidir. Örneğin, Londra'daki Türkleri hem İngiltere'deki göçmen gruplarından hem de dünyanın başka ülkelerindeki Türk göçmenlerden farklı kılan birçok özellikten en başta geleni, Londra Türkler denilince ilk olarak Kıbrıslıların ve sonra da Türkiyelilerin akla gelmesidir. 1950'li yıllarda yoğun olarak ekonomik sebeplerle İngiltere'ye göç etmeye başlayan Kıbrıslı Türkler, 1960'lı yıllarda adadaki şiddet olaylarının artmasıyla beraber daha da yoğun bir şekilde İngiltere'ye göç etmişlerdir. İngiltere'ye Türkiye'den göçler ise 1970'li yıllarda başlamıştır. Londra'da Kıbrıslı Türklerin varlığı Türkiyeli göçmenler için iş ve barınma sorununu çözmelerinde oldukça faydalı olmuştur ve bu yüzden Türkiyeli göçmenler Kıbrıslı Türklere yakın yerlere yerleşmişlerdir. 1980'in ortalarından sonra Türkiye'den siyasi sebepli göçlerin ve iltica edenlerin sayısında bir artış olmuştur. İngiltere'nin Kıbrısla var olan koloniyel bağı Kıbrıslı Türklerin İngiltere'yi göç edecek ülke olarak seçmelerinde en önemli etkidir.

Bütün bu göç hareketlerinin sonucunda İngiltere'de toplam 250 bin civarında Türk nüfusu oluşmuştur. Bu nüfusun yaklaşık 130 bini Kıbrıslı Türk iken 120 bini Türkiyeli göçmenlerdir. İngiltere'ye ilk göç eden Kıbrıslı Türklerin büyük bir çoğunluğu Londra'ya yerleşmiştir. Kıbrıslı Türkler'den sonra gelen Türkiyeli Türkler de aynı yolu izlemişler ve daha çok Londra'ya yerleşmişlerdir. İngiltere'deki Türklerin yaklaşık yüzde 75'i yani yaklaşık 185 bin Türk nüfusu Londra'da yaşamaktadır. Bir hususun altını çizmekte fayda vardır: İngiltere'deki nüfus sayımında sorulan soruların cinsi, İngiltere'deki Türk nüfusunun ne kadar olduğunu net bir şekilde ortaya serememediği için, İngiltere'deki Türk nüfusu her platformda tartışma konusu olmuştur.

Londra'da birçok göçmen topluluğu gibi Türklerde şehrin belli bölgelerinde daha yoğundur. Örneğin Stamford Hill'de ve Golders Green'de Yahudiler; White Chapel'de ve Brick Lane'de Bangladeşliler ve Hintliler, Marble Arch'de, Notting Afrikalılar ve Karayibliler yoğun iken aynı bu duruma benzer bir şekilde Enfield'de, Harringey'de ve Hackney'de Türkler yoğundur. Bunun anlamı Londra'da genel

olarak tüm azınlık gruplar gibi Türkler de belli yerlerde yoğunlaşmıştır. Önal (2001) gibi araştırmacılara göre, Londra'daki Türklerin belli yerlerde yoğunlaşması gettolaşma olarak görülsede bu olgu tam anlamıyla gettolaşma olarak değerlendirilemez. Her ne kadar Türkler belli bir bölgede yoğunlaşmış olsalarda, aynı bölgelerde Türklerle beraber diğer azınlık grupların ve İngilizlerin de yaşıyor olması, bu tip yerler için getto kavramının çok aşırı bir kavram olduğunun göstergesidir. Örneğin Londra'da Türklerin yoğun olduğu Harringey ve Hackney gibi ilçelerde Afrikalılar ve Karayibliler'da yoğun olarak bulunmaktadır. Türklerin en fazla nüfusa sahip olduğu Enfield'da da benzer bir durum söz konusudur. İlçe sınırları içinde İngiliz nüfusu daha fazladır ve bu ilçede diğer azınlıklardan da nüfus vardır. Bu durum hemen hemen bütün mahallelerde böyledir. Yani belli mahallelerde Türk nüfusu yoğunlaşmış olsada, bu mahalleler sadece Türklerden ibaret olan, dışa kapalı ve izole olmuş mahalleler değildir. Londra'daki Türklere dair gazete haberlerinde ya da gezi yazılarında 'getto' kelimesi çok rahatlıkla kullanılıyor olsa kavramın tarihten gelen anlamını göz önünde bulundurursak, Londra'daki Türkler her ne kadar diğer azınlıklar gibi belli yerlerde 'yoğunlaşmış' ya da 'kümelenmiş' olsalarda bu yerler getto değildir.

Tam ortasından geçen Thames Nehri vasıtasıyla, kuzey-güney diye ikiye bölünen Londra şehrinde, bu ayrım birçok şeye yansımıştır. İlk kuruluş yıllarından günümüze kadar şehrin merkezi bölümü hep kuzey olmuştur. Yani Kuzey Londra geçmişten beri idari, ticari, iş, kültürel ve eğlence merkezi konumundadır. Metro hatlarının büyük bir bölümünün kuzeyde olması sebebiyle ulaşım nispeten güneye göre daha kolaydır. Bütün bu sebeplerden dolayı Kuzey Londra göçmenler için her zaman cazibe merkezi olmuştur. Yani, Londra'daki göçmen grupları denilince Kuzey Londra akla gelir. Bu bağlamda, Londra'daki Türklerin en yoğun olduğu yerler Kuzey Londra'da olması bir tesadüf değildir. Her ne kadar Güney Londra'da Türk nüfusu var olsa da bu nüfus kuzeydeki Türklerle kıyaslandığı zaman oldukça azdır.

Londra'daki Türk nüfusun en yoğun olduğu üç ilçe olan Kuzey Londra'daki Enfield, Harringey ve Hackney ilçeleri her ne kadar idari olarak ayrı olsalarda bir bütün olarak değerlendirildiği zaman bu birbirleri ile sınır olan üç ilçeye 'Londra'nın Türk Bölgesi' denilebilir. Londra'daki Türk nüfusunun yaklaşık yarısının yaşadığı bu

bölge Londra'daki Türkler denilince ilk akla gelen yerlerdir. Türk varlığının görünür olduğu ve Londra'daki Türklere ait mekânlar denilince akla ilk gelen spesifik yerler de vardır. Green Lane Caddesi ve Stoke Newington Caddesi, restoran, market, berber, balıkçı, cami, fotoğrafçı, kuyumcu vb birçok yerin bulunduğu bu iki caddeye halk arasında 'Türk Bölgesi' denmesinin sebebi buradaki Türk varlığının en güzel göstergelerinden birisidir. Nispeten merkezden uzakta bulunan Enfield ilçesindeki Edmonton, Enfield Lock gibi yerlerin caddelerinde ya da Waltham Forest ve Islington gibi ilçelerin ana caddelerinde, Green Lane ve Stoke Newington Caddeleri kadar olmasa da, Türklere ait mekânları görmek mümkündür. Güney Londra tüm göçmen topluluklar gibi Türklerin de az bulunduğu bir yerdir. Kuzey Londra'ya göre çok az da olsa Güney Londra'nın Soutwark, Lewisham, Greenwich ve Croydon gibi ilçelerinde Türk nüfus ve Türklere ait mekânlar mevcuttur.

Londra'daki Türklere ait mekânların içinde birçok şey barındırdığının altını çizmekte fayda vardır. Londra'daki bir Türk mekânı, anavatandan beslenen duygu ve fikirlerle diasporik öğeler taşıyabilir. Aynı zamanda yaşanan ülkeden ya da başka yerlerden özellikleri de bulunabilir. Yani, Londra Türk mekânlarında hem diasporaya hem de uluslararasılığa ait öğeleri aynı anda görmek mümkündür. Bu bağlamda, Londra'daki Türk mekânları içinde birçok yere ait öğelerin etkileşim halinde olduğu ve bu özelliklerin değiştiği, dönüştüğü ve dönüştürdüğü mekânlardır.

Böylesi bir olgunun en iyi görülebileceği yer iş-emek mekânlarıdır. Örneğin, çok kültürlü bir şehir olan Londra'da, bu olguyu iki yüzü aşkın sayıdaki Türk restoranlarında görmek mümkündür. Bizzat bir restoran bile birçok özelliğin buluşma noktasıdır. Duvarlara asılan resimler, masaya örtülen örtüler, menüdeki yemekler vb tasarım ve sunumla ilgili özellikler, bir göçmenin kendi memleketinden getirdiği öğeler olabileceği gibi yaşadığı şehrin özelliklerini de taşır ve bütün bu özellikler sürekli bir etkileşim halinde olduğu için böylesi mekânlar hem fiziken hem de anlam olarak yeniden inşa edilir. Bu durum her şeye yansır. Restoranda çalışanların birbirleriyle yarı Türkçe yarı İngilizce konuşmaları bile artık buranın farklı bir mekân olduğunun en güzel kanıtıdır. Aslında bu tür örnekler Londra'daki Türklere ait bütün iş-emek mekânları için kullanılabilir. Bir Türk marketinde satılan ürünlerin büyük bir çoğunluğu Türkiye'den getirilen ürünler olsa da bu ürünlerin

haricinde başka göçmen toplulukların ihtiyaçlarına hitap eden ürünler de vardır. Buna bağlı olarak müşteriler de çeşitlidir. Birçok Türk marketinde ücretsiz olarak dağıtılan Türk gazetelerin yanında yine ücretsiz olarak dağıtılan Polonyaca, Arapça ve Farsça gazetelerin varlığı bu marketlere gelen müşterilerin çeşitliliğini gösterir. Bu bağlamda, Londra'daki Türklere ait iş-emek mekânları, içindeki birçok ögenin etkileşim halinde olduğu kendine özgü mekânlardır.

Hem Kıbrıslı Türkler hem de Türkiyeli Türkler Londra'ya ilk göç ettikleri zaman daha çok tekstil fabrikalarında çalışmışlardır. 1990'lara kadar Londra'lı Türklerin en çok istihdam alanlarından biri olan tekstil sektörü aynı zamanda uzun bir dönem topluluğa iyi gelir getiren bir ekmek teknesi olmuştur. Evdeki kadınların kendi dikiş makineleriye fabrikadan gelen işleri yapmaları aile gelirine ayrıca katkıda bulunmuştur. Tekstil fabrikalarının kapanması ile beraber Londra'daki Türkler arasında iş kolları çeşitlenmiştir ancak diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Londra'daki Türkler de zamanla kebabçılık işi ile özdeşleşmiştir. Londra'da Türkler arasında birçok kişi farklı işlerde çalışsa da topluluk arasında hiç çalışmayıp devlet yardımı ile geçinenlerin sayısı da dikkate değerdir. Türkler gibi diğer birçok göçmen toplulukların, devlet yardımı ile geçinmeleri ve hiç bir işte çalışmaları, İngiltere kamuoyunda tartışmalara sebep olmaktadır ve yine son yıllarda hükümet, sosyal yardımları nispeten azaltma eğilimindedir. Bu arada ifade etmek gerekir ki; Londra'daki Türkler içinde bazıları için devlet yardımları gerçekten ihtiyaç iken bazıları için ise ilave gelir kapısıdır. Bu ikinci grup kişiler resmi olarak mümkün olmasa da başka bir işte çalıştıkları için düzenli bir gelirleri vardır. Ya da konut yardımı alabilmek için gerçekte boşanmadığı halde resmi olarak boşanmış gözükken kişiler bu tip gruba örnek olarak gösterilebilir.

Londra'ya ilk göç eden Kıbrıslı Türklerdir ve dolayısıyla toplumsal ve kültürel alanda örgütlenmeler de Kıbrıslı Türkler tarafından gerçekleştirilmiştir. Londra'da Kıbrıslı Türkler tarafından 1951 yılında kurulan 'Kıbrıs Türk Cemiyeti' aynı zamanda Avrupa'da Türkler tarafından kurulmuş ilk dernektir. Türkiye'den Avrupa'ya göçler Kıbrıslı Türklerin Londra'ya göçlerine kıyasla daha sonra olduğu için Avrupa'daki Türklerin toplumsal ve kültürel alanındaki örgütlenmeleri bir bütün olarak düşünüldüğü zaman Kıbrıs Türk Cemiyeti Avrupa'daki ilk Türk derneği

olarak kabul edilebilir. Bu dernekten sonra Kıbrıslı Türkler tarafından ve daha sonra Londra'ya göç eden Türkiyeli göçmenler tarafından birçok dernek, vakıf, kültür merkezi gibi toplumsal organizasyonlar kurulmuştur. Bu organizasyonlar amaçlarına, siyasi görüşlerine, hedef kitlelerine vb göre çok çeşitlilik göstermektedirler. Bazı dernek ya da vakıflar Kıbrıs ve Türkiye'deki sorunlarla yakından ilgilenirken bazıları da sadece Londra'ya yaşayan göçmen sorunlarına eğilmişlerdir. Kıbrıs ve Türkiye'deki tüm dünya görüşlerinin yansımaları toplumsal organizasyonlarda da görmek mümkündür. Kıbrıslı Türkler tarafından kurulan dernekler daha çok sağcı ve solcu diye sınıflandırılabilirken Türkiyeli göçmenler tarafından kurulan dernekler ise çok daha fazla çeşitlilik göstermektedir. Türkiye'deki solcu, milliyetçi, kemalist, ulusalcı, Fethullahçı, Süleymancı, Alevi, Kürt vb bütün dini, toplumsal, kültürel vb topluluklara ait organizasyonları Londra'da görmek mümkündür. Bu durum, Londra'daki Kıbrıslı ve Türkiyeli göçmenlerin farklı ve çeşit çeşit olan sosyolojileri hakkında da bilgi vermektedir. Siyasi, ideolojik ve dini organizasyonların haricinde hemşehri derneklerinin varlığı, bizlere göçmenlerin anavatanın neresinden geldikleri hakkında bilgi vermektedir. Erenköy Mücahitler Derneği, Limosollular Derneği, Mehmetçik Yardımseverler Derneği Kıbrıslı Türklere ait hemşehri derneklerine örnek gösterilebilirken Pekünlüler Derneği, Elbistan Topluluğu, Tilkililer Dayanışma Derneği, Kısraclılar Dayanışma Derneği, Dersimliler Derneği, Koçgirililer Derneği, Pazarcıklıklar Sosyal ve Kültürel Dayanışma Derneği, Nurhacılılar Dayanışma Derneği Türkiyeli göçmenlere ait hemşehri derneklerine örnek gösterilebilir. Resmi olarak dernek olmasına rağmen fiili olarak kahvehane olarak kullanılan yerlerin varlığı göçmenlerin göç etmeden önce yaşadıkları yerlerin çeşitliğini gösterdiği gibi toplumsal durumu da gözler önüne serer. Harringey'deki Samsunspor ve Ordusporlular Lokali, Dalston'daki Adanasporlular Sohbet Lokali, Bexleyheath'deki Ihlara Valley Association bu tip yerlere örnek olarak gösterilebilir. Bu tür hemşehri dernekleri her ne kadar sosyalleşme mekânları olsa da göçmenlere ait işsizlik ve kumar gibi sorunların görülebileceği yerler olması sebebiyle de dikkate değerdir.

Bütün bunlardan sonra Londra'daki Kıbrıslı ve Türkiyeli göçmenlere ait toplumsal organizasyonların en aktif olanları daha çok anavatandaki meselelerle ilgilenenlerdir. Kıbrıs ve Türkiye ile ilgili bir şey olduğu zaman kamuoyu ve kulis oluşturmaları

amaçlayan bu tür organizasyonlar göçmenlere dair aidiyet duygusunu yansıtmaları bakımında da önemlidir. Örneğin Pekünlüler Derneği gibi çok aktif olan hemşehleri dernekleri, aynı zamanda anavatan ile bağları ve aidiyeti sıkı tutmaya yarayan organizasyonlardır. Ayrıca, Londra'daki Türklere ait toplumsal organizasyonlar ele alındığı zaman dikkat çeken ve eleştirilmesi gereken en önemli husus birçok derneğin sadece 'tabela dernek' olarak faaliyet göstermesidir. Öyle ki derneklerin yönetin kurullarının sürekli tartışmalarla ve kavgalarla değişmesi ve bir dernekten ya da organizasyondan ayrıлып kendi organizasyonları kurması dikkate değerdir. Londra'ki Türk topluluğu arasındaki faaliyetlere ya da Kıbrıs ve Türkiye'nin resmi faaliyetlerine katılabilmek ve toplum önünde olabilmek amacıyla dernek kurup hiç bir faaliyet yapmayan toplumsal organizasyonların varlığı da söz konusudur. Bu bağlamda, Londra'daki Türklere ait toplumsal organizasyonların birbirleriyle ve kendi içlerinde yaşadıkları tartışmalar göçmenlerin bu tür organizasyonlara olan güvenini azalttığı gibi aynı zamanda göçmenler arasındaki birlik ve beraberliğin oluşmasını, ortak bir gündem belirleyip sorunların bir plan dahilinde çözülmesini engellemektedir. Londra'daki Türklere ait organizasyonların kurulduklarından beridir, söylemleri incelendiği zaman sürekli birlik ve beraberliğe vurgunun yapılması, siyasi ihtilafların bir kenara bırakılması arzusu çok uzun bir zaman dilimi geçmiş olmasına rağmen göçmenlerin bu konularda çok fazla mesafe katetmediklerinin göstergesidir.

Londra'da Türklerin yoğun olarak bulunduğu bölgelerdeki market ve büfelerde ücretsiz bir şekilde dağıtılan birçok Türk gazete ve dergisinden; Londra'daki Türk topluluğuna dair haber almak mümkün olduğu gibi İngiltere'deki haberlere de Türkçe ulaşmak mümkündür. Haftalık olarak çıkan bu gazetelerin sayfalarını analiz etmek bile Londra'daki Türk topluluğu hakkında epey bilgi vermektedir. Londra'da birçok yerel gazete ve dergi vardır. Bunlar, Olay Gazetesi, Londra Gazetesi, Haber Gazetesi, Avrupa Gazetesi, Telgraf Gazetesi, Turkish Independent Gazetesi'dir (Foto 28). Londra Olay Gazetesi haftada iki gün çıkarken diğer gazeteler haftada bir gün çıkarlar ve dergiler ise aylıktır. Londra'daki yerel gazetelerin tirajları genelde on bin civarındadır. Bunun anlamı ücretsiz olan Londra'daki yerel gazeteler yaklaşık on bin kişiye ulaştığıdır. Londra'da Türk toplumu içinde en yaygın gazete olan Londra Olay

Gazetesi'nin genel yayın müdürünün yayın politikaları hakkındaki ifadeleri aynı zamanda göçmenlerin aidiyet duyguları hakkında da bilgi vermektedir:

“Gazeteyi çıkarırken evde Türkçe televizyon kanalından başka bir şey izlemeyen ve Türkçe yayınlardan başka bir şey okumayan kişileri ve daha özelden kadınları düşünürüm. Bunlar evden dışarı çıkmazlar. Çevreleri dardır. Dil bilmezler. Yaşadıkları toplumu bilmezler. Evden Türk marketine gittiği zaman gazetemizi alan bir ev hamımının gazetemizi okurken İngiltere’de yani yaşadığı toplumda onunla ilgili neler oluyor öğrenmesini isteriz. Gazetemiz aracılığıyla bu ülke hakkında bilgi edinsin isteriz”.

Foto 28: Londra'daki Yerel Gazete ve Dergiler

Eğer gazeteler bir mekânın aynası olarak kabul edilirse Londra'daki Türklere ait yerel gazetelerin sayfaları bizlere çok şeyler söyler. Örneğin haberlerde Londra'daki Türk toplumuna ait faaliyetleri, göçmenlerle ilgili haberleri, İngiltere devletinde göçmenlerle ilgili politikaların haberleri, Kıbrıs ve Türkiye'den Londra'ya gelen devlet görevlileriyle ilgili haberleri vb görmek mümkündür. Gazetelerdeki ilanlar bile Londra'daki Türk toplumuna ait iş-emek, toplumsal ve kültürel mekânlarının gazete sayfalarına yansımış halidir. Ev ararken, iş ararken ve elaman ararken bu gazetelerin ilan sayfalarına bakmak, Londra'ya ilk gelen Türk göçmenler için vaz

geçilmez olduğu gibi yaptıkları iş Türklerle ilgili olanlar kaçınılmaz olarak bu gazetelerden faydalanırlar.

Göçmenlerin aidiyet kavramına yükledikleri anlam çok çeşitlidir ve bu durumu Londra'daki Türk göçmenlerde görmek mümkündür. Hayata dair en basit pratiklerden kütür, siyaset, dil, din gibi daha genel kavramlarla aidiyet olgusuna bakmak mümkündür. Örneğin Türk toplumu için önemli olan çay üzerinden aidiyet kavramına bakıldığı zaman çay içme alışkanlığının göçmenden göçmene değişiklik gösterdiği gözlenmektedir. Kıbrıslı Türklerin çoğu, çaylarını İngiliz usulündeki gibi sütlü olarak içerken Türkiyeli göçmenlerin büyük bir bölümü ise Türkiye'deki alışkanlığını devam ettirmektedirler. Hatta Türk kafelerinde ya da çoğu Türk restoranında yemek sonunda ikram edilen çay Türkiye'de 'kaçak çay' diye ifade edilen daha çok Türkiye'nin doğu kesimindekilerin içtiği çay olması bizlere göçmenlerin sosyolojisi hakkında bilgi vermektedir. Hayata dair basit pratiklerin ötesinde Londra'daki Türk topluluğunun aidiyet duygusunu etkileyen en önemli unsurlar milli duygular, dil ve dindir.

Bu kavramların her birine tek tek bakmak mümkündür ancak bu çalışmada yapıldığı gibi aidiyet denilince en öne çıkan kavramlardan birisi de mekân ve ona dair çağrışımlardır. Londralı bir Türk için köklerin bulunduğu Kıbrıs'ın ya da Türkiye'nin ve artık yeni bir yurt olan Londra'nın ne anlama geldiğini görmek aynı zamanda göçmenlere ait aidiyet duygusunu görmek demektir. İster pratik ister düşünsel bağlamda olsun bütün olgular bir mekânın içinde olduğu için bir yere ya da bir mekâna aidiyet aslında bütün aidiyetleri kapsamaktadır. Bu bağlamda, Londra'lı bir Türk'ün sen nerelisin, kendini nereye ait hissediyorsun ve kendini nerede rahat hissediyorsun gibi sorulara vereceği cevaplar çok farklı ve içinde birçok olgu barındırsa da nihayetinde bir mekâna vurgu içermektedir. Kontekse göre ölçek değişebilir. Bazen bir göçmen Limosollu olduğuna vurgu yaparken bazen de Kıbrıslı olduğuna vurgu yapar. Bir başka zaman ise Londralılığına vurgu yapabilir. Aynı durum Türkiyeli göçmenler için de geçerlidir yani bir göçmen sohbetin bir yerinde Pekünlü olduğunu, başka bir yerinde Kelkitli, Gümüşhaneli ya da Türkiyeli olduğunu ifade edebilir. Londralılığı ise bütün bu bağlarla beraber yeni bir aidiyet olarak ortaya çıkar. Mekânda dair bu duygular ve düşüncülerin bileşiminden bir göçmenin aidiyet

duygusu görülebildiği gibi göçmenlere dair kimliklerin de izi sürülebilmektedir. Köyünden kalkıp Londra'ya gelen bir göçmenin köyünden getirdiği toplumsal, kültürel, ideolojik vb öğelerle beraber Londra'daki yeni ortamından aldığı özelliklerin karışımından yeni bir aidiyet kavramının ortaya çıkması normaldir. Londra'daki Türklerde görüldüğü gibi, anavatandan getirilen öğeler ve gelinen yerden alınan özellikler Londra'da yeni bir mekân inşa edilirken kullanılır. Bu yüzden ki Londra'da Türklerin yoğun olduğu yerlere 'Küçük Türkiye' denilmektedir. Bu 'Küçük Türkiye'de anavatana dair birçok şeyi bulmak mümkündür ve hatta bir göçmenin bu mekânlarda sadece Türkçe ile hayatını geçirebilmesi aidiyet ve mekân arasındaki ilişkiyi ortaya serdiği kadar uyum sorunun da bir göstergesidir. Dolayısıyla, bu mekânlarda yani Türklerin yoğun olarak bulunduğu yerlerde yeni bir yerde yaşıyor olmanın imkânlarını ve sorunlarını da görmek mümkündür. Bu haliyle Londra'daki Türklerin yoğun olduğu ve 'Küçük Türkiye' diye ifade edilen bu bölgede anavatandan getirilen özellikler ile yeni bir ülkede yaşıyor olmanın getirdikleri özelliklerin karışımıyla 'Londra'daki Türk mekânları' kendine özgü bir bölgedir ve bu bölgedeki göçmenlerin aidiyet duyguları da yeni ve kendine özgüdür.

Dünya üzerine dağılmış Türk göçmenlerin büyük bir çoğunluğunu Kıta Avrupası ülkeleri oluşturduğu için göç çalışmaları da daha çok bu ülkeler üzerine yoğunlaşmıştır. Özellikle Almanya, Belçika, Hollanda gibi ülkelerdeki, Türk göçmenlerine göre sessiz bir azınlık olarak kabul edilen İngiltere'deki Türk göçmenler üzerine daha çok çalışma yapılması buradaki göçmenleri anlamak için oldukça faydalı olacağı gibi aynı zamanda göç çalışmalarına farklı yorumlar da katacaktır. Londra'daki Türk göçmenleri üzerine yapılan çoğu çalışma sosyoloji kökenlidir. Bu çalışma ile Londra'daki Türklere ait mekânların genel olarak fotoğrafı çekilmeye çalışılmıştır ve böylece daha sonra yapılacak çalışmalara mekânsal bir zemin oluşturmak amaçlanmıştır. Londra'daki Türklere dair Sosyal Bilimlerin çeşitli dallarında yapılacak çalışmalar göç olgusunu daha iyi anlamaya faydalı olacağı gibi göç ve göçmenlere dair daha spesifik konuların coğrafi bakış açısı ile çalışılması hem coğrafyaya derinlik kazandıracaktır hem de Londra'daki Türk mekânlarının daha kapsamlı ve derinlikli görülmesine katkı sağlayacaktır.

İngiltere'ye ilk göçler genelde iş amaçlı göçlerdir ancak 2005 sonrası göçlerin içeriğinin nispeten değiştiği gözlenmektedir. Türkiye'den İngiltere'de eğitim almak ve dil öğrenmek amaçlı gelenlerin oranı artmaktadır. Bu göçmenlerin durumları genelde bütün göç tecrübesinin içine katılmaktadır. Oysa onların tecrübeleri eskisinden oldukça farklıdır ve bu son dönem göçmenler üzerine yapılacak çalışmalar bize oldukça farklı bulgular gösterecektir.

Londra'da doğup büyüyen ikinci ve üçüncü nesil göçmenler arasında özellikle iyi eğitim almış olanlar iki dilli olmanın avantajı ile Türkiye'de iş bulup çalışmaktadır. Geri dönüşler üzerine yapılacak çalışmalar göç ve geri dönüş olgusunu daha derinlemesine göstereceği gibi bu iyi eğitim almış göçmenlerin Türk devletine ve toplumuna daha etkin bir şekilde nasıl bir katkı sağlayacaklarına dair sorulara yetkin cevaplar sunacaktır. Ayrıca ulaşım imkânlarını gelişmesine bağlı olarak birinci kuşak göçmenler emekli olduktan sonra vakitlerinin bir bölümünü İngiltere'de bir bölümünü de Türkiye'de geçirmektedirler. Bu tip göçmen grubu üzerine yapılacak çalışmalar göçmenlerin mekân ile kurdukları ilişkiye dair bizlere oldukça ilginç tecrübeler ve fikirler sunacaktır.

Londra'daki göçmenlere dair son dönem çalışmalar daha çok uluslaşırılık ve kimlik kavramlarını kendilerine dayanak almaktadır. Bu çalışmalar literatüre oldukça katkı sunsalar da bir yönü ile eksiktirler. Diaspora ve uluslaşırılık kavramlarını keskin olarak ayırmanın mümkün olduğunu göz önüne alırsak devletlerinde yeni küresel duruma uyum sağladığını ve dolayısıyla uluslaşırılık kavramlarını tek yönlü düşünmenin göç olgusunu tam olarak anlamada yeterli olmadığı açıktır. Yapılacak çalışmalarda uluslaşırılık ve diaspora kavramlarının içiçe geçtiği ve hatta en an uluslaşırılık organizasyonlar kadar devletlerin de yeni duruma uyum sağladığı göz önüne alınmalıdır. Bu bağlamda uluslaşırılık mekânlar kavramı ile göç olgusuna daha geniş bakmaya çalışan uluslaşırılık çalışmalarının içine diasporaya ait mekânlarında katılması gerektiği ve hatta günümüz göç mekânları anlamak için ikisinin birlikte var olduğunu kabul eden bir mekânsal çerçeve oluşturmak daha faydalı olabilir.

İngiltere'deki Türklerin İngiltere'de uzun bir geçmişi olmasına rağmen toplumsal, siyasi, kültürel, eğitsel olarak iyi örgütlenemedikleri gözlenmektedir. Hatta toplumsal

organizasyonlar arasındaki birbirini karalayıcı söylemler ve faaliyetler dikkate değer olduğu gibi aynı zamanda zaten kötü şartlarda olan organize olma halini daha da olumsuz etkilemektedir. İngiltere'deki Türkler, İngiliz siyasi hayatında neredeyse yok gibilerdir. Bu durum toplumun sesinin cılız olduğunun bir diğer göstergesidir. İngiltere'deki Türk toplumunun sorunlarını çözmek ve bu sorunlarla ilgili kamuoyu oluşturmak amacıyla İngiliz siyasi hayatında daha aktif olunmalıdır. Yaklaşık yarım asrı aşan bir süredir İngiltere'de bulunan Kıbrıslı Türkler ve Türkiyeli Türklerin toplumsal ve kültürel faaliyetlerde daha organize olması ve bu organizasyonların günü kurtarmaktan ziyade daha planlı faaliyetler yapması, İngiltere'deki Türklerin etkisi olan daha güçlü bir yapıya sahip olmasını sağlayacaktır. Özellikle ikinci ve üçüncü kuşak göçmenlerin okullardaki başarı durumunun diğer göçmen gruplara göre daha az başarılı olması ve bu durumun geçmişten günümüze daha da olumsuz bir durum göstermesi ayrıca üzerinde durulması ve çözüm bulunması gereken bir durumdur. Diasporada yaşayan göçmenlerde gözlemlenen plansızlık ve programsızlık Türk devletinin diasporaya bakışında da gözlemlenmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin özellikle Türk dilini ve kültürünü yaşatmak amacıyla yaptığı faaliyetler daha planlı ve programlı olursa faydasının artacağı da muhakkaktır. Aksi takdirde bir kısır döngünün içine hapsolmakta mümkündür. Bu noktada bir örnek dikkate değerdir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretmek amacıyla oluşturduğu bir kitap olan "Uzaktaki Yakınlarımız" adlı kitap şüphesiz iyi niyetlerle yazılan ve İngiltere'deki Türk okullarına dağıtılan kitaplardır. Bu kitabın içeriği bile Türk devletinin iyi niyetine rağmen mevzuya hakim olmadığını göstergesidir. Üç kitaplık bir setten oluşan bu kitapların daha ilk kitabında bile kitabı okuyan kişinin Türkçe'yi konuşabildiği varsayılmaktadır. Oysa diasporalardaki birçok Türk çocuğu için Türkçe neredeyse ikinci dil gibidir. Dolayısıyla, bu tür çalışmalar yapılırken kitabın içeriği, alıştırma, tasarımı vb özelliklerinin İngiltere'deki bir Türk çocuğun sosyal, kültürel ve eğitsel durumunu göz önüne alınması daha faydalı sonuçlar doğuracaktır. Türkiye yurt dışındaki soydaşları için bir faaliyet yapacağı zaman oradaki insanların koşullarını göz önüne almalıdır ve faaliyetleri ona göre planlamalıdır. Kısacası, diasporada yaşayan Türklerin sorunlarının çözümü ve Türk devletinin diasporaya yönelik faaliyetleri için daha planlı, programlı ve organize olunması sorunların

özümü için faydalı olacağı gibi göçmenlerin yaşadıkları ülke ve anavatanları ile var olan aidiyet bağlarının daha derin ve sağlıklı gelişmesini sağlayacaktır. Bu alanlarda yapılacak görsel ve yazılı çalışmalar gelecek adına oldukça faydalı olacaktır.

EK 1: MÜLAKAT SORULARI

Kişisel Bilgiler:

Cinsiyet

Yaş

Doğum Yeri

- a. Britanya Vatandaş
- b. Türkiye Cumhuriyeti Vatandaş
- c. Çifte vatandaş

Medeni Durum

Kaç çocuğunuz var ve yaşları kaçtır?

Doğup büyüdüğünüz yer hakkında bilgi verebilir misiniz?

Ebeveyniniz hakkında bilgi verebilir misiniz?

Hangi okuldan mezun oldunuz?

Ne iş yapıyorsunuz?

Göç Süreci:

İngiltere'ye ne zaman göç ettiniz?

Göç etmeye nasıl karar verdiniz, paylaşır mısınız?

Karar vermek zor muydu?

Göç kararı aldığımızda çevreniz nasıl bir tepki verdi?

İngiltere'ye göç etmenizin temel sebepleri nelerdir?

Aile fertlerinden, akrabalarınızdan, arkadaşlarınızdan, köy ya da mahallenizden yurt dışına sizden önce göç eden oldu mu?

Eğer var ise bu kişilerin sizin göç etmenizde etkileri hakkında ne düşünüyorsunuz?

İngiltere'ye gelmeden önce Türkiye ne iş yapıyordunuz?

Öğrenci iseniz hangi okula gidiyordunuz?

Bir işte çalışıyorsanız, hangi işte çalışıyordunuz?

İngiltere'ye gelmeden önce yurt dışı tecrübeniz var mıdır?

Türkiye'den ayrılmadan önce geri dönme hakkındaki düşünceleriniz nelerdi?

Şimdi geri dönüşe dair düşüncelerinizi paylaşabilir misiniz?

Dil

Evde hangi dili konuşuyorsunuz?

İşte ya da okulda hangi dili konuşuyorsunuz?

Arkadaşlarınızla hangi dili konuşursunuz?

Türk televizyon kanalları izler misiniz? İzliyorsanız, hangi sıklıkta ve hangi kanallar?

Daha çok Türk gazetelerini mi yoksa İngiliz gazetelerini mi okursunuz?

Türkçe müzik dinler misiniz?

Türk filmi ya da dizileri izler misiniz?

Akıcı bir şekilde Türkçe okur ve yazabilir misiniz?

İngiltere’de ve Türkiye’de Yaşam

Türkiye’deki yaşam ile İngiltere’deki yaşamı genel olarak kıyaslayabilir misiniz?(Toplumsal, ekonomik, kültürel vb.)

İngiltere’de yaşarken önceleri ve şu an karşılaştığınız temel zorluklar nelerdir?(Aileden uzak olma, yalnızlık, işsizlik, ayrımcılık, farklı kültürde çocuk yetiştirme, güvenlik sorunu vb.)

Yurt dışında yaşamanıza alışmaya yardım eden faktörler nelerdir?

İngiltere’de akrabaların var mıdır? Eğer varsa alışmana ne kadar yardımcı oldular?

Herhangi bir Türk ya da İngiliz organizasyonuna ya da derneğine üye misin?

Eğer üye iseniz ne gibi faaliyetlerde bulunuyorsunuz?

İngiltere’de yaşam senin etnik ve kültürel ‘kimlik’ini nasıl etkiler? (Olumlu ve olumsuz)

İngiltere’de ayrımcılığa, sosyal adaletsizliğe maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?

Hısım Akraba ile Bağlantıyı Sürdürme

Türkiye’deki hısım akrabanız ile nasıl bağlantı kuruyorsunuz? (Telefon, mektup, e

posta, ziyaret, onların ziyareti)

Türkiye'deki hısım akraba ile bağlantınız zamanla azaldı mı, arttı mı, hep aynı mı kaldı? Niçin?

Hangi sıklıkta Türkiye'ye gidiyorsunuz? Türkiye'ye gittiğinizde ne hissedersiniz?

Ziyaretlerinizin sebepleri nelerdir? (Tatil, memleketi görme, iş vb)

En son Türkiye'ye ne zaman gittiniz?

Son ziyaretiniz Türkiye ve Türkiye'ye dönüş hakkında fikirlerinizi nasıl etkiledi?

Sizin için vatan özlemi ne ifade eder? İngiltere'de Türkiye'yi özler misiniz?

Türkiye'ye gittiğinizde İngiltere'yi özler misiniz?

Haberleri Takip Etme

Herhangi bir Türkçe yayına abone misiniz? Eğer evet ise, hangisidir?

Bölgenizde takip ettiğiniz Türkçe dergi, gazete, radyo var mıdır? Eğer var ise hangileridir?

Dünya'dan haberdar olmak için Türkiye tv ve gazetelerini yoksa İngiliz tv ve gazetelerini takip ediyorsunuz?

Türkiye'den haberleri hangi sıklıkla takip ediyorsunuz? (Günlük, haftalık, aylık)

Günlük aktiviteler

Gittiğiniz yerler Türklerin yoğun olduğu yerler midir? Yoksa Türk olmayanların yoğun olduğu yerler midir? Niçin?

Türklerin yoğun olduğu yerlerde mi yaşamayı tercih edersin. Niçin?

Türk milli ve dini bayramlarını kutlar mısınız?

Evde Türk yemeklerini mi tercih edersiniz?

Dışarı gittiğiniz zaman daha çok Türk restoranlarını mı tercih edersiniz?

Arkadaşlarınız daha çok Türk müdür? Eğer değilse hangi etnisitedendir?

İngiltere'de yapmayı en çok sevdiğin şey nedir?

Aidiyet

Türkiye'deki arkadaşlarınızla hâlâ arkadaşlığını sürdürüyor musunuz? Sizin İngiltere'ye gitmeniz ilişkinizi nasıl etkiledi? Onlarla konuştuğunuzda neler konuşuyorsunuz?

Buradaki insanlar tarafından kabul edildiğinizi mi yoksa dışlandığınızı mı düşünüyorsunuz?

İngiltere'ye göç etmeniz Türkiye hakkındaki düşüncelerinizi nasıl etkiledi?

İlk geldiğiniz zaman uyum sorunu yaşadınız mı?

İngiltere'ye göç etmeden önce umduklarınızı geldiğinizde buldunuz mu? Yoksa gerçekler daha mı farklı idi?

Vatan ve ev kavramları sizin için ne ifade eder, paylaşır mısınız?

Kendinizi İngiltere'ye ait hissediyor musunuz?

Kendinizi Türkiye'ye ait hissediyor musunuz?

Kendinizi eşit derecede iki ülkeye ve iki ülkenin kültürüne ait hissediyor musunuz?

KAYNAKÇA

- ACKROYD, P. 2012 **London: The Concide Biography**, London, Vintage Books.
- AL-ALI, N. and KOSER, K. 2002 “Transnationalism, International Migration and Home” in Al-Ali, N. and Koser, K. (eds.) **New Approaches to Migration: Transnational Communities and the Transformation of Home**, London, Routledge.
- AL-ALI, N., BLACK, R. and KOSER, K. 2001 “The Limits to ‘Transnationalism: Bosnian and Eritrean Refugees in Europe as Emerging Transnational Communities”, **Ethnic and Racial Studies**, 24, 4: 578- 600.
- ALEXANDER, C. L. 2008 “Safety, fear and belonging: The everyday realities of civic identity formation in Fenham, Newcastle upon Tyne”, **ACME** 7(2), 173-198.
- AMELI, S. R. and MERALI, A. 2004 **British muslims' expectations of the government**, Wembley, Islamic Human Rights Commission.
- ANSARI, H. 2004 **The infidel within: Muslims in Britain since 1800**, C. Hurst & Co. Publishers
- APPADURAI, A. 1996 **Modernity at large: cultural dimensions of globalization**, Minneapolis, University of Minnesota Press.
- ARMSTRONG, W. 1998 **Belonging, ethnic diversity and everyday experience: co existing identities on the Italo-Slovene frontier**, Montreal, McGill University, <http://www.transcomm.ox.ac.uk/working%20papers/Armstrong.PDF>.
- ASTONISH, M. 2010 “Searching for Belonging: An Analytical Framework”, **Geography Compass** (2010)
- ATAY, T. 1996 **Batı'da Bir Nakşi Cemaati:Şeyh Nazım Örneği**, İstanbul, İletişim Yayınları.
- ATAY, T. 2006 **Türkler Kürtler Kıbrıslılar: İngiltere'de Türkçe Yaşamak**, İstanbul, Dipnot Yayınları.
- ATKINSON, P. and SILVERMAN, D. 1997 “Kundera’s Immortality: The Interview Society and the Invention of the Self”, **Qualitative Inquiry**, 3, 3: 275- 96
- BALDASSAR, L., BALDOCK, C. and WILDING, R., 2006 **Families caring across borders**, London, Palgrave.

- BELL, D. and VALENTINE, G. 1997 **Consuming geographies: we are where we eat**, London, Routledge.
- BERGER, J. 1972 **Ways of seeing**, London, Penguin.
- BHABHA, H. 1994) **The location of culture**, London, Routledge.
- BLUNT, A. and DOWLING, R. 2006 **Home**, London, Routledge.
- BRETTEL, C. B., and HOLLIFIELD, J. F. 2000 **Migration theory: Talking across disciplines**, New York, Routledge.
- BROWN, B. and PERKINS, D.D. 1992 “Place attachment in a revitalizing neighborhood: Individual and block levels of analysis”, **Journal of Environmental Psychology** 23 (2003) 259–271
- BUONFINO, A. and Thomson, L. 2007 **Belonging in contemporary Britain**, London, Commission on Integration and Cohesion
- BUTTIMER, A. 1980 “Home, reach, and the sense of place”, In **The human experience of space and place**, eds. Anne Buttimer and David Seamon, 166-187. London, Croom Helm.
- CARR, D. 1986 **Time, narrative, and history**, Bloomington, Indiana University Press.
- CASEY, E. 1993 **Getting back into place: toward a renewed understanding of the place-world**, Bloomington, Indiana University Press.
- CASEY, E. 1997 **The fate of place: a philosophical history**, Berkeley, University of California Press.
- CASEY, E. 2001 “Between geography and philosophy: what does it mean to be in the placeworld?”, **Annals of the Association of American Geographers**, 91 (4), 683–93.
- CHOW H. P. H. 2007 “Sense of belonging and life satisfaction among Hong Kong adolescent immigrants in Canada”, **Journal of Ethic and Migration Studies** 33(3), 511-520.
- COHEN, A. P. 1982 **Belonging. Identity and social organisation in British rural cultures**, Manchester, Manchester University Press.
- COHEN, R. 1997 **Global Diasporas: An Introduction**, London, Routledge

- CONSTANTINIDES, P. 1977 "The Greek Cypriots: factors in the maintenance of ethnic identity", in Watson, J.L. (ed.) **Between Two Cultures: Migrants and Minorities in Britain**, Oxford, Basil Blackwell, 269-300.
- COMMUNITIES and LOCAL GOVERNMENT 2009 "The Turkish and Turkish Cypriot Muslim Community in England: Understanding Muslim Ethnic Communities", Communities and Local Government.
- CRAG, M. 2002 "Qualitative methods: The new orthodoxy?" **Progress in Human Geography** 26, no.5: 647-655.
- CRESWELL, T. 2004 **Place: A short introduction**, Oxford, Blackwell.
- CROWLEY, J. 1999 "The politics of belonging: Some theoretical considerations", In **The politics of belonging: Migrants and minorities in contemporary Europe**, eds. Andrew Geddes and Alan Favell, 15-41. Aldershot, Ashgate.
- CROUCHER, S. L. 2004 **Globalization and Belonging: The Politics of Identity in Changing World**, Boulder, Rowman & Littlefield.
- CUBA, L. and HUMMON, D. 1993 "Constructing a sense of home: Place affiliation and migration across the life cycle", **Sociological Forum** 8, no.4: 456-472.
- ÇOŞTU, Y. 2009 "Londra'da Türklere Ait Dini Organizasyonlar", **Hittit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 8/15: 77-100
- DAVIES, G., and CLARIE D. 2007: "Qualitative methods: Are you enchanted or are you alienated?" **Progress in Human Geography** 31, no.2: 257-266.
- DENZIN, N. 1997 **Interpretive ethnography: Ethnographic practices for the 21st century**, Thousand Oaks, Sage.
- DIXON, J. and DURRHEIM, K. 2004 "Dislocating identity: desegregation and the transformation of place", **Journal of Environmental Psychology** 24, 455-473.
- DURUZ, J. 2002 "Rewriting the village: geographies of food and belonging in Clovelly, Australia", **Cultural Geographies** 9(4), 373-388.
- DÜVEL, F. 2000 **Turkish Migration to th UK**, Oxford, Centre on Migration, Policy and Society (COMPAS)
- ENNELI, P., MODOOD, T. and BRADLEY, H. 2005 **Young Turks and Kurds: A set of 'invisible' disadvantaged groups**, York,, Joseph Rowntree Foundation/University of Bristol.

- EHRKAMP, P. 2005 "We Turks are no Germans!: Assimilation discourses and the dialectical construction of identities in Germany", **Environment and Planning A** 38, 1673-1692.
- EHRKAMP, P. and Leitner, H. 2006 "Rethinking immigration and citizenship: new spaces of migrant transnationalism and belonging", **Environment and Planning A** 38, 1591-1597.
- EKİNGEN, T., ÇİZER, R. 2013 **UK Kebab Industry**, London, Dockland Academy.
- ERDEMİR, A. and Vasta, E. (2007) "Differentiating irregularity and solidarity: Turkish Immigrants at work in London", **COMPAS Working Paper** (ESRC Centre on Migration, Policy and Society, University of Oxford) 42.
- EREN-NIJHAR, S. 2012 **Avrupa'nın İlk Türk Derneği: Kıbrıs Türk Cemiyeti**, Londra, Kıbrıs Türk Cemiyeti Yayınları.
- ERVINE, J. 2008 "Citizenship and belonging in suburban France: The music of Zebda", **ACME** 7(2), 199-213.
- FAIST, T. 2000 **The volume and dynamics of international migration and transnational social spaces**, Oxford: Oxford University Press.
- FENSTER, T. 2005 "Gender and the city: the different formations of belonging. In L. Nelson and J. Seager (eds) **A companion to feminist geography**, Oxford, Blackwell, 242-257.
- FENSTER, T. and VIZEL, I. 2006 "Practices of belonging in a reality of deportation: African churches in Tel Aviv -Jaffa' Hagar", **Studies in Culture, Polity and Identities** 7(1), 7-24.
- FINDLAY, A. M., and ELSPETH, G. 1991 "The challenge facing population geography", **Progress in Human Geography** 15: 149-162.
- FINDLAY, A.M., and Li, L. L. N. 1997 "An auto-biographical approach to understanding migration: The case of Hong Kong emigrants", **Area** 29 no.1: 33-44.
- FIELDING, A. 1992 "Migration and culture" In **Migration processes and patterns: Research progress and prospects**, Cilt:I, eds. Anthony Champion and Anthony Fielding, 201-212. London, Belhaven Press.
- FLICK, U. 2002 **An Introduction to Qualitative Research**, Thousands Oaks, CA, Sage.
- FLICK, U. 2004 "Triangulation in Qualitative Research", in U.Flick, E. V. Kardorff, ve I. teinke (Eds.), **A Companion at Qualitative Research**, London: Sage

- FLICK, U. 2006 **An Introduction to Qualitative Research**, 3.baskı, London, Sage.
- FONTONA, A. and JAMES, H. F. 2000 The interview: From structured questions to negotiated text. **Handbook of qualitative research**, ed. DENZIN N.K and LINCOLN, Y.S. 645-672. 2.baskı, Thousand Oaks, Sage.
- FORTIER, A.M. 1999 “Re-membering places and the performance of belonging(s)”, **Theory Culture Society** 16: 41-59.
- FOX, L. 2006 **Conceptualising home: Theories, laws and policies**, London, Hart Publishing.
- GRAHAM, E. 1999 “Breaking out: The opportunities and challenges of multimethod research in population geography”, **Professional Geographer** 51, no.1: 76-89.
- GUSTAFSON, P. 2008 “Mobility and territorial belonging”, **Environment and Behaviour** 41, no.4: 490-508.
- HALFACREE, K. 2004 “A utopian imagination in migration’s terra incognita? Acknowledging the non-economic worlds of migration decision-making”, **Population, Space and Place** 10: 239-253.
- HALFACREE, K. and Boyle, P. 1993 “The challenge facing migration research: The case for a biographical approach”, **Progress in Human Geography** 17: 33-348.
- HALL, S. 1990 “Cultural Identity and Diaspora” in J.Rutherford (ed.) **Identity: Community, Culture, Difference**, London, Lawrence & Wishard
- HANNERZ, U. 1996 **Transnational connections: culture, people, places**, London, Routledge.
- HART C. 1998 **Doing a literature review: Releasing the social science imagination**, London, Sage.
- HARVEY, D. 1996 **Justice, nature and the geography of difference**, Oxford, Blackwell.
- HAY, R. 1998 “Sense of place in developmental context”, **Journal of Environmental Psychology** 18, 5-29
- HERTZ, R. 1997 **Reflexivity and voice**, London, Sage.

- HO, E. L.-E. 2006 "Negotiating belonging and perceptions of citizenship in a transnational world: Singapore, a cosmopolis?" **Social & Cultural Geography** 7(3), 385-401.
- HOLSTEIN, J. A., and JABER, F. G. 2000 **The self we live by: Narrative identity in a postmodern world**, New York, Oxford University Press.
- HOME AFFAIRS COMMITTEE, 2011 "Implications for the Justice and Home Affairs area of the accession of Turkey to the European Union, **The Stationery Office**.
- HOOKS, b. 1991 **Yearning: Race, gender and cultural politics**, London, Turnaround Books.
- HOOKS, b. 2009 **Belonging: a culture of place**, New York, Routledge.
- HOPF, C. 2004 "Qualitative Interviews: An Overview" in U.Flick, E. V. Kardorff, & I. Teinke (Eds.), **A Companion at Qualitative Research**, London, Sage.
- HORST, C. 2002 "Transnational Dialogues: Developing Ways to do Research in a Diasporic Community", **ESRC Transnational Communities Programme: Working Paper Series** 13, www.transcomm.ox.ac.uk.
- IGNATIEFF, M. 1994, **Blood and belonging: Journeys into the new nationalism.**, London, Vintage.
- IOSIFIDES, T. 2003 "Qualitative migration research: Some new reflections six years later", **The Qualitative Report** 8, no.3: 435-446.
- JACOBS, J. M. 2004 "Too many houses for a home: Narrating the house in the Chinese diaspora", In **Drifting: Architecture and migrancy**, ed. Stephen Cairns, 164-184. London, Routledge.
- JAYAWEERA, H. and CHOUDHURY, T. 2008 Immigration, **faith and cohesion. Immigration and inclusion**, York, Joseph Rowntree Foundation.
- GARDNER, K. and GRILLO, R. 2002 "Transnational households and ritual: an overview", **Global Networks**, 2 (3), 179-90.
- GAYTAN, M.S. 2008 "From Sombreros to Sincronizadas: authenticity, ethnicity, and the Mexican restaurant industry", **Journal of contemporary ethnography**, 37 (3), 314-341.
- GIELIS, R. 2009 "A Global Sense of Migrant places: towards a place perspective in the study of migrant transnationalism", **Global Networks** 9,2: 271-287

- GLICK SCHILLER, N. 1997 "The Situation of Transnational Studies", **Identities**, 4, 2: 155– 6
- GLICK SCHILLER,, N., BASCH, L. and BLANCH-SZANTON, C. 1992 **Towards a Transnational Perspective on Migration: Race, Class, Ethnicity and Nationalism Reconsidered**, New York, The New York Academy of Sciences
- GÖKŞAN, A, 2012 **30 Yılda Konsey, İngiltere Kıbrıs Türk Dernekleri Konseyi**, Londra, İngiltere Kıbrıs Türk Dernekleri Konseyi.
- GUARZINO, L.E. and DIAZ, L.M. 1999 "Transnational Migration: A View from Colombia", **Ethnic and Racial Studies**, 22, 2: 397- 421
- KARAOSMANOĞLU, D. 2007 "Surviving the global market: Turkish cuisine 'under construction'", **Food, culture and society**, 10 (3), 425-448.
- KARAOSMANOĞLU, D. 2013, "Globalised Cuisine, Non-National Identities and the Individual: Staging Turkishness in Turkish-Speaking Restaurants in London", **Journal of Intercultural Studies**, 34:4, 371-386
- KASTORYANO, R. (2003) "Transnational Participation and Citizenship: Immigrants in the European Union", National Europe Centre Paper, No.68, National Centre for Scientific Research, Paris, paper presented to conference entitled 'The Challenge of Immigration and Integration in the European Union and Australia, 18-20 February 2003, Sydney
- KATZ, C. 1994 "Playing the field: Questions of fieldwork in geography", **The Professional Geographer** 46, no.1: 67-72.
- KAYA, I. 2003 "**Shifting Turkish American Identity Formations in the United States**. Ph.D. diss., Florida State University
- KAYA, I. 2005, "Identity and Space: The Case of Turkish Americans" , **Geographical Review**, Vol. 95, No. 3, **New Geographies of the Middle East** (Jul., 2005),pp. 425-440
- KENNEDY, P. and ROUDOMETOF, V. 2002 "Transnationalism in a Global Age", in P. Kennedy and V. Roudometof (eds.), **Communities across Borders: New Immigrants and Transnational Cultures**, London, Routledge
- KING, R. and BRIDAL, J. 1982 "The changing distribution of Cypriots in London", **Etudes Migrations**, 65, s. 93–121
- KONG, T. S. K., Dan, M. and Ken P. 2002 "Queering the interview" In **Handbook of qualitative research: Context and method**, eds. Jaber F. G. and James A. H., 239-258. Thousand Oaks, Sage.

- KRZYŻANOWSKI, M., and Ruth, W. 2007 "Multiple Identities, migration and belonging: 'Voices of migrants'", In **Identity Trouble: Critical Discourse and Contested Identities**, eds., C.R. Caldas-Coulthard and R.T. Iedema, 95-119. Basingstoke, Palgrave Macmillan.
- KÜÇÜKCAN, T. 1999 **The Politics of Ethnicity, Identity and Religion among Turkish Muslim in Britain**, Aldershot, Ashgate.
- KÜÇÜKCAN, T. 2004 "The making of Turkish-Muslim diaspora in Britain: religious collective identity in a multicultural public sphere", **Journal of Minority Muslim Affairs** 24 (2): 243–258
- KYALE, S. 1996 **Interviews: An introduction to qualitative research interviewing**, London, Sage.
- LADYBURY, S. 1977 "The Turkish Cypriots: ethnic relations in London and Cyprus", in Watson, J.L. (ed.) **Between Two Cultures: Migrants and Minorities in Britain**, Oxford, Basil Blackwell, 301-331.
- LATHAM, A. 2003 "Research, performance, and doing human geography: Some reflections on the diary-photograph, diary-interview method" **Environment and Planning A** 35: 1993-2017.
- LAVIE, S. and TED S. 1996, **Displacement, diaspora and geographies of identity**, Durham, Duke University Press.
- LEE, C. and HUMMON, D.M 1993 "A Place to Call Home: Identification with Dwelling, Community, and Region", **The Sociological Quarterly**, Cilt. 34, No. 1 (Spring, 1993), s. 111-131
- LEVITT, P. 2001 **The transnational villagers**, Los Angeles, University of California Press.
- LEVIT, P. and GLICK SCHILLER, N. 2004 "Conceptualizing simultaneity: a transnational social field perspective on society", **International Migration Review**, 38 (3), 1002–39.
- LOADER, I. 2006 "Policing, recognition, and belonging" **Annals of the American Academy of Political and Social Science** 605(Mayıs), 202-221.
- LONDRA OLAY GAZETESİ, 2013 "Savaş Değil Barış İstiyoruz" (Çevrimiçi) <http://olaygazeteonline.co.uk/turk-toplumu/savas-degil-baris-istiyoruz.html>, 24 Eylül 2013

- LOVELL, N. 1998 **Locality and belonging**, London, Routledge.
- LYNCH, M. 2000 “Against reflexivity as an academic virtue and source of privileged knowledge”, **Theory, Culture and Society** 17, no.3: 26-54.
- MACKENZIE, A. F. D. 2004 Place and the art of belonging, **Cultural Geographies** 11(115-137)
- MADSEN, K. D. and NAERSSSEN, T. (2003). Migration, identity, and belonging. **Journal of Borderlands Studies** 18(1), 61-75
- MALKKI, L. 1992 “National geographic: The rooting of peoples and the territorialisation of national identity among scholars and refugees”, **Cultural Anthropology** 7, no. 1: 24-44.
- MASSEY, D. 1994 **Space, place and gender**, Cambridge, Polity Press.
- MASSEY, D. 2005 **For space**, London, Sage.
- MAZZUCATO, V., KABKI, M and SMITH, L. 2006 “Transnational migration and the economy of funerals: changing practices in Ghana”, **Development and Change**, 37 (5), 1047–72.
- MEE, K. 2009 “A space to care, a space of care: public housing, belonging, and care in inner Newcastle”, **Australia. Environment and Planning A** 41(4), 842-858.
- MEHMET ALI, A. 2001 **Turkish Speaking Communities and Education – No Delight**, London, Fatal Publications.
- MILLER, R. L. 2000 **Researching life stories and family histories**, London, Sage.
- MISHLER, E. G. 1991 **Research interviewing: Context and narrative**, Cambridge, MA, Harvard University Press.
- MORLEY, D. 2000 **Home territories: Media, mobility and identity**, London, Routledge.
- NELSON, L. 2007 “Farmworker housing and spaces of belonging in Woodburn, Oregon” **Geographical Review** 97(4), 520-541.
- NELSON, L. and HIEMSTRA, N. 2008, “Latino immigrants and the renegotiation of place and belonging in small town America” **Social & Cultural Geography** 9(3), 319-342.
- NI L. C. 2000 “Conceptualising Irish rural youth migration: A biographical approach” **International Journal of Population Geography** 6: 229-243.

- OAKLEY, R. 1989 "Cypriot migration to Britain prior to World War II", **New Community**, Vol. 15, No. 4, s. 509–25
- OLWIG, K. F. 2002 "A wedding in the family: home making in a global kin network", **Global Networks**, 2 (3), 205–18.
- ÖĞÜT, S.T. 2008 "Turkish restaurants in London: an ethnographic study on representation of cultural identity through design", **ITU A/Z**, 5 (2), 62-81.
- ÖNAL, A. 2000 **İngiltere'deki Türkiyeli Topluluk Üstüne Bir Çalışma** (Çevrimiçi) <http://www.gazetem.net/bellekyazi.asp?yaziid=67>. 15.10.2013
- ÖZGÜÇ, N. 1994 **Beşeri Coğrafyada Veri Toplama Yöntemleri**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, genişletilmiş 3. baskı, İstanbul.
- ÖZGÜÇ, N. 1998 **Kadınların Coğrafyası**, İstanbul, Çantay Kitabevi
- ÖZGÜÇ, N. ve TÜMERTEKİN, E. 2012 **Coğrafya: Geçmiş, Kavramlar, Coğrafyacılar**, İstanbul, Çantay Kitabevi.
- PAPASTERGIADIS, N. 1996 **Dialogues in the Diaspora: Essays and Conversations on Cultural Identity**. London, Rivers Oram Press.
- PATTIE, S.P. 1999 "Longing and Belonging: Issues of Homeland in the Armenian Diaspora", ESRC Transnational Communities Programme: **Working Paper Series 11**,
- POLLINI, G. 2005 "Elements of a theory of place attachment and socio-territorial belonging", **International Review of Sociology** 15, no.3: 497-514.
- POOLEY, C. and Jane T. 1998 **Migration and mobility in Britain since the eighteenth century**, London, UCL Press.
- PORTES, A. 1996 "Global villagers: the rise of transnational communities", **American Prospect**, 7 (25), 74–7.
- PRIES, L. 2001 **New transnational social spaces: international migration and transnational companies in the early twenty-first century**, London: Routledge.
- PROBYN, E. 1996 **Outside Belongings**. New York, Routledge.
- RELPH, E. 1976 **Place and Placelessness**, London, Pion.

- RIESSMAN, C.K. 2002 "Analysis of personal narratives", In **Handbook of qualitative research: Context and method**, eds. Jaber F. Gubrium and James A. Holstein, 120-144. Thousand Oaks: Sage.
- ROBINS, K. and AKSOY, A. 2001 "From spaces of identity to mental spaces: lessons from Turkish Cypriot cultural experience in Britain", **Journal of Ethnic and Migration Studies**, 27 (4): 685-711.
- ROUSE, R. 1989 **Mexican migration to the United States: family relations in the development of a transnational migrant circuit**, Ph.D. dissertation, Stanford University.
- RUBENSTEIN, R. 2001 **Home Matters: Longing and Belonging, Nostalgia and Mourning in Women's Fiction**, New York, Palgrave
- SAVAGE, M., GAYNOR, B. and BRIAN, L. 2005 **Globalization and belonging**, London, Sage.
- SEALE, C. 2004 "Qualitative Interviewin'", in C. Seale (eds.) **Researching Society and Culture**, London, Sage
- SICAKKAN, H. G. and LITHMAN, Y. 2005 "Theorizing identity politics, belonging modes and citizenship". In SICAKKAN, H.G. and Y. LITHMAN, Y (eds) **Changing the basis of citizenship in the modern state. Political theory and political diversity**, New York, Edwin Mellen Press, 197-225.
- SILVERMEN, D. 1993 **Interpreting qualitative data: Methods for analyzing talk, text and interaction**, London, Sage.
- SILVEY, R. 2004 "Power, difference and mobility: Feminist advances in migration studies", **Progress in Human Geography** 28, no.4: 490-506.
- SILVEY, R. and VICTORIA, L. 1999 "Placing the migrant", **Annals of the Association of American Geographers** 89, no.1: 121-132.
- SIMSEK, D. 2012, **Identity formation of Cypriot Turkish, Kurdish and Turkish young people in London in a transnational context**, (Basılmamış Doktora Tezi), City University London
- SKELTON, R. 1995 "The challenge facing migration research: The case for greater awareness", **Progress in Human Geography** 19: 91-96.
- SOJA, E. 1996 **Thirdspace: journeys to Los Angeles and other real-and-imagined places**, Oxford, Blackwell.
- SONYEL, R. 1988 **The Silent Minority: Turkish Muslim Children in British School**, Cambridge, The Islamic Academy.

- SOYSAL, N. Y. 1999 "Citizenship and Identity: Living in Diasporas in Post-War Europe?", paper presented at the eight Annual **ERS/LSE** Lecture given in the Old Theatre at the London School of Economics and Political Science on 20th May 1999.
- SPORTON, D. and VALENTINA, G. 2007 "Identities on the Move: the integration experiences of Somali refugee and asylum seeker young people" University of Sheffield, University of Leeds-ESRC, (çevrimiçi) http://www.identities.group.shef.ac.uk/pdfs/Somali_report_with_cover.pdf. 21.09.2013.
- SREBERNY, A. 2003 "Media and Diasporic Consciousness: An Exploration among Iranians in London", in Cottle, S. (ed.) **Ethnic Minorities and the Media**, Buckingham: Open University Press
- ŞENAY, B. 2010 "Uluslararası Toplumsal Alanlar, Uluslararası Kimlikler: Avustralya Örneği", Dönmez, R.O., Enneli, P., Altunbaş, N. ed. Türkiye'de **Kesişen ve Çatışan Dinsel ve Etnik Kimlikler**, İstanbul: Say Yayınları, s.255-287.
- ŞİMŞEK, H. ve YILDIRIM, A. 2011 **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Seçkin Yayınları.
- TC DIŞ İŞLERİ BAKANLIĞI 2013 "Yurt Dışında Yaşayan Türkler" (Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_.tr.mfa 27 Nisan 2013.
- TRNC MINISTRY of FOREIGN AFFAIRS 2001. "Briefing Notes on the Cyprus Issue". Turkish Republic of Northern Cyprus. Archived from the original on 2011-01-22. Retrieved 5 October 2010.
- THOMSON, M. 2006 **Immigration to the UK: The case of Turks**, University of Sussex, Sussex Centre for Migration Research
- THOMSON, M., MAI, N., and KELES, Y 2007 2nd MIGSYS Report –"Turks' in the UK". Brighton, Sussex Centre for Migration Research.
- THOMSON M., KING, R., KELES, Y., MAI N., 2008 **Turks in London: Shades of Invisibility and Shifting Relevance of Policy in the Migration Process** Brighton, Sussex Centre for Migration Research.
- THREADGOLD, T. 2008 **Immigration and inclusion in South Wales**, York, Joseph Rowntree Foundation.
- THRIFT, N. 2000 "Dead or alive?" In **Cultural turns/geographical turns: Perspectives on cultural geography**, eds. Ian Cook, David Crouch, Simon Naylor and James Ryan, 1-6. Essex: Prentice-Hall.

- TRUDEAU, D. 2006 "Politics of belonging in the construction of landscapes: place-making, boundary-drawing and exclusion" **Cultural Geographies** 13, 421-443.
- TUAN, Yi-Fu. 1974 "Space and place: humanistic perspective", **Progress in Geography** 6: 213-252.
- TUAN, Yi-Fu. 1977 **Space and place: The perspective of experience**, Minneapolis, University of Minnesota Press.
- TUAN, Yi-Fu. 1980 "Rootedness versus sense of place" **Landscape** 27: 5-8.
- TÜMERTEKİN, E. ve ÖZGÜÇ, N. 2013 **Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür ve Mekân**, İstanbul, Çantay Kitabevi
- TÜMERTEKİN, E. ve ÖZGÜÇ, N. 2012 **Ekonomik Coğrafya: Kalkınma ve Küreselleşme**, İstanbul, Çantay Kitabevi
- VALENTINE, G. 2005 "Tell me about . . . using interviews as a research methodology", In **Methods in Human Geography: A guide for students doing a research project**, eds. Robin Flowerdew and David Martin, 110-126. 2nd ed. London: Longman.
- VARSANYI, M. W. 2005 "The paradox of contemporary immigrant political mobilization: Organized labor, undocumented migrants, and electoral participation in Los Angeles" **Antipode** 37(4), 775-795.
- VERONIS, L. 2007 "Strategic spatial essentialism: Latin Americans real and imagined geographies of belonging in Toronto", **Social & Cultural Geography** 8(3), 455-473.
- VERTOVEC, S. 1996 "Berlin Multikulti: Germany, 'Foreigners' and 'WorldOpenness'", **New Community**, 22, 3: 381-99
- VERTOVEC, S. 1997 "Diaspora" in E.Cashmore (ed.) **Dictionary of Race and Ethnic Relations**, London, Routledge
- VERTOVEC, S. 1999 "Three Meaning of 'Diapora' Exemplified among South Asia Religion", **Diaspora**, 7, 2: 1- 37.
- VERTOVEC, S. 1999a "Conceiving and Researching Transnationalism", **Ethnic and Racial Studies**, 22, 2: 447-462
- VERTOVEC, S. 2004 "Migrant transnationalism and modes of transformation", **International Migration Review**, 38 (3), 970-1001.

- VIETEN, U. M. 2006 "Out in the blue of Europe': modernist cosmopolitan identity and the deterritorialization of belonging", **Patterns of Prejudice** 40(3), 259-279.
- YILMAZ, I. 2005 **Muslim Laws, Politics and Society in Modern Nation States: Dynamic Legal Pluralisms in England, Turkey and Pakistan**, Aldershot, Ashgate.
- YUVAL-DAVIS, N. 2006 "Belonging and the politics of belonging", *Patterns of Prejudice* 40(3), 197-214.
- YUVAL-DAVIS, N. and KAPTANI, E. 2008 **Identity, performance and social action: Participatory theatre among refugees**, London, 'Identities and social action' ESRC.
- WHITE, A. and GILMARTIN, M 2008 "Critical geographies of citizenship and belonging in Ireland", **Womens Studies International Forum** 31(5), 390-399.
- WHITE P. A. and JACKSON, P.D. 1995 "(Re)Theorizing population geography" **International Journal of Population Geography** 1: 11-23.
- WILES, J., MARK R. 2005 "Narrative analysis as a strategy for understanding interview talk in geographic research", **Area** 37, no.1: 89-99.
- WILK, R. 2002 "Food and nationalism: the origins of 'Belizian Food'". In: W. Belasco and P. Scranton, eds. **Food nations: selling taste in consumer societies**, New York, Routledge, 67-90.
- WINDERS, J. 2007 "Bringing back the (B)order: Post-9/11 politics of immigration, borders, and belonging in the contemporary US South" **Antipode** 39(5), 920-942.
- WIMMER, A. and Glick Schiller, N. 2002 "Methodological Nationalism and beyond: Nation-State Building, Migration and the Social Sciences", **Global Networks**, 2, 4: 300-33

ÖZGEÇMİŞ

1998 yılında Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği bölümünden mezun oldu. 1999 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak İstanbul'da sosyal bilgiler öğretmenliğine başladı. 2009 yılında İstanbul Üniversitesi Coğrafya Bölümü'nde "İstanbul'un Avrupa Yakası'nda İETT Ulaşımı" başlıklı yüksek lisans tezini tamamladı. 2011 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Yurt Dışı İlişkiler Müdürlüğü bünyesinde Londra'da Türk dili ve kültürü öğretmeni olarak çalışmaya başladı. Halen aynı görevi devam ettirmektedir.